

confirmatus in regno erat, et dedit ei liberam licentiam deambulandi, et circumeundi per partes Occidentis, et prædicandi.

CAP. CXXII. Quo Neronis imperii anno passus fuerit.

Quartodecimo vero anno imperii Neronis, cum iam ejus nequitia invaluisset, et jam in Judæos conspirasset, positus est Paulus Romæ in carcerem, ubi multos de familia Neronis convertit, et familiaritatem Senecæ magistri Neronis comparavit. Et eodem xiv. anno, ultimo scilicet imperii Neronis, martyrio coronati sunt ipse et Petrus. Unde patet eos errare, qui dicunt, non eodem die occisos esse, nisi intelligatur eadem die anno revoluto, quod stare non potest, cum constet eodem anno, scilicet quartodecimo, esse occisos, et eadem die

A CAP. CXXIII. In quibus locis puniti fuerint Petrus et Paulus.

De loco autem vident minus sentire quidam, qui putant in eodem loco occisos, quia legitur: Gloriosi principes terræ quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati. Potius tamen videtur Paulus, tanquam civis, honorabiliori morte occisus, quia gladius, et in catacumbis versus occidentem. Petrus vero crucifixus in Vaticano, in vico scilicet, qui est extra civitatem, ubi siebant dolia, et ita Paulus honorabiliori morte mortuus est, quia gladius. Gladio enim perimebantur nobiles, et in loco magis honorabili, scilicet in catacumbis.

PETRI COMESTORIS SERMONES.

(Bibliotheca Patrum Lugdun., tom. XXIV, p. 1386, ad calcem Operum Petri Blesensis)

De his sermonibus hæc Petrus a Gussanilla in Prolegomenis ad Petrum Blesensem (80): « Quod sermones a Busæo sub nomine Petri Blesensis editi, sint Petri Comestoris aut Manducatoris, luce clarior est. Sed venia danda Busæo, viro alioquin doctissimo, qui cum sciret sermones quosdam a Petro Blesensi fuisse conscriptos, nullumque ipsi illorum suppetere exemplar, tandem unicum nactus sibi Lovanio mixtum, in quo titulus erat: Sermones M. Petri, suspicatus est sermones esse Petri Blesensis. Verum non esse ipsius, sed Petri Manducatoris quamplurimi mss. qui in variis bibliothecis reperti sunt, clarissime indicant. Quinque autem aut sex mss. codices, quos vidimus et contulimus, proferemus. Primus est Menteliæ, scilicet Jacobi Mentelii, doctoris medici Paris., qui antiquus codex sermones istos legitimo auctori Petro Manducatori restituit, ac sic inscribitur: Ordo Sermonum magistri Petri Manducatoris per anni circulum. In fine autem codicis hæc habentur: Explicunt Sermones magistri Petri Manducatoris. Secundus codex est Majoris Monasterii, optimæ et antiquæ notæ, utpote qui circa tempora ipsius Comestoris exscriptus sit, ut appareat ex his verbis que ad calcem codicis habentur, eadem prorsus manu qua reliquum opus: Liber isto esse S. Martini, etc. Factus est liber in tempore Guillelmi Armarii, anno octavo Hervei abbatis. Hervæus autem iste [ut patet ex Elencho abbatum Majoris Monasterii qui habetur in notis ad Guibertum de Nocegento] ab anno Christi 1178 ad 1186 pastorale munus protraxit. Initium codicis tale est: Incipiunt capitula Sermonum magistri Petri Manducatoris, qui continentur in hoc volumine, etc. Tertius est Corbeiensis codex mss., non infimæ notæ, in quo nullus habetur titulus. Sunt autem idem sermones qui in priori. Quartus est Carthusianus, ex cænobio Vallis Dei in Perticensi agro; qui quidem codex, a 500 fere annis exaratus, sic habet in fronte: Ordo Sermonum magistri Petri Manducatoris per anni circulum in synodo, etc. Tandem vidimus tres insignes codices sermonum istorum in bibliotheca monasterii Sancti Victoris Paris., cujus in ecclesia sepultus est Petrus Comestor. In quibus et idem titulus habetur, scilicet: Sermones magistri Petri Manducatoris; et præter illos quos Busæus edidit, reperiuntur plures alii ejusdem Petri Manducatoris sermones, qui nondum in lucem venerunt (81).

SERMO PRIMUS

IN ADVENTU DOMINI.

Erat Jerosolymis probatica piscina, cujus aqua movebatur ad descensum angeli et qui primus descendebat in eam, sanabatur a quocunque languore, vel infirmitate detinebatur (Joan. v). Πρόβατο Græce, ovis vel pecus dicitur Latine, probatica itaque dicitur est piscina, quia in ea Nathinæi carnes hostiarum lavabant ad cremandum super altare holocaustorum. De causa autem hujus motus miraculosi, et tempore, in Annalibus nostris non habetur. Verumtamen credibile est imminente adventu Salvatoris accidisse; alioquin Chronici priorum temporum sub

silentio non præterissent. De causa vero duplex traditio habetur. Prior est, quoniam a diebus Salomonis signum Dominicæ crucis ibidem in visceribus terræ occultatum fuerat, quod in adventu Salvatoris supererat, et inventum est. Proinde pro inventione salutiferæ crucis factus est in ea potius salutaris. Secunda traditio verisimilior est. Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (1 Tim. ii) adventum suum in carnem visibilibus signis demonstravit gentibus ab Oriente et gentibus ab Occidente. Credibile est quod Judæis in umbilico gentium postis præcipue, cum ad eos mitteretur, manifestum tradidit signum et visibile, præsertim cum Judæi signum quærerent; Orientalibus nova

(80) Vide Patr. t. CCVII. Ex his etiam quos Busæus edidit, nonnulli, sermones scilicet 7, 15, 17, 21, 22, 25, 26, 28, 34, 35, 40, 51, leguntur inter Hildeberti Cenomanensis Opera. ERIT. PATR.

(81) P. Comest. cap. 81 Hist. evangel.

stella novi Regis ortum indicavit (82). Neque indecenter; ipsi enim in diebus Nemrod ignem adoraverunt, et militiam cæli. Eventus etiam nostros contingentes motibus siderum ascribebant. Unde per novam stellam indicatum est eis regem ortum in terris, qui superstitionem siderum terminaret in excelsis. Occidentalibus etiam Romæ signum dedit, non solum, quod fons olei eripit et fluxit usque in Tiberim; sed etiam in hoc, quod in eadem nocte, qua virgo peperit, templum Pacis penitus corruit. Romani enim, in monarchia orbis florescentes, templum Pacis ædificaverunt multo labore, grandibus expensis et ambitione multa, quod erat admirabile in oculis intuentium. Consulentes autem Apollinem de ejus diuturnitate, responsum est eis, ipsum permansurum donec virgo pareret. Saper hoc gavisi, titulum præ foribus inscripserunt: **TEMPLUM PACIS ÆTERNUM**. Eadem itaque nocte, qua virgo peperit, mirabiliter corruit, et miserabiliter, ac si aperte diceretur eis: Natus est Salvator, Deus vivus et vita, ante ejus faciem corruunt idola surda et muta: *Ipsæ enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum (Matth. 1)*. In hæc vero datum est signum in aqua dedicata usibus hostiarum, ac si diceretur eis: *Veritas de terra orta est (Psal. LXXXIV)* et cessabunt hostiæ figurarum. Veruntamen, quoniam omnia in figura contingebant illis (I Cor. x), facta autem et scripta sunt hæc propter nos, in quos fluxes sæculorum devenerunt, spiritualem illius motionis significationem perseritemur. Probatica piscina B. Virginem significavit; ipsa enim non solum ovina propter simplicitatem et innocentiam dici potuit, sed etiam ovis. Agnum enim peperit, qui tollit peccata mundi (Joan. 1). Probabile vero fuit, si agnum peperit, quod ovis fuit. Descendit in eam magni consilii Angelus (Luc. 1), et nota est triplici motione, scilicet in separatione carnis, in remotione fomitis, in virtute benedictionis. Cum obnubilaret eam virtus Altissimi (Ibid.), separavit ab ea carunculam, ex qua formata est caro Salvatoris. Exstinctus est etiam in ea fomes ille naturalis, languor naturæ, ex quo surgunt in nobis illiciti motus, qui in nostra potestate non sunt. Benedictionem vero attulit illi angelus dicens: *Ave benedicta inter mulieres (Ibid.)*, id est sola robusta inter molles (83). Mulier enim a mollitie sumitur, quasi mollis. Hæc est illa mulier fortis, de qua scriptum est: *Mulierem fortem quis inveniet? (Prov. xxxi)* in cujus fortitudine dictum est diabolo: *Ipsa conteret caput tuum (Gen. iii)*; antiquus enim ille cerastis, a nobis maxime cornibus impugnat nos, elatione animi et immunditia carnis. Hæc duo cornua contrivit in se illa mulier fortis, contraria contrariis curans, humilitate deficiens superbiam animi, voto virginitatis carnis immunditiam. Hæc est mulier fortis, quæ manum suam misit ad fortia. Duo enim prosecuta est simul, quæ vel difficile, vel impossibile est simul implere; ovit enim virginitatem, et simul consensit in conjugem. Fuit etiam in ea quarta motio quam sub silentio præterire fas non est, quæ ex levi nominis inflexione concipi potest. Virgo enim, o mutato in a, fit virga. In hunc modum facta est virga, secundum illud: *Virgo Dei genitrix virga est*. Natus enim Salvator tres habuit virgas: virgam sustentationis, qua utuntur senes; virgam eruditionis, qua utuntur doctores in gymnasiis suis; et virgam dominationis, qua utuntur reges. In hunc modum tres virgas habuit Salvator: carnem Virginis, clarorem prædicationis, calicem passionis. Prima fuit radice, secunda deserti, tertia regni. De prima scriptum est: *Egredietur virga de radice Jesse (Isa. 11)*; de secunda: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini (Isa. xl)*; de tertia: *Virga aquitatis virga*

A regni tui (Heb. 1). Per primam in similitudinem hominum factus, habitu inventus est ut nos (Psal. 11). Per secundam erudit nos, per tertiam liberavit nos. Fuit ergo virgo virga sustentationis in hunc modum. Senex ille Antiquus dierum, cuius cgressus a diebus æternitatis (Mich. 7), quem vidit Daniel (cap. vii) cano capite et pedibus metallinis, in lingua sua loqui non poterat, neque ambulare, sitire non poterat aut esurire, neque cætera nostri defectus argumenta poterat prosequi. Innixus autem huic virgæ defectus nostros prosecutus est, quos oportuit et decuit.

Post hanc aquæ motionem unus est in ea sanatus. Hæc est unitas Ecclesie, quæ per fidem incarnationis Dominicæ salutem consecuta est a Domino. Veruntamen movere nos potest, quod post incarnationem Domini factam credentes in eum a peccatis dicuntur salvari: cum certum sit etiam patres antiquos sine fide incarnationis salvari non potuisse. Qui præcedebant enim, et qui sequentur, omnes clamabant: *Hosanna in excelsis (Matth. xxi)*. Attendendam est itaque diligenter quid intersit inter nos et illos. Hoc sane interest, quod post incarnationem sanantur descendentes, ante quam sanabantur ascendentes; expectatio enim rei futuræ, ad quam tendimus, tanquam ascensus est. Recordatio vero rei præteritæ, ad quam recurrimus, descensus similiter. Præterea fuerunt et aliæ piscine, in quibus operatus est Salvator in diebus carnis suæ; quarum collatione cum probatica piscina clarius elucescent magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus (Psal. cx). Fuit enim natatoria Siloe, ad quam cæcus inunctus luto abiit et vidit (Joan. ix). Fuit et extra Hierusalem piscina in Agro fullonis ad usum abluendarum vestium (IV Reg. xviii). Fuit et piscina in Samaria, in qua canes lixerunt sanguinem Achab, cum sagittatus esset a suis in Ramoth Galsad (III Reg. xxii). Per natatoriam itaque Siloe non incongrue evangelica significatur doctrina, in qua populus gentium cæcus a nativitate visum recepit juxta illud: *Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (Matth. iv)*. Piscina fullonum, in qua abluantur vestes, et non homines, lex Mosæica, cujus emundatio secundum Apostolum (Hebr. ix) ad emundationem carnis, et non spiritus, valuit. Immundus enim quis tactu morticini, leprosus, et seminis fluxum patiens, mulier puerpera vel menstruata, et hujusmodi, ab ingressu templi arcebantur (Lev. xii): nec communem usum hominum habere poterant, donec mundarentur legali mundatione: ad declinationem vero peccati hujusmodi non valebant. Piscinæ vero Samariæ traditiones sunt philosophorum, qui nihil putant verum, nisi ratio humana præbeat eis experimentum. In ea canes, id est demones gentium lambent sanguinem, id est omnem vigorem naturalium donorum, et industriam hominum ad se colendos inclinabant. Hi sunt medici, in quibus hemorrhoida erogavit omnem substantiam suam, et non profuerunt ei (Luc. viii). De his scriptum est: *Lamie nudaverunt mammæ, dederunt ubera catulis suis (Thren. iv)*. Porro videmus quid in singulis harum operatus sit Dominus. Quod ut eluceat, propriis nominibus annominemus eas. Prima ut diximus, dicta est probatica; secunda dicatur Dominica, tertia eclipica, quarta sophistica. Legem autem Moysi eclipicam dicitur, quoniam instar Syrtis habuit aquam reticulatam et arenam. Habuit enim quedam mandata mundantia ad justificationem; alia vero, quæ neminem mundabant ad salutem. Prima piscina fuit solitudinis, secunda satietatis, secundum illud: *Qui sinit, veniat ad me, et bibat (Joan. vii)*; tertia promissionis; quar-

(83) Hier. in *Quest. Heb. in Gen. P. Com. Histor. Genæ.*, cap. 37.

(83) *Ibid.*, l. xi *Etym.*, c. 2.

ta deceptionis. Salvator primam fecundavit, secundam derivavit: nam *in omnem terram exivit sonus ejus* (Psal. xviii); tertiam adimplevit ipso attestante, cum ait: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Matth. v); quartam exsiccavit, juxta illud: *Perdant sapientiam sapientum, et prudentiam prudentium reprobo* (I Cor. i). et alibi: *Percutiam Ægyptum in septem rivis, ut per eam transeant calceati* (Isa. xi). In primam descendit, et est mota; secundam statuit, et est immota; tertiam implevit, et est permota; percussit quartam, et est remota. Hæc autem quatuor operatus est in quatuor regionibus legationis suæ. Missus enim a Patre ad oves Israel, quæ perierant, legatus: datae sunt ei quinque regiones, ut in singulis proprio fungeret legationis officio. Regiones vero illas sic determinare possumus: uterum Virginis, medium orbis, patibulum crucis, domum fortis, extrema maris. In prima regione calcavit se, circumligavit sibi ligaturam calceamentorum suorum, cujus explanationis se non esse dignum Baptista confessus est (Marc. i), visibiliter ad nos egradi volens *tanquam sponsus de thalamo suo* (Psal. xviii). In hac regione probaticam piscinam fecundavit. Egressus ad secundam, scilicet ad medium orbis, *operatus est salutem in medio terræ* (Psal. lxxiii). *Exsultavit ut gigas ad currendam viam* (Psal. xviii), incipiens a Galilee per medios fines Decapoleos pertransiens universam Judæam (Matth. iv), prædicavit Evangelium regni, collegit discipulos, mira fecit in oculis hominum, et sic Dominicam piscinam derivavit. Ascendens ad tertiam regionem torcular calcavit solus (Isa. lxvii), factum est rubrum indumentum ejus, veram hostiam obtulit Deo Patri, et ita legalium figurarum promissiones adimplevit. Descendens in quartam regionem ligavit fortem, et vasa ejus diripuit, baculavit eum, qui habebat mortis imperium, rabiem canum conspexit, ne sanguinem lambereant hominum violenter (Matth. xii). Sans in quinta regione non ita operatus est in facie hominum, sed captivam, quam secum traxerat, captivitatem posuit in extremis maris, id est super amplissimos fines sæculi, ut tandem in ascensione membra cum capite cælos penetrarent. In hac regione, deambulavit ab iis, quos posuerat in extremis maris, ad eos, quos collegerat in cœnaculo mortis; *multitudinis quorum erat cor unum et anima una* (Act. iv); quos relicurus erat in terris, ut darent ei testimonium in omni Judæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ. Veniens ergo ad istos, aiebat: *Pacem meam relinquo vobis*; ad illos autem: *Pacem meam do vobis* (Joan. xiv), tanquam utrisque dicens: *Pax vobiscum*. De cætero, adhuc semel venturus est Salvator, sed non *sicut pluvia in vellus* (Psal. lxxi), sed tanquam ruina trahens inevitabile pondus: *Veniet, inquam, tanquam potens crapulatus a vino* (Psal. lxxvii), et nemini parceret; gaudium quidem his, qui a dextris ejus erunt, terribiliter autem intonabit his qui a sinistris auditionem, scilicet malam, et verbum asperum. Ab hac autem *auditione mala et a verbo aspero* (Psal. xi) liberet nos Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, qui venturus est *judicare vivos et mortuos*.

SERMO II.

IN ADVENTU DOMINI II.

Habitus in scholis.

Converti me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respicit ad orientem, et erat clausa, et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, nec aperietur. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino (Ezech. xliv). Sustinet hic Ezechiel personam generis humani de lacu miseræ, et de luto fæcis evadere cupientis (Psal. xxxix). Ac si dicat: Ego extorris a patria beatitudinis, et dejectus in hanc convallum plorationis, per omnes retro ætates oculos circumferens, quæsi viam salutis, et non inve-

ni. Non potuit me liberare cælum, non terra, non mundus cum omni suppellectili sua, non homo: omnes enim sumus coacti et coægrotautes; non angelus, qui potius meum asperratur, quam reveretur de cæto. Nunc tandem *converti me ad viam portæ sanctuarii*, id est ad partum Virginis. Porro nemo sanum sapiens ignorat Dominum Jesum Christum ex duabus et in duabus esse naturis. Divina natura sanctuarium interius est, quia eos, qui sunt intus, angelos loquor, et spiritus beatorum, qui jam in patria, jam in palatio, imo jam in cubiculo quiescunt, torrente voluptatis suæ potat. Humana sanctuarium est exterius, quia Ecclesiam militantem, quæ adhuc sub sole habet *abernaculum suum*, reficit participatione corporis et sanguinis sui. Vel potius illa sanctuarium interius dicitur, quia latet: ista exterius, quia patet. Trinitatem namque personarum in unitate essentiali non videbit homo et vi-
vet; sed Trinitatem substantiarum in unitate personarum scimus, loquimur et explicamus. Veniens Dominus ad nos, ut innovaret nos, novum fecit super terram, trinitatem scilicet temporalem, quæ Trinitati æternæ tanquam e contrario responderet. Sanctuarium itaque interius est Verbum in principio apud Patrem, *portans omnia verbo virtutis suæ* (Hebr. i). Sanctuarium exterius, Verbum caro factum in tempore *purgationem peccatorum faciens* (ibid.) infirmitatis nostræ interioris. Porta est Deus Pater, dicente Filio: *Ego exivi a Patre, et veni in mundum* (Joan. xvi). Unde et Psalmista: *A summo cælo egressio ejus* (Psal. xviii), et illud: *Egressus est a Patre, regressus ejus ad Patrem*. Exterioris vero porta fuit B. Virgo, per quam in nostram Deus inhumanatus ingressus est civitatem; non illam, inquam, de qua Dominus per prophetam: *Ego Dominus, et civitatem non ingredior* (Isa. xxxvii): sed illam, de qua ipse ait: *Non potest abscondi civitas super montem sita* (Matth. v), cujus *fundamenta in montibus sanctis* (Psal. lxxxvi) quam impetus fluminis, id est spiritus Filii sanctificavit. Hæc est Ecclesia civitas Regis magni, et hæc *respicit ad orientem*. Omnes enim qui ex complexu non sine concupiscentia gravidantur, etsi in lucem partus suos efferant, tamen, quia saccum et meritum sacci secum ipsi trahunt, caligine peccati fuliginantur, et sedent in tenebris, et in regione umbræ mortis. Solus Virginis filius, sic editus in lucem est, ut non solum sit ipse lux, sed *illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i).

Et hæc clausa erat. Licet de virginitate Virginis nulli veniat in dubium, tamen ut certum fiat certius auctoritate Domini, in assertionem subdit propheta dicens: *Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, non aperietur: vir non transibit per eam*. Ideum est quod tertio inculcatur. Sane, vir, accipitur hic, non pro sexu, sed pro conuge, ut aliquid expressius intimetur; quasi dicat: Nec etiam vir ejus, id est Joseph cognosceret eam. Congruè autem clausa retro memoratur, quia et ante partum, et in partu, et post partum virgo fuisse non dubitatur. Sequitur: *Et erit clausa principi*, illi nimirum, de quo Dominus ait: *Nunc princeps mundi ejicietur foras* (Joan. xii). Et item: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* (Joan. xiv). Verum sicut per id quod dictum est: *Vir non transibit per eam*, notatur integritas carnis; ita, per id quod dicitur: *Non aperietur principi*, notatur integritas mentis, cum omnem malæ suggestionis consensum eliminavit a mente. Quod vero sequitur: *Princeps sedebit in ea*, de prænominato principe non est intelligendum. Qui enim non permittitur intrare, quo pacto sedere perhiberetur in ea? Ille autem ille est, de quo dicitur: *Et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Pater futuri sæculi, Princeps pacis* (Isa. ix). Sessio siquidem pro humilitate ponitur, ut ibi: *Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam* (Psal. cxxxviii). Et item: *Surgite, postquam sederit*

tis (Psal. cxxvi), id est post humilitatem exaltationem sperate. Non modica quidem Verbi fuit humilitatio, formæ servillis assumptio.

Sequitur: *Ut comedat panem coram Domino. Ipse significat ait: Mens cibis est, ut faciam voluntatem Patris mei (Joan. iv).* Obediens ergo Patri usque ad mortem (Phil. ii), et concilians nos Deo, et cætera in hunc modum faciens comedit panem coram Domino, voluntate ejus nobis restituens libertatem. Ecce audistis hæc exp. s. ta de partu Virginis, de integritate ejusdem, de fructu nostræ salutis. Possunt tamen hæc eadem nobis non indecenter aptari, qui lecti omni, et sacræ Scripturæ operam damus. Nos enim ex maxima parte signenta poetarum, qui raris loquacibus comparantur, præternisimus, præternavigamus pallida sophistarum argumenta, qui Deodidiles dicuntur (Eccle. xxxvii). Va e fecimus pomposis philosophorum opinionibus, qui dum adhuc essent inter nos, conati sunt oculos attollere super cælos, quorum peritiores, Academicos liquor, confessi sunt, veritatem tanquam in puteo abyssi latere. Dimisimus, inquam, linguam magniloquam, ut habeamus linguam humilitatem loquentem, linguam variloquam, sequentes linguam verificam. Quæsimus enim sapientiam, sed ecce non erat in terra suaviter loquentium. *Audivimus eam in Ephrata*, id est in speculo, vel spelunca, id est in imagine et latente, sed ecce invenimus eam in campis silvæ (Psal. cxxx), id est in manifestatione et obscuritate novi et veteris testamenti. Unusquisque, inquam, nostrum jam vere dicere potest: *Converit me ad viam portæ squætuarii, extra quam respicitur ad orientem.* Sicut duæ sunt partes Ecclesiæ, militans et triumphans, illa in via, hæc in patria, ita alia sanctitudo illius, alia hujus. Sanctuarium ergo exterius, id est sanctitas præsentis Ecclesiæ, quæ adhuc extra est: just. fiatio est per fidem et bona opera. Hujus portæ est sacræ Scripturæ, quæ docet nos recte conversari in medio hujus prave nationis; per quam, quicunque ingrediatur et egredietur, pasqua inveniet (Joan. x). Via hujus portæ charitas est. Homo quidem, qui in quadrivio hujus mundi positus est, et quasi in umbilico terre stans, divertere potest ad orientem, ad occidentem, ad austrum, ad aquilonem. Quatuor enim sunt viæ hominis: viâ infirmitatis, viâ necessitatis, viâ vanitatis, viâ veritatis. Viâ infirmitatis Hierichuntina, per quam transit homo in imagine Dei non fluentis aquæ, per successiones temporum transiens, donec in pulverem suum revertatur. Hæc vergit ad austrum, qui calidus est. Quodam enim naturali calore vivimus; quo extincto, aliam viam ingredi est necesse: viam scilicet necessitatis. Hæc est viâ universæ carnis, per quam transit spiritus vadens et non rediens, de qua poeta:

Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.

(HORAT. lib. i, ep. 6.)

Hæc vergit ad occasum. Viâ vero vanitatis est vita in peccatis, quæ aptius præcipitium dici potest, per quam riuus de sanguine in sanguinem, trahentes longam vestem. Hæc est viâ lata, quæ ducit ad mortem, cum per campos licentiæ debacchamur, de qua dicitur: *Via illorum tenebræ et lubricum (Psal. xxxiv).* Et iter: *Via illorum scandalum ipsius (Psal. xlviii).* Hæc vergit ad aquilonem; ad illum scilicet qui ait: *Ponam sedem meam ad aquilonem (Isa. xiv),* de qua Salomon: *Aquilo frigidus et duras nomine tanquam dextera ligans aquas (Eccle. xlii),* id est fluentia congelans gratiæ. Viâ veritatis est charitas, de qua dicit Apostolus: *Adhuc excellentior viam vobis demonstret (I Cor. xii),* hæc vergit ad orientem, quia hæc est viâ, quæ ducit ad vitam, et ideo contendendum est intrare per eam. Per hanc ad

A sacram Scripturam eundem est. Nec tamen dissimulare possumus, quin per aliam viam multæ ad eam incedamus. Quidam, et multa scientes, a'ios excellunt, alii ut lucentur, alii ut laudentur, alii ut se ipsos ædificent, alii ut etiam proximos. Sed atq'fi, quid super his dixit quidam (84): *Velle scire ut sciamus superbia est; velle scire ut sciamur, hanc gloria est; velle scire ut lucremur, Simonia est; velle scire ut ædificemur, prudentia est; velle scire, ut ædificemus, claritas est. Cæterum porta hæc ad orientem respicit, sed ad Deum. Quicumque enim dedit de semine suo idolo Moloch, morte morietur, et lapidabit eum populus terræ (Lev. xx): *Semen est verbum Dei (Luc. viii).* Idolum, id est formulâ, tanquam diminutivum ab idō, quod est forma. Moloch rector interpretatur; idolum vero Moloch-diabolus est, qui non vere, sed quasi dominator in mundo. Qui ergo verbum Dei pro aliquo emolumento mundano, vel addidit, vel docet, de semine suo dat idolo Moloch, et hic talis morte animæ morietur. Sicut anima vita est corporis, ita vita animæ Deus, quo discedente moritur anima. Non enim societas est Deo cum idolo; angustus enim est lectus, et pallium breve, utrumque operire non potest (Isa. xxviii).*

Nec bene conveniunt nec in una sede morantur
(OVID. I Metam.)

majestas Dei et amor mundi. Amicus enim mundi, inimicus efficitur Dei (Jacob. iv). Durum est, quod dicimus, et difficile est ad implendum. Sed nobis dictum reputate: *Issachar asinus fortis accubans inter terminos (Gen. xlvi),* doctrinam scilicet utriusque Testamenti, vidit requiem, quod esset bona, et terrarum quod optima, et suppositit humerum ad portandum (Math. vii). Vos itaque, quia jam estis in via, *querite, et invenietis*, quia jam accessistis ad portam; *pulsate, et aperietur vobis.* Aperiat autem vobis sensum ad intelligendum Scripturas, qui aperuit oculos cæci nati (Joan. ix), Jesus Christus Dominus noster magister noster, judex noster, qui judicaturus est vivos et mortuos, et sæculum per ignem

SERMO III.

IN FESTO S. NICOLAI.

Hab. in scholis.

Qui non humiliaverit se sicut parvulus iste, non intrabit in regnum caelorum (Math. xviii; Marc. 9). Verba sunt Salvatoris, quæ audistis per os meum. Emersebat quæstio inter apostolos, quis eorum esset major; sed quia hæc erat de supercilio Pharisæorum, qui amabant primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi (Math. xxiii), ideo humilis magister et doctor humilitatis ad humilitatem revocans eos, statuit parvulum in medio eorum, Martiale; ut tradunt, apostolum Lemovicarum (85), et ait: *Qui non humiliaverit se, sicut parvulus iste, non intrabit in regnum caelorum.* Quasi dicat: *Qui non erit humilis beneficio virtutis, sicut hic parvulus beneficio ætatis, non intrabit in regnum caelorum.* Salva tamen pace Salvatoris, possunt hæc verba esse modernæ temporis, possunt esse hodiernæ solemnitatis. Ecclesia Dei est, ut *castrorum acies ordinata (Cant. vi).* In acie præstantium præmittuntur fortiores, in fine ordinantur fortissimi, in medio formidolosi et imbecilles. In hunc modum in primitiva Ecclesia fuerunt viri fortes, qui primos impetus hujus sæculi sustinuerunt, qui Ecclesiam Dei fundaverunt sanguine suo. In fine erunt fortissimi, quorum exit tanta tribulatio, quod si fieri posset, invidentur electi (Math. xiv). Temporibus vero nostris tenera quædam est evitata mediocritas, quæ vix credere susti-

(84) S. Bern., serm. 56 in Cant.

(85) P. Comest., c. 90 Hist. evangel. Vide Baron. tom. I Annal., 73.

cit: nedom prælati. Utatur ergo ad hos debiles mater Ecclesia verbis prætaxatis, et ordianur altius ejus admonitionem, et quasi sub quodam dialogo interloquantur mater et filii. Ad quos mater: « Filioli, vir meus pater vester rediit ad eum, qui miserat ipsum, et reliquit me in utero habentem; verba autem sua posuit in ore meo, ut, quos de cætero effunderem in lucem, hortaret ad sequendum eum indilate; præcessit enim parare nobis locum. Audivi enim dicentem eum: Si quo minus dixissem vobis: Vado parare vobis locum (Joan. xiv). Sic ergo, filii, proficiscimini post patrem vestrum; nam et viaticum reliquit vobis: Ad quam unum pro omnibus: « Mater, arcta est via et difficilis, et non potero ad eam. Præterea latro sedet in insidiis cum divitibus in oculis, ut interficiat transeuntes. Timendus est latro: Dixit enim: Non movebor a generatione in generationem sine malo (Psal. x). Timendi sunt divites, pro quibus magnus ille viator Psalmistam loquor, titubans ait: Mei autem pene moti sunt pedes, etc. (Psal. lxxvii).

Ad quem mater: Fili, tolle signaculum patris tui tecum, quod ipse reliquit mihi dicens: Si quis vult venire post me, tollat crucem suam et sequatur me (Marc. viii). Ego autem in ecclesiis manufactis in edito statui illud, ut omnes intrantes videant et recogitent, quia demum Domini fuerit exitus mortis, et quicumque voluerit, tollat illud. Multi jam præcesserunt filii, etiam virgines delicatæ, et evestigio sequentes patrem: sequere clavatum eorum. Adeo tatus eris cum sigillo, quod etiam quædam ejus annualis representatio inter quæ libet pericula consolatione est; ita quod etiam de Judæo dixit demon: « Vas vacuum, sed signatum (86). » Ad quam filius: Quid est, quod dicis, mater? Nemo carnem suam odio habuit (Eph. v), etiam Christus horruit mori. Petrus ductus est ad crucem nolens (Joan. xxi). Apostolus optabat, si fieri posset, superindui (I Cor. v), non spoliari. Quid ergo faciet virgula cedri, ubi concutitur cedrus Libani? Nosti temeritatem meam, mater, determinatis horis non orare sulicio, statutis diebus non jejuno, quia ad luxuriosam cænam servem ventrem meum. Licet promptuaria mea plena sunt eructantia ex hoc in illud, tamen vix mihi separo duo minuta, quæ porrigam pauperi. Vestes habeo extensas in pericis, plicatas in manicis in pabulum tantum tinearum; vix veteres panniculos, et nulli usui aptos mihi tollo ad fovenda latera pauperum, et tu dicis, mater, quod intingam pedem meum in sanguine. Muta, mater, vocem, muta viam: hæc est via robustorum, barbati incedunt per eam.

Ad quem mater: Noli timere, fili mi, est alla via, lactea nomen habet;

(Ovii. II Metam.)

si non potes sequi patrem per viam rubicundam, sequere eum per candidam. Nam et ipse *Dilectus meus candidus et rubicundus*. (Gant. v). Vidi quidem eundem illum per viam rubicundam, in horto scilicet ligatum, colapbis expalatum, sputis illitum, flagellis cæsum, spinis coronatum, opprobriis saturatum; in patibulo clavatum, post mortem lanceatum: verumtamen prius per candidam viam inaccessit, per viam scilicet humilitatis. Vidi eum humiliatum in præsepio, humiliter pendentem ad ubera Virginis, suppositum manibus sacerdotum, dum invocarent super eum nomen Domini, et gestaretur trementibus manibus Simeonis. Vidi eum cum parentibus suis in Nazareth, et subditus erat illis (Luc. ii): imo, ut perhibent, de fonticulo, qui ibi est, aquam matri ministrabat indies (87). Vidi caput ejus verendum angelis, et tremendum regibus, inclinari sub manibus Baptistæ (Math. iii). Baptista autem contremuit, nec audebat tangere eum, donec Domi-

nus ait: Sine modo, sic decet nos implere omnem humilitatem. Si ergo, filii, terret te via passionis, gradere per viam humilitatis. Verumtamen, filii, diligenter advertet quam viam teras. Quadrivium enim est humilitatis. Sunt quidam humiles, dum omnia succedunt eis; si autem tetigerit eis manus Domini, excandescunt, et statim ponunt os suum in cælum. Sunt qui humiliantur, ut ascendant; sunt qui humiliantur, ut evadant. Impetu enim venti quicquid frangitur, quem calamus evadit. Prima ergo humilitas est domestica, secunda erratica, tertio sophistica, quarta Dominica. Prima enim est naturalis, secunda volatilis, tertia versipellis, quarta admodum utilis. Per primam incedunt pusillanimes, per secundam murmurantes, per tertiam hypocritæ tristes, per quartam columbar sio plices. De prima legitur: *A pusillanimitate spiritus et temperate (Psal. lvi)*; de secunda: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei (Psal. cxviii)*; de tertia: *Gloriosa res humilitas, quæ palliari se appetit. Superbia ne invalescat; de quarta: Qui non humiliaverit se, sicut parvulus iste, non intrabit in regnum cælorum (Math. xviii)*. Parvulus hic, filii mi, de quo prædixit Isaias: *Vitulus, leo, et ovis pascuntur simul (Isa. xl)*, et puer parvulus ministrabit eos: qui dictus est parvulus non pro diminutione stature, quia *speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xlii)*, sed pro minoritate personalitatis humane. Pœnam enim habuit, non culpam. Ceterum humilitas Dominica subdividitur. Est enim debita, abundans, superabundans. Debita est, subdere se majori propter Dominum. Primam et secundam pater tuus docuit, tertiam et habuit, et docuit. Considera, filii, quid habes amplius, et minoribus fratribus ministra tanquam subditus eis. Habes substantiam, erga non habent; habes doctrinam, pone eam ad usuram, ut recipias cum augmento; habes exhortationem, *deriventur fontes tui foras (Prov. v)*, ita ut bibant homines et jumenta. Habes laborem manuum tuarum (Psal. cxxviii), recede decimam Domino tuo. Reliquum quia *manducabis, beatus es, et bene tibi erit (ibid.)*. Habes quietem, elongasti fugiens, et manens in solitudine (Psal. lvi), ora pro populo, intercede pro relictis minorum multitudine, clama ad Dominum, et dic: *Aut dimittite eis, aut dele me de libro vitæ (Exod. xxxii)*. Audi fratrem tuum magistrum Paulum dicentem: *Cum liber essem ex omnibus, serravi omnium me feci (I Cor. ix)*. Juxta ergo doctrinam ejus mores tuos honora duplici honore, pares tuos honore prævenias, infirmos in fide suscipe: *hoc fac et vices (Luc. x)*: hæc via patris tui, humiles incedunt per eam. Potest quoque prædicta exhortatio Salvatoris spectare ad memoriam beati confessoris, pro quo hodie Ecclesia solemnizat in terris, et exsultat in excelsis, et sit maxime ad viros scholasticos. Nam et noster Nicolaus scholasticus erat, cum videretur est a Domino, ut sederet in cathedra cum senatoribus terre. Nec recedens a tenore dialogi, ut loquatur didascalus ad discipulum, tanquam pater ad filium. Et intelligitur per *regnum cælorum* sacra Scriptura, secundum illud: *Auferetur a vobis regnum cælorum, et dabitur genti facienti fructum (Math. xxi)*. Aperiens ergo os suum pater, inquit: filii, omnium expectandorum prima est sapientia, sed non invenitur in terra *suaviter viventium (Job xxviii)*. *Qui enim non humiliaverit se sicut parvulus iste, non intrabit in regnum cælorum*. Ecce, filii, primus ingressus ad eam est humilitas. Audis et philosophum, cum quaesitum esset ab eo quæ necessaria sint ad studendi formam, ait: *Mens humilis, studium querendi, vita quieti, scrutinium tacitum, paupertas, terra aliena*. Attende quia præposuit humilitatem, et in tribus determinavit eam, ne scripturam scilicet aliquam vilipendas, quia non omnia reperiuntur in Catoe, nec ab aliquo addiscere erutescas, quia

(86) Gregor., lib. III Dial., c. 7

(87) P. Com., cap. 23 Hist. evang.

Quod tu non nosti, fortassis novit Ofellus :

nec minus scientes elatus despicias. Tibi vero, fili, amplior necessaria est humilitas. Nisi enim abundaverit humilitas tua super humilitatem philosophorum, non intrabis in regnum celorum, id est Scripturæ sacræ non attinges arcænum; nisi, inquam, habueris humilitatem Nicolai.

Ad quem filius : « Edissere, pater, quæ sit illa, ut ingrediar per illam. » Cui pater : « Dum adhuc penderet ad ubera matris quarta et sexta feria semel in die papillas sugebat. » Ad quem filius quasi subridens : « Nunquid, pater, iterum introibo in uterum matris, et natus denuo superincumbam matris uberibus? » Cui pater : « Non est ita, fili : mystica sunt, quæ dicuntur : frange os litteræ, et invenies medullam intelligentiæ. » Sex enim ubera sex species scientiæ significant, et sex feriæ, tempora inventionis earum. Quæ merito dicuntur feriæ, quia tempore otii addiscitur scientia. In principio mundi nascentis hostis antiquus primis parentibus scientiam tradidit noxiæ libertatis, non essendi sub Domino, et relationem superbam criminis, ut contra culpam suam tacite obliquarent in auctorem suum. Secundo, miser homo contra multiplices defectus solatium invenit mechanicarum artium, quas et post extendit ad abusum superfluitatis. Tertio non contentus his, causas naturales, quas Deus in rebus ipsis occultaverat, ausus est rimari, adeo quod, ac si interesset sideribus, motus eorum, ortus et occasus, combustiones et respectus se deprehendisse existimans, et contingentes rerum eventus, fatali necessitate astrictos esse dogmatizavit. Quarto, Pater misericordiarum videns hominem inutiliter laborantem, scientiam vitæ in canone utroque Testamenti promulgavit. Quinto, abierunt quidam post vanitates adinventioinum suarum, et simplicitatem ecclesiasticam irridentes, sacram Scripturam maculis hæresum, quasi quadam lepræ varietate, resperserunt. Sexto, surrexere viri habentes zelum Dei, et primis disputantibus suis quasi quadam theriaca vehementi virus infusum repulerunt. Postmodum manum supponentes charitis, numerosas reliquerunt nobis multitudinem expositionum. Vides, fili, sex verba traditionum suis temporibus quasi sex feriis emeruisse. Solum restat Sabbatum, ubi nemo dicit alii : *Doce me (Psal. cxvii).* *Omnes enim erunt docibiles Dei (Joan. vi).* Audi adhuc, fili, et tace : Considera idiomata singulorum uberum, ut scias cui debras os admovere, et a quo amovere. Primum uber fuit serpentis, secundum Ægypti, tertium philosophi, quartum Dei, quintum hæretici, sextum viri catholici. De primo, manavit lac venenosum; de secundo, lac acetosum, quia multis amaritudinibus respersa est dulcedo humanæ felicitatis; de tertio, lac ampullisum; de quarto, lac coagulatum; de quinto, lac aqua mistum : pessimi enim capones vinum aquæ miscuerunt; de sexto, lac sincerum. Primum ergo est reficiendum, secundum illud : *Vade retro, Satana (Matth. xvi).* Secundum temperandum, secundum illud : *Victum et restitum habentes, his contenti simus (I Tim. vi).* Tertium excolendum, ut quod liquidum est in philosophis reponatur : abjiciatur, quod sæculentum est. Quartum hauriendum, unde : *Haurietis aquas in gurgite de fontibus Salvatoris (Isa. xli).* Quintum vitandum, secundum illud : *Hæreticum hominem post primam et secundam admonitionem derita (Tit. iii).* Sextum bibendum, juxta illud : *Bibite et inebriamini, filii (Jer. xxv).* De primo scriptum est : *Fovit aspis ova, dedit ubera catulis suis; de secundo : Fili mi, si te lactaverint peccatores, non acquiescas eis (Prov. i); de tertio : Sed et lamæ nudaverunt mammas, lactaverunt catulos suos (Thren. iv).* Hæ sunt medici, in quibus mulier hemorrhissa omnem substantiam suam inutiliter erogavit (Luc. vii) : de quarto : *Memores erimus uberum tuorum*

A super vinum : recti diligunt te (Cant. i); de qui. to : Da eis, Domine, vulvam sine liberis et ubera arenæ (Osee. ix); de texto : Statua tua assimilata est palmæ, et ubera tua botris (Cant. vii). Adhuc insiste, fili, et propriis nominibus proprietatem eorum concipe. Primum dicitur paralogia, secundum scenologia, tertium physiologia, quartum theologia, quintum cacologia, sextum pantologia : ista enim ad omnes pertinet per singulas tanquam ad caput redit; ipsa enim cacologiam expugnavit, theologiam explanavit, physiologiam spoliavit, scenologiam temperavit, paralogiam conculcavit. Restat, fili, Sabbatum, ubi tantum audietur *alleluia*. Nesti, fili, ubera sextæ feriæ tantum tibi posita, non tamen sugenda, non in die, id est in his quæ intelligi possunt : reliquum igni comburatur, et non nisi semel. *Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma (Ephes. iv),* una debet esse catholica doctrina. Audi, fili, quam gloriosa est humilitas, sal et condimentum reliquarum virtutum. Humiliemur ergo sub potenti manu Dei, ut nos exaltet in tempore tribulationis Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO IV;

IN ADVENTU DOMINI, ET DE S. LUCIA.

Habitus ad regulares.

Et rex David sennerat, nec calefēbat, cum aperiretur pellibus inventa est Abisag Sunamitis, quæ dormivit cum rege, et calefēcit eum. Rex autem non cognovit eam (III Reg. i). In quo ædificamur juxta litteram, quia morbis et naturæ defectibus etiam supervenientibus pressuris quoad possumus humano consilio debemus obviare, ne totum Deo committentes potius eum videamur tentare, quam implorare. De alia legimus Sunamiti, quod cum Elizeus pergeret in via, tenuit eum Sunamitis magna, et in celebriori loco domicilii sui paravit ei sellam et mensam, candelabrum et lectum (IV Reg. iv). In quod ad litteram ad tria ædificamur. Insinuat enim nobis virtus hospitalitatis, cum dicitur : *Tenuit eum.* Tantus enim debet esse affectus hospitalitatis, quod etiam cogendi sunt hospites. Unde et Latæ renitentes ange os oppido compitit, ut intrarent sub tecto culminis sui (Gen. xix). Et discipuli cuncti in Emmaus coegerunt Dominum, ut maneret cum eis (Luc. xxiv). Secundo ostenduntur hic opus virtutis, cum legitur, quod honeste collegit eum, et paravit usibus humanis necessaria. Pro loco enim et tempore, et persona hospites sunt honorandi. Tertio merces operis, cum legitur, quod propheta hospitiæ filium dedit, et postmodum mortuum suscitavit. De tertia quoque Sunamiti legitur apud Salomonem, quam quarta vocatione vocavit fugientem. *Reverte, reverte Sunamitis, reverte, reverte ut intueamur te (Cant. vi).* Hæc autem in figura tantum posita est. Quartam Sunamitem non legimus; sed in Luca (cap. xxii) legitur de vidua, quæ obtulit duo minuta, unde meruit a Deo commendari. Quæ secundum mysticam intelligentiam non indecenter additur prætaxatis : quam etiam ratione consortii liceat nobis nominare Sunamitem. Hæc quatuor in figura præcesserunt. Sunamitis enim juvenula figuravit beatam Virginem, Sunamitis Salomonica gentilitatem, Sunamitis magna, virginem martyrem, p̄ta Luciam, Sunamitis evangelica, venerabile collegium speculatorum; qui omnia continentem pro Christo, tanto tutius et citius sequuntur eum, quanto expeditius. De his itaque quatuor etiam secundum temporis rationem prosequamur. Prima est Sunamitis modica, secunda Sunamitis misera, tertia Sunamitis magna; quarta Sunamitis vidua. Prima est Virgo singularis, secunda virgo generalis, de qua Apostolus : *Despondi enim vos uni viro virginem castam (Cor. xi).* Tertia, virgo particularis; quarta virgo specialis. Prima

fuit Dei mater et filia, secunda meretrix et sponsa, A tertia fortis et delicata, quarta pauper et compedita. Prima David antiquum calefecit, secunda ad Salomonem rediit, tertia filium propheta suscitavit, quartam Dominus omnibus offerentibus prætulit. Primam inhabitavit Dominus purpura et sacco indutus, scilicet naturis. Ad secundam venit in igne et gladio, secundum illud : *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat?* (Luc. xii; Matth. x.) Item : *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.* At tertiam suscepit cum rosa et lilio, quartam humiliavit in cinere et cilicio. De prima legitur : *Et rex Davia senuerat*; qui est ante tempora, per quem facta sunt tempora, nunquid senuit per tempora? Absit! sed senuerat, id est usque ad senium temporis distulerat reparationem humani generis, et ut plenius dicam, universalitatis. Semirita enim erat Ecclesia primitivorum, diruta erat humana natura in protoplastis terra maledicta in opere eorum, luminaria cæli multata in diminutione luminis et assiduitate laboris. Postremo omnia B creatura ingemiscens erat, et parturientis erat usque adhuc (Rom. viii) : hanc universalitatis confusionem omnipotens quasi dissimulando pertransibat, non calefiebat, id est nullum fere caloris effectum exhibebat nobis. Est enim ignis Dominus (Deut. iv), est ignis Domini, est ignis Domino, id est Spiritus sanctus, et motus, qui cooperatione liberi arbitrii surgit ex eo, et opus exterius, quod fit Deo, id est ut inde glorificetur Deus. Neminem inhabitabat Spiritus, in nemine surgebat motus, nullius videbatur opus, licet operiretur multitudinem sacrificiorum sine æstimatione et numero. Quæsitæ est ergo adolescentula Sunamitis. Quotquot prædixerunt de partu Virginis, quasi missi sunt ad querendum eam. Missus est David, qui quasi latentem in lumbis suis seminaliter tanquam præsentem alloquitur : *Audi, filia, et vide, etc.* (Psal. xlii). Quæsitæ eam Isaias dicens : *Emitte agnum, Domine, dominantorem terræ, etc.* (Isai. xvi). Jeremias tanquam certus ait : *Mulier circumdabit virum* (Jer. xxxi). Ezechiel nuntiæ solitudinis suæ imagines quasi somnians, vidit portam solis orientalem semper clausam (Ezech. xliv). Cumque nullus eorum invenisset eam, tandem missus est Gabriel angelus ferens chartam salutationis in manu, et invenit Virginem in Nazareth; cumque salutasset eam, inventa est in utero habens (Luc. i).

Et dormivit cum David, id est caro de carne Virginis unita est Verbo Dei in unitatem personæ, et calefactus est nobis David. Apparuit enim benignitas, et humanitas Salvatoris nostri Dei (Tit. iii). Venit ergo Creator hominum ad sterquilinum hominum pro salute hominum in similitudinem hominum, sed eam non cognovit, id est clausam reliquit, et adeo incendit igne dilectionis in nos, quod gustarit pro nobis mortem, mortem autem crucis (Philip. ii), et ibi apparuit David, id est manu fortis. Manus enim non armata, sed clavis confixa aerias stravit potestates, Judæos quoque et mortem. Mortuus vero factus est Salomon, quia sanguine suo pacificavit terrena cælestibus, hominem scilicet Deo, hominem angelo, hominem homini, Judæum, scilicet gentili : et videns gentium populum fugientem, quasi meretricem sequentem amatores suos, qui pollicebantur ei frumentum, vinum et oleum, lanam et linaum, exclamans post eam semel, et iterum, et tertio, et quarto inculcavit : *Revertere* (Cant. vi). Quatuor enim diligenda sunt charitate. Tenetur homo diligere Deum, seipsum, proximum suum, et corpus proprium. Gentiles enim recesserant ab amore Dei, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, sed abeuntes in vanitatibus suis, potius servierunt creature quam creatori (Rom. i). Quod se

non diligere, patet, quia qui diligit iniquitatem, odit animam suam (Psal. x). Sed nec proximos diligebant, quia etiam filios suos initiabant daemoniis, trajicientes eos per ignem idolis sacratum. Corpora etiam sua afficiebant ignominia, ita ut robur viri evirarent in feminam. Salomon ergo noster clamans aiebat : *Revertere Sunamitis ad dilectionem Dei, revertere ad dilectionem tui, revertere ad dilectionem proximi, revertere* (Cant. vi) ad dilectionem corporis proprii : qua recepta in conjugem, Salomon factus est Elisæus, id est calvus. Tantæ enim claritatis fuit Elisæus, quod derisum habebatur a pueris clamantibus : *Ascende calve, ascende calve* (I Reg. ii). Per capillos sæpe bona terrena solent intelligi, quod figuratur in tonsura ecclesiastica. Unde et Levitæ tempore oblationis suæ raserunt omnes pilos carnis suæ (Num. viii). (88) Christus ergo in Ecclesia lactenti quasi calvus erat, quia prædica et possessiones non habuit Ecclesia usque ad tempus Constantini, imo tanta laborabat inedia fideles, quod Julia us Apostata paupertatis opprobrium eis incutiens Galileos pannosos eos vocare consuevit. Hinc talem tenuit Sunamitis magna, magnæ scilicet virtutis virgo Lucia et virago, mulier fortis inventa in finibus Syracusanis procul. Quæ in virginitate, quam Deo dicavit, lectum stravit Christo, in miraculis quæ fecit, cancelabrum; de quibus beata Agatha perhibuit ei testimonium; in doctrina mensans : docuit enim matrem quam sanaverat, suspectas esse elemosynas, quæ fiunt in extremis, cum opes tunc potius deserant hominem, quam deserantur. (89) Et per triennium dicitur instituisse mater in distrahendis facultatibus in usus pauperum. Sellam paravit in constantia annui, quam etiam in corpore ipsius significavit Deus, cum nullis viribus hominum vel hominum trahi potuit ad lupanar. Elisæus vero hospes ejus, filium ejus suscitavit, id est spiritum ejus tradidit in manibus ipsius, ut quasi Christi pedissequa, cum vellet, et quantum vellet, teneret animam suam, et cum vellet, poneret eam. In medio enim ignis succensi pice et oleo etiam transverberata gladio stetit prædicans, et prædicans pacem Ecclesiæ redditam mortuo Maximiano, non cessavit, donec collectis omnibus sacerdotibus, valefaciens eis exspiravit. Sed, Deo gratias, jam siccata est in Ecclesia aqua contradictionis, transivit per aquam intolerabilem in martyribus, per laqueos venantium in hæreticis. Aliud martyrii genus introduxit Jesus noster, otiositas enim inimica est anime (Eccl. xxxiii). Fundata sunt cœnobita tuba Spiritus sancti per orbem insonante : *Eccc quam bonum et quam jucundum est, habitare fratres in unum* (Psal. cxxxiii). Obtulit Sunamitis vidua duo minuta, humilitatem spiritus et habitus mediocritatem. Veronitanen, quod post martyres introduximus cœnobitarum martyrium diuturnius est intelligendum, quantum ad principium et exordium, non quantum ad initium. Ad modum enim arboris tria consideratur in progressu religionis. Dum enim semen germinat in visceribus terræ, arbor habet initium, ab *initian*o, id est intus jactum a *jacendo* dictum. Cum vero rupta terræ superficie tenuis et unica emergit virgula, tunc habet principium, id est *primum caput*. Cum vero beneficio auræ clementioris derivatur in ramulos, tunc habet exordium, cum ex uno multa scilicet oriuntur. In hunc modum Regularis cohabitatio fratrum initium habuit in Sion temporibus apostolorum, initiata vero est in tribus, in charitate fraterna, in communi substantia, in communi obedientia. De primo dictum est : *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una* (Act. iv). De secundo : *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat* (ibid.). De tertio : *Omnia ponebant ad pedes apostolo-*

(88) Gregor. Naz., or. i in Julian. Chrysost., contra gentil.

(89) Vide Surium, tom. VI.

rum (Act iv), tanquam prostentes eis debitam subjectionem. Prohibitibus dicitur eis: *Estote prudentes sicut serpentes (Matth. x)*, id est caput custodite. In his enim nulla ratione licet dispensare. Principium vero habuit quædam a domino Benedicto, quædam a doctore Augustino (90). Rndem enim quasi imaginem colorantes, addiderunt de ariditate ciborum, de modicitate vestium, de austeritate lectorum, de custodia laborum, de temporibus jejuniorum, de modis et distinctionibus orationum, de consolatione laborum, et in his licet prioribus admittit dispensationem, sed in simplicitate cordis. Unde additum est: *Et simplices sicut columba (ibid.)*. Quidam enim potius occupantur occasionem dispensandi, quam expectent. Exordium vero habuit in diebus nostris, sub incertis tamen auctoribus, derivaciones enim multæ exortæ sunt. Quidam euhæallibus, quidam nigris, quidam griseis gaudent indumentis, tanquam idiomatibus suis. Quidam fructibus possessionum, et obsequiis familiarium sustentantur, alii de labore manuum suarum, et pecorum egressibus tenuem victum sibi quærant. Alii largitione elemosynarum pascuntur, vitam suam Deo committentes. Alii eracem præferentes pro luitione Ecclesie sanguinem suum exponunt: omnia in nomine Domini facientes, quasi mutuo sibi dicant: *Magnificate Dominum mecum (Psalm. xxxiii)*. Hanc Sunamitem compeditam diximus. Audierat enim, quia Dominus audit gemitus compeditorum, et iniecit pedes suos in compedem sapientiæ, et collium suum in torquem ejus. Cum licuit ei epulari, affixit se jejunis; cum licuit dormire, intempeste noctis vigiliis sibi indixit; cum loqui licuit, posuit custodiam ori suo; cum deambulare licuit, etiam muris materialibus sepivit pedes suos. Postremo quasi oculis suis abstulit visum, auribus auditum, naribus olfactum, linguæ eloquium, manibus tactum, pedibus gressum. Hæc compeditio mortificationem carnis operatur, et expeditam contra ejuslibet generis hostes excusationem, quod adversus eam etiam adversarius mutire non potest. Accedit enim quis ad compeditum, et volens eum trahere ad illicita dicit: « Egre diamur foras; videamus ludos theatrales, choreas virginum, palestra adolescentium, gyros equitum, et hujusmodi. » Cui compeditus: « Quid provocas me ad videndum? non habeo oculos. » Ad quam ille: « Nunquid video in capite tuo duo luminaria micantia et diffundentia visum usque ad objectionem corporum? » Cui compeditus: « Oculi, quos vides, non sunt mei, eos contuli in alium: lumina sunt veritatis. » Absit! ut oculi videant opera vanitatis. In hunc modum satis idonea est et elegans responsio in excusatione membrorum. Sane hæc Sunamitis compedita, et Sunamitis misera, adhuc militat in terris: aliæ viæ triumphant in cælis, quarum precibus et meritis trahat vos de malitia ad triumphum, de mundo ad Deum Jesus Christus Dominus pater, iudex noster cum venerit iudicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

SERMO V

DE EODEM ADVENTU DOMINI.

*Ascendet Dominus super nubem levem, et ingre-
diatur Ægyptum, et moriebuntur simulacra Ægypti
(Isa. xix)*. Isaias in spiritu loquens adventum Domini in carnem prædixit, et licet multis in hæc Dominici prænuntiis advertens fuit, ut ibi: *Tunc saliet claudus, sicut cervus, et aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt (Isa. xxxv)*: verbis tamen prædictis specialiter prænuntiavit adventum Salvatoris, id est incarnationem. Refertur ab illis (91) qui Chronica scribunt, quod Domino

ingiente in Ægyptum, non fuit templum in Ægypto, in quo non iuraret idololum. Legitur et in Amosibus (92), quos conscripserunt Iudei, quod egressus filiis Israel de Ægypto idola Ægypti corruerint. Sed ad ingressum altius idola Ægypti ruere non leguntur, nisi adventante matre cum puero. Hoc Isaiæ capitulum specialiter prænuntiavit primum Domini adventum. Nubes illa levis caro est Redemptoris, eo a peccatis magis aliena, quo minus originali culpa obnoxia. Nubis levis peccati est immunitas: non enim peccatum nos ad ima trahere, ideoque recte intelligi habet ponderose rei nomine. In Za baria legitur: *Sedet iniquitas super talentum plumbi (Zach. v)*, et alibi dicitur: *Sicut plumbum in aquis vehementibus: Nubem ergo levem ascendens Dominus Ægyptum est ingressus, ut ab ea, quibus tegebatur, nubem amoveret (Ex. d. xv)*. Quadruplici enim nube obvoluta erat: est namque nubis caliginis, est nubis roris, est nubis grandinis, et nubis umbræ mortis. Ut autem hæc plenius videantur, altius est inchoandum, quatenus quod præmissum est, eo fiat planius quod fuerit expositum plenius. Pater, et Filius, et Spiritus sanctus in primâ hominis creatioe quasi secum deliberando dixerunt: *Facturus hominem ad imaginem et similitudinem (Gen. i)*, et similem nobis.

Quatuor item regis primogenitæ virginis Deo in creatione hominis sunt cooperatæ: veritas, misericordia, justitia et pax. Veritas, quia sicut promissum se facturum Dominus, rei executione perdit et ad effectum; misericordia, quia, ut suppleretur defectus angelicus, homo est creatus; justitia, homo enim rationalis præfatus est alii creatoris, ut qui præcelleret creationis beneficio super alia, justo efferretur dominio. Pax est cooperata, quoniam cum ex tam diversis persona humana sit compacta, carne scilicet et anima, ita ut omnia elementa hic in unum collegerit, ita ut non sit qui dissideat, ut alterum alterius conjunctione gaudet, sicutque unum unius compositione, donec illi physica es modi rumpantur, et cum maximo dolore, quæ conjuncta erant, separentur, unde dicitur: *Non est dolor, sicut dolor morientium. Hæc filia, sicut in creatione hominis Deo sunt cooperatæ, sic in ejusdem justa dejectione. Homo enim, cum in honore esset, non intellexit (Psalm. xlvii)*, et ideo de paradiso ejectus miseris hujus mundi merito peccati est subjectus. Et quia in lapsu hominis dissoniter peccaverunt serpens, Adam et Eva, dissoniter sunt puniti, ut qui alia magis excessit in culpa, plus alio inveniretur in pœna. Unde divina ultione factum est, ut una maledictione Adam puniretur, Eva duobus, serpens tribus. Dicitur est ad Adam: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo (Gen. ii)*. Ad mulierem vero dixit: *Subjecta eris viro tuo et in dolore partes (Ibid.)*. Ad serpentem sic: *Terram comedes, et super pectus tuum gradieris; ponam inimicitias inter te et mulierem, et tu insidiaberis calcaneo ejus, et ipsa conteret caput tuum (ibid.)*. Prædictæ regis filia, sicut non deluerunt Deo creante hominem, sic non defuerunt eodem puniente peccatorem. Quem enim post lapsum Dominus punivit, ante lapsum sic, si peccaret, se puniturum esse comminatus fuit, sicut dicitur: *Quicumque die comederitis, morte moriemini (Gen. ii)*. Misericordia est cooperata, quia qui peccando fecerat se miserum, mortalis factus est in miserie remedium, cum enim miseria sit, miserum esse, prævisum esset sarcina sine fine miseriam adesse. Vita brevitas mihi eris est in remedium, qui hoc ipso, quod cito moriuntur, tolerabilius cruciantur. Justitia ibi non defuit; nam magis puniri dignus, magis est punitus. Pax adfuit. Ex ratione enim humane nature iudicia homo cognovit Deo reconciliari posse, si

(90) S. Benedictus, et S. August. addidere quædam regulæ religiosorum.

(91) P. Com., *Hist. evang.*, cap. 10. Athan. *De*

incar. Verbi. Orig. hom. 3. *tract.*

(92) Baron., tom. 1 *Annal.*

pacem, quam perdidit peccando, recuperaret condigne pœnitendo. Hinc est quod tunicas pelluceas ad legendam pudicitiam parentes primi habuerunt (Gen. iii), quatenus mores humanæ conditionis pœnitendo redirent ad pacem Conditoris. Has regis filias longe fecit Dominus a iis hominibus. Istæ virtutes homines deseruerant, his tenebræ succedentes genus humanum nubibus obtulerant, unde Osee clamans dixit: Nusquam veritas, nusquam misericordia, ubique homicidium, ubique furtum (Ose. iv, 2). Nubes quatuor sunt, ut diximus, et prædictis opponuntur filiabus regis, scilicet virtutibus. Prima nubes est caliginis, secunda roris, tertia grandinis, quarta umbræ mortis: prima fuit promittens, secunda decipiens, tertia puniens, quarta perimens: prima fuit ab oriente; secunda a meridie, quia sufficiente umbra pollebat; tertia ab occidente, quia lumen tegebat; quarta ab aquilone, quia lumen non habebat. Per nubem caliginis ea recte intelliguntur, quæ relativa erant veritatis. Quod enim Abel occisus est (Gen. iv), quod aries pro Isaac immolatus est, hoc totum quid aliud significabat, non aperte, sed sub quadam caligine, nisi futuram Domini incarnationem? Per nubem roris recte philosophorum accipi potest scientia, qui tanquam tenues scientia disputabant de supernis invisibilibus et ignotis, tanquam de sensibus subjectis. Sed quia tales id ipsum quod sapiebant, sibi et non Deo attribuebant, quid justius erat, quam ut ejus privarentur munere, cui se ingratos exhibebant ex elationis tumore. Per nubem grandinis pœnæ intelliguntur, quæ secundum differentias peccatorum sub statu veteris legis colla premebant Judæorum. Unde quidam attendentes asperitatem legis, sarcinam servilis oneris, in hanc lapsi sunt insaniam, ut dicerent: Legis esse datorem, non Deum, sed principem tenebrarum. Per nubem umbræ mortis peccata intelliguntur, quorum exigentia ad mortem tendebant universa. Nubes prima veritati opponebatur, secunda justitiæ; philosophi enim justitiæ obliuescebantur; aut quod habebant Dei munere, suæ attribuebant naturæ. Tertia opponebatur misericordię, quarta paci, quia per multitudinem peccatorum pax recesserat a cordibus peccantium. De prima nube dictum est: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris* (Psal. xvii). De secunda dicitur: *Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant justum* (Isa. xlvi); de tertia legitur: *In conspectu ejus nubes transierunt, grandis et carbones ignis* (Psal. xvii); de quarta habetur: *Opposuit nubem, ne transeat oratio* (Thren. iii). His nubibus tanquam errorum tenebris mundus erat involutus. Sed Dominus indutus carnem Ægyptum intravit, et luce suæ præsentis nostras tenebras illuminavit. Prædictis itaque nubibus tanquam obstaculis quibusdam amotis, quatuor regis primogenitæ gratantes prodire. *Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt* (Psal. lxxxiv). Hujus prophetiæ non nisi in quarta septimana Adventus Domini meminit Ecclesia, quia præmissis tribus recolat desiderium Patrum antiquorum Christi adventum desiderantium. Unde et in prima legitur, de asinæ solutione, per quam significata est solutio synagoga. In secunda et tertia exprimitur, quanto desiderio homini adventus sit expectatus, et ideo in secunda cantat Ecclesia: *Populus Sion, etc.*; in tertia: *Gaudete in Domino semper, etc.* Id ipsum septem vocales antiphonæ significant, quarum singula ab O incipit et in fine clauditur verbo imperativi modi, imo deprecativi; quibus aperte expectantium desiderium et fervor aperitur. Et sicut ad litteram corrueunt simulacra Ægypti in adventu Domini, ita spiritumliber animorum occiderunt simulacra, quando *Oriens ex alto nostra visitavit infirma* (Luc. ii). Unde in prima dicitur antiphona: *Veni ad decendum nos*; in secunda: *Veni ad liberandum nos*; in tertia: *Veni ad redimendum;* in quarta: *Veni et educe eiscaum;* in quinta: *Veni*

ad illuminandum; in sexta et septima: *Veni ad salvandum.* In prima, doctrina petitur, per quam ignorantia, quæ triplex fuit, fugetur; ignorabat enim homo Deum, ignorabat seipsum, ignorabat virtutes. Sed hæc ignorantia tanquam simulacrum Ægypti ruit, quando lux in tenebris luxit. In secunda rogatur, ut nos liberet a servitute, quæ item fuit triplex; fuit enim servitus diaboli, peccati et debiti, id est pœnæ peccato debita. In tertia petitur redemptio, et hoc tripliciter, a litterali lege, a labore et ab hoste. In quarta, ut a carcere educamur, id est ab inferno, in cujus ora, medio et ipso tunc quidam tenebantur. In quinta, ut nos illuminet, petimus, quatenus per ipsum illuminati tres supernorum gratias mereamur oculo fidei, ut quandoque recepti in eorum consortium de eis confuamur. In sexta et septima, salus geminatur: per quod significatur, quod per ipsum a nobis amovebitur, et carnis mortalitas, et carnis passibilitas: et sicut Dominus nubem carnis, indutus ingressus est Ægyptum, sicutque bajulis nubibus ab Ægypto egressus ascendit in cœlum, sic ad judicium venit separaturus grana a paleis, agnos ab hædis, bonos a malis, vos ad dexteram positurus Jesus Christus Dominus noster, qui veniet judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

SERMO VI.

IN NATIVITATE DOMINI.

Dum medium silentium tenerent omnia, et vox in suo cursu, etc. (Sap. xviii.) Tempus illud, quo ad nos omnipotens Sermo Dei nobis de nostrâ locutus salute advenit, descendens de sinu et corde Patria in utero matris Scriptura prædicta denuntiavit. Deus enim, qui *multifarie multisque modis locutus fuerat Patribus in prophetis, diebus nostris nobis locutus est in Filio suo* (Hebr. i), de quo ait: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit, ipsum audite* (Matth. iii, xvii). Ipsum, inquam, audite, id est ipsi obedite vos, qui de valle lacrymarum in montem gaudiorum vultis ascendere. Venit igitur sermo Dei ad nos, Dei Verbum, Dei Filius, a regalibus sedibus se humilians, ut nos exaltaret, pauperans ut ditaret, humanans ut deificaret. Venit, inquam, ad nos, quando? *dum medium silentium tenerent omnia, in nocte, post galli cantum.* Primum galli cantibus, qui cantaverunt et adhuc cantaturi sunt, sit inter clamores præcedentes, et secuturos clamores quoddam silentium, quod conticinium appellatur. Conticinium autem illud, sive silentium inter anteriores et secuturos clamores medium est, in quo, si quid foret, *dum medium silentium tenerent omnia*, non absurde fieri diceretur. In hujus sæculi nocte, et nocte intempesta et profunda, quasi quidam galli fuerunt prophetae, genus humanum valde sopitum suis clamoribus exciñantes, otium quoque solis præconantes. Hoc etiam missa, quæ in sanctissima nocte in galli cantu dicta est, repræsentat. Quasi quidam gallus Moyses, rupto noctis intempesto silentio, exclamavit: *Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam meipsum audietis* (Deut. xviii). Erit autem annis anima, quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de populo suo. Clamabat iterum clamorosus alius gallus, et dixit: *Non auferatur sceptrum de Juda, et dux de femora ejus, donec veniat, qui mittendus est, ipse erit expectatio gentium* (Gen. xliix). Clamabat Isaias tanquam gallus Domini; clamavit, inquam, et dicit: *Eccæ virga concipiet, etc.* (Isa. vii.) Clamabat Jeremias: *Eccæ flammis faciet navium super terram, mulier circumdabit virum* (Jer. xxxi). Virum plane, qui solus non ebit in consilio impiorum (Psal. i), quem mulier circumdedit in ulero, et edidit, nec perdidit integritatem. Clamabat Daniel: *Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit prævaricatio, etc.* (Dan. ix.) Taceo prophetas alios, quos etiam numerare longum

est : quibus tanquam gallis Dominus dedit intelligentiam (Job xxxviii), ut adventum veræ lucis longe ante ejus ortum præscii præconarent. Clamaverant igitur galli, tanquam concientes et dicentes: *Habitantibus in regione umbræ mortis, et populo, qui ambulat in tenebris, lux orietur (Jsa. ix)*. Siluerunt isti. Apostoli vero et ipsi galli, tanquam in ipso lucis crepusculo cantaturi silebant adhuc. Clamaturi tamen erant, et in tantum, quod in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). Annon tibi gallus videtur? hui ait: *Erigilate, justii, et nolite peccare (I Cor. xv)*. Et iterum: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit (Rom. xiii)*. Tenebant medium cuncta silentium, prophetae qui clamaverant, et apostoli, qui clamaturi erant. Silentium autem hoc medium et medians erat inter clamores amborum, et eorum, scilicet, qui clamaverant, et eorum, qui pro Christo clamaturi erant.

Dum igitur medium silentium tenerent omnia, omnipotens sermo, id est Verbum Patris, a regalibus sedibus venit. Et pulchre in medio silentio mediator Dei et hominum (I Tim. ii) homo ad homines, immortalis mortales, morte mortuos salvaturus venit. Qui etiam mediationis suæ non immemor, operatus est salutem in medio terræ, in medio cœli et terræ, tanquam cœlum terramque concilians, exaltatus a terra, in cruce mortuus est. Vide ergo dispensationem. In medio oritur, in medio moritur, in medio salutem operatur. Jam hujus etiam rei sacramentum, dum nox in suo cursu medium iter ageret, a regalibus sedibus venit. Quæ est ista nox? forte hoc tempus, quo a mundi origine usque in ultimi sæculi finem in hac tenebrosa Ægypto vivunt filii Adam, graves ignorantæ suæ tenebras sustinentes et ne alterum minime cernentes. Nunquid non se vident, qui sua vicissim corda non vident? Propter has invisorum cordium tenebras, mendacio et fallaciæ patet locus, dum se hac nocte occulunt, qui mentiuntur et fallunt. In hujus noctis medio, venit ad sedentes in tenebris lux illa, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i), tunc vere omnes tenebras depulsura, cum illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (I Cor. iv). Viderat hujus noctis medium iter, qui dicebat: *Domine, audi, etc., opus tuum, in medio annorum vivificabis illud (Hab. iii)*.

Cæterum, si cui displicet intellectus iste, non ago pugnanter, meliori sententiæ assentiens libenter. Cum ergo medium silentium tenerent omnia, dum nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus venit. Venit sermo in silentio, venit sermo ad silentes. Urbana inter homines, et curialis consuetudo est, ut cum honoratim et præpo:ens persona loqui voluerit, qui circumstant, teneant silentium. Unde et Job loquente linguam suam cohibebant duces, et digitum superponebant ori suo (Job xxxix). Quando igitur Deus deorum locutus est, vocans ad fidem terram suam a solis ortu usque ad occasum (Psal. cxlix), silent prophetae et conticescunt. Veniat nunc sermo Dei ad silentes, audiamus quid Dominus Deus loquatur nobis: *Audi, Israel, præcepta vitæ, et ea in corde tuo scribe, quasi in libro, et dabit terram fluentem lac et mel (Deut. iv)*. Istis Domini verbis tria nobis ostenduntur, quo nomine debemus censerî, et quid agere, quid in præmium expectare. Nomen nostrum magnum est: Hoc nomine nihil majus, nihil excellentius. Dicimur enim Christiani a Christo. Quid amplius creaturæ potuit deferre, quam Creatoris sui nomine censerî? Si ergo convenimus nomine, conveniamus et re. Dicitur enim: *Qui dicit se in Christo manere, debet quemadmodum ambulavit et ille ambulare (I Joan. ii)*. Magnum est illud, non modicum est istud, quo hic nominamur. Dicimur hic Israel qui est vir, videns Deum, secun-

A dum genus videndi Deum, et quomodo potest quis videre Deum? Nonne legitur: *Deum nemo vidit unquam (Joan. i)*. Et: *Vivet homo, et non videbit me? (Exod. xxxiii)*. Sed sciendum, cum homo habeat duos oculos corporis, quibus utique Deum, quia spiritus est, videre non possit, (cum nec etiam angelos, nec animas) habet duos interiores, fidei et dilectionis, quibus videt Deum per speculum in ænigmate (I Cor. xiii), ut post videat ipsa re, quæ est vita æterna. *Hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te (Joan. xvii)*. Cum vero ista visio sit quasi meritum, illa præmium, quando *videbimus facie ad faciem (I Cor. xiii)*, ecce de nomine ostenditur quid debeamus facere. Dicitur enim. *Audi præcepta, nec solum audi, sed scribe in corde tuo*. Sed forte, inquit aliqui inter nos: Quomodo potest scribere, qui non novit litteras vel libros componere? non præcipitur in pergamento, sed in corde, ut ante liqueat, quomodo possis in corde scribere.

B Audi libri compositionem, ut et omnia in corde tuo comparare studeas. Prius traditur rasori, ut cum rasorio omnem superfluitatem, pinguedinem, scrupulos et maculas tollat, deinde supervenit pumex, ut quod rasio auferre non potuit pumice deleatur, scilicet pili et talia minuta. Ad hæc, antequam scribatur, opus est regula ne tortuose ducatur linea: Sic et tu, quasi rasorio, amaritudine penitentia carne secura, arbusa criminum conscinde, ut si qua per voluptatem carnis contraxisti crimina, per ejusdem punitionem deleas. Aufer avaritiam, luxuriam, invidiam a corde tuo, et talia. Macera carnem tuam, assume disciplinam. Sed quam pauci, qui ista faciant? Cum præcipitur jejunare, ipse se excusat, quomodo jejunarem, et alii comederent? Et si præcipitur assumere disciplinam, ipse respondet: Non potest pati natura mea; statim moreretur. Si præcipitur dare nummum, respondet, se non habiturum usque ad mensem. Ecce rasum est pergamentum, omnia criminalia sunt ablata. Hoc modo

C faciebat Job, athleta Christi, qui radebat scabi:em testa (Job ii). Sed quia adhuc restant alia sine quibus vita ista non agitur, quæ dicuntur venalia, quia leviter consequuntur veniam, adhuc opus est pumice, id est elemosyna et oratione, quia extinguunt ista venialia, quæ sunt, ridere immoderate, bibere quandoque ultra quod satis est, quia et continue esset criminale. Sed antequam scribas in isto libro, assume regulam, exempla sanctorum Patrum Petri, Pauli, Stephani martyris. Secundum regulas istas dirige cor tuum, ut sit rectum, non tortuosum: Tortuosum est cor murmurantium adversus Dominum, in parte laudantium, in parte blasphemantium, in adversis blasphemantium, in prosperis laudantium. *Confitebitur enim tibi, cum benefeceris ei (Psal. cxviii)*. Noli sic murmurare tortuosum habens cor. Considera, si placet Deo creatori tuo, si propriæ contradicas dispositioni. Vide, quia pater flagellat filium quem recipit (Hebr. xii). Habe cor rectum in omnibus benedicens Deum, sciens quia si tibi immittat adversitatem ad correptionem est pro peccato. Si prosperitatem, ut aliis tribuas, etc. Benedic ergo semper cum Propheta dicens: *Benedicam Dominum in omni tempore, etc. (Psal. xxxiii)*. *Lætami in Domino, etc. (Psal. cxvi)*: ut et tibi benedicat Dominus. *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde, non perverso (Psal. xxvii)*. *Cum electo electus eris, et cum perverso perverteris (Psal. xvii)*. Modo paratum est cor, non restat, nisi ut te doceam, quid scribas. In primo folio scribe: *Deus tuus unus est (Deut. vi)*, id est. Patrem omnipotentem crede, et dilige. In secundo eodem folio scribe: *Non accipies nomen Dei tui in vanum (Exod. xx)*. Crede Filium missum minore: Patre secundum humanitatem, quia æqualis ei secundum divinitatem. Inhonorat enim Patrem, qui non credit proprium habere Filium æqualem sibi, tanquam hypotentem, vel invidum. Tertio crede Spiritum sanctum, in quo

D

datur requies, et hic in tranquillitate mentis, et in futuro in beatitudine. Hæc in primo folio scribe, quæ pertinent ad Dei cultum. In secundo, quæ sequuntur, quæ pertinent ad proximum. Quorum primum: *Honora patrem et matrem (ibid.)*, non solum verbis defendendo, sed res necessarias administrando. Nos autem, non solum non exhibemus, quantam debemus reverentiam, vel necessaria tribuimus, sed rebus propriis spoliamus.

Filius, ante diem, patrios inquirat in annos.

(OVID. I *Metam.*)

Attamen subvertitur fructus, cum dicitur: *Ut sis longævus super terram (ibid.)*. Et hoc in terra morientium fieri videmus, et super terram promittitur. Morientium terra est ista, ubi nullus descendit, nisi moriatur, vel mortuus est. Quomodo diligit alienos, si suos non diligit? Quinto scribe: *Non occides (ibid.)*, ut nec corpore occidas, nec mente. Potes enim homicida esse voluntate, sic ut nec corpus, nec animam occidas. Occidis enim animam proximi, cum te, scilicet exemplar constituis mali, quem etiam in errorem inducis, illius animam interficis. Sexto scribe: *Non furtum facies (ibid.)*, id est desiste non solum esse violentus exactor, sed usurarius fraudulentior. Quis callidius potest sua proximo furari, quam qui quadraginta mutuata, debitor non reclamante, per quadraginta petit multiplicari? Septimo scribe: *Non mæchaberis (ibid.)*, noli cognoscere feminam, nisi nuptiali copula tibi copulatam. Quodcumque enim alio modo fiat, criminale est. Et etiam in legitima potes excedere. Octavo: *Non falsum testimonium dices (ibid.)*. Hic interdicitur jurare, ex quo inciditur in perjurium. Nonus versiculus est: *Non concupisces rem proximi tui, non bovem, non asinum, non fundum, non vineam (ibid.)*. Nonne hoc superius prohibitum? non, ibi actus, hic voluntas: *Non concupisces uxorem proximi tui*, imo etiam hoc ibi: *Non mæchaberis*. Nam ibi actus, hic voluntas, quod quidem criminale est, si tantum exerescat, quod possis dicere: *Non remanet in me, si haberem facultatem*. Quare ita exardescis libidine? non potest una, quam habes, tibi sufficere? Ecce compositus est liber inscriptus. Scriptura bona, scriptura Dei, sed insidiatur diabolus, tanquam simia. *Averte oculos tuos (Cant. vi)*, statim ipsa accedens apponit manum, delet, quæ scripsisti, et apponit litteras suas. Sic diabolus, ni caveas, superponit contraria: *Omni ergo custodia serua cor tuum*, ut ait Salomon (*Prov. iv*), ne possit antiquus evellere, quæ plantasti. Adde ergo libro quasi firmatorum gratiam Dei, quæ præsto est omnibus, si consentiant. Hunc librum potes tecum ferre; nec erit opus bajulatore. Satis est parvus hæc terra, in quo clausis oculis potest inspicere tam a clerico quam a laico. Si istum librum scripseris, audi quid et quantum tibi promittat ipsa veritas, quæ non mentitur, nec mentiri potest.

Dabo tibi terram fluentem lac et mel. Lac liquor est de carne proveniens, mel de cælo, de temperie scilicet. Sic in nobis duæ sunt naturæ; caro et anima. Per fluentem, accipe plenam et perfectam abundantiam. Et est: *Dabo tibi plenitudinem beatitudinis, quoad corpus, et quoad animam prævalet hæc terra, cujus incolas nos faciat Jesus Christus, Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.*

SERMO VII.

IN APPARITIONE DOMINI VEL EPIPHANIA.

(*Erstat inter sermones Hildeberti Cenomanensis. Vide Patr. tom. CLXXI, col. 409, serm. 14.*)

SERMO VIII.

DE SANCTO VINCENTIO.

Ad claustrales.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in pa-

radiso Dei mei (Apoc. 11). Audistis promissionem, et cui facta sit promissio. Vincenti enim promittitur esus ligni. Sed a quo promittitur, et quo tempore sit facta, ex serie verborum non est perspicuum. Qui promittit princeps est: principum enim talis est promissio. Hi enim suis exhortationibus animant animum vel animos pugnantium, dicentes: *Pugnate et viriliter agite, et confirmato corda vestra (Deut. xxxi)*. Sic ergo dicit Pater: *Vincenti dabo edere*, etc. Princeps ipse non est princeps hujus mundi, nec est sua promissio, nec ejus participatio, quia ejectus est de paradiso a Domino, unde: *Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem (Luc. x)*. Et Isaias: *Quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris? (Isa. xiv)*. Quis est ergo, qui promittit? Dominus est, Pater, scilicet; nam de Filio est promissio, quod est lignum vitæ in medio paradisi. Filius enim est vita. Sed qui prius erat apud Patrem tantum vita, unde et in ipso vita erat, factum est lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum (*Psal. 1*), id est defectus hominum, ut qui prius invisibilis erat, sicut sol in rota fieret nobis visibilis in carne humana. Unde non tantum lignum, nec tantum vita modo est, sed lignum et vita, id est Deus et homo. Hoc lignum Deus Pater Vincenti promittit dicens: *Tibi dabo edere de ligno vitæ*. Victori dicit, tibi dabo. Dilatorum est hoc verbum, *Dabo*; sed favorabile est, *Do*, potest dicere vincens et pugnant. Datur enim in patria, sed Vincenti promittitur in via. Sed si verborum sensum subtilius attendamus, et Vincenti dat, et Vincenti promittit nunc in sacramento; in futuro insatiabiliter, unde: *Satiabor cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi)*. Hoc lignum dedit in pretium; dedit et nobis in vaticinium, quod promittit in præmium. Habemus itaque quod promittit, et cui, et quid. Quo autem tempore facta sit hæc promissio ex superficie historiarum potest perpendi. Joannes enim evangelista, cum adhuc adolescens esset, tempore passionis rejecta sindone fugit (*Marc. xiv*), sed post cum tenuisset et in Pathmos insulam relegatus fuisset (*Apoc. 1*), ibi suam Apocalypsim vidit, in qua continetur.

Et angelo Ephesi scribe: *Vincenti dabo edere*, etc., et factum est hoc tempore gratiæ. Quod etiam ratione potest probari. Tria enim sunt tempora: ante legem, sub lege, et sub gratia. Ante legem nullus pugnabat, sub lege nullus resistebat, nullus ergo illis vincebat temporibus. Antelegem enim, quidquid erat libitum, licitum esse credebatur. Nullus ergo pugnabat cum diabolo, imo quisque sequebatur eum volens, et sic nullus erat vincens. Non igitur tunc facta est promissio. Nec sub tempore legis. Lex enim tantum peccata ostendebat (*Rom. iii*), sed neminem ad perfectum ducebat (*Hebr. viii*); sed quemlibet diabolus secum invitum trahebat. Nullus ergo resistebat, nullus igitur vincens, non ergo tunc facta promissio. Facta est igitur tempore gratiæ. Et quia tandiu ab eo ligati sumus, quomodo ab ejus dominio liberari, et ei resistere poterimus? triplici fiducia, promissione Patris, exhortatione Filii, consolatione Spiritus sancti.

Dum medium silentium tenerent omnia, sermo tuus a regalibus sedibus venit (Sap. xviii). Tria sunt tantum, quæ possunt silere, Deus, angelus et homo. Deus enim silebat, cum quasi dissimulabat, quasi non curans hominum liberationem. An cum esset homini inimicus, homini non consulebat? Homo quasi longo tædio affectus clamare desistebat, et ita *dum medium silentium tenerent omnia, omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus venit*, ut eos qui in mundo sunt redimeret. Ipse enim vita erat et lux, vita immarcescibilis, lux incomprehensibilis. Venit ergo vita et lux: venit vita, ut auferendo mortem daret vitam; venit lux, ut fugando tenebras daret lucem, et sic liberavit nos a peccato et dæmonum jugo: *Venit ergo sermo tuus*, etc. Loquitur Pater, loquitur Filius, loquitur Spiritus sanctus. Pater loquitur

verba promissionis, Filius verba exhortationis, Spiritus sanctus verba consolationis. Filius igitur loquitur exhortando, Pater promittendo, Spiritus sanctus consolando. Vis audire verba exhortationis? *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vitam, et convertatur et vivat (Ezech. xxxiii).* Vivo ego, quasi vivi Dei sacramentum erat in lege. Non est juratio Domini, sed sarcasmus, id est, hostilis irrisio; quasi dicat: Judæi putaverunt me detinere in mortem, quando me occiderunt, sed surrexi, ideo quasi deridendo dixit: *Vivo ego, et ideo nolo mortem peccatoris, etc.* Magna est exhortatio. Vis audire consolationem Spiritus sancti? *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi).* Hac triplici fiducia confisi pugnare debemus, ut vincamus. Tres enim habemus hostes, mundum, mundum, diabolum. Caro est hostis domesticus, et ideo magis timendus; mundus hostis sophisticus, et ideo cavendus; diabolus hostis antiquus, et ideo magis odiendus. Caro suadet suavia, mundus inania, diabolus iniqua: caro ligat, mundus nos suggillat, diabolus nos necat: caro suggerit luxuriam, mundus avaritiam, diabolus superbiam: caro deprimit nos infra nos per luxuriam, mundus trahit nos extra nos per avaritiam, diabolus erigit nos supra nos per superbiam. Carnis suggestio valde est timeida, ipsa enim ligat nos: quam interficere non audemus, sed ei necessaria alimenta ministrare tenemur. De hac inquit Apostolus: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii.)* Et ille miles fortis Christi, Job (cap. vii.): *O custos, inquit, hominum, quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihi metipsum gravis? senserat enim intestinum bellum inter carnem et spiritum.* Hæc est Dalila Samsonis, de qua Salomon dicit: *Ab illa, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui (Mich. vii).* De secundo hoste dicitur: *Qui mundum diligit, inimicus est Deo (Jac. iv).* Hic est ille Nabuzardan, qui obsidens Jerusalem, posuit custodes ad portam, ne liceret alicui civium exire (Jer. lxi). Hic est mundus, qui animæ portas obsidet, visum, auditum, odoratum, gustum, tactum. Cum anima quandoque exit per portas oculorum, videt mulierem ad concupiscendum eam, videt vanam supellectilis varietatem, et infinita pecuniæ, allicientem, etc., quid per singula? non potest egredi, quia mundi milites inveniunt. Si vero exit per portas aurium, objicit ei mundus inanes tabulas, mendacia palliata et infinita perjuriam. Si per portam exit narium, olfactoria anaso colorata præterdit ei mundus, aerem variis odorebus invenit vitiatum, pigmentum pretiosis speciebus conditum. Si vero per portam gustus exierit, objicit ei panem omni arte pistoria compositum; vinum odore, sapore et colore optimum. Quidquid etiam terra, aer, mare habet delicatum cum salsamentis proportionaliter compositis. Si vero per portas manuum, vestis pretiosæ lenitatem invenit; unum non sufficit pulvinar cui incumbat, sed simul diversa cocervantur, ut in eis se totum immergat; ad tactum alienæ caruncule hilarescit. Ecce quæcumque porta egrediatur, sophisticæ agit cum ea inimicis.

Restat adhuc hostia antiquus, et ideo magis timendus, malis universæ terræ. Ipse suggerit nobis iniqua. Sed quomodo huic nefandæ trinitati, carni, mundo, diabolo scilicet, poterimus resistere? Ex nobis nequaquam. Quid ergo faciendum? Habemus Trinitatem ineffabilem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, ejus auxilio vincere possumus. Per Patrem, diabolum; per Filium, mundum; per Spiritum sanctum carnem vincimus: nonne aliquis istorum sufficiet ad resistendum? Non utique, certe necessaria est tota Trinitas, aliter resistere ei non valeamus, nisi fide et auxilio. Sed

A quid a Patre contra diabolum, quid a Filio contra mundum, quid a Spiritu sancto contra carnem habemus? Audi: beneficio Patris et consilio resistimus diabolo, mundo, verbo Filii et exemplo, carni obumbratione sancti Spiritus et incendio. Vultis audire beneficium Patris? Misit Filium suum, qui sortem alligavit diabolum (Matth. xii). Consilium dedit nobis, quando dixit: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite (Matth. xvii).* et non alium. Verbo Filius nos docuit: *Si vis perfectus esse, vende, vende omnia quæ habes, et da pauperibus (Matth. xix);* et alibi: *Beati pauperes spiritu, etc. (Matth. v.)* Exemplo docuit, quando de pauperula Virgine natus in præcipio positus, vilibus pannis involutus non habuit, ubi caput suum reclinaret (Matth. viii). Pauperulæ etiam mulieres, quæ eum sequebantur, de propria sua substantia et necessaria ministrabant. Obumbratione Spiritus, *virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. i).* Incendio enim charitatis incentiva carnis repellit: sicut mulier poetica calorem æstivum calore repellebat (95), alia serpyllum et herbas olentes ministrabat messoribus: hæc fides, scilicet sanctæ Trinitatis in baptismo exigitur, ut nefandæ trinitati valeat quisque resistere. *Vincenti ergo hæc omnia dabit Deus edere de ligno vitæ, etc., ergo et B. Vincentio vincenti: ipse enim hæc omnia vicit.* Nullum enim testimonium firmius est quam quod perhibetur ab inimicis, sui quidem tortores aperte confessi sunt: *Victi sumus.* Huic ergo dat *edere de ligno vitæ, quod est in medio paradisi.* Bene dicit, *in medio,* quia sunt et alia ligna quæ istud lignum comedunt, unde: *Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani (Psal. ciii),* et comedent. Cum enim radix arboris, vineæ Sorec vitis, et palmitis in ea arbusta cooperientia montes, ligna campi omnifrutifera in domo Dei, malograna, quæ assimilantur genis sponsæ (Cant. iv), sint, de quibus per singula non est dicendum: *Vobis ergo, qui ad hujus martyris obsequia excubatis, esus hujus ligni promittitur.* Vos enim in agone suo hæredes reliquit; et, ne putetis me adulatorie loqui, vos martyres estis. Gravius enim est illud quod sustinetis martyrimum in claustro, quam illud sit, quod sit gladio. Illud materiale et momentaneum, vestrum spiritale et diuturnum, et ideo magis periculosum. Rigor enim vestri ordinis, nisi emolliatur, est vobis in martyrimum. Memoria enim præteritorum delictorum, et dilectio sunt quasi gladius pertransiens animas vestras. Intelligite tentationes, quas sustinetis. De quo gladio dicitur: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius (Luc. ii).* Vobis igitur, qui jam vincentes estis duorum hostium, carnis scilicet, et mundi, hujus ligni esus promittitur.

Restat adhuc cum tertio pugna, cum dæmone: mundo scilicet renuntiastis, carni vestræ ex tenore Regulæ multa subtraxistis. Hostis tantum restat antiquus, cujus est delicatus cibus. Iste non comedit grossum fœnum, sed subtile et tenuissimum, sicut bos. Fœnum istud est religiosus monachus, vel quicumque jejuniiis macilentus, afflictionibus nocturnisque vigiliis pallidus. Huic ergo fortiter resistendum; sed non potest vinci sine oratione. Orandum est ergo Deus, ut de istis inimicis det nobis victoriam, ut digni inveniamur ad esum ligni vitæ, quod ipse præstare dignetur, qui vivit et regnat nunc et in æternum. Amen.

SERMO IX.

IN HYPAPANTE DOMINI VEL IN PURIFICATIONE BEATÆ VIRGINIS.

Ad claustrales.

Oblatus est, quia voluit (Isa. lxi). Quoties oblatus est Dominus, quia ipse voluit? Primo oblatus est in templo, postmodum in ligno. Primo tanquam

puer oblatus est a parentibus (*Luc. 11*), postmodum A tanquam perfectæ ætatis seipsum obtulit pro parentibus. Prima oblatio fuit purificationis, ultima immolationis; sed utrobique *oblatus est, quia ipse voluit*. Sicut enim *quæcunque voluit fecit* (*Psal. cxxxiv*), sic omnia quæ fecit, quia voluit, fecit. Propheta tamen de oblatione loquens immolationis, cum præmississet: *Tanquam otis ad occisionem ductus est, etc.* (*Isa. LIII*), quasi summam totius passionis exprimens causam, sic præmissa conclusit. *Oblatus est, quia voluit*. Salva tamen pace prophetæ, expressius videtur dictum de oblatione purificationis; propterea, quia additum est, quia ipse voluit. Licet enim natus, circumciscus, *oblatus, baptizatus, passus sit, quia voluit*: tamen quæque singula suis determinationibus expressius distingui possunt in hunc modum. Circumciscus est, quia debuit, *oblatus quia voluit*, baptizatus quia profuit, passus quia oportuit. Sane parvulus natus est de muliere, factus sub lege, quam ne solveret, sed adimpleret, quasi tenebatur circumcisci, lege cogente parvulus de filiis Israel circumcisci, pœnam mortis incircumciscis intentans, cum diceret: *Anima quæ non circumciderit carnem præputii sui peribit de populo Israel* (*Gen. xvii*). Nec in corpore legis erat, quo posset excusari Christus, si mansisset incircumciscus. Si diceret, peccatum non habeo ego, non ego remedium purificationis, non secundum legem excusaretur, quia nec hanc addidit exceptionem. Offerri vero die purificationis non debuit secundum legem, imo ipsa lex videtur eum exclusisse a purificatione et hostia pro ea. In lege sic scriptum est: *Mulier quæ suscepto semine pepererit masculinum, etc.* (*ibid.*), ac si aperte dicat: Ne accedas, Domine Jesu, ad purificationem, tu immunis a peccato, sive mundans corda tuorum, tu sine semine conceptus, et natus de Spiritu sancto, expecta donec te ipsum offeras pro mundo. Ne accedas, Virgo sanctissima, tu enim neque proprie mulier, neque semine suscepto peperisti (94). Mulier enim proprie quasi mollier dicitur, quæ mol item sentit, quæ muliebria corporis sui jam passa est. Itaque lege quasi ex adverso prohibente, non ex debito *oblatus est*, sed *quia voluit*: quare voluit? quia sic nos docuit, omnis enim Christi actio, Christiani est lectio. Docuit enim nos debitis supererogare indebita; quia quanto indebita, tanto magis gratiora. Baptizatus vero est, quia profuit: contactu enim corporis sui vim regenerativam contu itaquis. Passus, quia oportuit, id est sic redimere opportunus fuit (95). Fuit quidem et alius modus redimendi nos possibilis Deo, sed nullus convenientior: nihil enim æque potuit nos incitare ad intelligendum Deum, quam quod animam posuit pro nobis. Hæc autem dilectio sola movet pedem redeuntium a Babylone. Hæc quidem simpliciter sic exposita pascunt nos, sed nondum ædificant. Moraliter autem intellecta, quæ hodie circa Dominum gesta sunt, pascunt et ædificant, et maxime contemplativos, qui non, divisi, partim serviunt Deo, partim mundo, neque hostiis salutaribus occupati, seipsos in holocaustum offerunt, *hostiam vivam, sanctam et Deo placentem* (*Rom. xii*). Quæ enim hodie gesta sunt circa Dominum a parentibus ejus gesta leguntur. Contemplativi vero ejus parentes sunt. Unde et ipse extendens manum in discipulos ait: *Hi sunt fratres mei, etc.* (*Math. xii*). Sed cum plurima gesta sint, quatuor ex his excipimus inquirenda. Primum, quia *oblatus est, quia voluit* (*Luc. viii*); secundum, quia obtulerunt pro eo par turturam, aut duos pullos columbarum (*Luc. 11*). Tertium, quod Simeon suscepit eum in ulnas suas; quartum, devotio fidelium, quæ adinvenit luminarium gestationem. Hæc ædificant virum contempla-

tivum: sic ad amplexus Rachelis transeun- lum est, sic immorandum. His enim quatuor, quatuor religionis status insinuantur: ortus, modus, progressus, exitus. Oblatio voluntaria ortum religionis indicat, aviculæ oblatæ modum. Simeon gestans progressum, luminaria gesta exitum. Votum sane religionis et continentie nemini imponitur. Induit Moyses Aaron fratrem suum in die, quo initiatæ sunt manus ejus vestibus sanctis, exceptis feminilibus illis, ipse se induit (*Lev. viii*). De eodem Veritas ait: *Non omnes capiunt verbum hoc. Qui potest capere capiat* (*Math. xix*). Est igitur ortus religionis et continentie voluntarius, dictum est: *Vovete, hoc est voluntatis: et reddite* (*Psal. lxxv*), hoc est post votum, necessitatis. Alibi etiam ortum hunc voluntarium esse declarat Christus, ait enim: *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, etc.* (*Math. xix*). Et alibi: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (*Math. xvi*): initium perfectionis et innovationis suæ statuens in hominis voluntate. Sicut Christus *oblatus est, quia voluit*, sic quilibet ad restrictionem ordinis accedens, offert se, quia vult. Aviculæ vero modum religionis et vitæ post oblationem consecuturæ exprimunt. Has solas aviculas Dominus sibi voluit offerri sub lege, scilicet turturam et columbam. Ecce aviculæ duæ hic, satis est, duæ sunt hominis partes: anima et caro. Sit anima simplex et innocens, sit caro immaculata et continens. Ecce hostiæ duæ hic satis est. Adaptationi vero turturis ad carnem, et columbæ ad spiritum supercedemus, quia et crebrius auditur, et sæpius lectitur (96). Id solum de turtura exprimus, quia amisso compari suo nunquam deinceps nisi arido insidet ramo: quam exquisitam habet sedem continentia, si aridæ paupertati insideat. Liber experientie quemque nostrum docuit quam amica sit continentie ciborum ariditas, quam contrariarum mollities et ingurgitatio. Omnem revolvite vitam Salvatoris ab utero Virginis usque ad patibulum crucis, non invenietis in eo nisi stigmata paupertatis. Non sine causa sermo Dominicus in monte, ubi totius religionis est documentum a paupertate exordium habuit: *Beati pauperes spiritu* (*Math. v*). Nihil liberius, nihil tutius paupertate. Qui opes congregat, ignem in sinum portat; cum colubro dormit, qui opes ambit. Opes, ut ait quidam, cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, nunquam sine dolore amittuntur. Quam eleganter insultavit opibus philosophus (97), qui pretium rerum suarum quas venderat in pondus auri redactum in mare submersit, dicens: *He pessum pessimæ divitiæ, submergam vos, ne submergar a vobis*. Quis est hic et laudabimus eum? Quam dulce vehiculum sit justo aridus ramus paupertatis, noverat ille qui dixit: *Elegi abjectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum* (*Psal. lxxxiii*). Et alibi: *Melius est modicum justo super divitiis peccatorum multas* (*Psal. xxxvi*) (98). De columba vero nec hoc silentium duximus, quia columbæ quædam ad colli mutationem mutant etiam colorem. Alius enim apparet color in collo, si vergatur in levam, et alius, cum in dexteram. Hinc etiam a collo quidam existimant dictam esse columbam. Sic et contemplativus loco et tempore omnibus omnia fit, ut omnes lucrifaciat. Hanc vicariam colorum varietatem habuit Apostolus, qui ait: *Sive mente excedimus, Deo, sive sobrius sumus, vobis* (*II Cor. v*). Sapientiam loquebatur inter perfectos; inter minores vero nihil se scire judicabat nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum (*I Cor. ii*). Alterius coloris hinc, et alterius inde videbatur. Hæc est scala, in qua vidit Jacob an-

(94) Isid., lib. xi *Etym.*, cap. 7.(95) Be. a in cap. x *Luc. Aug.*, l. xiii *De Trin.*, cap. 10.(96) S. Bern., serm. 59 in *Cant.*(97) Crates Thebanus. — Hieron, l. ii in *Jovin.*(98) Isid., l. xii *Figm.*, cap. 7.

gelos ascendentes et descendentes (*Gen. xviii*) ; cum viri scilicet, supra se rapiuntur contemplando, infra se ponuntur minoribus condescendendo. Nec vacat, quod duo pulli utriusque aviculæ oblatis sunt. In quibus duo genera contemplativorum figurantur. Sane, sicut sunt duo rami contemplationis, lectio, scilicet, et oratio, in quibus tota meditatio contemplantis versatur : ita sunt qui orationi magis operam dantes lectioni minus insistent, et hi sunt claustrales. Sunt alii qui lectioni invigilant, rarius orantes, et hi sunt scholares. Postmodum sequitur de progressu, qui notatur in gestatione Simeonis. Tres leguntur Dominum portasse : Virgo in utero, Simeon in ulnis, et tandem Joseph super humeros, cum fugisset in Ægyptum. Hic est progressus religionis : ut scilicet primo sit vir justus auditor, post doctor, tandem si Dominus vocaverit, pastor. Novem mensibus virgo tulit Dominum in utero; nec tamen etiam, cum prodiit in lucem : nam nisi in quadragesimum diem gestatus est a Simeone. Considera ista, vir bone, qui Christum niteris imitari. Si surgat in corde tuo subreptio in hunc modum : Jam diu religiose vixi, nobilis sum, et notus, et gnarus in exterioribus : sufficit mihi scientia ad instruendum subditos : ego prior et abbas potius illo esse debui, et honorem cathedræ pontificalis honorare, dic animæ tuæ : Anima, nondum venit hora mea, nondum plene roboratus est Christus ut manibus senis circumferatur. Senex erat Simeon, consenesce in religione, priusquam publiceris. Etiam Simeon, audiens tristitiam sonat. Sed et tu, si distraharis ad publicum, si vocaris, audias unde tristeris, et dicas : *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos?* (*Cant. v.*) Non est itaque, viri claustrales, surgendum nobis nisi post longam sessionem. Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris (*Psal. cxxvi*), non est itaque sine nutu Dei. Nam et Simeon venit in spiritu in templum. Ut quid egrediendum vobis de luce ad tenebras, de lecto ad volutabrum luti, de paradiso ad agrum Damascenum, ubi periit Abel justus? ut quid vultis pro crucis amplexari stercora? Absit a vobis et ne fiat vobis hoc. Multo ergo difficilius trahi debetis ad cathedram. Si sola tam meticulousa est inter intrinsecos doctrina, grave est super humeros portare infantem jam grandiusculum. Meticulosa res est descendere in Ægyptum ad omnigenum monstrum deorum. Verumtamen viri sunt magnarum carniū Ægyptii; super ollas carniū sedentes quæstum putantes esse pietatem. Ex Ægypto vocavit Dominus Filium suum (*Matth. ii*) in luto et latere servientem (*Exod. i*). Noli illuc redire, fili Dei, nisi ad similitudinem Christi corruant ante faciem tuam simulacra Ægypti. Nec nisi Deo specialiter vocante; angelus enim in somnis admonuit Joseph, ut iret in Ægyptum (*Matth. ii*).

Restat de exitu. Idem est exitus conversationis sanctæ, qui et vitæ : non est utilis sanctimonia, nisi finiatur cum vita, unde : *Qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit* (*Matth. x*). Finis enim, non pugna, coronat. Nam et Dominus judicat fines terræ (*I Reg. ii*). In cuius rei figura caudam hostiæ sibi præcepit offerri, et ὑπόδημα hyacinthina indutus est Aaron (*Levit. viii*). Hanc perseverantiam luminarium gestatio gestantium mentibus imprimit. Nemo enim accendit lucernam et ponit sub modio, vel exstinguit, sed accensam super candelabrum statuit, ut indesinenter coruscans sua tenebras illustret claritate (*Matth. v*). Vel quia in face cerea designatur Christus; exemplo perseverantiæ Christi ad perseverandum ipsis luminaribus hodie instruuntur fideles; ac si nobis dicatur : Videte quid gestatis in manibus, typum Christi gestatis. Fidem ejus gestate in mente, confessionem nominis ejus in ore, imitationem in opere. Tres siquidem substantiæ in una Christi persona per accensum luminare

A designantur. Per ceram, caro Christi designatur; apicula enim, quæ non resolvitur in libidinem, quæ commistione sexu non frangitur, ceram operatur. Sic caro Christi, nec ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, sed ex illibata Virgine ex Deo facta est. Ellychnium latens in cera est anima, carnis domicilio tecta. Ignis utrumque absorbens divinitas ejus, quia Deus noster ignis consumens est (*Heb. xii*). Inde est quod et Simeon Christum lumen appellavit factum ad revelationem gentium, et gloriam plebis Israel (*Luc. ii*). Hoc ergo hodie gestatur in manibus. Ponitur exemplum gestantium, maxime vero contemplativo; proponitur exemplum patientiæ usque ad mortem, mortem autem crucis (*Phil. ii*). Non erat Jesus missus nisi ad oves quæ perierant domus Israel (*Matth. x*). Elevatus ergo Jesus in crucem, cum coram starent filii Israel, et dicerent : *Descendat nunc de cruce, et credimus ei* (*Matth. xv*); audiens de facili se posse implere, ad quod venerat, quare non descendit? Quare, Domine Jesu, per facilem descensum de cruce, non intravit plenitudo Judæorum, ut sine eorum cæcitate plenitudo gentium intraret? (*Rom. xi*). Aliquid est, etsi nos lateat : quare non audisti eos? aliquid est clausum, sed tu, Domine, aperi nobis, ut et vos similiter faciat; vos, inquam, viri contemplationis cruci affixi estis cum Domino, quia vultis ire post eum, tollitis crucem vestram, supple, obedientiæ et penitentiæ; ut dicat quisque : *En colligo duo ligna* (*III Reg. xvii*), ex quibus scilicet compingatur crux nostra. Audeo ego, et dico : In districtiori cruce pendet vir contemplativus, quam Christus; quia et diuturnior, et in pluribus coercens eum. Conferamus crucem Christi, et crucem contemplativi, liquidum fiet, quod dicimus : Christi membra sic clavis confixa sunt, ut officiis suis uti non valeant, lingua tamen libera a crucifixione loquebatur, oravit enim ibidem pro crucifixoribus. In manibus Patris commendavit spiritum suum (*Luc. xxiii*). Vir autem contemplativus sic omnia membra sua clavis obedientiæ arctavit, ut nec etiam lingua loqui valeat; sed etiam in necessariis manus, innuens matrem subveniat sorori. Quid itaque in hac cruce nobis faciendum? Utique quod Christus fecit in sua, avoriendum est in ea, quia Christus mortuus est in sua. Si persistat mundus, si dæmones, si caro propria, et dicat : *Descende de cruce*; juvenis es, circa senium ascendere poteris. Dic ei : Nilhil certius morte, nihil incertius hora mortis : vigilabo et stabo in cruce, donec, inclinato capite, tradam spiritum. Nec diffidat quisquam vestrum, si caro quasi invita tanta patitur, ne quod quasi volens agit, inutiliter agat. Erit enim, cum caro nostra super his exultabit, cum horum meminisse juvabit. Consuluit olim natura spiritum suum, tanquam patrem super medela vulnerum suorum, et audivit a Spiritu : *Fili, curari non potes, nisi patiaris te ligari, secari et uri*. Et illa : *Assentio, Pater*. Alligata est ergo funibus regulæ, quam suscepit. Seratur et moritur, dum vivit in vigiliis multis, in fame et siti, in frigore et nuditate. Necessario clamat ergo ad spiritum : *Pater, solve me, solve me, Pater*. Astat spiritus compatiens, et ait : *Modicum, filii, et solve ris*. Memento quod, te volente, factum est hoc. Non solvit Pater, donec manus medicantis ex contingentibus nil omiserit; sic et caro nostra in quibusdam modo clamat, donec ex longa consuetudine sic vivendi, quod asperum fuerat, leve fiat : tunc ligatam se fuisse gaudebit, et dicet : *Cor meum et caro mea exultavit in Deum meum* (*Psal. lxxxi*). Viriliter ergo agite et confortamini (*Deut. xxxi*), gestantes luminare minus in manibus, luminare majus in mentibus, donec ad lucem inaccessibilem perdat vos Jesus Christus, Dominus noster, judex noster, qui venturus est judicare vivos, et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO X.

IN CAPITE JEJUNII VEL IN DIE CINERUM.

Cum jejunaveris, faciem tuam lava, unge caput tuum oleo, ne videaris hominibus jejunans (Matth. vii). Si verba, quæ audistis ex ore meo nostra putarentur, ridiculosus viderer: ludicrum est enim et detestabile jejunanti esse lotum facie, et delibutum unguento. Jejunantis autem est sordes quærere, in cinere et cilicio sedere, sordidas vestes habere, esse in carnis maceratione, in victus attenuatione, in vultus tristitia et pallore, faciem non lavare, nec ad mensas opulenti capite delibuto sedere. Unde ille agricola in Evangelio (Luc. xviii), cum præriperetur ei, ut arborem succideret, ait: Sine hoc anno, ut fodiam, et stercorea ponam, ut fructificet, non dicit: Ponam unguentum, sed stercorea et sordes. Simile etiam verbum audiamus ab illo summo sapiente Salomone scilicet, cujus sapientiam omnes mirabantur, ait enim: *Oculi sapientis in capite ejus semper* (Eccl. i), quid stultius? quid mirabilius? non enim oculos habet stultus, quos sapiens, nisi in capite. Verba vanitatis vidontur esse, tam Salomonis verba, quam a nobis proposita. Sed tamen sunt veritatis et sapientis, et sunt verba contraria vanitati. Quare ergo tam pueriliter loquitur veritas? tam stulte ille Sapiens, cujus ab omnibus admirabatur sapientia. Dicit Joannes Scotus: Sic solet Scriptura loqui deivido generi humano; non pedisequo. Est namque sicut ipse dicit, duplex genus hominum, pedisequum, et quoddam deividum. Pedisequum genus hominum est, qui Deum cognoscere non possunt per intelligentiam Scripturarum, sed vestigia ejus quoquo modo indagant per visibilia hujus mundi. Per visibilia enim hujus mundi invisibilia conspiciunt Dei (Rom. i). Huic generi hominum prædicta non proponuntur, sed deivido, qui scilicet, Deum videt per intelligentiam Scripturarum, ut sunt scholares et litterati claustrales, quæ ad hoc illis proponuntur, ut laborent in justa significatione verborum illorum, præmittentes superficiem eorum, ut ita sciant sub puerili verborum superficie aliud intus latere, aliud exterius sonare. Nobis igitur ad mensam divitis opulentiam sedentibus, quasi jam saturatis, diversis et pretiosis ferculis, ad sublevandum fastidium proponit paterfamilias parvum et vile ferculum, supple nucem. Sed nux testam habet inedibilem, et nucleum intus edibilem et dulcem, ad comedendum suavam. Frangamus ergo nucem, ut accipiamus nucleum; projiciamus folia, ut inveniamus fructum. Dicimus ergo, quod in hac verborum superficie eruderemus puteum, ut aquam vivam hauriamus. Faciamus, sicut propheta, cui dictum est: Propheta vir Dei mors in olla, cui apposuit farinulam, ut dulcoraretur olla (IV Reg. iv). Apponamus et nos farinulam mysticæ intelligentiæ, ut dulcoretur cortex et superficies litteræ. Dicimus ergo, quod in hac superficie verborum tria nobis apponuntur: jejunare, faciem lavare, caput ungeri. Hæc sunt illa tria in quibus constat perfectio humanæ religionis. Quæ sunt illa? declinare a malo, facere bonum, utrumque ad Deum referre, et totum, quod habemus, Deo tribuere. Ecce quidquid continet humana religio. Jejunare ergo est a malo declinare, in verbo enim jejunii abstinentia a vitiiis solet notari; faciem lavare, est bonum facere; caput ungeri, est Deo utrumque tribuere, et nil sibi nisi malum tribuere.

Sed forsitan poteris dicere: Brevis est hæc expositio, non sufficit nobis: profundius posses erudere puteum et haurire aquam vivam, non nisi glaream nobis propinasti. Videamus igitur, si melius, si utilius, si acutius possit exponi. Sicut diximus, tria sunt ibi proposita, sed tamen his quæ

A persuasit antiquus hostis primo homini per antithesin posita, id est suæ trinae persuasioni contraria. Primo enim persuasit, ut Deum ostenderet; secundo, ut faciem suam a facie Dei deambulantis in paradiso ad meridiem absconderet; tertio, ut de ligno vitæ comederet. Hic econtra dicitur, ibi enim dictum est, ut caput pungeret, hic ut ungeret; ibi ut faciem velaret, hic ut lavaret; ibi ut comederet, hic ut jejunaret. Et est credendum huic, qui jejunare, etc., præcipit, et non illi, qui contraria persuasit. Audi Patrem: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite* (Matth. iii); illum repellite. Attende etiam hic ter esse propositum modum jejunandi, et qualiter non sit jejunandum.

Modus jejunandi est, ut laves faciem et ungas caput. Qualiter non sit jejunandum, ostenditur, cum dicitur: *Ne videaris hominibus jejunans*; est igitur jejunium commendabile et est jejunium damnabile. Damnabile jejunium est, quod vident homines, sed jejunia, quæ vident homines, sunt quatuor. Nam jejunat ægrotus, jejunat fastiditus, jejunat avarus, jejunat hypocrita. Ægrotus jejunat ut valeat, fastiditus ut appetat, avarus ut parcat, hypocrita ut appareat. Jejunium ægroti facit medicina, jejunium fastiditi gulositas, avari parcitas, hypocritæ vana gloria. Jejunium ægroti videt et approbat medicus, jejunium fastiditi Epicurus, jejunium avari hæres institutus, jejunium hypocritæ populus. Jejunium ægroti est sanitas, jejunium fastiditi gulositas, avari parcitas, hypocritæ simulata religio. Hæc jejunia, etsi non omnia sint periculosa, ut ægroti, tamen sunt fructuosa. Cum ergo jejunaveris, ne videaris hominibus jejunans: sed cum jejunaveris, faciem tuam lava, et caput tuum unge. Et sunt hæc verba quasi Patris directa ad Filium tanquam propositum sit a Filio, et dictum: Pater, delevisi iniquitatem meam, et lavisti me. Sed adhuc peto: *Amplius lava me ab iniquitate me* (Psal. l). Et respondet Pater: Ego te lavi, fili, lavacro regenerationis; tu ergo modo lava faciem tuam. Sed potest dicere filius: quomodo lavabo faciem meam, aquam non habeo. Si vero vis, ut lavem faciem meam, fac mecum in bonum: mihi enim non sufficio: omnia bona quæ habeo, tibi tribuo, et mihi tantum mala. Sed præcipit Dominus: *Cum bona feceritis, dicite, servi inutiles sumus* (Luc. xvii), unde Paulus: *Non est volentis neque currentis hominis, sed Dei miserentis* (Rom. ix). Audiens ergo pater filium dicentem: non habeo aquam, et sitio eam, sicut cervus, qui desiderat ad fontes aquarum (Psal. xli), vocat et invitat eum sic dicens. *Sitientes, venite ad aquas, et haurite cum gaudio de fontibus Salvatoris* (Isai. xli). Triplex est hic aqua de fontibus Salvatoris: Aqua lacrymarum, qua flevit super Lazarum, et super sanctam civitatem dicens: *Quia si cognovisses et tu, etc.* (Luc. xix.) Aqua, quam posuit in pelvium, quando discipulis pedes lavit (Joan. xiii). Aqua, quam cum sanguine de latere ejus inundavit. Est igitur aqua interior, est aqua superior, est aqua exterior. Aqua interior est aqua lacrymarum, superior aqua sacramentorum, exterior discipulorum. Prima est contritio, secunda confessio, tertia satisfactio operis; prima mentem lavat, secunda refrigerat, tertia secundat. Aqua igitur contritionis, sive ablutionis lavat lectum conscientiam, unde Propheta: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, etc.* (Psal. vi). Secunda, quæ est confessio, lavat faciem a vitiiis, unde dicitur (99): in confessione omnia lavantur. Tertia, quæ est satisfactio operis, lavat manus, unde dicitur: *Lavabo inter innocentes manus meas* (Psal. xxv). Prima igitur debetur Deo, secunda prælato, tertia proximo. Deo debemus conteri, prælato confiteri, proximo bene operari. Prima aqua est ad sanitatem, de qua dicitur: *Commovisti, Domine, terram tuam, et conturbasti eam*:

ana contritiones ejus, quia commota est (Psal. Lix). Secunda est ad justificationem, non quod justum faciat, sed quia justus facit eam, unde dicitur: ut justificeris in sermonibus tuis (Psal. L). Tertia ad coronam, de qua Apostolus: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, reposita est mihi corona justitiæ (II Tim. iv). Sed hæc peccatorum confessio debet esse pura, sincera, humilis, fidelis. Nisi enim pura fuerit, inanis est (100). Sunt enim nonnulli, qui sua dimittant peccata, quedam confitendo, quedam subitendo: talis non cooperitur pallio Dei, quia suus non est, sed diaboli. Tamen ad sui erroris confirmationem auctoritates Novi et Veteris Testamenti inducant, dicentes: Non teneor confiteri; quia lacrymæ lavant delictum, quod pudor est ore confiteri. Et alibi: Pluit Dominus super unam civitatem, et super aliam non pluit; et una ex altera parte est completa, et in altera parte remanet arida (Amos iv). Et illud: In quacunq[ue] hora peccator ingemuerit, etc. Dicunt etiam (104): Lacrymas P. trilegi, confessionem non legi (Ezech. xxxiii, juxta LXX). Et illud: Sicut aqua exstinguit ignem, ita elemosyna exstinguit peccatum (Eccli. iii). Certe non est illa, oportet ut singula peccata confiteantur. Humilis debet esse confessio, non arrogans; humilis est confessio, quæ cum initio jejunii initium habet confitendi, aliter non proficit jejuniu[m]. Unde et in hoc Capite jejunii solet legi, ut significetur, quod cum initio jejunii debet esse initium confitendi. Unde et illud verbum cum hoc supplemento debet legi, ut sic dicatur: Cum jejunaveris, etiam faciem tuam lava, etc. Quasi dicat: Statim confitere, cum ceperis jejunare. Sed quia non possumus vivere, quin venialia contrahamus, non aufertur confessio venialium in fine, sed præcipitur, unde in fine quadragesimæ de ablutione pedum discipulorum legitur, vel dicitur: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus (Joan. xiii). Non dixit, qui lavandus est, sed, lotus; nec dixit, nisi ut faciem et pedes lavet, sed tantum pedes, ac si dicat: In principio jejunii debet quis criminalia peccata lavare, pure et humiliter confiteri; in fine, venialia quæ contraxit. Sunt etiam nonnulli, qui peccata sua attenuant, et quotiam verborum pallio palliant, ut ita fateantur se minus peccasse, quam peccaverint, quod est præter humilitatem nec est faciendum. Quod ad rem continet, de humilitate confessionis vis audire quam sit utilis, et quantum distet ab arrogantia? Audi David regem de peccato Uriæ a Nathan redargutum statim confitentem: Peccavi (II Reg. xii); et sedit in cinere et cilicio, cujus humilitatem Dominus respiciens, statim remissus est Nathan dicens ei: Transtulit Deus peccatum tuum a te (ibid). Ecce utilitas et exemplum humilis confessionis. Vis audire de arroganti confessione? Redarguitur Saul a Samuele, ait: Peccavi; sed quia arroganter dixit, statim meruit audire: Transtulit Deus regnum tuum a te (I Reg. xv). Ecce quanta differentia inter confessionem humilitatis et arrogantis. Debet esse fidelis, non desperans, qualis fuit Judæ confessio, qui dixit: Peccavi (Matth. xxvii); et statim cucurrit ad laqueum et se suspendit. Et Cain: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear (Gen. iv). Sit ergo confessio vera, ut nihil remaneat; humilis, ut sine pallio verborum confiteatur et non diffidat; fidelis, ut bene speret, et non presumat. Ergo cum jejunaveris, lava faciem tuam, id est, statim confitere.

Sed non hoc sufficit, unde subjungit: Unge caput tuum oleo. Caput mulieris est vir, caput viri Christus, caput Christi Deus (I Cor. xi). Caput igitur nostrum Deus est, quia Mediator Dei et hominum (I Tim. ii) caput Ecclesiæ est. Unge ergo caput tuum, id est Deum. Sed quid est hoc, quod hic dicitur? quomodo

A possum caput meum ungeri, cum ipsum sit ad dexteram Patris? Mirum est: quis eum unxit? quomodo potest ungi? Unctio Dei triplex est, et triplicem unctionem habere debuit; sub tempore enim legis tres personæ ungebantur tantum: rex, sacerdos et propheta. Sed prophetæ unctio raro invenitur; ipse autem rex fuit; unde ipse per prophetam: Ego autem constitutus sum rex ab eo (Psal. ii). Ipse fuit sacerdos, seipsum veram hostiam offerens pro nobis. Ad quem Pater: Tu es sacerdos in æternum, etc. (Psal. cix.) Ipse fuit propheta, unde Moyses: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, ipsum tanquam me audietis (Deut. xviii). Sed a quo unctus est? a Patre, unde dicitur: Unxit te Deus Deus, etc. (Psal. xlv). Et a Spiritu sancto, sicut in Isaia legitur: Spiritus Domini mansit super me, eo quod unxit me, ad evangelizandum misit me gentibus (Isai. lxi). In hac ergo unctione tota Trinitas intelligitur: Filius unctus, Spiritus sanctus, quo unctus; et Pater, qui unxit. Unxit eum Maria Magdalena, de qua legitur (Luc. vii), quod unxit et pedes et caput. Tertiam unctionem præparaverant illæ tres mulieres, sed non unxerunt, quia in monumento eum non invenerunt (Marc. xvi). Prima ergo unctio est plenitudinis, et illam non habemus; secunda devotionis, quam hic habere possumus, tertia gratiarum actionis, quam in futuro consummabimus. Respectu enim gratiarum actionis futuræ parva est, vel nulla gratiarum actio quam hic agimus? quod significat tertia unctio, quæ non potuit consummari. Jejunemus ergo, lavemus facies nostras, caput unguamus oleo, id est declinemus a malo et faciamus bonum. Benedicamus Domino, ut tandem audiamus illam benedictionem filiorum, quæ est: Venite, benedicti Patris mei, etc. (Matth. xxv.) Audiamus, inquam, a Domino Jesu Christo iudice nostro, qui veniet judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XI.

IN QUADRAGESIMA

Ejicite lapides de plateis (Jer. l.). Dominus Jesus medicus noster salutaris ad similitudinem medicinæ corporum paravit nobis medicamenta animorum. Quandiu enim noxii humores sunt in corpore, inutile est medicamenta superaddere: cum ferrum est in vulnere, non est malagma apponere. Ad expellenda itaque a nobis vitia in Quadragesima catholica consuevit Ecclesia quedam etiam visibilia operari, quibus non tantum vitia depellat, sed etiam in his diebus maxime repellenda fidelibus insinuet. Cum autem universitatem criminum non sufficiat numerare lingua hominis, de septem principalium fuga sufficiat aperire, quæ sunt hæc: superbia, avaritia, luxuria, gula, invidia, ira, acedia. Hi sunt lapides ejiciendi de plateis; hi sunt hostes, de quibus in Deuteronomio (cap. xxviii) dicitur: Per unam viam venient ad te hostes tui, et per septem fugient a te, quia per solam voluntatem propriam omnia vitia veniunt ad nos. Unde Veritas ait: De corde exeunt furta, homicidia, adulteria, etc. (Matth. xv.) (102) Tolle propriam hominis voluntatem, jam non erit peccatum, non erit gehenna. Quam abjiciendam pro communi utilitate in se ipso Christus declaravit, cum suam propriam licet bonam communi postposuit. Ejus erat voluntas propria ne moreretur, non enim hoc volebat Pater, non angelus reparandus, non homo redimendus. Erat alia in eo voluntas, sed communis; ut scilicet moreretur. Hoc volebat sancta Trinitas, hoc rationalis creatura, hoc etiam ipse. Prior erat bona: hæc autem melior, et inde maluit fieri communem et dixit: Non sicut ego volo, sed sicut tu (Matth. xxvi). Per hanc solam peccamus: quæ etiam a deo audax est, et impudens ut in suum arnetur auctorem. Vellet enim impius impu-

(100) S. Ambr., l. x in Luc. cap. 96.

(101) S. Ambr., lib. cit.

(102) S. Bernard., serm. 3 De resurrect.

nitatem suorum criminum habere, ergo vellet Deum injustum, et sui similem esse, ergo vellet non esse Deum. Cum ergo prædicta vitia ad nos veniunt, gravissimi hostes nobis sunt. Superbia enim aufert homini Deum, luxuria se ipsum, avaritia proximum, gula decipit eum, invidia suggillat, ira flagellat, acedia ligat. Hos autem hostes mater Ecclesia a filiis suis etiam visibiliter, ut diximus, expellit septem modis, tanquam per vias septem in diebus jejuniorum. Primo enim die, qui Caput jejunii dicitur, et fere ultimo, in Cœna, scilicet Domini potionem expulsiivam superbiæ nobis opponit; nec incongrue primo et ultimo, quia hoc vitium primum est et ultimum. Primum enim fuit recedentibus a Deo, id est diabolo et homini primo; et ultimum est redeuntibus ad Deum: ipsa enim post omnes virtutes sævit, quod in *Psychomachia* Prudentii declaratur: contra quam saluberrima fit medicina, cineris impositio, ac si in ingressu certaminis hominis dicitur: *Quid superbis, terra et cinis?* (*Eccli. x.*) Quid est caro, nisi caro? induatur caro purpura et serico, non est tamen caro nisi caro. Ecce humilitas opus celeberrimum, quasi potio superbiæ excludens. Nihilominus et in Cœna pedibus pauperum abluendis inclinamur? ac si nobis dicitur. Sic decet nos omnem implere humilitatem. Contra avaritiam nihilominus medicinam tunc temporis sumimus. Institutum est enim, ut diebus singulis fratres, antequam comedant, pedes pauperum lavent, et victualia eis ministrent. (103) In capite etiam Ecclesiæ dominus papa in Sabbato palmarum in signum hujus rei dat eleemosynam, de quo et legitur. Sabbato vacat, quia dominus papa eleemosynam dat. Sicut enim ea die legitur parasse Martha Domino convivium, in quo et Maria caput ejus unxit, et Lazarus suscitatus interfuit (*Luc. x.*); ita et Ecclesia in eadem die corpus Christi, id est membra, quæ adhuc sunt super terram reficit. Quæ sane refectio magis placet Deo, quam illa in qua refectio est in corpore proprio. Hoc enim corpus suum, quod est Ecclesia, magis ipse dilexit, quam etiam illud, quod traxit de Virgine: illud enim verberibus et plagis, imo et morti exposuit, ut isti incolumitatem pararet. Ecce quam efficacem contra avaritiam medicinam, nempe rerum nostrarum distributio.

Apponitur etiam contra gulam medicinam major, id est solito major abstinentia. Consuevit quidem Ecclesia in diebus, in quibus non jejunat, officium missæ inter horam tertiam et sextam celebrare, ut ea hora, qua Christus creditur immolatus, eadem ipsius representetur immolatio. Cum enim unus evangelista (*Marc. xv*) dicat eum crucifixum hora tertia, et alius (*Matth. xxvii*) hora sexta, conjicimus eum in medio harum horarum spatio crucifixum. Sic enim in narrando aliqua quæ vidimus media temporum spatia nominibus extremorum varie nominamus. Cum itaque non jejunamus, post missarum officia et sextam refici consuevimus. Temporibus vero jejuniorum post sextam differitur missæ officium, ut usque post nonam protrahatur abstinentia ciborum. (104) In Quadragesima vero etiam usque post nonam differitur missale officium, ut etiam usque post Vesperas refectio differatur. Major ergo solito abstinentia gulæ venenum eliminat. Quæ, etsi ad luxuriæ compressionem sufficere possit, (105) quia sine Cerere et Baccho frigit Venus, est tamen eodem tempore adversus luxuriam specialis introducta medicina. Interponitur enim velum inter psallentes et populum, alterius quidem et majoris gratia significationis, sed ad hoc tamen, ut lasciviam tollat oculorum et licentiam, per quorum fenestras mors luxuriæ crebrius solet lutoire. In primis quidem

A Ecclesiis, et fere usque ad modernorum tempora sic psallebatur in choro, quod ad humeris supra psallentes a populo videbantur, sicut et in atrio sacerdotum ante templum; sed tempore Quadragesimæ, Interpositis aulaeis, mutuus negabatur aspectus.

Cæterum ire, sicut et cæterorum apponitur nobis medicina, scilicet genusflexio, nihil enim facilius frangit iram, quia eum qui passus est injuriam genusflexio provocat ad veniam, et eum qui intulit ad lacrymas naturaliter induxit. (106) Naturalis quippe oculorum et genuum est quædam affectio; quia, ut asserunt, qui de rerum naturis agunt, puer in utero matris oculis superpositis genibus habet; unde et a genis superpositis genua dixerunt: Flexis ergo genibus naturaliter oculi prorumpunt ad lacrymas, tanquam collectaneis suis naturali respondentibus affectione.

B Verum et adversus invidiam conveniens parata est nobis medicina; in fine videlicet missæ captis humiliatio, ac si dicitur nobis: Invidis visis rebus alterius optimis macrescit; tu autem fidelis humilia oculos tuos, ne videas, unde doleas; vel, quod verius, unde pereas. Similiter et contra acediam. Est autem acedia sæculi tristitia, quando damnis rerum, vel molestia corporum sic afficimur, ut etiam lædeat nos orare, vel legere, vel quidpiam hujusmodi agere; quæ, quia est proxima præcipitio desperationis; acedia, quasi ad casum, id est juxta casum sita, nominatur. Ad hunc torporem evacuandum, etiam actualem corporis motum instituit Ecclesia, ut scilicet fiant processiones ab ecclesia ad ecclesiam; quod quidem pontifex Romanus fere omni die Quadragesimali observat. Sed aliæ Ecclesiæ quædam in pluribus, quædam in paucioribus diebus exire consueverunt. In hunc modum ejectionem criminum a nobis hoc tempore figuramus: inanis autem est figura sine veritate. Vere ergo mundamur in conspectu Domini, ut mundos de mundo transferat nos ad se, qui mundavit nos sanguine suo, Jesus Christus Dominus noster, iudex noster cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XII.

DOMINICA I IN QUADRAGESIMA.

Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur (*Psal. xc*). Inclinauit cælos Altissimus, et descendit (*Psal. 17*) et adeo descendit, quod in similitudinem hominum factus est, et habitu inventus est ut homo (*Phil. 11*). Adeo descendit quod sub manu servi humiliavit se baptizandum. Unde et Baptista contremuit, cum videret sub manibus ejus inclinari caput tremendum regibus, potestatibus adorandum (*Matth. 11*). Adeo humiliavit se, ut cum jejunasset et esurisset, ausus sit ad eum accedere tentator (*Matth. 14*), ut eisdem jaculis eum confoderet, quibus primum hominem semivivum reliquit vulneratum. Sed victus est tentator, et vicit eum Altissimus. Sed quo adjutorio usus est Altissimus ut eum vigeret? estne usus adjutorio potentia suæ? Nequaquam: posset enim statim conterere Satanam sub pedibus suis, quod non fecit, cum etiam de membris suis scriptum sit: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem* (*Psal. xc*). Estne usus adjutorio justitiæ suæ? nequaquam: posset enim de jure dicere: *Vade jam, Satana, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus* (*Matth. xxv*). Estne usus adjutorio angelorum? nequaquam, quia legitur quod angeli a longe stabant spectantes agonem Domini sui. Quod ergo fuit adjutorium Altissimi? sacra Scriptura auctoritatibus ejus et devicit. Utamur et nos hoc ad-

(103) Albin. Flacc., l. De dir. offir.

(104) Cap. Solent, De consecr., dist. 1. — S. Bern., serm. 3 de Quadrag. — Microl.

(105) Terent. in Eunuch.

(106) Isidor., lib. xi Etym., c. 1.

Jutorio Altissimi, et maxime in hoc certo et brevi quadraginta dierum numero quia nunc acrius insistit, graviora nunc molitur certamina. Sed dicitur: Beati ergo sunt litterati, quibus præsto est sacra Scriptura, qui paratas habent auctoritates utriusque Testamenti, quibus possint ignea tela inimici extinguere: si sic est, utique beati; sed utique non sic: non enim omnes litterati habitant in adjutorio Altissimi. Sunt enim quidam, qui sacram Scripturam lument, alii etiam irridant, alii eam destruunt, alii eam contemnant, alii per eam transeunt, alii habitant in ea. Qui timent eam pigri sunt; qui irridant, superbi sunt; qui destruunt, hæretici; qui contemnant, falsi fratres; qui transeunt, hospites; qui habitant in ea, cives. Sunt enim quidam, quorum Deus venierit (*Phil. iii*); qui, cum audiunt, qui apponit scientiam, apponit et dolorem (*Eccl. i*), videntes laborem et dolorem considerantes, malunt quiescere et nescire, quam cum labore addiscere, dicentes, quia scientia non est nisi labor et officio spiritus (*ibid.*). Ac si dicant: Anima, habes multa bona in annos plurimos, quiesce, bibe, comede (*Luc. xii*). Sapiens enim et stultus peribunt. Ex adjutorio etiam Altissimi solatium suæ imperitiæ quaerunt; scriptum est enim: Servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens, vapulabit multis; nesciens vero, nec faciens vapulavit paucis (*ibid.*). Et alibi: Melius est viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retro ire (*II Petr. ii*). Sed timeo de his timentibus, ne cum venerit plenus dierum et libri omnium aperti erunt et clausa janua, dicent: Domine, Domine, aperi nobis, dicat eis: Nescio vos (*Matth. xxv*); ac si dicat quia nescistis me, nescio vos.

Sunt alii qui linguas suas magnificent, dicentes sacram Scripturam non esse scientiam, nec esse litteraturam. Non enim scientiam dicunt esse nisi quibusdam verborum minutis, quasi capillos capitis perquirendo, sciamus disseerere probando vel improbando, vel phisosophicis rationibus rerum cognoscere causas, vel sub iudice rhetoricis declamationibus perorare. Quæ enim, inquit, scientia est scire, quod Abraham duos filios habuit; quod Noe cum septem animabus in arca salvus fuit? et cætera in hunc modum: confabulantium peritia hæc est, non litteratura. Aut quæ scientia est scire numerum boum Abrahæ, vel asinorum Sebeon, vel camelorum Job; trapezarum est hæc scientia, non est litteratura. Sed audiant quid dicat citharædus noster: Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini (*Psal. lxx*). Litteraturam scilicet, quæ est scientia inflans, quam habent, qui volunt esse sicut dei scientes bonum et malum (*Gen. iii*). Sed timeo de his, ne cum venerit legislator, qui primam legem scriptis digito suo in cordibus hominum, et eandem scriptam in tabulis lapideis iteravit, et legem gratiæ ore proprio tradidit, dicat eis: Quia erubuistis me et meos sermones coram hominibus, erubescam et ego vos coram Patre meo et sanctis angelis (*Luc. ix*).

Sunt alii qui destruunt: hi sunt, qui evanuerunt in cogitationibus suis; qui imagines cordis sui in paginis sacre Scripturæ depingunt, qui litteram renitentem suis adventionibus accommodant, et intellectum Scripturæ usque ad sanguinem emungunt; qui ad modum geniminis viperarum latera matris concutiunt, ut ea moriente egrediantur pulli sanguinariis carnibus vescentes et rapina. Sed vereor de his, ne cum venerit ille, de cuius ore egreditur gladius bis acutus, cuius caput album ut lana, et pedes similes aurichalco (*Dan. x*), cuilibet eorum dicat: Amice, tu dilatatus, impinguatus, incrassatus recalcitrasti, et quia simplices tergiversationibus tuis circumligasti, et potius exteriora, quam medullam in littera quaesisti, ligatis manibus et pedibus projiceris in tenebras exteriores (*Matth. viii*).

Sunt etiam qui Scripturam contemnant: hi

timeo partem nostræ: hi sunt clerici ecclesiarum. Nos sane sacram Scripturam legimus, exponimus, approbamus, quia venit et pascit nos, sed nihil eorum quæ jubet aut parat, opere adimplemus, similes crucibus, quæ in comitis vivum euntibus viam ostendunt; quasi dicamus: Bonum est Scripturæ jugum, quod dicis, sed non possumus portare modo. Et, ut pauca de multis perstringam, bona ecclesiarum in victum et vestitum concessa; bona, inquam, pauperum Christi in superfluos usus consumimus. Qui sunt enim, qui epulantur quotidie splendide? clerici. Qui sunt, qui exquisitis et mari et terra vescuntur cibis? clerici. Qui sunt qui omni tempore pacem et securitatem habentes, in labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellantur? clerici: nos itaque falsi fratres Christisumus, patrimonium enim quasi de jure fraternitatis possidemus? sed quam falsi simus, lippis et tonsoribus patet. Patrimonium enim, quod sibi tam gloriose comparavit, nos gulose consumimus. Ipse emit illud colaphis et flagellis; et nos consumimus illud in cyathis et scutellis? ipse in opprobriis et persecutionibus; nos in conviviis et ebrietatibus; ipse morte crucis, nos in luxu carnis. Vide quomodo ex opposito respondeat falsitas veritati. Timeo, ne cum redierit ille frater noster, qui quasi peregre modo profectus est, rationem ponat nobiscum super patrimonio nobis credito. Quid autem poterimus dicere? Hoc sane: Frater, nos habuimus omnia tua, nec his contenti fuimus, nec secuti sumus te; quid ergo erit nobis? Et ipse vere poterit respondere: Mementote, fratres, quia recepistis bona in vita vestra, nunc vos recipietis mala. Imo potius vereor ne cadat super nos sine misericordia, secundum prophetam, qui inducit Dominum loquentem ad angelos de mitigatione poenarum, et dicentem: Nunc misereamini impios, iniqua enim gessit in terra sanctorum (*Isa. xxvi*); ac si diceret aliis impiis parcendum est, sed istis non, quia flagitiosa fecerunt in terra sanctorum quam possederunt.

Sunt qui per eam transeunt: hi sunt scholares, qui studio sacre Scripturæ jugiter invigilant. Sed timeo ne per eam ad transitoria transeant, ne sic velint honoribus ampliari, possessionibus locupletari, favoribus dilatari. Vereor, inquam, ne sicut Ismaeliticæ, transeant et emant Joseph, ut vendat postea Putiphari archimagiro regis Ægypti (*Gen. xxxix*). Quibus timendum est, ne cum venerit rex Gerari cum principe exercitus sui ad Isaac juxta puteum Satiæ, dicat: Amice, ecce dives et potens factus es nimis, recede a nobis (*Gen. xxvi*). Sed quo ibunt, si recesserint ab eo? nullus locus medius est: qui non erit in regno, erit in inferno.

Sunt qui habitant in ea, qui quod ore astruant opere exsequuntur, qui scilicet habent eam, et stant in ea, habitare enim ex habitu et stando dicitur: qui os turturis retorquent ad axellas (*Levit. i*), et infuleæ pontificalis lingulas super utrumque bumerum portant, ne similes torpentibus sint, qui etiam manum ad os porrigere non sufficiunt. Huic autem inhabitanti quid promittatur subsequenter attende: In protectione Dei caeli commorabitur, id est in utraque protectione Dei morabitur, et in utraque parte sui. Ad duo enim respicit, morari. Est gemina Dei protectio, corporalis et spiritualis, promissio vitæ quæ nunc est, et futuræ, unde et in sequentibus scuto comparatur, ibi: Scuto circumdabit te veritas ejus. Scutum enim in superiori dilatatum, infra est angustatum: ita et Dominus in presenti arcem dat protectionem, quia sic eripit; victum scilicet, et vestitum præbens, et his contenti sumus. Sed, ne timeamus insufficientiam. Non est vilior cibus pane et aqua; tamen in fortitudine cibi illius ambulavit Elias quadraginta diebus et quadraginta noctibus (*III Reg. xix*). Protectio futura latitudinem habet. Dicitur enim nobis: Mensuram bonam, et confertam, coagitatam et super-

effluentem reponent in sinum vestrum (Luc. vi), et in anima et corpore protegetur. Etenim passer invenit sibi domum et turtur nidum, ubi reponat pullos suos (Psal. lxxxiii). Anima domum sibi ædificat ex fundamento, pariete et tecto. Sed quædam ædificat sibi Bethaven, id est domum idoli, quædam Bethel, id est domum Dei. Quæ enim substernit concupiscentiam carnis quasi fundamentum; et concupiscentiam oculorum, quasi parietem; superbiam superponit quasi tectum. Ipsa enim est quæ post omnes virtutes sævit, quæ quia natione cœlestis est, mentes sublimium inhabitat, et domus idoli sibi vindicat celsitudinem. Quæ vero ex opposito substernit sobrietatem exigens pro pariete justitiam, et superponit humilitatem, domum suam ædificat supra firmam petram, juxta consilium Apostoli (Tit. ii), sobrie, et juste, et pie vivens. Sic et turtur, id est caro vel animalitas comparat sibi nidum. Nidus sit ex aridis et vilibus stramentis. Sed et caro, si attendat fragilitatem et vilitatem suam, opera rep nit in nido, unde dictum est: *Fili, memorare novissima tua, et in æternum non peccabis* (Eccli. vi). Novissima carnis nostræ sunt quinque: materia vilis, actus humilis, ingressus flebilis, status difficilis, egressus horribilis. De vilitate materiæ audi philosophum, qui tyranno interroganti quid fui, quid sum, quid ero, succulenter singulis respondet: Vile sperma, vas stercoreum, esca vermium. Quam humilis sit de tali materia operatio, attende quia S. Zacharias, cum S. Joannem de S. Elisabeth gigneret, noluit videri. De ingressu flebili patet, quia quotquot nascuntur ab Eva, clamant vel E, vel A, tanquam facti prophetæ suæ miseris imminentis. De difficultate status consule Boetium, qui ait (107): Nemo est qui cum aliqua parte sui status non rixetur; quia quis statum alterius non existimet meliorem? De horrore exitus, audi B. Martinum (108), qui videns astare dæmonem sibi egressuro, ait: «Quid hic stas, cruenta bestia?» (109) In Tobia (cap. vi), super piscis exenterationem, legitur, quia diabolus assilit Christo morienti in cruce, ut videret si aliqua macula peccati esset in eo. Quid ergo de nobis possumus expectare? In horum recordationem turtur habens nidum in protectione Dei cœli commoratur. Nihil ergo timebit eorum quæ sub cœlo sunt, quem protegit Deus cœli. Habitemus ergo in adiutorio Altissimi, non transeamus per ipsam Ægyptum, sed transeamus usque in Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod ibi factum est. Imo sequamini præcedentem. Sicut enim in ortu fuit Bethlehemites, in progressu Nazarenus, in morte Hierosolymites; sic et nos in Scripturis tanquam in domo panis saturemur, postea Nazareni, id est germinantes, ut ex his quæ audivimus fructificemus; in obitu simus videntes pacem, quæ exsuperat omnem sensum (Phil. iv); ad quam trahat nos, qui captivam secum traxit captivitatem (Ephes. iv), Jesus Christus Dominus noster, judex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

SERMO XIII.

DOMINICA II IN QUADRAGESIMA.

Expulit Jesus spiritus in desertum, et tentabatur a Satana, et jejunavit quadraginta diebus et quadraginta noctibus: eratque cum bestiis, et angeli ministrabant ei (Marc. i; Matth. iv). Omnis Christi actio Christiani est lectio. Sicut enim docuit, ut hominem doceret, mortuus est, ut homo viveret, sic jejunavit, ut hominem erudiret. Jejunavit ergo homo Deus inter nos; jejunavit, sed propter nos; jejunavit,

vit, tamen supra nos. In quadragesima enim dierum nec semel cibum gustavit. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris, et non possumus ad illud. Jejunat tamen Ecclesia pro modulo suo consequenter, et, ut verius dicamus, subsequenter. (110) In die Epiphaniarum ascendit Jesus de Jordane in desertum, ut jejunaret. Ecclesia vero consecutivo tempore jejunat, tanquam caput suum sequens de vestigio. Legit enim dictum sibi in Petro: *Tu me sequere* (Joan. xxi). Et alibi: *Vade retro me* (Matth. xvi). Est tamen specialis causa, ut Ecclesia non jejunet eo tempore quo et Christus, ad evitandam scilicet hæresin quorundam. Fuerunt hæretici, (111) qui dicerent super illum locum: *Et Jesu baptizato et orante* (Luc. iii), Jesus orasse, ut hi tum acciperent Spiritum sanctum, qui eadem die baptizarentur, quo et Christus ut eodem tempore jejunarent. Sed absit hoc a Patre misericordiarum, ut clementia ejus alicui certo tempori alligetur ad faciendam misericordiam in filios adoptionis. Ad quod retundendum instituit Ecclesia subsequendo tempore esse jejunandum, et ut hæresin illam vehementius extirparet, sub anathemate interdixit, ne aliquis die Epiphaniarum baptizet, si articulus necessitatis non interdicit. Præterea non est transeundum sub silentio, quoniam Quadragesimæ vocabulum triplicem habet significationem. Dicitur enim quandoque Quadragesima, Dominica, quæ nunc agitur; quandoque spatium temporis, quod usque ad Pascha protenditur; quandoque quadraginta dies jejunabiles quorum quatuor jam observastis, et triginta sex supersunt. Primam hujus nominis significationem Hieronymus ad Marcellum insinuat (112). Habentur enim in Ecclesia duæ septuagesimæ; altera dierum, altera hebdomadarum: quæ cum simul incipiant a *Circumdederrunt me*, non simul terminantur. Septuagesima dierum Sabbato in albis terminatur. Septuagesima hebdomadarum in *Sittentes venite ad aquas*. Sub eorum observatione duas revocamus ad memoriam septuagesimas, alteram ætatum, alteram annorum. Famosa eane est captivitas illa qua afflictus est populus Dei sub Chaldæis septuaginta annos secundum illud Jeremiæ (cap. xxv): *Trademini in manu hostili, et serviatis septuaginta annis regi Nabuchodonosor*. Hanc repræsentat Ecclesia in septuagesima dierum, diem ponens pro anno. Unde et cantica lætitia subicitur in his diebus juxta illud: *Auferam a vobis vocem gaudii et lætitiæ, vocem sponsi et sponsæ* (Baruc. ii), et præcipue cantica angelorum, *Alleluia et Gloria in excelsis Deo*, quia scriptum est: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* (Psal. cxxxvi.) Septuagesimam autem dicimus ætatum sex ætates morientium, et septimam resurgentium. In quibus miser homo in sudore vultus sui vescitur pane suo (Gen. iii), ex traduce peccati et mortis tanquam hereditariam trahens calamitatem. Hanc generalem humani generis miseriam deplorat Ecclesia in septuagesima hebdomadarum, hebdomadam ponens pro ætate. Tamen, quia in sexta ætate quiescentium, licet plures affligantur in purgatoriis, quidam quiescunt in ea, de quibus dictum est: *Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis* (Apoc. xiv). Præterea in septima hebdomada dicit Ecclesia: *Lætare, Jerusalem*, secundum hanc Septuagesimam hebdomadarum Dominica hæc quadragesima nominatur. Prima enim dicitur Septuagesima, secunda Sexagesimæ, tertia quinquagesima, quarta Quadragesima nominatur, quod nequaquam secundum septuagesimam dierum stare posset. Quatuor autem istæ Dominicæ propriis agnominantur vocabulis, sed tres sequentes nequaquam, quia in his

(107) Lib. ii *De consol. phil.*, pros. 4.(108) *Sulpit. in Vita*.(109) Aug., ser. 4 *De Petro et Paulo*. Prosper., *De promiss.*, p. ii, cap. 19. Glossa ord. in *Tob*.(110) Bar., tom. i *Annal.*, p. 117.(111) Vide Bel., l. i *De bonis oper.*, c. 16, in fine tom. III.(112) In ep. 15 *De laudibus Asellar*, et 54 secundo significatione accipit. — Leo I, ep. 4, c. *Si quis, De consecr. dist. 4*.

quatuor a diversis inchoatur jejunium Quadragesimali. Regulares enim cœnobite incipiunt a Septuagesima; Græci vero a Sexagesima, clerici nostri, auctore Telesphoro papa (113), a Quinquagesima; universus exercitus Christianæ militiæ, juvenes et virgines, senes cum junioribus ab hac Quadragesima. Cur autem tempus usque ad Pascha, licet quadraginta duobus diebus prosequatur, Quadragesima dicitur, Augustinus respondit in libro *De doctrina Christiana*. Representat enim Ecclesia afflictionem populi Dei, quam sustinuit quadraginta annis in deserto in terra invia et inaquosa, juxta illud: *Quadragesima annis offensus sui generationi illi, etc. (Psal. xciv.)* Populus enim durus cervicis, et sæpe Deum ad iracundiam provocans prostratus est in deserto laboribus insolitis et mortibus inæuetis, ut novellæ eorum generationi terra daretur desiderabilis, et quia in illis quadraginta annis quadraginta duas attigerunt mansiones, ideo in hac Quadragesima quadraginta duo dies inveniuntur. Et sicut illi evolūtis annis et mansionibus transitō Jordane comederunt potentam hlius anni et fructus palmarum, ita in fine hujus Quadragesimæ catechumeni nostri transeantes per aquas baptismi ad edulium salutis accedunt.

Quadragesima vero dies jejunabiles, qui Quadragesima dicuntur, a diversis temporibus constituti sunt. Apostolica enim traditio fuit triginta sex diebus jejunare ante Pascha. Audientes enim in lege primitias fructuum et decimas sibi Dominum vindicare, nihilominus primitias dierum et decimas Deo sanctificare statuerunt, jejunia quatuor temporum tanquam primitias instituentes, in quibus duodecim dies tanquam primitiæ duodecim mensium observantur. Et 366 dierum decima pars 36 dies, ideo et hos dies tanquam decimas dierum jejunio consecraverunt. Subsequently vero Patres apostolici quatuor superaddiderunt, ut numerus Dominici jejunii adimpleretur. Fuit tamen et alia causa superadditionis horum quatuor dierum, quam aperire dignum duximus; ut quatuor jejunia, quæ scilicet sunt coram hominibus, evacuerent. Est enim jejunium infirmi, jejunium fastiditi, jejunium avari, jejunium Pharisæi. Jejunat egrotus ut valeat, jejunat avarus ut parcat, fastiditus ut appetat, Pharisæus ut appareat. Inde est quod in capite jejunii legitur: *Nolite fieri sicut hypocritæ tristes (Matth. vi)*. Et quia dictum quo numero dierum jejunandum est, ad imitationem Christi, dicendum est et de modo.

Modum breviter insinuat Marcus in capitulo prætaxato, sex quidem determinans circa Christum jejunantium ducem; scilicet ipsius, et locum jejunii, passionem ejus et actionem, cohabitationem testiarum, et ministerium angelorum. In hunc modum jejunet Christianus, nec moveatur, si quædam istorum sunt quæ terrent; quia sunt et quædam quæ mulcent. Dux quidem jejunantium est fidelis, locus autem horribilis, passio inevitabilis, actio difficilis, cohabitatio flebilis, finis desiderabilis. Sane dux confortat, locus inquietat, passio suggillat, actio lætificat, cohabitatio molestat, finis vivificat. Itaque ducem sequamur, locum ingrediamur, in passione non deficiamus, in actione perseveremus, cohabitatoribus compatiamur, finem comprehendamus. Satis diligenter ista ordinator ecclesiastici officii assignavit per antiphonas ad Introitum, quibus inofficiavit Dominicas hujus temporis. In prima enim Dominica, quæ nunc agitur, dux jejunantium quasi clamoribus eorum excitatus dixit: *Invocabit me, et ego exaudiam eum (Psal. xc)*. In secunda miser homo attendens locum horrois et vastæ solitudinis, angustias scilicet quas patitur in corpore mortis hujus, clamat ad ducem suum: *Remiscere miseracionum tuarum, Domine (Psal. xxiv)*. Et post pauca: *Libera nos, Israel, ex omnibus angustis nostris (ibid.)*. In tertia, attendens tentationes Satanzæ tanquam saquam intolerabi-

lem, et laqueos inextricabiles, clamat: *Oculi mei semper ad Dominum, et ipse evellat de laqueo pedes meos (ibid.)*. In quarta, attendens opera misericordiæ et justitiæ, quæ Deus operatur in eo tanquam respirans, et deambulando exultans, ac si diceret: *In via testimoniorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis (Psal. cxviii)*, erumpit in gaudium, et dicit: *Lectare, Jerusalem: et post pauca: Gaudete in latitia, qui in tristitia fuistis. In quinta considerat quoniam habitat in medio nationis prave, frater draconum, et socius struthionum, et videns amurcam cum oleo, paleam cum grano, acetum cum vino, volens separari, non immerito exclamat, dicens: *Judica me, Deus, et discerne causam meam de genti non sancta (Psal. xlii)*, etc. Et in sexta, videns jam ministerium angelorum imminere, videns in conspectu suo mensuram parari, festinans præ desiderio, ait: *Domine, ne longe facias auxilium tuum a me, etc. (Psal. xxi)**

Præterea lucidius singula persequamur. Dux quidem jejunantium est spiritus, sed non omni spiritui credendum est, et ideo faciendæ est discretio spirituum. Est enim spiritus iniquitatis, est spiritus mundi, est spiritus carnis, est spiritus hominis, est spiritus veritatis. De spiritu iniquitatis dicit Apostolus: *Est nobis collectatio adversus spiritualia nequitiæ (Ephes. vi)*; de spiritu mundi gaudet, quia quidam, quibus prædicaverat, non erant ei subjecti; de aliis vero dolet, quia spiritu carnis erant inflati. De spiritu hominis testatur, quia ipse solus novit, quæ sunt spiritus hominis (*I Cor. ii*). Spiritus autem veritatis replevit orbem terrarum (*Sap. i*). nec est qui se abscondat a calore ejus (*Psal. xviii*). Vis inter hos spiritus discernere: a suggestionibus eorum cognoscetis eos. Spiritus iniquitatis suggerit mortifera, spiritus mundi vana, spiritus carnis suavia, spiritus hominis rationalia, spiritus veritatis impossibilia. Asserit enim, quod hominem Deum faciet, et corpus licet incineratum, suscitabit configuratum corpori claritatis Christi. Securus autem de duce jejunans eligat desertam, id est membra ipsius consuetas desideriorum carnalium deserant officinas, deserant oculi videre vanitatem, desinant aures intendere fabulosos nugationibus, vel fabulis nugacibus, et his quæ ad rem non pertinent; deserat lingua loqui dolos et mendacium; deserat gula ingurgitari cibo, et inebriari vino, in quo est luxuria; desinant manus Innoxium effundere sanguinem; desinant pedes currere post filios alienos, qui *inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis (Psal. xvii)*. In tali deserto non timebit jejunans quadriformem Satanzæ tentationem; quia si lubricaverit pes ejus, dux suus supponet ei manum, juxta illud: *Sento circumdabit te veritas ejus; non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursum et demonto meridiano (Psal. xc)*; quæ tanquam nota pertransimus. Actio quidem jejunantis triplex est: jejunium, eleemosyna, oratio, in quibus comparabilis est hædo: licet in hædo tria sint, quæ detestamur, nihilominus tamen sunt tria quæ commendantur: olidum animal est, penulcūm, et hispidum, quæ abjicienda sunt. Commendatur in eo, quia pascitur erectus, et amaris, et alta petit. In hunc modum jejunans in deserto pascatur amaris, jejunio scilicet et fletu, et planetu: panem tanquam cinerem manducet, et potum suum cum fletu misceat (*Psal. ci*). Si videat fratrem suum necessitatem patientem, non contrahat manum suam sed erigat, ut in subveniendo pauperi totus ad Deum erigatur. In arando petat sublimitas. Est enim oratio subtilis illa avicula, quæ penetrat cœlos, et attingit pedes Domini, nec desistit, donec peroraverit. Quid autem cohabitantibus debeat jejunans, pater gentium docet: *Alter alterius onera*

(113) Telesph. in ep. ad omnes episc., dist. 5, c. *Statuimus*.

portate (Gal. vi), ut sitis invicem membra; cum his vero quinque accedat securus ad ministerium angelorum. Angeli enim sunt sacerdotes, juxta illud Malachiæ: *Labis sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt de ore ejus, angelus enim exercituum Domini est (Mal. ii)*. Apostolus etiam præcepit mulierem velatam orare in Ecclesia propter subjectionem, et propter angelos (I Cor. xi). Ministerium eorum est dispensare corpus et sanguinem Domini accedentibus post jejunium. Panis enim qui de cælo descendit formatus in utero virginis, decoctus in clybano crucis, dispensatur per eos super mensam altaris. Oremus ergo singuli, oremus universi, ut mundati per abstinentiam jejuniorum digne accedamus ad ministerium angelorum, ut tandem nos trahat ad consortium primitivorum Jesus Christus Dominus noster, judex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XIV,

IN HEBDOMADA MEDIA VEL DOMINICA Lætare.

Lætare, Jerusalem, et conventum facite, omnes qui diligitis eam; gaudete in lætitia, qui in tristitia fuistis, ut exsultetis, et satiemi ab uberibus consolationis vestre (Isai. LXVI). Quid est, quod tam solemniter Ecclesia hodie hortatur nos ad lætandum? nec sufficit dicere ut lætemur, sed ingeminat, ut gaudeamus, imo et addit, ut exsulemus consolati. Quid sibi vult hæc triplex exhortatio ad gaudendum? sane minus congrua videtur esse; non enim respondet tempori, non consonat actioni. Tempus enim afflictionis et mœroris ad redimenda peccata; lacrymæ vero lavant delicta, non catechumeni. In principio enim hujus temporis Quadragesimalis præfixus est nobis modus vivendi ab Ecclesia in jejuniis, et fletu, et planctu, et cantica lætitiæ sunt suppressa. Actio vero hujus temporis est carnis maceratio, frequens oratio, intempestæ noctis vigiliæ, cinerum susceptio, genuum flexio, et cætera in hunc modum: quæ omnia, sunt argumenta, non gaudii sed mœroris. Adhuc magis nos movet, quod hæc hebdomada est contigua Dominicæ passioni. Sed quis ad ejus memoriam nisi Judæus aut Judæizans possit exsultare? Non itaque dubitandum est, quod sub altioris intelligentiæ mysterio hodiernam exhortationem ad lætandum, et non unam, sed triplicem tam celebriter agit Ecclesia: siquidem hæc triplex exhortatio, trium exsultationum est representatio, præteritæ, quotidianæ, et consecutivæ. Est autem recordatio præteritæ, inculcatio quotidianæ, commendatio consecutivæ. Est autem præterita, cum filii Israel transmigrati super fluvium Babylonis sederent prius et flerent (Psal. cxxxvi), postmodum accepta licentia exeundi exsultaverunt, Quotidiana, cum miser spiritus adhuc laborans in corpore mortis hujus, per gratiam Dei sopitis ad tempus tentationibus vel saltem mitigatis aliquantulum, in libertatem sui respirat, ut vel modico tempore soli Deo vacare possit. Consecutiva est, cum jam liber spiritus a mole corporis, tanquam e carcere evolavit, et requiescit a laboribus suis expectans in gaudio gloriosam corporis sui resurrectionem. Triplex ergo hæc exhortatio gaudii recollit præteritam, hortatur ad quotidianam, commendat consecutivam. Sed quare potius in hac Dominica, quam in aliis, attendamus. Septuaginta annis continuata est captivitas Israel. In septuaginta sunt decades septem: finitis vero sex annorum decadibus in ipsa septima decade, in septimo ejusdem decadis anno, egressa est sententia a facie Cyri regis, ut excusso jugo servitutis libere rediret Israel ad terram nativitatis suæ. Quo accepto adeo exsultaverunt Hebræi, ut eodem anno Jubilæum fecisse dicantur.

Ad hanc annorum Septuagesimam significandam, duas in hoc tempore instituit Ecclesia Septuage-

A animas: alteram dierum, alteram hebdomadarum, Ambræ siquidem in eadem die exordium habent, Dominica scilicet, *circumdedereunt me, sed in diversis temporibus terminantur*. Illa enim dierum, terminatur Sabbato in albia, sed quæ est hebdomadarum, hanc hebdomadam terminalem habet. Ad representandum itaque post sex decades quod Israel in septima exsultavit, post sex hebdomadas in septima in canticum gaudii prorumpit Ecclesia. Similiter post sex generales tentationes inspirans exsultat spiritus miser, unde: *In sex tribulationibus liberabit, in septima non tanget te malum (Job v)*. Ad eundem modum post sex ætates hominum in septimo gaudens exsultat spiritus liber; sex vero generales tentationes, quæ miserum premunt spiritum, et fere opprimunt, secundum sex locales corporum positiones considerantur, ante scilicet, et retro, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum. In hunc modum tentatur miser spiritus ab inferiori, a superiori; ab anteriori, a posteriori; a dextris, a sinistris. Est autem inferior tentatio contemptibilis, superior admirabilis, anterior terribilis, posterior deformis, dextra volatilis, sinistra gravis. Ab inferiori tentatio est a carne propria, quæ blando susurrat nobis eloquio, ut sequamur desideria ejus; ac si dicat nobis miser spiritus: *Ut quid tantum labores invigilans, et quid stulto labore consumeris? cur semper fugitivam sequeris sapientiam in fame et siti, in frigore et nuditate, in vigiliis plurimis et laboribus? Æque moritur doctus, et indoctus, idem est interitus hominum et jumentorum, epulare, comedere, dormire et quiescere, et sic accipies partem de labore tuo. Verumtamen quia crassa est, et supina hæc admonitio, sub specie recti spiritum aggreditur eruditum. Quatuor sunt, quæ ex charitate teneris diligere, mi spiritus, Deum, teipsum, proximum tuum, me vehiculum tuum. Memento, si me negligis, charitatem contemnis: nisi defectus meos suppleveris, charitatis canonem non explebis. Tu vero eum debeas mihi vitæ solatia, ingeris laboris negotia: non sunt hæc nutrimenta, sed detrimenta. Verum est, quod proponit caro de necessariis sibi ministrandis. Sed nos inter carnis necessaria et superflua arbitri constituti non ex æquo pensamus, ad subintroducenda superflua proniores. Hæc autem carnis tentatio contemptibilis est. Quis enim non abjiciat hominem desideria carnis sectantem, tanquam suam in volutabro, ranas in cœno, vermes in sterquilinio? Ipsi etiam philosophi gentium Epicurum voluptatem carnis honestati præferentem, tanquam hæreticum ab ecclesia philosophantium abjecerunt. In contemptum enim carnis philosophus respondit cuidam quærenti, quid fui, quid sum, quid ero? et ait: Vile sperma, vas stercoreum, esca vermium.*

Secunda tentatio est a superiori, id est a ratione, quæ est animæ pars superior, cum scilicet ratio consentit ei, et delectatur, et quasi captiva trahitur ad obsequium pedisequæ, cui debuerat dominari; Hæc est admirabilis. Verbi gratia: quanta subiret te admiratio, si videres asellum equitantem sessorem suum? hominem ab illo agi frenis, et urgeri calcaribus? Non dissimile hic est illi miraculum. Verisimile est, si Axa filia Caleph asium (Jud. i), quem equitabat, suis coram patre gestasset humeris, potius abjiceretur ab eo, quam exauciretur.

Tertia est ab exteriori: hæc est dæmonum tempesta suggestio; qui in via qua ambulamus abscondunt nobis laqueos; quos evas esse gloriatur propheta dicens: *Ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero (Psal. xc)*. Sed cum audio laqueum, et venantes totus horrore contremisco, et nostram recolens miseriam ingemisco. Ergone bestiarum sumus nos? Sumus plane: *Homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est ja-*

mentis insipientibus, et similia factus est illis (Psal. XLVIII). Quot autem, et quanti sunt horum venantium laquei? nec in cor hominis ascendit, nec lingua sufficit explicare: beatus tamen Antonius (114) vidit eos in spiritu et expavit. Tamen ut aliquem de his laqueis proponamus, audiamus Apostolum, nam et ipse spiritum Dei habet: *Qui volunt, inquit, divites fieri in hoc saeculo, incidunt in laqueum, et in tentationem diaboli* (1 Tim. vi). Ergo divitiæ sunt laqueus diaboli. Sed quam inextricabilis sit laqueus iste, audi Veritatem in Evangelio: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum caelorum intrare* (Matth. xix). Non enim facile de avaritia triumphat, de quo ipsa semel triumphavit. Prob dolor! potius quærimus his laqueis intricari quam extricari. Si venatores cum cornibus clangendo nos insequerentur, minus horrenda esset hæc tentatio, quia facilius cavenda. Sed ipsi insidiantur in occulto, ut sagittent in obscuro rectos corde.

Quarta est a posteriori: hæc est memoria præteritorum peccaminum ad delectandum, cum quis exultat in rebus pessimis, quas gessit, et sæpe in recordatione accenditur, ut redeat in id ipsum. Nec est talis recordatio leve reputanda delictum: non enim sufficit homini Deum contempsisse, imo quasi in os illi impropert, quod contempsit. Memento filios Israel adorasse vitulum consuetum: in ultionem cujus criminis levitæ transeuntes per medium castrum, tria millia leguntur interfecisse (Exod. xxxii). Recolite de sepulchris concupisceniarum, cum in mentem venissent populo ollæ carnium, allia et pepones, quibus abundarat in Ægypto, et murmurassent, perierunt ex eis quatuordecim millia (Num. xi). Quid est, quod majori poena punita est recordatio ciborum cum murmure, quam idololatria? Horrenda est sententia, non discutienda. Hæc est tentatio deformis, similis est enim gibbo dorsum hominis deformanti, qui ex contractis simul humoribus induruit.

Quinta est a dextris, id est a prosperitate, cum, scilicet, arridet hominis fortuna, et prosperitas hominis non interpolatur miseria, oves enim factosæ, abundantes in egressibus suis: *præsentia ejus plena, eructantia ex hoc in illud: Beatum dicunt hominem cujus hæc sunt; tu autem propheta, quid dicis, non est ita: sed beatus populus cujus est Dominus Deus ejus* (Psal. cxliii). Dic etiam tu, Salomon, quid inde sentias: *Prosperitas, inquit, parvulorum interficiet eos* (Prov. i). Dic et tu poeta, qui prosperitatis incommodum in libro experientiae legit:

..... O munera nondum
Intellecta Deum. ....
..... Fecunda virorum
Paupertas fugit. ....
(Luc. i. v.)

Prosperitas est, quæ virtutes animi enervat, viros effeminat, oculos mentis excæcat, vitalem spiritum suffocat. Hæc autem tentatio volatilis dicitur: est enim similis formicæ volanti, quæ adeo hilaris est, quod oblita ciborum tabescit volando, et moritur. Talem reddunt hominem opes hyperiphaneæ, ut vere dicere possit. *Arui tanquam testa virtus mea* (Psal. xxi), quia oblitus sum comedere panem meum.

Sexta est a sinistris, hæc est adversitas premens, quæ in tantum miserum suggillat spiritum, quod aut murmurantem eum reddit, aut blasphemum. Sæpius hoc agit, ut puteus desperationis claudat super eum os suum, maxime cum videt perditissimum quemquam prosperari in via sua mala.

(114) S. Athan. in Vita ejus.

(115) Boet., lib. v De cons. philos.

(116) Hieron. in Quæst. Hebr. in Gen. ait esse

A Moles hæc oppressum extinxisset Boetium (115), nisi philosophiæ consolantis a Deo recepisset solatium. Psalmographus noster sub hac se pene defecisse commemorat, dicens: *Mei pene moti sunt pedes; pene effugerunt gressus mei, quia zelari super iniquos, pacem peccatorum videns* (Psal. lxxii). Istis sex tentationibus tanquam procellis circumstantibus vallatur miser spiritus, se per tanquam inter malleum et incudem positus: nisi, quia quandoque ne deficiat, ad respirandum paululum removetur ab eo in hunc modum. Tertia est exultatio post hanc vitam, transactis sex ætatum curriculum. Habet siquidem unaquæque ætas insitam sibi, et nativam molestiam, quibus quasi torrentibus per singulas ætates miser raptatur spiritus, quasi vectigalia miseriarum exigenti referens naturæ, quas ex collatione sex ætatum mundi facile est deprehendere. Prima fuit ab Adam usque ad Noe: hæc suam habuit molestiam, quia Cain fratrem interfecit in ejus initio (Gen. iv); secunda a Noe usque ad Abraham; hujus nota est molestia, quia cataclysmus aquarum operuit faciem terræ (Gen. vii); tertia ab Abraham usque ad David. (116) In hac Abraham cum fratre suo Aram a Chaldæis projectus est in ignem, per quem ipsi tradebantur. Abraham quidem eductus est a Domino, sed Aram exspiravit; quarta a David usque ad transmigrationem: in hac quam difficilis passus sit David a Saule, ab inimicis, a filio, paucos credimus ignorare; quinta a transmigratione usque ad Christum: in hac populus Dei captivatus est, urbs sancta eversa, templum dirutum, lex combusta; sexta, quæ nunc agitur, in hac Christus flagellatus, irrisus, consputus, opprobriis saturatus, morte turpissima condemnatus. Secundum has molestias ætatum hominis assignantur, quia in infantia major frater occidit minorem; in pueritia diluvium patitur homo, etc., in hunc modum. Sed hanc assignationem alibi faciendam dignum duximus, ne prolixior sermo potius gravaret, quam ædificaret auditorem.

SERMO XV.

IN DIE PALMARUM.

(Estat inter Opera Hildeberti Cenomanensis. Vide Patr. tom. CLXXI, col. 476, Serm. 29.)

SERMO XVI.

IN HEBDOMADA PŒNOSA.

Dispone domui tuæ quia morieris tu, et non rivis (Isa. xxxviii). Familiaris fuit hæc admonitio, et semel facta per Spiritum sanctum ad Ezechiam, qui regnabat super Judam et Jerusalem. Generalis est, et quotidiana ad quamlibet fidelem animam; specialis vero et annua in hoc tempore Quadragesimali, in quo certus et brevis dierum numerus ad corrigendas aliorum temporum negligentias nobis constitutus est. Cum enim Ezechias post innumerabiles triumphos elatus fuisset in superbiam, nec dignas Deo gratias egisset, ægrotavit ad mortem, et venit Isaias in spiritu, et ait: *Dispone domui tuæ*, id est provide quis succedet tibi in regem; nisi enim de superbia tua poenitentiam egeris morieris. Generaliter etiam ad unumquemque nostrum de die in diem clamat Spiritus sanctus: *Dispone domui tuæ*; quia nisi disposueris, morte animæ morieris, et postmodum morte æterna (117). Et non credas Origeni dogmatizanti, quia in æternum non irascetur Dominus, imo etiam dæmonum quandoque miserebitur. Etenim *non vives*, id est nunquam deinceps revocaberis ad vitam. Specialiter autem in hoc tempore unicuique nostrum dicitur: *Dispone domui tuæ*, tanquam vitreæ ampullæ, super quam si ceciderit lapis vel ipsa super lapidem, confringetur. Imminet

fabulam P. Comest. c. 41. Hist. Gen.

(117) Hieron., tom. II ad Aratum.

tibi dies Paschæ, præpara te ad communicandum A eucharistiæ, quia hoc tempus est quasi parasceve Paschæ; si enim indisposita domo accesseris, morieris, quia iudicium tibi manducabis et bibes; sin autem pro domo indisposita accedere volueris, morieris, quoniam ad mortem peccabis. In prima enim Ecclesia, quotquot intererant consecrationi eucharistiæ communicabant eidem. Inde est quod Collectæ, quas post Communionem dicimus, plurali numero censentur, verbi gratia: *Refecit cibo potuque spirituali*, etc. Et iterum: *Sacramenta quæ sumpsimus*, etc. Postquam autem crevit numerus fidelium, nec omnes accedere ad eucharistiam visum est, statutum est ut saltem diebus Dominiicis fideles communicarent. Cum vero palææ supercrescentes cœperunt cooperire grana, et multorum refriguit charitas, et crevit iniquitas, et perpauci inventi sunt idonei, qui calicem salutaris acciperent, decretum est ut saltem per tres solemnitates in anno fideles communicarent. In Pascha, Pentecoste et Natali; quia in hunc modum præcepit Dominus Patribus antiquis, ut omnis masculus in Israel ter in anno appareret, in conspectu ejus, sed non vacuus. Nunc autem, quoniam dies mali sunt, et omnes fere declinaverunt, et inutiles facti sunt (*Psal. cxiii*). non audeo dicere, ex præcepto Ecclesiæ, sed ex tacita permissione ipsius introductum est, ut semel in anno congregentur in Ecclesia ad communicandum, quod præterire fas non est. Ut sicut ea die filii Israel typicum agnum comedebant perpetuo (*Exod. xii*); et eadem die Dominus discipulis suis carnem suam et sanguinem dedit, et in memoriam sui id ipsum faciendum commendavit (*Matth. xxvi*), ita et nos eadem die carnem Agni, qui tollit peccata mundi (*Joan. i*), edamus.

Sed videndum est, cui patrifamilias loquatur Spiritus sanctus, et de qua domo præcipiat disponenda. Sane quatuor domus leguntur in Theologia: domus dæmonis, domus hominis, domus animi, domus Domini. Domus dæmonis sunt filii dissidentie, vasa iniquitatis, de quibus ipse ait: *Revertar in domum meam, unde exivi* (*Matth. xii*). Sed quia pater ille familias induratus est tanquam lapis, ad eum non dirigitur hæc admonitio: proinde de aliis tribus considerandum est. Domus itaque hominis est manufacta et visibilis, domus animi creata et rationalis, domus Domini regenerata et spiritalis. Domum suam homo inhabitat, animus dispensat, Dominus illuminat: homo per necessitatem, animus per naturam, Dominus per gratiam. De domo hominis dictum est a villico iniquitatis. *Ut cum amotus fuero avillicatione, recipiant me in domos suas* (*Luc. xvi*). De dispositione hujus domus non creditur facta esse præsens admonitio, cum potius contemnenda præcipiatur, quam diligenda, cum Abraham dictum est sic: *Ezi de terra tua et de cognatione tua* (*Gen. xii*). Et sponsæ præceptum est: *Obliviscere populum tuum, et domum patris tui* (*Psal. xlii*). Siquidem domus animi est homo ipse. Animum vero voco rationem, cui tanquam patrifamilias carnis et animæ nostræ credita est custodia, et mandata dispositio. De hac domo legitur: Tria ejiunt de domo hominem, fumus, stillicidium et mala uxor, id est peccatum ignorantie, peccatum suggestionis, peccatum primæ concupiscentiæ, quæ non tantum rationem in domo sua dominari non permittit, verum etiam ancillari cogit. Domus autem Domini est animus ipse. Et ita mirum in modum animus domus est hominis et domus Dei, unde Apostolus: *Caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus* (*I Cor. xi*). De hac domo legitur: *Sapientia ædificavit sibi domum*, etc. (*Prov. ix*). Tantum patremfamilias amovere de dispensatione domus suæ insipidum esset et vanum. Quis enim adjuvit spiritum Domini, aut consiliarius ejus fuit? (*Rom. xi*). Patet itaque, quod animo dictum est: *Dispone domui tuæ*. Dispositio autem hæc plurimum difficilis est, et multa indiget diligentia.

Ipsi enim, per quos fit, indigent dispositione: sicut enim difficile est invenire custodiam, si custodiendi sint ipsi custodes; sic dispositionem, si dispendi sunt disponentes. Sane virtutes sunt, per quas disponit animus domui suæ, quæ et ipsæ disponendæ sunt, ne supra modum silvescant. Sicut enim cavendum est, ne quid parum; sic etiam, ne quid nimis. Quod brevi exemplo liquet. Minuendi sanguinis duplex est ratio: qualitas, scilicet, et quantitas: nec nimis perniciosa est superfluitas quam corruptela. Quid autem amicabile est humanæ naturæ, quam sanguis? quid jucundius homini quam virtus? Virtus ergo quam loque minuenda est. Audi medicum sub lege peritissimum, qui ait: *Noli nimis justus esse; est justus qui perit in justitia sua* (*Eccli. vii*). Audi alterum sub gratia peritiorum, qui dixit: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (*Rom. xii*). Cui putas veræ virtutum parcendum est, si justitia et sapientia indigent minutione? Quamobrem si sapiat spiritus miser, respondeat Spiritui sancto, et dicat: Domine, quid jubes me disponere domui meæ? Hoc labor est ante me. *Velle mihi adjacet, perficere autem non invenio* (*Rom. vi*). Doce ignorantiam meam, adjuva impossibilitatem, quia sicut sine te nihil scio, ita sine te nihil possum facere. Dicit ei pro'ecto Spiritus sanctus: *Scrutare Scripturas* (*Joan. v*), quas per me scripsit Filius, quia ego sum *lingua et calamus scribæ: velociter scribentis* (*Psal. xlii*), et invenies plene dispositam, domus tuæ dispositionem. Legat itaque Scripturas animus noster, et inveniet quod quærebat. Potens est autem iste paterfamilias, clientelam habet multam nimis, clientes habet exteriores, et ad exteriora discurrunt. Habet et interiores, qui vultui ejus semper assistunt. Exteriores sunt quinque sensus corporis, id est membra sensibus deputata. Quorum dispositio et crebro, et de facili legitur in Scriptura. Legitur enim: *Averte oculos tuos, ne videant vanitatem* (*Psal. cxviii*): *cokibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolos* (*Psal. xxxiii*). Oblura aures tuas, ne acceptum habeant opprobrium adversus proximum suum. Comprime nares, ne peregrinis quærant odoribus delectari. Claude manus tuas, ne accipiat munera super innocentem. Injice pedes tuos in compedes sapientiæ, ne currant ad effundendum sanguinem. Et multa in hunc modum sunt, quæ spectant ad eorum dispositionem. Interiores vero clientes, præcipue sunt quatuor animi affectus, quorum meminit poeta dicens:

Hinc cupiunt, meliunt, gaudentque, dolentque.
(Virg. *Eneid.*, lib. vi.)

Hi, inquam, sunt, gaudium et dolor, spes et timor; quia sicut dives patrifamilias carere non potest janitore, dapifero, pincerna, cubiculario, ita et hi velut in modum eorum ministrantes nobis assistunt. Est enim timor pro janitore, dolor pro dapifero, gaudium pro pincerna, spes pro cubiculario. Legitur de timore: *Timor supplicii, janua regni*. Et alibi: *Initium sapientiæ timor Domini* (*Eccli. i*). Iste duas habet portas et ostium in medio valvarum; quas objicere et claudere debet, si forte perversæ cogitationes ad animum velint irrere; quæ abjiciendæ sunt tanquam muscæ morientes, ne perdant suavitatem unguenti (*Eccli. x*), sicut et volucres, quas abigebat Abraham (*Gen. xv*). Altera portarum est, carere visione Dei; altera ignis, qui non exstinguetur; ostium, vermis conscientiæ, qui non morietur (*Isa. lxvi*). Irruentibus ergo hostibus objicit ista timor, et dicat: Nequaquam intrabilis, ne propter vos forte dominus meus careat visione Dei, igne crucietur æterno; conscientia propria teste et accusante pereat. De duabus portis meminit Sophonias: *A prima, inquit, porta erit clamor, et a secunda ululatus* (*Soph. i*). Clamabant enim impij, oum sua conscientia eos

accusabit. Ululabunt, cum audient verbum asperum: *A rus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.*

SERMO XVII.
IN CŒNA DOMINI.

Cum dilexisset Jesus suos, qui erant in mundo, etiam in finem dilexit eos (Joan. xiii). Quos vocat suos Jesus, ambigi potest, cum ejus sit orbis terrarum et universi, qui habitant in eo. Potest quidem convenienter exponi, quod præmissimus de omnibus electis, vel de inter electos præelectis, sive de omnibus Christianis. De electis sic: *Cum dilexisset suos, etc.* Hic videndum est quis, quomodo, quos et quantum dilexit. Quis? Dominus Jesus; quomodo? gratis; quos? inimicos; quantum? usque in finem mundi, et maxime in fine, id est sexta ætate, quando pro nobis humiliatus sua nos exaltavit passione. Ab æterno nos elegit Deus salvandos, secundum illud: *Novit Deus, qui sunt ejus* (II Tim. ii). Et illud: *Novit Dominus numerum jumentorum suorum* (Prov. xii). Quod Deus sit, qui dilexit, ostendit Propheta dicens: *Tu es Deus meus* (Psal. xv). Quod gratis nos dilexerit, consequenter nobis aperit, cum jungitur: *Bonorum meorum non egesset* (ibid.). Quos dilexit Apostolus (Rom. v) docet, cum dicit: *Cum inimici essemus, ipse prior dilexit nos.* Quantum vero nos dilexit, patet ex passione, quam pro nobis sustinuit. Potest et de præelectis exponi, quos in carne elegit sub patre; dignatus est enim eos idiomate sui characteris insignire, et quadam dilectionis familiaritate sibi unire, mittens eos in orbem terrarum, ut essent sibi testes in Jerusalem, Judæa, et Sauraria (Act. i). Hic item videndum, quis dilexerit, quomodo, et quos, et quantum? Quis? Magister et Dominus; quomodo? familiari dilectione; quos? infirma mundi, imo minima, piscatores scilicet, et pauperes idiotas, ignobiles. Hi in mundo erant, sed non de mundo; eorum enim cordi aruerat mundus. Quantum eos dilexerit, et quam familiariter, declarat Cæna die hodierna celebrata. Cæli Conditor, hominum Creator et recreator surrexit a cæna linteæ præcinctus, et lavit pedes discipulorum (Joan. xiii). Humilitatæ sunt ad pedes servorum manus Salvatoris, ut hujus humilitatis exemplo a cordibus humanis abstergeretur tumor elationis. Tribus proprie causis in ministerio abluendi pedes humiliavit se Dominus; propter humilitatis exemplum, propter dilectionis argumentum, et propter sacramentum. De humilitatis exemplo ait: *Exemplum dedi vobis, ut et vos ita faciatis* (ibid.). Et item: *Hoc mando vobis, ut diligatis invicem* (Joan. xv). Sacramentum vero ejus abluitionis innuens Dominus ait Petro: *Si non laveris te, non habebis partem mecum.* Nec hoc de exteriori abluitione est intelligendum, sed de significatione per eam, id est peccatorum venialium remissione. Demum in cæna corpus suum sub forma panis et vini discipulis dedit ad comedendum, et de cætero ad consiciendum, dicens: *Accipite et comedite: hoc est corpus meum* (Matth. xxvi). Et item: *Hoc facite in meam commemorationem* (Luc. xxii). Fuit Christus vobis in cruce pretium, in viâ viaticum, in patria erit præmium, existens cibus grandium, id est perfectorum. Hunc cibum Elias accepit, et in ejus fortitudine quadraginta diebus ambulavit, donec ad montem Dei Oreb pervenit (III Reg. xix). Hic est mons, de quo Propheta ait: *Quis habitabit in tabernaculo tuo, qui quis requiescet in monte sancto tuo?* (Psal. xiv).

Per quadraginta dies, omne tempus, quo in præsentia vivitur, accipitur, per quod viaticæ corporis Christi fidelis anima reficitur. De Christianis vero et hoc accipi potest, factâ modicâ verborum mutatione. Et sic Hominius dilexit suos, ut in finem diligat eos. Suos, id est bonos et malos. Malos quidem salutem participatione sacramentorum, etsi non finali operatione. His omnibus confert gratis gratia Salvatoris plura beneficia: confert parva, confert et magna:

Gutta cavat lapidem:

(Ovid. lib. iv De Pont., eleg. 10.)

Expecta Dominum, viriliter age, et confortabitur cor tuum (Psal. xxvi). Hi aris est iste pincerna, et amplectendus; felix est hæc ebrietas, quæ sobrios reddidit. Suspectus est aureus calix Babylonis, malo sitire. Accedat quartus cliens, spes, scilicet, quæ cubiculum stravit, et dicat: *Edisti satias, atque bibisti; surge, veni, cuba, quiesce.* Ego etiam tria tibi lectisternia paravi. Carnis resurrectionem, sanctorum communionem, vitam æternam. Indubitanter spera, quia hoc mortale induet immortalitatem, hoc corruptibile incorruptionem (I Cor. xv). Præter hoc, gaudium omnium erit singulorum; non minus gaudebis de bono alieno, quam de tuo. Super hæc vitæ vives beata et interminabili. Audiendus est iste cubicularius, quia stratum quod versaverat homo in infirmitate sua, iste ad ordinem debitum convertit. Felix est animus si in hunc modum domui suæ disponat Satagamus ergo singuli, satagamus universi, ut de mensâ doloris digne transcamus ad mensam communionis; ut de utraque postmodum transferamur ad mensam patris, hæredes facti Dei, co-hæredes autem Christi judicis nostri, qui ventu-

parva benedictione sinistrae, magna benedictione dexterae; parva in temporalibus, magna in spiritualibus. De benedictione sinistrae dicitur: *Homines et jumenta salvabis, Domine (Psal. xxxv)*. Confert Deus Christianis magna, adversa repellendo, dando prospera, conservando collata: repellit adversa, ne molestiis succumbamus; largitur prospera, ut largitorem diligamus; conservat collata, ne per ingratitude[m] a largitoris gratia resiliamus. Et notandum quamdam miserationem Dei magnam, quamdam majorem, quamdam maximam: magna in patientia, major in disciplina, maxima in justificatione. In patientia expectat ad emendationem, in disciplina corripit ad justitiam, in justificatione sublevat ad palmam. Et horum quodque consistit in tribus: patientia in malorum repulsione, bonorum collatione, et collatorum conservatione; disciplina in dictis comminationis, in factis delectationis: *Flagellat enim Deus filium quem diligit (Hebr. xii)*; et in exemplis imitationis. Diligamus ergo Deum sine presumptione, timeamus sine desperatione, imitemur sine simulatione. Justificatio etiam in tribus consistit, vel notatur: in gratiae infusione, in liberi arbitrii cooperatione, tandem in consummatione: primum est incipientium, secundum proficientium, tertium pervenientium. Est etiam maximum bonum, boni continuatio, de bono ad melius promotio, et in optimo. In optimo rapit sanctos Deus; etsi enim fieri posset, ut amplius viverent post diem obitus praescitum, non magis mererentur; sic et de damnandis, licet plus viverent, quam victuros eos Deus praescivit, si fieri posset, de caetero minus mali non fierent. Rogemus ergo, fratres, Dominum, ut nos usque in finem diligat, et sua benignissima miseratione ad vitam vitae dirigat. Nec cum illo fratre adolescentiore hircum rogemus, quem cum amicis comedamus (*Luc. xv*): hircus fetidum animal est, et petulcum, et pro peccatis consuevit offerri; per quod peccata intelliguntur. Carnes haedinas petit et edit, qui licet manus cohibeat ab opere, intus tamen aetual perversa cogitatione. Is qui vitae arctioris proposito obedientiae jugo collum submitit, si de caetero vigiliarum macerationes aspernatur, lecti minus mollis modicitatem pati designatur, carnes haedinas comedit, et cum amicis, si a proposito resiliens dimissa repetit. Alii sunt, qui licet non cum amicis, tamen in eis vel pro eis hircum edunt. In eis edunt, qui eis peccantibus consentiunt, et quos debent corripere consensu pravitatis per vitorum abrupta docent diffuere. Pro eis edunt, qui bona Ecclesiae ad eorum superfluitatem fovendam distribuunt communia tanquam propria largientes. Hi vel nesciunt, vel scire dissimulant, quod naturae modicum sufficit, superfluitati nihil. Unde illud: *Divitias et paupertatem ne dederis mihi; sed tantum victui meo tribue necessaria (Prov. xxx)*, et illud: *Habentes victum et vestitum, his contenti simus (I Tim. vi)*. Rogemus ergo simul, rogemus singuli, ut qui pro nobis est humiliatus in terra nos ad caelum sublevet per humilitatis exempla Dominus Jesus rex noster, judex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

SERMO XVIII.

IN COENA DOMINI II.

Scitis quia post biduum Pascha fiet (Matth. xxvi). Mediator Dei et hominum Jesus Christus (*I Tim. ii*), cum praedixisset discipulis sciscitantibus signa eversivisionis Jerusalem, et adventus sui ad judicium, subdidit: *Scitis quia post biduum pascha fiet*. Non fecit taliter Israeliticæ nationi, nec secreta sua sic manifestavit eis, dum loqueretur per Moysen. Servis, qui nesciunt voluntatem domini sui de futura veritate agni Paschalis, multiplicavit sermonem, figuris occultavit veritatem. Istitis autem tanquam ami-

cis, et scientibus, quid velit Dominus minus suus, unde et praemisit: *Scitis*, sub compendio veritatem tradidit; nec tantum sub brevitate sermonis, quantum sub brevitate temporis. Post biduum enim coram ipsis *Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v)*; pro ipsis oblatum est, quia ipse voluit (*Isa. liiii*). Verumtamen possunt haec eadem verba non indecenter esse matris Ecclesiae. Sicut enim Christus et Ecclesia duo sunt in carne una (*Ephes. v*), ita saepenumero possunt esse duo in voce una. Hortatur ergo mater Ecclesia filios uteri sui, ut praeparant se ad esum escæ salutaris, dicens: *Filioli, scitis quia post biduum Pascha fiet*. Prope est dies festus azymorum, qui dicitur Pascha. Accedendum vobis est ad escam unitatis, usque ad cornu altaris. *Probet autem se homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat (I Cor. xi)*. Si adhuc estis in Ægypto, vel si emenso tantum unius diei itinere processistis, nondum datum est vobis Dominicam cenam manducare: eundem est prius itinere duorum dierum. David rex et propheta, cum interfuisset in spiritu curiae caelesti, de excelsis caelorum habitaculo reportavit nobis hujus bidui procinctum, dicens: *Declina a malo, et fac bonum (Psal. xxxvi)*. Ita ergo proficiatimini, filii, per diem et diem, declinantes scilicet a malo, et facientes bona: exstirpantes nociva, et seminantes utilia, et estote parati in diem tertium, ne mensa salutis fiat vobis in laqueum et in retributionem, et in scandalum (*Psal. lxxviii*). Plus solito, aut praeter solitum colite pietatem; modestiam exhibete, humilitatem sectamini, induite gravitatem, ut Christo patienti quodammodo compati videamini, qui in vita sua operatus est passionem passivam; in morte vero passionem activam, per quam operatus est salutem nostram in medio terræ. Talis nimirum admonitio matris Ecclesiae utilis est quidem, sed adhuc tenuis, aqua refocillans, sed nondum satians. Quocirca eruderemus cum Isaac puteum abundantiae, donec egrediantur aquae largissimae, ita ut bibant homines et jumenta (*Gen. xxvi*), id est duo genera hominum in Ecclesia. Sane secundum hierarchiam Dionysii (118) duo sunt genera fidelium in Ecclesia Dei. Primum, quod dicitur Deividum; alterum, quod appellatur pedissequam; Deividus dicitur in minister Ecclesiae, quibus credita sunt eloquia Dei, quibus dictum est: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, caeteris autem in parabolis (Matth. xiii)*: quibus Christus ait: *Omnia quae audiri a Patre meo, nota feci vobis (Joan. xv)*. Pedissequae vero dicimus populum multitudinis: qui sedet secus pedes Deividi, ut audiat legem ex ore ipsius, et percipiat de manu ejus in tempore opportuno. Illi sunt boves arantes, isti asinae pascentes juxta eos. Illi sunt Aaronitae, quibus arcam testimonii et Cherubin gloriae revelata facie videre concessum est, isti sunt Caathitae, qui sancta portant humeris, sed non nisi involuta: hi sunt gemelli fetus Ecclesiae. Ad hos duos loquitur mater Ecclesia, propria tamen et separata cuique admonitione. Aliter enim admonendi sunt Deividi, aliter pedissequi. Deividus tanquam celerius currentes post gigantem, qui exsulavit ad currendam viam (*Psal. xviii*), hortatur dicens: *Filii, scitis quia post biduum Pascha fiet*.

Hanc de triduo admonitionem prius prosequemur, et est sensus: *Filioli, mementote, quia post triduum sedebitis ad mensam divitis. Videte diligenter quae vobis apponuntur; scitote similia vos debere ei praeparare. Paravit Christus mensam in conspectu vestro, dicens: Hoc facite in mei commemorationem (Luc. xxii)*; quod sane intelligere debetis, non pro memoria tantum recordationis, sed potius imitationis. *Christus enim passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus (II Petr. ii)*. Ad quam unus pro omnibus res-

pondet : Dic nobis, mater, que reliquit nobis Christus imitanda? Ad quem mater : Vidi eum in horto ligatum, in atro pontificis expalmatum, sputis illitum, in pratorio iudicis irrisum, virgis cæsum, spinis coronatum, in patibulo crucis toto corpore extensum, clavatum, lancea perforatum, in sepulcro decurionis clausum, custodibus vallatum. Hi sunt ingressus Dei mei : hæc est via Christi. Christianus incedit per eam. Ad quam filius : *Durus est hic sermo, mater, et quis poterit audire eum (Joan. xii.)?* Difficilis est hæc imitatio, et non potero ad eam. Ad quem mater : Noli timere, fili, sed audi et lace : *Ecce nunc tempus acceptabile (II Cor. vi)* sequendi Christum. Siccata est aqua illa contradictionis ; siccatu est torrens, de quo bibit Christus in via. Primitivam viam martyrum, qui tinxerunt pedem suum in sanguine, temperavit Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis. Si non potes funderesanguinem, saltem funde aquam, in quo tibi nulla est excusatio. Ad quam filius : *Unde mihi hæc aqua, mater? Cui illa : Hauries aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (Isa. xii), qui clamans aiebat : Omnes sitientes, venite ad aquas (Isa. lv). Hæc sunt tria genera aquarum, quas vidi Christum effluentem. Vidi ipsum effluentem lacrymas super civitatem sanctam (Luc. xix), et dum staret ad Lazari monumentum (Joan. xi). Vidi eum effluentem aquam in pelvim, quando Creator omnium rerum Deus inclinavit se ad lavandos pedes hominum (Joan. xiii). Vidi, quando unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit distincte sanguis et aqua (Joan. xix). In hunc modum triplicis aquæ necessaria est tibi ablutio, sicut triplex macula te polluit, cordis, oris et operis. Effunde ergo aquam primam, secundam et tertiam. Prima est interior, secunda superior, tertia exterior : prima est contritionis, secunda confessionis, tertia satisfactionis. Prima lavat lectum, secundum illud : *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo (Psal. vi)*. Secunda lavat faciem, secundum illud : *Unge caput tuum, et faciem tuam lava (Matth. vi)*. Tertia lavat manus, unde : *Lavabo inter innocentes manus meas (Psal. xlv)*. Prima lavat ad munditiam, unde : *Lavamini, mundi estote (Isa. xvi)*, secunda lavat ad justitiam, unde : *Dic tui iniquitates tuas, ut justificeris (Isa. xlii)*; tertia lavat ad coronam, unde Apostolus : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, reposita est mihi corona justitiæ (II Tim. iv)*. Sufficit tibi, illi, hæc triplex aque effusio, ut ingrediaris, in conspectu Dei tui sine macula. Hoc est triduum, quod tibi proposueram : hæc itinere trium dierum emenso Pascha facies in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v). Superest, ut de admonitione ad Deividum prosequamur. Ad quem mater : Fili tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt : primitias, decimas, oblationes, votiva et spontanea deli tibi. *Laque patienter inclina aurem tuam in verba oris mei (Psal. lxxvii)*. Exaltavit te Christus tanquam electum de plebe sua, et dixit : *Qui mihi ministrat me sequatur (Joan. xii)*; oportet ergo te eum sequi, quocunque ierit. Scito, quia post biduum Pascha facies, id est non in aqua tantum, sicut frater tuus, sed in aqua et sanguine. Triduum fratris tui pone tibi pro die primo. Restat tibi dies secundus, sed prolixior priore in quinaria sanguinis effusione. Nam et Christus, quem sequeris, iniquities sanguinem fudit. *Vade, et tu fac similiter (Luc. x)*, ne requiratur a te sanguis ejus, qui effusus est pro te. In circumcisione terrum pertransivit carum ejus. In nocte hæc cum prolixius orasset, *factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram (Luc. xxii)*. In crastinum alligatus est columnæ, et virgis cæsus, adeo quod vestigia cruoris, notantur in columna usque in diem hodiernum. Postmodum suspendentes eum in ligno foderunt*

A manus ejus et pedes (Psal. xxi), et aspersa est sanguine caro ejus. Postremo de latere dormientis exivit sanguis et aqua. Toties fudit sanguinem suum Christus, non tantum, ut te redimeret, sed ut te erudiret. Prima ergo effusio facta est tibi in documentum, secunda in exemplum, tertia in testimonium, quarta in pretium, quinta in sacramentum. In his docet te Christus, quid debeas tibi, quid fratri, quid mihi. Circumcisionem tibi, sudorem fratri, flagellationem mihi. De circumcisione pertranseo, quia sæpenumero eam inculcavi, et plenius in sermone (119), qui inchoat : *Erudimini*, et hic inseri potest : fratrem tuum, qui tanquam terra, et scabellum pedum tuorum, rigare debes : ut germinet in labore et sudore vultus tui. Nec desistas, etiam si tuam ipsius animam pertransibit gladius (Luc. i) : mihi vero, quia sum columna et firmamentum veritatis, insolubiliter alligari debes ; ita quod neque fames, neque nuditas, neque periculum, aut gladius separet te a fidei confessione : verum potius eligas mori, quam separari, etiam tempore pacis. Nolite implicare sæcularibus negotiis, et respicere retro. Porro, si elevatus fueris a terra, ut ponatur te in cathedra seniorum, et iudices cum senatibus terræ, conlige manus tuas, excute scilicet eas ab omni munere. Noli sequi retributiones, ne faciant te senem abocellum ; ne vox sonet Jacob, et manus sint Esau (Gen. xxvii) ; crucifige pedes tuos ; sta in porta domus Domini, clama importune opportune (II Tim. iv), et non moveatur vestigia tua (Psal. xvi). Dinumerabilia sint ossa tua, id est luceant opera bona coram hominibus, ut glorificent patrem tuum, qui est in cælis (Matth. v). Postremo, si mortuus fueris mundo ; si elongaveris fugiens, ut quiescas in solitudine (Psal. lvi), interdicas omni sensui tuo usum ad exteriora, aures habebis et non audies, oculos et non videbis, manus et non palpabis, pedes et non ambulabis (Psal. cxiii). Ad Deum tuum clamabis in gutture tuo : tantum de latere dormientis fluat aqua humilitatis, et sanguis obedientiæ. *Qui facit hæc, non movebitur in æternum (Psal. xiv)*. Cum his non apparebis vacuus in conspectu Dei tui, et securus Pascha facies : quod necesse est quantumvis perfecto. Licet enim sanatum sit ulcus criminis in baptismo et penitentia, tamen manet pruritus ulceris, quem mitigat Eucharistia. De cætero, sicut sciebant apostoli post biduum Pascha fieri, scimus et nos quia post biduum Pascha fiet. Scimus quia qui accedit indigne, iudicium portabit quicunque est ille. Paremus ergo nos ad mensam communionis, qui sedemus in Scriptura ad mensam refectionis, ut tandem vocet nos ad mensam patris Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XIX.

IN ANNUNTIATIONE B. VIRGINIS

Habitus in scholis.

D *Egredimini, filia Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum hodie mater sua (Cant. iii)*. Gloriosa dicta sunt sæpe de gloriosa matre Dei. Et ego forte, si *linguis hominum loquar et angelorum (II Cor. xiii)*, tamen in irritum cedet labor meus, quia *puteus altus est (J. an. iv)*, et in quo hauriam non habeo. Verumtamen obnutescere non possum, unde omnis loquitur creatura : tantum jucundum sit eloquium meum, et non erit infructuosum. Quid gloriosius inter nos iudicatur, quam videre regem in decore suo, incedere purpuratum, coronatum diademate suo? longe gloriosius coronatus est hodie Rex noster in thalamo matris suæ. Hodie quidem impletum est illud Jeremiæ (cap. xxxi) : *Norum faciet Dominus super terram; mulier circumdabit virum; post annuntiationem enim angelicam, concipies et*

paries filium, et verecundam Virginis concessionem, *Fiat mihi secundum verbum tuum* (*Luc. i*). conceptus est Dei Filius, vel, ut verius dicam, conceptus est, sed ex sola Virginis carne formatus, non per intervalla temporum, ut cæteri, sed statim homo in omnibus membris suis, statim animatus ejusdem potentiae et virtutis, cujus erat, dum tricenarius prædicaret; unde et viri nomine censetur in propheta. Quomodo autem hodie ibidem coronatus fuerit, ad videndum nos hortatur Scriptura: *Filiæ Sion, egredimini*, etc. Ad nos sane præcipue dirigitur sermo, ad litteras, inquam, quibus datum est *nosse mysteria, cæteris autem in parabolis* (*Luc. viii*), et his maxime, qui ecclesiasticis operam dant disciplinis, qui postposita facunda, sed infecunda philosophorum loquacitate veniunt, ut bauriant aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (*Isa. xlii*), qui non immerito per filias Sion intelliguntur. Per Jerusalem enim et Sion intelligitur Ecclesia. Filia itaque Sion, et filiae Jerusalem filii sunt Ecclesiae; Israel ad litteram juxta Sion sita est, cujus municipium, quod Mello dicebatur (*III Reg. ix*), in Sion positum fuit. Per filias ergo Jerusalem laicos tanquam minus peritos, et custodia municipii egentes intelligimus; per filias Sion litteratos, tum propter scientiam eminentiam, tum propter aliorum custodiam et instructionem, tum quia Sion *speculatio* interpretatur. Prophetæ enim dictum est, et nobis in propheta: *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel* (*Ezech. iii*).

His, inquam, dicitur: *Filiæ Sion*, quibus Dominus aperuit sensum, ut intelligeretis Scripturas (*Luc. xxiv*), *egredimini*. Id ipsum dictum Abraham homini Dei: *Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui* (*Gen. xii*). Tria sunt, quæ nos peccare compellunt: suggestio propriæ carnis, suggestio proximi, et suggestio dæmonis, vel mundi. Egrediamur itaque de terra nostra, id est Evam nostram reprimamus; *et de cognatione*, id est proximo male suadenti aures claudamus, *sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones* (*Psal. xxxvii*). *Et de domo Patris*; id est mundum, et principem ejus, id est diabolum suis nos illudentem oblectamentis fugiamus confugientes ad Altissimum, ut scapulis suis obumbret nobis et sub pennis ejus speremus (*Psal. xc*). Quod si Scriptura non moneret nos egredi, ipsius tamen loci importunitas nos egredi compellit. Quis nostrum, si jaceret in luto, non mallet egredi, quam manere? Quis est iste mundus, et omnis concupiscentia ejus, nisi lutum et fæces? Audi de amatoribus mundi quid dicatur: *Conpugnauerunt tanquam jumenta in stercoreibus* (*Joel. i*). Audi Apostolum, qui reputat ea tanquam stercorea (*Phil. iii*). Quantis autem sordibus sterquilinum hoc cumuletur in evidenti est. Adam primus et maximus omnium gigas sordes inobedientiæ super nos evomuit, cujus tanta fuit labes, ut universam posteritatem miserabiliter macularet. Secundus Cain stercois fratricidii iniecit, Lamech fetorem digamiae superfudit (*Gen. iv*). Etiam ante diluvium mulieres supergressæ viros, et viri muliebria corporis sui patentes, fæces fæcibus cumiaverunt (*Gen. vi*). Penset, qui potest, quantis usque in hodiernum diem sordibus hæc vallis usque ad fetorem intolerabilem repleatur. Quocirca citissime *egredimini, filiae Sion*; ut quid pro croceis amplexamini stercorea? homines estis, non sues. Et vos quidem, qui studere venistis, egressi estis de terra, et cognatione vestra, venientes cum regina Saba audire sapientiam Salomonis (*Reg. x*). Sed egrediendum potius mentis affectu, quam corporis incessu. Vobis etiam plurimum expedit exire, quia qui comedit uvam acerbam, dentes ejus obstupescunt, et frangere non potest panem (*Jer. xxxi*). Sed quid est in causa? Nunquid

A dentes pristinum robur amittentes mollificati sunt? nunquid panis cæteris cibis suaviter jucunditate sua privatus est? nequaquam, stupor in causa est. Ita quis studio militans si sæcularibus implicet se negotiis, consuetudine obstupescit. Sufficit nobis natura ad studendum, suavis est disciplina, stupor consuetudinis frangere panem perhorrescit. *Egredimini ergo, et videte regem Salomonem*. Salomon trinominus fuit: dictus est *Idida*, Salomon, Ecclesiastes. *Idida, dilectus Domini* vel a Domino, dicitur. Hic est Christus, secundum quod est a principio apud Patrem, ac si diceret Scriptura: *Non dico, videte Ididam quia, ut est apud Patrem, alius apud alium, cum sit homo in Sion eum cum patre non videbit homo, et vivet. Credere potestis, videre nondum potestis. Neque dico, videte Ecclesiasten, hoc est concionatorem*. Hoc enim adhuc futurum est, cum videbit omnis caro Salutare Dei, et in tanta concione quibusdam intonabit in verbo aspero dicens: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xxv*), aliis blando subridebit alloquio, dicens: *Venite, benedicti* (*Ibid.*). Intelligite itaque Ididam, quæ est irreprehensibilis. Expectate Ecclesiasten, quando erit terribilis. Nunc videte Salomonem, quia nunc est placabilis et desiderabilis aspectu. Salomon enim *pacificus*: hic est Christus homo, qui *est pax nostra, qui fecit utraque unum, parietem inimiciliarum solvens* inter nos et Deum (*Ephes. ii*). Hunc videte: hic ab omnibus visus est: viderunt oculi nostri Salutare Dei (*Luc. ii*), et licet abjectum et opprobriis saturatum, tamen videte regem, quia simul in unum est dives et pauper. Hodie vero *videte eum in diademate suo*. Aliud est corona, et aliud est diadema. Corona simplex est circulus aureus, quo utuntur reges in minoribus solemnitatibus. Diadema est quasi duplex corona, cum ipsi coronæ quasi alius circulus gemmis superpositus superadditur. Ex ipsa enim Græci nominis interpretatione, duplicitem sonat. Corona itaque animæ sunt bona naturalia: gemmæ vero superpositæ, ut faciant diadema, bona sunt gratuita. Cum enim naturales animæ affectiones ordinatæ sunt in ea, coronant eam et exornant; inordinatæ enim ludibrium sunt ei, unde Salomon: *Mulier pulchra et fatua, circulus aureus est in naribus suis* (*Prov. xi*). Quatuor sane sunt naturales affectiones, timor, spes, gaudium, dolor, unde poeta:

... Cupiunt, metuunt, gaudentque d. lentque.

(VIRG. Æneid. vi.)

Hæc autem sic ordinari debent, ut caput animæ coronent. Timor est in fronte. *Initium enim sapientiæ timor Domini* (*Eccl. i*); spes est in capite, quia de futuris est tantum, et de his quæ non videntur. Gaudium est a dextris, ut omne gaudium sit in Domino, qui ponet nos ad dextram; dolor sit a sinistris; pro excessibus enim dolendum est, qui sunt causa positionis hædorum ad sinistram. His autem si superponantur quatuor principales virtutes ordinate, diadema fit animæ. Hæc quidem sunt: justitia, prudentia, temperantia, fortitudo. Timori superponenda est justitia, quia *qui timet Deum, faciet bonum* (*Eccl. xv*), et Deo reddit quod suum est et proximo. (120) Justitia enim est constans, et perpetua voluntas, jus suum cuique tribuens. Spei superponenda est prudentia: spes enim duo habet collateralia sibi plurimum timenda, abyssum desperationis, et ceramiam præsumptionis. Sperandum itaque est prudenter, ne quis nimiam justitiam Dei attendens cum Cain dicat: *Majior est iniquitas mea, quam ut veniam merear* (*Gen. iv*); vel nimis attendens misericordiam Dei præsumens dicat: *Et si oblitiscitur mater filii sui, Deus tamen non oblitiscetur nostri* (*Isa. xliv*). Gaudio superpo-

neſſa eſt temperantia; ſemper enim exultantium eſt cum tremore; quod plane innuit Apoſtoloſ, qui cum dixiſſet: *Gaudete in Domino ſemper*; ſtatim addidit: *Moleſtia veſtra nota ſit omnibus (Phil. iv)*. Dolori ſuperponenda eſt fortitudo, ne absorbeat nos profundum doloris, neque puteus urgeat ſuper nos os ſuum. Sic ornatur anima per arma juſtitie a dextris et ſiniſtris (II Cor. vi).

In hac ergo die Dominicæ conceptionis, Chriſtus homo hoc diademate coronatus eſt in utero matris, quia et naturalia et gratuita in eo fuerunt, eaque ordinatiſſima. Per hoc autem, quod dicitur eum coronasse mater ſua, intelligitur, quod et alius, et aliter eum coronavit. Siquidem coronavit eum noverca ſua, coronavit eum pater ſuus, coronavit eum familia ſua. Coronavit eum noverca ſua, id eſt Synagoga, cujus caput tremendum angelis coronam ſpineam in ignominiam tulit; ſed in die reſurrectionis coronavit eum pater ſuus corona immortalitatis et gloriæ. In die ventilationis extremæ coronabit eum familia ſua. Veniet enim cum ſenatoribus terræ (Prov. xxxi), quia veniet Dominus, et omnes ſancti ejus cum eo, in medio autem omnes dijudicabit. Corona matris fuit corona miſericordiæ, miſeratione enim ſola voluntatis ſuæ humanatus eſt. Corona novercæ corona fuit miſeriæ, quæ antem patris, fuit gloriæ. Unde Apoſtoloſ: *Reſpiciat mihi corona gloriæ (II Tim. iv)*. Ultima crit corona potentie: veniet enim *tangam potens crapulatus a vino (Psal. lxxvii)*. In corona matris imitabilis, in corona novercæ contemptibilis, in corona patris admirabilis, in corona familie horribilis. Videbunt eum impii in corona potentie, et peribunt; videbunt eum juſti in corona gloriæ, et gaudebunt. Agite ergo ne pereamus et nos cum pereuntibus; præparemus nos ad adventum judicis cuncta cernentis. Si enim nos im præparatos invenierit, quid poterit nos excuſare? excuſabit nos poenitentia? ſed eam in carne contemnimus. Excusabunt nos bona opera? ſed in tempore agendi non agimus. Excusabit nos fragilitas carnis? ſed ex adverſo ſtabunt virgines, quæ in carne carnis fragilitatem vicerunt. Merito dicit nobis: *Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv)*, ubi ignis non exſtinguetur, et vermis non morietur (Iſa. lxvi), ubi continuis gemitus, dolor, ſummus, poenalis ſenſus. Ponamus ergo ante oculos quam malum eſt celeſtis patriæ extorres fieri, communionem ſanctorum privari, mori beatæ vitæ, morti vivere ſempiternæ, a qua liberet nos Jeſus Chriſtus Dominus noſter, judex noſter, cum venerit judicare vivos et mortuos, et ſæculum per ignem.

SERMO XX.

IN LITANIA MAJORE.

Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, et ira Dei aſcendit ſuper eos (Psal. lxxvii). Ad litteram expoſtrat Propheta Judæis, populo duræ cervicis, ſemini nequam, filiis ſcleratis beneficia a Deo collata, et ipſorum ingratiſſimam. In deserto enim panem de celo faſtidientes, carnes Ægypti deſideraverunt, et dedit eis Dominus carnes ſecundum deſideria eorum: carnes in abundantia tanta, quia dedit, *sicut arenam maris volatilia pennata (ibid.)*. Sed dum *adhuc eſcæ eorum eſſent in ore ipſorum, ira Dei aſcendit ſuper eos*, quia inopinata morte proſtrati ſunt, et putruerunt cadavera eorum in deserto. Hoc propheticum tamen nou tantum expoſtratio eſt apud Judæos, ut dictum eſt, ſed et prophetia eſt, et comminatio. Eſt ergo expoſtratio quantum ad eos, qui præceſſerunt, prophetia ad futuros, comminatio ad præſentes. Sed cum eſt expoſtratio, hic eſt ſenſus: *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum*, ſed doleant, quia *ira Dei aſcendit ſuper eos*. Cum

A vero eſt prophetia, hic eſt ſenſus: *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum*; ſed timeant, quia ira Dei aſcendit ſuper eos. Cum autem eſt comminatio, hic eſt ſenſus: *Adhuc eſcæ eorum*, etc., ſed caveant, ne ira Dei aſcendat ſuper eos. Expoſtratio itaque tetraſyrtica eſt, id eſt ad quatuor trahi poſteſt, id eſt ad quatuor præcedentes commode referatur, prophetia vero tetraſyrtica, comminatio autem annualis. Quatuor enim præceſſerunt prophetiam, quibus non incongrue poſteſt hoc expoſtrare. Primi parentes, genus humanum temporibus Noe, ſecundum, filii Iſrael in deserto. Acceperant enim primi parentes mandatum, ne guſtarent de ligno ſcientie boni et mali, ſed noluerunt intelligere, ut bene agerent (Psal. xxxv), et evanuerunt in cordibus ſuis, putantes fieri ſicut dii, ſcientes bonum et malum, et transgredientes mandatum, comederunt cibum veſitum (Gen. iii). Et *adhuc eſcæ erant in ore ipſorum, et ira Dei aſcendit ſuper eos*. Poena indiſta eſt eis pro peccato, quia dejecti ſunt in lacum miſeriæ et in lutum ſæcis: Quam miſeriam aperit Job, dicens: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis*, etc. (Job xv), et *Pſalmiſta: Circumderunt me gemitus mortis (Psal. xvii)*, et Apoſtoloſ: *Inſelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius (Rom. vii)*? Tamen ira Dei aſcendit, ſtans quaſi ſuper eos, nec cecidit ſuper eos, ut ſcilicet tota mole eoſ premeus contereret eoſ penitus, ſine ſpe, ſcilicet reſurgendi, ſicut contrivit diabolus: mediocriter enim punivit eos, quando miſeriæ eorum addidit mortalitatem. Mirum eſt quod dicere geſtio, ſed plane verum eſt. Mortalitas enim, eſi poena ſit homini, tamen verius attendenti miſericordia eſt. Si enim cum miſeria illata, fuiſſet ſibi immortalitas conſervata, ergo miſeria ejus fuiſſet immortalis, et ſic æterna, et ita non diſtaret a dæmonum miſeria. Sicut autem per mortalitatem temperata eſt miſeria, et facta eſt tranſitoria, et poſitus eſt ante paradum gladius verſatilis (Gen. iii), id eſt aptus ad verſandum, nempe ad removendum, ſic homo lapſus a beatitudine, in qua erat cum Deo, non tamen deſcendit in abyſſum miſeriæ interminabilis cum diabolo, ſed medium ſortitus locum, miſer eſt, ſed cum termino. Poſteſt etiam adaptari prædicta expoſtratio hominibus dierum Noe, quia, ut ait Veritas in Evangelio (Matth. xxiv): In diebus Noe elebant et bibebant, et repentinus ſuper eos venit interitus. Itaque *domin eſcæ eorum eſſent in ore ipſorum, ira Dei aſcendit ſuper eos*.

Poſteſt etiam non incongrue adaptari Sodomitibus. Legitur (Ezech. xvi) enim quod peccatum Sodomitum fuit ſuperbia vitæ et abundantia panis et ſaturitatis. Inter ipſas ergo comeaſiones et ebrietates, *domin adhuc eſcæ eſſent in ore ipſorum, ira Dei aſcendit ſuper eos*. Poſteſt nihilominus adaptari filiis Iſrael in deserto, ſicut primo expoſitum, et etiam ſuper hos ira Dei aſcendit; nam contrivit eos; quia, ut ait Hieronymus (121), non debet reputari Deus iniquus, quod genus humanum ſubmersit diluvio, Sodomitibus igne conſumpſit et ſulphure, filios Iſrael proſtravit in deserto, quia ſic puniti ſunt, ne in æternum puniret eoſ. Cæterum prophetia eſt, ut diximus tetraſyrtica. (122) Prophetice enim prædixit David destructionem urbis Jeruſalem factam per Romanos et poenam malorum in judicio, etiam peſtem inguinarum in Romanos; pro cuius remotione inſtituta fuit Romæ moderna Litania. De die enim judicii dicit Veritas: Quia ſicut factum eſt in diebus Noe, cum comederent homines et biberent, et dicerent: Pax, pax et ſecuritas, ſupervenit eis hora, quam non ſperabant (Matth. xxiv). Vx ergo illis prædicitur. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum*, etc. De Judæis etiam

(121) In cap. i Nahum.

(122) Greg. Turon. lib. x *Hiſt. P. Diac.*, lib. iii, c. 11.

legitur (123), quod cum venerat Hierosolymam ad diem festum Paschæ, in quo secundum legem agnum comederant paschalem et azymos panes; in ipsis vero diebus azymorum ex improvise supervenit Romanus exercitus, et infra mœnia urbis in angustia cibi et potus infinitam multitudinem Judæorum conclusit. Et sic vere David prævidens desolationem urbis suæ in ultionem Dominici sanguinis factam prophetavit: *Adhuc escæ eorum erant in ore*, etc. Romani vero similiter in diebus paschalibus non dijudicantes corpus et sanguinem Domini, quod sumpsant, maxime comessionibus, ludis et luxuriæ vacabant, qui tamen in diebus jejuniorum continentem vixerant, tanquam terminus resurrectionis Dominicæ terminum fecisset eis continentia; et qui, dum expectabant Domini sui susceptionem, tanquam mundum hospitium ei paraverant, suscepto eo frena licentiæ suæ laxarent. Ergo dum adhuc escæ Dominici corporis, et comessiones, quibus præmissa jejunia quasi redimere volebant; dum, inquam, hæc escæ adhuc erant in ore ipsorum, ira Dei ascendit super eos, pestis scilicet inguinaria. Apparebat enim tumor in inguine, et aliquantus roror in facie, et fere sine sensu doloris passim oriebantur, in mensa, in via, in colloquiis et ludis. Et tantum etiam hæc pestis extensa est, quod etiam Pelagius illius temporis papa eadem peste occubuit. Cui substitutus est beatus Gregorius (124) adhuc diaconus, qui, si forte converteretur Dominus, et ignosceret, insituit ut universus populus Romanus hac die jejunio se affligeret, et cum summa humilitate basilicam Beati Petri adiret in qua Dei misericordiam lacrymabilibus Litanis imploraret. Qui prostratus cum omni multitudine ad orationem ante gradus basilicæ cura surrexisset ab oratione, vidit super castrum Crescentii angelum, qui gladium eruentatum detergens revocabat eum in vaginam, intelligens, quod cessaret grassatio; tum de simul prostratis ad orationem circiter octoginta mortui sunt inventi; et deinceps, mutato nomine, dictum est castrum Angeli. Conminatio, ut diximus, annualis est. Cum enim singulis annis legitur Apostolus, dicent: *Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit; non dijudicans corpus Domini: ideo inter vos multi imbecilles et infirmi, et dormiunt multi* (1 Cor. xi). Quid aliud est quam sidiceret: Cavete, ne esca salutaris sic sit in ore vestro, quod ideo ira Dei ascendat super vos, ne esca, quæ datur vobis in resurrectionem, fiat vobis in ruinam. Sed non arbitror prætereundum quod pluraliter dicimus: *Escæ eorum*. Est enim esca jumentorum, est esca fidelium, est etiam esca grandium. Esca jumentorum grandis et necessaria, de qua dicitur: *Qui dat jumentis escam ipsorum* (Psal. cxlvi). Hæc sunt victualia de fructibus terræ, et animantibus nobis concessa ad reficiendas ventris ruinas. Esca vero fidelium salutaris est et mystica: Eucharistiam loquor. Solum enim fidelis dicit Domino: *Parasti in conspectu meo mensam* (Psal. xxii). Et ad solum filium Salomon dirigit verba dicens: *Fili, sedisti ad mensam divitis. Appone cultrum gutturi tuo, et vide quæ tibi apponantur* (Prov. xxii). Scito te debere ei similia præparare. *Christus enim passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus* (1 Petr. ii). De hac esca dicit propheta: *Faciet Dominus in domo hoc convivium pinguium medullatorum, convivium vindictæ defæcatæ* (Isa. xxv), quasi dicat: In valle Tophet, id est in synagoga factum est convivium pinguium et mulsi, qui ibi calix in manu Domini plenus misto. Sed in monte hoc, id est Ecclesia, est esca medullata, et

A potus defæcatus. Quod autem fidelium tantum esca sit hic, aperit Ecclesia in scrutinis catechumenorum, qui usque ad Secretam officii missæ intersunt, et deinceps ejiciuntur; ac si diceret eis: *Non est bonum sumere panem filiorum, et dare canibus* (Matth. xv). Esca vero grandium spiritualis est et intellectiva. Hæc est sacra Scriptura, quæ quot habet documenta, totidem proponit fercula litterato. Grandes enim in Ecclesia litteratos dicimus: de quibus Apostolus: *Vos qui majores estis, instruite hujusmodi* (Gal. vi). Ipsi enim dati sunt speculatores domui Israel, unde et prælatos nostros episcopos vocamus. (125) De his dicit sapientia: *Cibus grandium ego sum specialis. Sane cibus gratia Domini ibi assignatur. Vetustissima veterum comeditis; sed supervenientibus novis projicietis vetera* (Lev. xxvi). Vetustissima enim ante vetera, mortalia sunt præcepta sacre Scripturæ; quæ etiam natura duce digito Dei scripta sunt in cordibus nostris. Vetera vero, quæ post illa significativa sunt legis Mosaicæ præcepta, quæ donec res significata veniret, erant observanda. Nova vero supervenientia, evangelica est perfectio. *Nisi abundet, inquit Christus, justitia vestra super justitiam Scribarum et Phariseorum* (Matth. v); ac si diceret nobis propheta: Vos futuri grandes in Ecclesia, qui super senes intelligitis, qui sublato velamine litteræ corruptam Moysi faciem irriverberatis oculis videbitis, mortalia et evangelica servate, cæremonialia vero alijcite. Itaque post tot exempla pereuntium, cavendum nobis est impendio, ne dum escæ spirituales adhuc sunt in ore nostro, ira Dei veniat super nos, et pereamus; imo flagitemus ipsum quem recipimus, ut post escas hujus temporis sacramentales, trahat nos ad mensam Patris Jesus Christus Dominus noster, judex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum pro ignem.

SERMO XXI.

IN ASCENSIONE DOMINI.

(Exstat inter Opera Hildeberti Cenomansensis. Vide Patr. tom. CLXXI, col. 583, serm. 10.)

SERMO XXII.

DE SANCTA TRINITATE.

(Exstat ibid., col. 595, serm. 53.)

SERMO XXIII.

DE SANCTA MARIA MAGDALENA.

(Vide ibid., col. 671, serm. 69.)

SERMO XXIV.

IN FESTO S. JACOBI APOSTOLI, SANCTI CHRISTOPHORI MARTYRIS, ET GERMANI CONFESSORIS.

Ad regulares.

In ore duorum aut trium stabit omne verbum (Deut. xvii; Matth. xviii). Moyses, in Deuteronomio, imo Dominus per Moysen filius Israel, quibus formam judiciorum dederat, sufficientem etiam numerum testium ad decisiones causarum annotavit. Sed quoniam omnia in figura contingebant illis (1 Cor. x), potest ibi non incongrue pronuntiari numerus testium, qui necessarii nobis erunt in die extremæ ventilationis, quando omnes astabimus ante tribunal judicis æterni reddituri rationem de his, quæ gerimus secundum corpus. Deus enim noster qui tanquam oris ad occasionem ductus est, et non aperit os suum (Isai. LIII), manifeste veniet, et non silebit, cum sederit, scilicet Antiquus dierum, cujus capilli candidi velut nix, et pedes ejus similes auricha co, et throni circa eum positi, et libri omnium aperti erunt (Dan. x): et habebit ventilabrum in manu sua, et separabit grana a pa-

(123) Microl., cap. 57. Joseph., lib. v De bello Judaico, c. 14.

(124) Joan. diac. in Vita B. Greg., lib. i, cap. 36.

Gregor., lib. xi. Ep., cap. 2. Barn., tom. VIII pag. 6.

(125) Aug., Confess. c. 10, citat hunc locum.

leis; paleas autem comburet igne inextinguibili; A grana vero recondet in horreum suum (*Math. 11*). In hac ventilatione sub prafato numero testium, vel absolvetur quisque, vel condemnabitur. Sed quia sunt et alii testes, ut de istis planior fiat intelligentia, de aliis quoque disseramus. Sane tres sunt ordines testium: primus, medius, ultimus. Primus in cœlo, secundus in Ecclesia, ultimus in terra. De primo dici potest: *In ore trium testium stetit omne verbum*; de secundo: *In ore trium testium stat omne verbum*; de tertio: *In ore trium testium stabit omne verbum*. Primum aperit Joannes in Epistola catholica dicens: *Tres sunt, qui testimonium perhibent in cœlo: Pater, et Filius, et Spiritus sanctus* (*Juan. 1*). De ultimo quoque subjungit: *Et tres sunt, qui testimonium perhibent in terra: spiritus, aqua et sanguis* (*Ibid.*). Medius ordo sunt apostoli, martyres et confessores. Quod apostoli testes sint, audi Christum dicentem: *Vos eritis mihi testes in omni Judæa, et Samaria, et usque ad ultimam terræ* (*Act. 1*). De his quoque legitur: *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Christi* (*Act. 14*). Martyres ipsi nomine testes indicantur, qui autonomastice nomen generale sibi speciale vindicaverunt, quia non solum loquendo, sed etiam moriendo confessi sunt. Confessores vero testes ostendit Dominus loquens Ezechieli: *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, tu audies ex ore meo verbum, et contestaberis, vel annuntiabis eis ex me* (*Ex-ch. 11*). Et alibi: *Fili hominis, contestare, et dic: Venit finis, finis venit* (*Ezech. 7*). Hi tres in Ecclesia contestantur, quid credendum, quid vitandum sit. Primus itaque testium ordo est principalis, secundus doctrinalis, tertius judicialis. Primus est adorandus, secundus imitandus, tertius cum timore expectandus. Primus enim creat, et incrementum dat, secundus plantat et rigat, tertius absolvit et condemnat. Primus facit oves cum hædis, secundus facit oves de hædis, tertius segregat oves ab hædis. De primo itaque dictum est: *In ore trium testium stat omne verbum*. Nominis verbi opus intelligitur secundum illud: *Non faciet Dominus verbum quod non revelaverit ad servos suos prophetas* (*Amos 11*). Non est autem opus in corpore universitatis, quod non exeat ex aula summi imperatoris, vel agendo, vel permitiendo, ut fiat. Porro si non est malum in civitate, quod Deus non faciat (*ibid.*), profecto liquet, quia non est bonum, quod ab ipso non fiat, vel aliter. Omne opus universitatis in tribus est. Est enim opus creationis, opus reconciliationis, opus glorificationis. Mundus enim quasi hortus est, quæ ex eo, et in eo oriuntur omnia. Vel prius, quia ex cognitione rerum oritur cognitio Creatoris. Sicut ergo in horto tria sunt tempora, plantationis, maturitatis, collectionis; ita et in mundo tria quæ prædiximus. Hæc autem tria distincte tribus attribuuntur personis, non quod opera Trinitatis divisa dogmatizemus, sed ad insinuandam personarum distinctionem, opera per personas distinguere Scriptura consuevit et doctrina. Itaque Pater creavit, Filius reconciliavit, Spiritus sanctus glorificavit, inde est, quod Pater dicitur auctor, Filius mediator, Spiritus sanctus consolator. Quamobrem Pater est laudabilis, Filius amabilis, Spiritus sanctus desiderabilis. Audi Scripturam, quæ Patri attribuit creationem: *In principio creavit Deus cælum et terram* (*Gen. 1*), id est Pater in Filio. Audi Apostolum de reconciliatione Filii: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum, et alibi, in corpore suo solvit medium parietem inimicitiarum* (*Eph. 11*). Spiritus vero requiem præstat post laborem, unde scriptum est: *A modo enim jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis* (*Apoc. 14*); opera siquidem tunc erunt spiritualia, nam corpora etiam nostra fient spiritualia, corpus adhæ-

rebit spiritui, et Spiritus Deo, ut fiat unus spiritus cum illo. De creatione Patris dixit Filius: *Pater meus hucusque operatus est*; et de reconciliatione sua subdidit: *Ego autem nunc operor* (*Joan. 5*). De glorificatione poterit dicere Spiritus, Pater et Filius hucusque operati sunt, deinceps ego operabor, et faciam cælum novum et terram novam (*Isa. 14*).

Sequitur de secundo ordine testium, in ore quorum stat omne verbum. Horum omnis doctrina in tribus est; in spirituali generatione, in speciali dilectione Verbi incarnati, in forma Christianæ religionis. Causas quidem carnalis geneseos et rationes nobiles philosophi gentium satis diligenter et caute nobis tradiderunt. Etiam Moyses de generatione cœli et terræ, et omnium quæ in eis sunt, persecutus est. Carnales etiam generationes Patrum, de quorum femore Christus nasciturus erat contextuit, sed spirituales generationes sub silentio transierunt.

B Etiam de dilectione Dei Vetus Testamentum nos instruxerat ibi: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, etc.* (*Deut. 6*; *Matth. 22*), sed de modo diligendi hominem Deum nusquam expresserat. Frequenter quidem dicitur, sed non frequentè explicatur, quod Christus secundum hominem minus est diligendus Deo, et plus proximo. Forma vero religionis veterum erat in figuralibus, et in conjugio, quia maledictus erat, qui non faciebat semer in Israel (*Exod. 22*); longe alio schemate Christiana religio figurata est. Proinde necessario testes Ecclesiæ prælati contestati sunt de his tribus, spirituali scilicet generatione Dei, hominis dilectione, forma religionis Christianæ. (126) Porro quodlibet istorum trium in tribus est: est autem spiritualis generatio innovatio spiritus, de qua dictum est. Deponentes veterem hominem induite novum, qui secundum Deum creatus est (*Ephes. 4*). Et hoc fit in baptismo, in pœnitentia, in martyrio. Prima quidem necessaria est omni viventi, secunda omni peccanti, tert a congrua est prædicanti. Primam sub pœna præcepit Christus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum* (*Joan. 11*). Tertiam concludit, dicens: *Qui perdidit animam suam propter me et propter evangelium, in futuro servabit eam* (*Matth. 10*). De eisdem Petrus ait: *Pœnitentini et baptizetur unusquisque vestrum* (*Act. 1*), et alibi: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus* (*1 Petr. 1*). Sunt itaque in hac vita quatuor generationes una carnalis, et tres spirituales. Harum quatuor, prima est naturalis, secunda sacramentalis, tertia pœnitentialis, quarta triumphalis. Prima fit per tractionem, secunda perunctionem, tertia per contritionem, quarta per conflictationem; quinta erit unica, quam expectamus, quando scilicet mortale hoc induet immortalitatem, et corruptibile hoc incorruptionem (*1 Cor. 15*). De his quinque generationibus ait Propheta: *Permanebis cum sole et aule lunam, in generatione et generationem* (*Psal. 121*). Lunam dixit Ecclesiam quæ est generationis consecuta generationem. Non enim in his quatuor habet Ecclesia manentem civitatem, sed quantum futuram inquit. Inde est quod sacra Scriptura sæpenumero per quadragenarium numerum præsentem vitam, per quinquagenarium futuram significat. Quadraginta enim sonat, quater geniti, quod congruit viæ, in qua quater generamur. Quinquaginta quinquies geniti, quod congruit patriæ, in qua quinto generabimur.

Sequitur de dilectione Verbi humanati, quæ nihilominus triplex est: est enim diligendus Christus dulciter, sapienter, fortiter. Dulcis est recordatio eorum, quæ pro nobis gessit in carne. Consideremus regem gloriæ molestias parvuli vagientis sustinuisse, vilibus pannis involutum fuisse, fatigatum

ex itinere resedisse, doctorem veritatis in dictis habuisse contradictores; in factis observatores, in tormentis irrisores; attendamus situm Virginis illitum sputis, palmatum colaphis, lividum plagis, confixum clavibus; Creatorem cœli et terræ pendentem in cruce, pallidum in morte, deformem in corpore. Horum adeo dulcis est memoria, quod lacrymas elicit, oculos suffundit, vultus humectat. Hæc dulcis Christi dilectio maxime nobis necessaria est in orando, ut cum ante ipsum prostrati jaceamus, quasi pedes crucifixi vicissim deosculando amplectamur eos manibus, rigemus stibus; cruorem tergamus crinibus. Hoc modo tantum diligebat eum Petrus, cum audivit: *Vade retro me, Satana, non enim sapis quæ Dei sunt (Matth. xvi)*, qui sapientem Dei dispositionem vis impedire. Non enim sufficit quod tenere diligis, quia nondum diligere sapis. Diligendus ergo est Christus sapienter, ut hominem illum intelligamus esse etiam Dei virtutem et sapientiam; teneamus hominem illum, cum Patre omnia fabricantem, angelos creantem, elementa scientiam, terminos orbis separantem, omnia cum Patre gubernantem, in nullo Patri dissimilem. Tenere hoc, sensus consummatus. Hæc est sapientia, pro qua perditam est sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum, reprobata (I Cor. i). Hæc est virga Moysis, quæ virgas magorum devoravit (Exod. vii), de qua dictum est: *Absorpti sunt juncti petrae iudices eorum (Psal. cxl)*. Hæc sapientia maxime necessaria est nobis in pressuris adversitatum. Si enim considerabimus omnia justo Dei iudicio fieri, licet occulto, non murmurabimus in adversis, imo cum B. Job (Cap. i) clamabimus: *Benedictus Deus. Quia enim sapienter sapientem diligemus, de sapienti ejus dispositione gratulamur. Hoc modo diligebat Petrus, cum ait: Tu es Christus filius Dei (Matth. xvi)*. Dulciter diligebat Paulus, cum diceret: *Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi)*. Sapienter, cum aiebat: *Etsi noverimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus (II Cor. v)*. Cæterum, quia passus est pro nobis Christus, diligendus est fortiter a nobis, ut potius animam pro eo ponamus, quam confessionem ejus nominis deponamus. Quem modum diligendi, quia Petrus non habuit, cum ad vocem ancillæ negavit, utrumque quem habuerat amisit. Simulaverat quidem se fortiter diligentem, cum dixit: *Animam meam pro te pono (Joan. xiii)*; sed fortis dilectio eclipsin non patitur, fleci nescit, timorem non admittit, sed tandem fortiter diligens perditam restaurat. Hæc dilectio maxime in extremis valet, ut sic diligamus solventem nexus proportionales animæ et corporis, quod placeat nobis, quia solvit, et dicamus: *Dirupisti, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo (Psal. cxv)*.

Sequitur de forma religionis Christianæ, quæ nimirum triformis est, quam breviter Apostolus terminat dicens: *Sobrie, et pie, et juste vivamus in hoc sæculo (Tit. ii)*. Sobrie in nobis, juste ad proximum, pie ad Deum. His gradibus itur de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion (Psal. lxxxiii). Hæc est scala, per quam Jacob vidit angelos ascendentes et descendentes (Gen. xxviii). Sic itur ad astra, brevis est scala, non laboriosa, tribus tantum distincta ascensoriis. Etiam quodlibet ascensorium trium est palmarum. Est enim sobrietas, in sumendis, in apponendis, in adjiciendis. Sumenda dicamus cibum et potum, quibus sumptus ruinas ventris naturaliter supplemus. Apponenda vestes, quæ nobis superponimus, ut intemperiem aeris non sentiamus. Adjicienda, domos et utensilia earum cum omni suppellectili necessaria, quæ usibus humanis circa nos adjiciuntur. Justitia ad proximum nihilominus in tribus est, quæ Dominus tradidit, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, orate pro persecutoribus, et calumniantibus (Matth. v)* Jus

itaque suum proximo tribuimus, diligendo, benefaciendo, orando. Pietas ad Deum similiter in tribus est, in credendo, timendo, diligendo. Cum enim Deus sit, etiam Dominus est et Pater. Dicit ergo Christianus, *credo in Deum, timeo Dominum, diligo Patrem*, sic enim distinctum est in propheta: *Si Dominus sum, ubi est timor meus? si Pater, ubi est amor meus? (Mal. xvi)* Rogat de tertio ordine testium, in his dicitur: *Duorum aut trium*, quod in prædictis tacitum est. Hi sunt, ut dictum est, *spiritus, aqua et sanguis (I Joan. v)*. Sufficiet quidem, si cui testimonium fidei dabit Spiritus sanctus inhabitans, et baptismus, vel spiritus et martyrium, vel etiam solus spiritus, ubi articulus necessitatis aquam exclusit, non contemptus religionis. Ubi autem tres convenerint, consummatum erit testimonium. Sane de secundo ordine testium in honorem trium testium agitur hodie festum Jacobi apostoli, Christophori martyris, Germani confessoris. Satagamus ergo sic solemnizare, ut principi testium cedat ad gloriam, glorificatis testibus ad venerationem, nobis venerantibus ad salutem. Timendi sunt testes isti, sed præcipue vobis, quibus loquimur, qui ad pedes S. Germani jugiter excubatis. Timendus est testis tantus. Ipse quidem datus est speculator huic domini et habitantibus in ea. Custos vester est, non dormitat, nec dormit, omnia conservat in corde suo conferens quæ agitis. Putasne, qui in hora silentii confabularis alicui, possis dicere: *Nemo me audit?* Unicus est, et amicus cui loquor, parietes aures non habent, et non audiunt. Noli errare, S. Germanus non irridetur. Custos tuus audit quæ dicas, et cui dicas, et quo loco, et tempore dicas, et sæpe quo animo dicas. Si forte cibos communes et regularis fastidieris, et præter corporis necessitatem, et loci ac temporis opportunitatem, seratis januis, fenestris clausis mollius debito curabis te, dicens: *Nemo me videt, procul est omnis arbor, noli errare, Germanus te videt*. Putas, quod non advertat manus, manus inuncto tactu carnum, ructationes salsamentorum, inter calices scintillationes oculorum? advertit plane, et animadvertit, donec, qui rigorem ordinis sui pervertit, a pervertente se avertit. Sed dices: *Fugiam a facie Germani, cellas habemus remotiores et privatas ubi vivere licebit, ut libererit. Ibi quoque sequetur te oculus Germani, imo honestius ibi vivere te oportet, si sermo tuus circumspectus prius veniat ad limam, quam semel ad linguam, incessus modestus, tenuis victus, mediocris habitus, ut videant homines opera tua bona, et glorificent Patrem tuum, qui est in cælis, et Germanum tuum, patronum tuum, qui est in terris. Cæterum testes hi secundi ordinis plurimum nobis timendi sunt, quanto detestabiliora publice, quod gravius est, perpetramus. Timendi sunt, ne agatur contra nos; implorandi, ut propter nos. Magis autem timendus est iudex, ne puniat; implorandus, ut parcat. Imploremus itaque eum singuli, imploremus universi, ut liberet nos ab auditione mala et a verbo aspero (Psal. cxl), Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, in die illa tremenda, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.*

SERMO XXV.

IN FESTO EORUMDEM.

(*Exstat inter Sermones Hildeberti Ceno-manensis Vide Patrol. tom. CLXXI, col. 644, serm. 63.*)

SERMO XXVI,

IN FESTO S. PETRI AD VINCULA.

(*Vide ibid., col. 627, serm. 59.*)

SERMO XXVII.

IN FESTO S. PETRI AD VINCULA.

Dirupisti, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxv). Petrus vincularum

Herode potuit di ere : *Dirupisti vincula mea*, quando de carcere Herodis eductus est ab angelo, quando ipse dixit : *Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione Judæorum* (Act. xii). Idem posuit in vaticinio crucis potuit eruere hostiam laudis, hanc scilicet : *Gratias tibi ago, Domine, quia hostia tibi fieri merui, et ita ipse potuit dicere : Tibi sacrificabo hostiam laudis, et ita cum David tempore suo istud prophetasset, potuit et Petrus spiritu prophetico hoc prædixisse de genere mortis et passionis suæ, subsequenter etiam de gratiarum actione, cum dixit : Tibi sacrificabo hostiam laudis. In morte siquidem Petri soluta sunt ejus vincula, physicales scilicet nodi, sive mavis dicere proportionales, quibus ita amicabiliter vincuntur corpus et anima, ut etiam cum anima inde egreditur, si posset fieri, egredi nollet, sed superindui, sicut dicit Apostolus (I Cor. v). Sic ergo versiculus iste psalmi de vinculis Petri potest exponi, et adhuc forte melius; sed quia quibuslibet forte hæc manifesta cognovimus, alia vincula secretiora queramus. Quanto enim doctrina secretior, tanto jucundior; quanto morosior, tanto gratior. Ergo vinculorum alia sunt vanitatis; alia veritatis. Veritatis alia sunt necessitatis, alia voluntatis, et ita subdivide : Vincula vanitatis sunt generaliter peccata maxime septem principalia vitia, ut avaritia, superbia, etc. Sed quia istorum doctrina non est istius temporis, et forte tanta, quia non potero ad eam, consuetudinem sequens, prout potero, quoniam septenarius est numerus universitatis, sub septenario omnia vanitatis vincula comprehendam. Primum est negligentia, secundum curiositas, tertium cupiditas, quartum experientia, quintum consuetudo, sextum contemptus, septimum malitia. Istis septem victor diabolus hominem vincit. Vide ergo quæ et qualiter circa victum victor exerceat : primo dejicit, secundo distrahit, distractum capit, captum ligat, ligatum incarcerat et incarceratum vexat, vexatum deprimit, et suffocat. Sed est, quando victus homo resurgit, et victorem dejicit, dejectum distrahit, distractum capit, captum ligat, ligatum incarcerat, incarceratum vexat, vexatum deprimit, et suffocat; et sic qui primo tenebatur vinculis, jam solutus est a vinculis. Solutus ergo a vinculis negligentia, quam laudem, quam hostiam debet Domino dicere? *Domine, eduxisti pedes meos de lacu miseriarum, et de luto sæcis* (Psal. xxix). Et iterum : *Eduxisti oculos meos a lacrymis, et pedes meos a lapsu* (Psal. lv). Eductus de laqueo curiositatis quid dicit? *Averte oculos meos, ne videant vanitatem; vi via tua vivifica me* (Psal. cxviii). Eductus de laqueo cupiditatis quid dicit? *Educ de custodia animarum meam ad confitendum nomini tuo* (Psal. cxli). Et cum eductus fuerit de laqueo experientia, quid dicit? *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. vi). Eductus de laqueo contemptus, quid dicit? *Humiliatus sum, et liberavit me* (Psal. cxiv). Eductus de laqueo consuetudinis, quid dicit? *Vota mea reddam in conspectu omnis populi ejus, in atrii domus Dei nostri* (Psal. xxi). Eductus de laqueo malitia (quæ ultimo loco ponitur, sicut sapientia in septimo loco inter dona Spiritus sancti : sapientia a sapore dicta; sicut malitia omnino insipidum reddit hominem) quid dicit? *Domine, eduxisti ab inferno animam meam; salvasti me a descendentibus in lacum* (Psal. xxix). Istis laqueis homo se, vel diabolus hominem illaqueat. Ab his solvit Petrus, cui data est potestas ligandi atque solvendi; quia quæcumque ligaverit super terram, erunt ligata et in caelis (Math. xvi). Hæc sunt vincula vanitatis. Necessitatis sunt duo, quibus homo in baptismo ligat se; confessione, ut cum quaeritur ab eo : *Vis baptizari? volo*. Et cum quaeritur : *Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorem caeli et terræ? Credo*; vel anathematizando, cum dicitur : *Abrenuntias diabolo, et**

omnibus pompis ejus? Abrenuntio : ista cuilibet Christiano sunt necessaria. Ista ligat Petrus, id est Ecclesia. Hic sunt; spes, fides, etc. Istis solvitur hic in extremis agens, quia ex tunc fides et spes evacuabitur, et talis solutus quam laudem dicit? generalem in omnibus Christianis necessariam. Scire quid sit Deus in se, quid in angelo, quid in mundo, quid in electo, quid in reprobo. Dicit : *ha se Deus est principium et finis* (Apoc. xxi); in angelo, dulcedo et sapor; in mundo, admiratio et decor; in electo sustentatio et adiutorium; in reprobo terror et horror. Hæc est hostia Deo placens et generalis. Vincula voluntatis sunt obedientia et professio regularis. Istis se ligat homo volens, regularem loquor : grave siquidem est consueta relinquere. Magnum vero sibi vinculum injicit, qui solebat esse suus liber, et modo se addicit alterius voluntati. Magnum sibi apponit vinculum, qui solebat ire per campis licentia confabulando cum sociis, et subdit se modo silentio regulari. Magnum sibi imponit vinculum, qui ad libitum suum solebat interesse comessionibus et poculis, et modo non potest comedere, neque bibere, nisi in horis statutis. Hæc sunt prædicta vincula secreta, de quibus hic diximus, quibus et homo se ligat, et ligatur. Superest ergo, ut quia Petro data est potestas ligandi et solvendi, oremus et nos : Deus, qui B. apostolum Petrum a vinculis absolutum illæsum fecit abire, nostrorum quæsumus absolvas vincula peccatorum, Dominus noster, judex noster, Jesus Christus, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXVIII.

IN ASSUMPTIONE BEATÆ VIRGINIS MARIE,

(Legitur inter Hildeberti Cenomanensis Opera. Vide Patr. t. CLXXI, col. 627, serm. 59.)

SERMO XXIX.

IN FESTO ASSUMPTIONIS B. VIRGINIS MARIE.

Ibo mihi ad montem myrrhæ, et ad colles Libani, et loquar sponsæ meæ (Cant. iv). Sponsus quidam hic loquitur, qui sponsam habet, et spondet se visitaturum illam. Nota ergo quod non semper domi est sponsus iste. Cavet enim forte, ne vilescat amor suus; et quia citius in tædium veniret, si semper præsens esset, ideo aliquando se subtrahit, aliquando ad tempus recedit; ut, dum requiritur absens, strictius teneatur præsens. Et tunc forte aberat, quando hæc dicebat, Sed ne rursus longior mora aliquatenus oblivionem gigneret, redire disponebat, et ait : *Ibo mihi*; secum loquitur quod facturus est, quia ad dicendum dulce est quod dulce est ad faciendum, et nescio quo pacto quod multum cupimus, nunquam loqui fastidimus. *Ibo*, inquit, *mihi* Sibi vadit; quia singularis amor participem secreti non recipit; sibi vadit, quia non vult sodalem itineris, quia non patitur consortem amoris. Sed quaeris quis sit iste talis sponsus, quæ sponsa ejus? Sponsus est Deus, sponsa est anima. Tunc autem sponsus domi est, quando per internum gaudium mentem replet. Tunc recedit, quando dulcedinem contemplationis subtrahit. Sed qua similitudine anima sponsa dicitur? ideo sponsa, quia donis gratiarum subarrhata. Ideo sponsa, quia illi casto amore sociata; ideo sponsa, quia prole virtutum fecundata. Nulla est anima, quæ hujus sponsi arrham non acceperit. Sed est quædam arrha communis, quædam specialis. Communis arrha est, quod nati sumus, quod charismata virtutum accepimus, quod sentimus, quod sapiamus, quod discernimus. Specialis arrha est quod regenerati sumus, quod remissionem peccatorum consecuti sumus, quod charismata virtutum accepimus; et quod quisque habet, hoc cuique arrha est. Arrha est divitiarum suarum, quibus fovetur, ne enim molestia paupertatis frangat; arrha est pauperi paupertas sua, qua castigatur, ne abundans per incontinen-

tiam defluat; arrha est forti fortitudo sua, qua roboratur, ut ad bonum opus convalescat; arrha est debili debilitas sua, qua stringitur, ne malum perficiat; arrha est sapienti sapientia sua, qua illuminatur, ut proficiat; arrha est insipienti simplicitas sua, qua humiliatur, ne superbiat: et omnino quidquid in hac vita humana fragilitas tolerat, hoc pius Conitor, quantum in sua bonitate est, vel ad correctionem pravitatis vel ad perfectum virtutis dispensat. Ideo in omnibus gratias agere debemus, ut dum ubique misericordiam ejus agnoscimus, semper in ejus amore proficiamus.

Ibo, inquit, *mihi ad montem myrrhae*, etc. Myrrha quæ amara est ad gustandum, et corpora mortuorum a putrefactione servat, significat mortificationem carnis. Libanus, quod interpretatur *decandidatio*, significat munditiam cordis. Hac ergo est via, per quam sponsus ad sponsam venit. Mons myrrhae et colles Libani, quia primum per abstinentiam concupiscentiam carnis occidit, deinde per munditiam cordis ignorantiam mentis abstergit, postremo quasi tertio die ad colloquium sponsæ veniens desiderio suo animam occidit. Ideo convenienter dicit: *Mons myrrhae*, non collis myrrhae; et *colles Libani*, non montes Libani, quia in afflictionem delemus esse constantes, et in successu virtutum humiles. Altitudo enim montis eminentiam significat magnanimitatis et mediocritatis, collis temperantiam humilitatis. Item, quod montem singulari numero posuit, et colles plurali, significat quod in mortificatione exterioris delectationis parum est, quod perdimus, et in illuminatione mentis intrinsecus multiplex est bonum, quod invenimus. In monte myrrhae accipimus fortitudinem contra carnis concupiscentiam, in collibus Libani accipimus illuminationem mentis contra ignorantiam; in colloquiis sponsi, accipimus charitatem contra malevolentiam, et cordis obdurationem. Potentia ad Patrem, sapientia ad Filium, charitas ad Spiritum sanctum pertinet. Hoc est quod dicitur, peccare in Patrem, peccare in Filium, peccare in Spiritum sanctum. Quando enim ex fragilitate peccamus, peccamus in Patrem, quasi contra potentiam; quando vero ex ignorantia peccamus, peccamus in Filium, quasi contra sapientiam; quando vero ex malevolentia peccamus, peccamus in Spiritum sanctum, quasi contra dilectionem, et ideo peccare in Patrem, sive in Filium hic, sive in futuro remittitur (*Matth. xii*); quia, qui ex fragilitate vel ignorantia peccat, sicut aliquam excusationem habet in culpa, ita aliquam remissionem debet habere in poena, sive in hoc sæculo, si penituerit, ut facilius consequatur indulgentiam; sive in futuro sæculo, si in malo perseveravit, ut tolerabiliorem sentiat poenam. Qui vero ex malitia peccant, eorum delictum nullam habet excusationem, et ideo poena eorum remissionem habere non debet, quia, si penituerint in hoc sæculo, plena satisfactione mulcendi sint: si vero non penituerint, plena damnatione in futuro sæculo puniendi: et ideo hi tales, nec hic, nec in futuro sæculo remissionem accipiunt, non quia penitentibus venia denegetur, sed quia pleno peccato plena retributio debeatur.

Loquar, inquit, *sponsæ meæ*. Duobus modis loquitur Deus ad animam. Aliter item ad fornicariam, aliter ad sponsam; aliter ad fœdam, aliter ad pulchram; aliter ad peccatricem, aliter ad justificatam: illius fœditatem increpat; hujus pulchritudinem laudat; illam increpando timore concutit, istam laudando ad amorem ascendit. Illi loquitur, quando maculas suas ei ostendit, isti loquitur, quando dona quæ contulit, ei ad memoriam reducit; illius tenebras illuminat, ut agnoscat quid sit, et defeat quod fecit; istam affectu dulcedinis internæ tangit, ut recolat quid acceperit, et non obliviscatur eum qui dedit. *Loquar*, inquit, *sponsæ meæ*. Si ergo sponsus sum, si ad sponsam locutus sum; scitote, quod præter mortem nil loqui possum. Postquam

igitur hæc secum dixerat sponsus, continuo iter arripuit, veniensque et videns sponsam, mox quasi ejus specie in admirationem ductus, in hæc verba prorupit: *Tota speciosa es, proxima mea*, etc. (*Cant. iv*). Vel cum præcedenti hoc conjungitur: *Loquar sponsæ meæ*; sic scilicet, *Tota speciosa es, proxima mea*; sed illud gratius accipitur: *Tota speciosa es, proxima mea*. Omnis anima vel aversa est a Deo, vel conversa ad Deum. Aversa autem, alia remota, alia remotissima. Conversa autem, alia propinqua, alia proxima. Quæ remota est, turpis jam est: item quæ propinqua est, speciosa est, sed adhuc non tota. Quæ proxima est, tota speciosa est. *Tota speciosa es proxima, et macula non est in te* (*ibid.*). Totus speciosus est, cui nihil deest pulchritudinis; totus speciosus est, cui nihil inest turpitudinis. Ego totus speciosus sum, quia omne quod pulchrum est, in me est. Tu *tota speciosa es*, quia nihil quod turpe est, in te est. *Macula non est in te*. Veni ad Libanum sponsa. Hactenus qua via sponsus ad sponsam venerit; quid veniens ad ipsam dixerit, audivimus. Deinceps sponsa ad sponsum, qua via venire debeat, audiamus: *Veni*, inquit, *ad Libanum*. Invitat eam, et vocat; quia non ideo ad illam venit, ut cum illa permaneret, sed ut illam ad se traheret. *Veni ad Libanum, veni, ad Libanum venies*. Bis invitando dicit. *Veni*; tertio affirmando, subjungit: *Venies*. Sed quid est hæc affirmatio, nisi congratulatio, qua bono proposito nostro congraudet; ac si diceret: Obedientiam laudo, propositum video, devotionem non ignoro; voco, et respondes: invito et operata es, ergo venies. Sed quare bis dicit, *veni*? ut qui extra se est, primum ad se redeat, qui in se est supra se ascendat. Primum in nobis est, et prævaricatores ad cor redire monet. Deinde supra nos est, ut justificatos ad se invitet. *Veni*, inquit, *veni*, veni deforis intus ad te; veni de intus, intrinsecus super te ad me. *Veni ad Libanum, sponsa*, veni ad Libanum; *veni de Libano, veni ad Libanum, veni de Libano* (*ibid.*), decandidato; ad Libanum, non decandidatum, sed candidum. Veni de corde mundato ad mundatorem cordium, non mundatum, sed mundum. Non pervenies ad me, si remanes in te; ascende super te, et invenies me. Venies ad me, et transibis ad montem Seir, vel Sannir, Seir interpretatur, *hispidus*, vel *pilosus*. Sannir *nocturna avis*, vel *setor*. Et est Seir idem qui Edom, id est Esau. Esau et Jacob duo erant fratres (*Gen. xxv*). Esau prior natus, sed a post nato Jacob supplantatus. Esau venator, et studiis agrestibus deditus fuerat. Jacob vir simplex domi habitabat. Quid autem hi duo fratres, nisi duos motus, qui in homine sunt, designant, hoc est concupiscentiam carnis et spiritus. Scimus autem quod dicit apostolus, *non prius quod spirituale* (*I Cor. xv*), sed quod carnale est, prius est: hoc est Esau prius nascitur. Cum vero spiritus concupiscentia roboratur, concupiscentia carnis marcescit: hoc est Esau a post genito Jacob supplantatur. Item concupiscentia carnis quasi Esau venator foris pascitur, concupiscentia vero spiritus, quasi Jacob vir simplex intus delectatur. Est ergo Seir pilosus carnis motus turpis et indecorus; et bene pilosus, quia sic pilus in carne radice figit, sed excrecendo carni excedit, ita carnis motus de necessitate oritur, sed excrecendo in voluntatem usque profuit. Et quemadmodum pilus præcedi potest sine dolore, sic appetitus carnis, quantum ad superfluitatem pertinet, quasi extra sensum carnis sine detrimento præceditur, sed quantum ad necessitatem spectat, quasi intra carnem non sine detrimento exstirpatur. Ecco diximus quid sit Seir, nunc quid sit mons Seir videamus. Habet enim Seir iste montem, habet et vallem; et ut plus dicam, habet montem, habet campum, habet vallem; sed in valle debilis, in campo est fortis, in monte insuperabilis. Seir in monte est appetitus carnis in necessitate. Seir in

valle, est appetitus carnis in voluptate. Quando ad vivendum tantum caro sustentamentum accipit, Seir in monte est; quando vero ad robur nutrimentum querit, Seir in campo est. Quando autem ad lascivendum delicias poscit, Seir in valle est. Quare ergo in monte insuperabilis est? quia sustentamentum carnis in hac adhuc carne degentibus necessarium est. Quare in campo fortis? quia et robur carnis aliquando profectibus animæ utile est. Quare in valle debilis? quia voluptas carnis semper superflua est. In valle prohibetur, in campo conceditur, in monte remuneratur; in valle servit, in campo pugnat, in monte regnat; in valle est luxuria, in campo temperantia, in monte parcimonia. In valle, adjuvante gratia, facile calcatur; in campo cum difficultate vincitur, in monte ne superari valeat, ipse ei quotidianus noster defectus vires jugiter subministrat. Qui superflua resecat, Seir in valle conculcat; qui vero etiam de necessariis aliquid minuit, Seir in campo vincit, qui autem ad sustentamentum tantum naturæ necessaria tribuit, quasi Seir in monte exactori obsequium reddit. Sciendum tamen quod Seir iste ibi sine difficultate vincitur, ubi periculosissime dominatur; ibi vero prorsus insuperabilis est, ubi sine periculo tolerari potest. Si vero legatur Saur, quod interpretatur *nocturna avis*, vel *fetor*, ad eundem carnalem motum congrue referri potest. Qui vel ideo nocturnus dicitur, quia occultus venit, dum specie necessitatis irreperit voluptatis illecebra, vel quia per delectationem carnis nascitur exæcatio mentis. Nocturna ergo avis est occultus et improvisus motus carnis. Quare vero concupiscentia carnis fetor dicatur, hoc jam expositione non indiget.

Et Hermon (*Cant. iv*). Hermon interpretatur *anathema ejus*; cuius ejus, nisi ipsius anathematis? Primum ergo querendum est quid sit anathema; deinde, quid sit anathema anathematis, adijgendum. *Anathema*, hoc est separatio; anathema anathematis, separatio separationis. Et fortasse, si separatum esse, malum sit; tamen separatum esse a separato bonum erit. Quis autem melius potest dici anathema, quam apostata angelus, qui se primum per superbiam a societate illius supernæ civitatis separavit, et ex merito prævaricationis suæ, dum capitis membrum esse noluit, ab unitate corporis illius præcisus caput iniquorum omnium factus est? Constat autem quod omnis homo secundum primam generationem, qua in peccato concipitur, cum peccato nascitur, hujus capitis membrum est, et ad illius societatem pertinet. Sed quisquis per sacramenta fidei regeneratus membrum Christi efficitur, ab unitate hujus corporis separatur. Quis est ergo anathema, nisi diabolus et membra ejus? et qui sunt anathema anathematis, nisi hi, qui separati a corpore diaboli facti sunt membrum Christi? Quid significet Hermon jam diximus; nunc quid significet mons Hermon videamus. Nam, quemadmodum supra de Seir dictum est, ita et nunc de Hermon dici potest: quod videlicet alii sint mons Hermon, alii vallis Hermon. Vallis Hermon dici possunt, qui per fidem quidem a diabolo jam separati sunt, sed adhuc per vitam carnalem in infinitis desideriis prostrati jacent. Campus Hermon sunt hi fideles, qui medium quemdam statum tenentes, nec per voluptatem carnis in imo depressi sunt, neque per spiritualem conversationem ad superna erigi possunt. Mons vero Hermon sunt hi, qui non solum per fidem a diabolo sunt separati, sed etiam per eminentiam virtutis, et per constantiam mentis contra diabolum, sunt erecti: et hi profecto sunt, quibus antiquus hostis magis invidet; quos non solum a se divisos, sed etiam contra se erectos videt. Hi sunt ergo, quos jugiter persequendo opprimere nititur, quos et a se recessisse, et stare contra se conspicitur. Isti ergo tanto graviores tribulationes sæpe sustinent, quanto magis commu-

nem omnium hostem sibi singulariter infensum habent. Nihil ergo melius per montem Seir quam parcimoniam, nihil melius per montem Hermon quam patientiam sanctorum accipimus.

Sequitur deinde: *A cubilibus leonum (ibid.)* Quid per cubilia leonum, nisi ut ita dicam, sopita crudelitas intelligitur? Et quid est sopita crudelitas, nisi carnis voluptas? quæ improvidos quosque nunc quidem delectat per experientiam prius, post vero cruciat per conscientiam, deinde per pœnam. Attende quomodo nunc in delectatione carnalis voluptatis dormit crudelitas venturæ damnationis. *Farus*, inquit Salomon, *distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur ejus, novissima autem ejus amara quasi absinthium, et acuta quasi gladius biceps (Prov. v)*. Et rursum: *Quis est parvulus, declinet ad me. Et secordi locuta est: Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior. Et ignoravit quod gigantes ibi sint, et in profundis inferni conviva ejus. (Prov. ix)*. Et Dominus ad B. Job de antiquo hoste loquens, ait: *Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus (Job xi)*. In illis enim mentibus diabolus pausat, quæ intus a calore divini amoris frigidæ, foris nunc influxa carnalium voluptatum delectatione gaudent, et quæ subinde amaritudo secutura sit, non prævident. Cubilia ergo leonum sunt blandimenta carnalium voluptatum, quæ nunc quidem mollia videntur per experientiam, post vero crudelia sentientur per pœnam. Nunc siquidem leo cubat et dormit, quia mentibus carnalium nunc per delectationem peccati diabolus blandum se simulans, nondum qualis futurus sit ostendit. Sed tunc evigilare incipit, quando eos, quos illicitis nunc delectationibus seduceus spontaneos tenet in culpa, post aperte sæviens invitos trahet ad tormenta.

Sequitur: *A montibus leopardorum (Cant. iv)*. Leopardus a leone et pardo procreatur. Leo crudelis est, leopardus maculosus. Si ergo leo propter crudelitatem dæmones, pardus propter varietatem congrue hæreticos designat qui, quia unitatem fidei diversis et perversis dogmatibus s induunt, quasi quibusdam maculis corpus infectum gerunt. Qui sunt ergo leopardi nisi superbi amatores hujus sæculi, quos primum diabolus per doctrinam hæreticorum ad perfidiam generat, ac deinde per hujus mundi amorem ad vitia inflammat? Montes leopardorum divitiæ sunt et pompæ hujus sæculi, in quibus perversi se extollunt, et electorum viam tanto acrius insectantur, quanto eos in hoc sæculo abjectos et humiles aspiciunt. Bene ergo dicitur ad sponsam: *Venies, et transibis ad montem Seir et Hermon, a cubilibus leonum, a montibus leopardorum*. Quasi diceretur, transibis ad montem Hermon, a cubilibus leonum, transibis ad montem Hermon, a montibus leopardorum. Sed quid est de cubilibus leonum ad montem Seir, nisi de incontinentia ad castitatem, de voluptate ad parcimoniam? Et quid est de montibus leopardorum ad montem Hermon, nisi de superbia ad humilitatem, de crudelitate ad patientiam? Et nota quod dixit, *de cubilibus*, non de cubili; *de montibus*, non de monte; et *ad montem*, non ad montes. De cubilibus ergo ad montem, de multis ad unum progredimur, quia, quanto magis mundum fugiendo Deo appropinquare incipimus, tanto magis in unum congregamur, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui venit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXX.

IN FESTO S. AUGUSTINI.

Ad regulares.

Melior est canis vivus leone mortuo (Eccl. ix). Litteræ superficies arida quidem et exsanguis videtur, sed puteus altus est (*Juan. iv*). Erudremus ipsum, et fortasse inveniemus aquam vivam et suavem ad bibendum. Ecclesiastes sapientissimus

hominum temperavit nobis grande ferculum in vase brevi, pretiosum in scitili, cibum grandem et cibum grandævum. Sub metaphora enim canis vivi et leonis mortui, contulit, et prætulit Christianum simplicem, humilem et abjectum in domo Dei sui, Judæo de justitia legis glorianti, et philosopho gentium, de sapientia mundi superbienti. Ille enim ex fide sua vivit (*Habac* 1); isti tanquam mortui dormiunt in sepulchris, quorum non est adhuc memor Dominus (*Psal.* lxxxvii). Veruntamen non est de eis desperandum; quia qui dormit, adjicere potest, ut resurgat, surgere ut vivat. Unde Apostolus: *Surge, qui dormis, exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus* (*Ephes.* v). Sicut enim justus in præsentem vivit vitam mortali, postmodum victurus vitam vitali, sic impius in præsentem morte mortali, in futuro moriturus morte vitali. Prædicta itaque metaphora usus est Salomon in commendationem fidelium. Veruntamen præsumus et nos uti eisdem verbis transsumptive, et verbum notum reddere novum, et verba Salomonis facere nostra, et ex eis nostrum et novum formare intellectum ad commendationem P. Augustini. Fortassis est aliquis commendans P. Augustinum, dicens eum fuisse philosophum, inter summos nominatum; commendat in eo torrentem eloquii Tullianum, admiratur in eo quod anhelantibus verbis Demosthenis suos rebus novit maritare sermones, et omnem philosophorum peritiam in eo fuisse protestatur. Ad quem respondere possumus. Frater modicum est, vel in quo commendas P. Augustinum. Sane dum esset philosophus, facundus erat, sed infecundus doctor, sed inductus leo, sed mortuus. Sed per Dei misericordiam factus est de leone mortuo canis vivus, de doctore erroris doctor veritatis, custos Dominicæ gregis, de eo qui fuerat inimicus et impugnator fidei, factus est defensor Christi, secundum illud: *Domine, lingua canum tuorum ex inimicis* (*Psal.* lxxvii); et sic clucet, quia *melior canis vivus leone mortuo*. A mortuo enim, quasi non sit, per confessionem juxta illud: *Non mortui laudabunt te, Domine* (*Psal.* cxiii). Et ne ignoremus, de quo genere leonis fuerit Augustinus, adjectiva dictione determinatum est, cum dicitur mortuus.

Quatuor enim genera leonum leguntur in sacra Scriptura; est enim leo Deus, et est leo Dei, qui Hebraice dicitur Ariel; est leo Zabulus, et est leo Zabuli. Primus est leo vita; secundus leo vivus; tertius leo mors; quartus leo mortuus. Primus stat in specula, secundus graditur in via, tertius jacet in spelunca, quartus fremit in platea. De primo legitur: *Vicit leo de tribu Juda* (*Apoc.* v), qui stat in specula, sevens ad dextram Patris, et prospicit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum; de quo legitur in Isaia, quod cum vidisset speculator ascensorem camelis, subditur: *et clamavit leo. Ego sto super speculam Domini jugiter per diem et noctem* (*Isa.* xxi). Leo vivus proprie dicitur martyr, qui non timet quid faciat sibi homo. De quo Salomon: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, et quartum, incedit feliciter. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius parebit occursum*, (*Prov.* xxx). Hic est martyr, qui pedem suum tingit in sanguine ut tandem volet super pennas ventorum. Leo Zabulus latet in spelunca; insidiatur, ut rapiat benegradientes, et dividat prædam catulis suis, de quo Petrus: *Leo rugiens circumit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide* (*I Petr.* v). Leo mortuus fremit in platea. terret et alterit eos, qui latam terunt viam, quæ ducit ad mortem; de quo Salomon: *Dicit piger: Leo fortis est, in medio platearum occidendus sum* (*Prov.* xxviii). Ille intelligi potest princeps impius, secundum illud: *Leo freniens princeps impius super pauperem populum* (*Prov.*

xviii). Sed verius intelligitur philosophus, qui comparatur regi animalium, quia præibat erudiendo animale populum, docens cum non solum inutilia et nocua, sed etiam quid esset summum bonum in vita, sed vario et non vero modo. Summum enim bonum in vita dixit Epicurus voluptatem corporis, Stoicus contemptum mortis, Peripateticus virtutem mentis; quod secus est a veritate. Summum enim bonum in vita est gratia Dei per Jesum Christum. Unde Apostolus: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum* (*Rom.* vii). Talis leo fuit P. Augustinus, sed sapientia mundi inflatus, sapientia carnis distractus, quarum utraque est inimica Deo. Erat enim leo mortuus; per sapientiam mundi sapere, desipere est; per sapientiam carnis sapere, insanire est, unde Dominus: *Perdam sapientium sapientiam, et prudentiam prudentium reprobabo* (*I Cor.* i). Postmodum, ut diximus, factus est de leone mortuo canis vivus. Quam sit utilis vigil custodia canum in *Philippica* Demosthenis legitur (127): *Philippus Macedo obsederat Athenas: dumque colloquerentur de pace, dixit legatis Atheniensium: Date mihi ex vobis decem oratores, quos elegero, et recedam, eroque vobis federatus in perpetuum.* Et respondit Demosthenes: *Non danus.* Lupi enim et pastores jurgium habebant, et colloquutionibus dixerunt lupi: *Sola causa et seminarium dei inter nos sunt canes vestri. Date nobis canes.* Et circumventa simplicitas pastorum dedit eis canes. Tunc lupi audacter greges sine custode invaserunt, et sævierunt in eos ad libitum suum. Porro in sacra Scriptura, canis et tetrus, et aureis litteris scribitur, id est et in bono, et in malo accipitur. Adeo enim, et in lege canis detestabilis est, quod qui primogenitum canis redimit, occidi mandatur. Quatuor vero in cane commendantur: latratus utilis, lingua medicinalis, sagacitas mirabilis (quia solo tractu aeris longe positus sentit venationes), et fidelitas commendabilis, quia Dominum suum per pervia et in via mortis sequitur, et obsequitur usque ad mortem. Hæc omnia in Patre Augustino, qui libros ejus diligenter inspexit, indubitanter cognosceret. Quasi latrans contra hæreticos et falsos fratres disputavit. Quasi medicana verba vitæ æternæ habuit, quod est salubre antidotum contra molestias sæculi et animi languores; cujus experimentum non est fallax. Nam et, quid esset Deus, quantum humana fragilitas capere potest, scripto nobis insinuavit, docens quid est Deus in se ipso, quid in mundo, quid in angelo, quid in electo, quid in reprobo. In se ipso est alpha et omega, in mundo creator et rector, in angelo decor et sapor, in electo liberator et adjutor, in reprobo terror et horror. Quasi sagax; quid, cui, quando et quomodo diceret, diligenter consideravit. Quasi fidelis in eloquio suo nihil opinionis adulterinæ interseruit: totum pisticum fuit et fidele, probatum terræ, purgatum septuplum; ita ut de eo non solum vere, sed admirative possit dici: *Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore* (*Matth.* xxiv); ecce quanta sit utilitas canis suscitati de leone mortuo. Sed hæc quidem est generalis omnium; fuit autem et altera ipsius utilitas specialis in eruditione Canonicorum Regularium. Ipse enim vitam canonicam restauravit, non instauravit; ipsa enim est vita apostolorum et pauperum post mortem Salvatoris in Jerusalem communiter viventium: multitudinis quorum erat cor unum et anima una, qui pretia rerum suarum ponebant ad pedes apostolorum, nihil proprium reservantes (*Act.* iv). Cujus vitæ canonicæ caput instituerunt apostoli in tribus; in communi substantia, in communi obedientia, in communi dilectione superna. Hanc sopitam per intervalla

(127) Plutarch, in Vita Demosth.

temporū suscitavit P. Augustinus non solum verbo, sed etiam exaravit scripto; quædam superaddens ad venustatem ordinis, vel potius ad sercorationem sculneæ sterilis, ne succidatur et in ignem mittatur: videlicet, de sobrietate ciborum, de modicitate vestium, de custodia laborum, de temporibus jejuniorum, de distinctionibus orationum, et alia in hunc modum. Porro hæc particularis utilitas inventa est in leone mortuo, sed aliter mortuo, quam prius, id est occiso ut viveret. Juxta quem modum dicit Dominus: *Ego sic occidam, et sic vivere faciam* (Deut. xxxiii). Juxta quod dictum est Petro: *Macra et manduca* (Act. x). Hic enim leo occisus a Samson, in cujus ore inventus est favus mellis (Jud. xiv). Samson enim noster gener Thaimnathæi confregit eum sicut hædum caprarum, id est sicut peccatorem et filium peccatorum. Sine peccator assimilatur hædo in tribus. Hædus enim animal est olidum, petulcum, hispidum. Fetor peccantis est in consuetudine, petulantia, et instabilitate, asperitas in vernis corrosione. De fetore legitur ibi: *Ascendant usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos. Moti sunt velut ebrii* (Psal. cvi). De asperitate ibi: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii). In ore hujus leonis occisi inventus est favus mellis (Jud. xiv), id est dulcisona ordinatio disciplinæ regularis. Sicut enim in uno corpore favi plures comprehenduntur cellulæ mellis fluentes, ita in eodem loco pures viri canonicè Deo militantes, in uno, videlicet, loco orationis, in uno loco refectionis, in uno loco dormitionis, in uno loco correctionis. Hujus vitæ dulcedinem admiratur Propheta, dicens: *Ecce quam bonum, et quam jucundum est habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii). Verumtamen de favo mellis minutius persequi libet. Tria commendantur in melle. Est enim dulce, nec est dulcedo sicut dulcedo mellis: est mundificativum, est descendens. Contra enim naturam aliorum liquorum, quod grossum est in eo, et sæculentum superenatat: quod liquidius descendit ad ima. Secundum hunc modum tria sunt, quæ canonicis regularibus Pater Augustinus præstitit: mediocritas, castitas, humilitas: mediocritas confertur dulcedini, castitas mundificationi, humilitas descendui. Dulcedinem mediocritatis attendens philosophus, auream mediocritatem appellavit. Etenim

Fas est et ab hoste doceri.

[HORAT. od. 10, lib. II.]

Martialis quoque de dulcedine vitæ mediocris ad filium Martialem scribens, ait:

*Vitam quæ faciunt beatiorum,
Jucundissime Martialis, hæc sunt:
..... toga rara, ...
Convictus facilis, sine arte mensa.
Quod sis, esse velis.*

[MARTIAL. Epigram. lib. x, ep. 47.]

Verum dulcedinem mediocritatis altius exprimere possumus. Tria sunt, quæ comitantur mediocritatem: sufficientia, tranquillitas, securitas. Sufficientis est, quia non inhiat quærendis, nec incubat quæsitis, non se cruciat pro amissis. Tranquilla est, quia non exanguinatur curis, non distrahitur negotiis, non laceratur opprobriis. Secura est, quia non timet calumnias proximorum, non insidias latronum, non impetus hostium. Sequitur de munditia corporis, de qua scriptum est: *Laramini, mundi estote* (Isa. i), quam Dominus sanctificationem vocat, dicens Moysi: *Descende, et sanctifica populum hodie, et cras* (Exod. xix) Sed et David vasa puerorum munda esse dixit, quoniam continuerant ab heri et nudius tertius (I Reg. xxi). Porro tria sunt, quæ munditiam castitatis roborant et servant. Si quis jugiter recolat dissolutionem corporis, examen judi-

cis, cruciatum pœnæ gehennalis. De primo legitur: *Fili, memorare novissima tua, et non peccabis in æternum* (I Reg. xxi). Pro secundo orat Propheta: *Confige timore tuo carnes meas, a judiciis et tim tuis timui* (Psal. cxviii). Tertium insinuat ibi: *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus* (Psal. lxx). Tertio loco superest humilitas, quæ plurimum necessaria est viro Regulari, qui pauper Christum pauperem sequi prælegit. *Quid superbis, terra et cinis?* (Eccl. x.) Satan superbivit in cælo, claustralis in sterquilino. Tolerabilior in divite superbia, quam in paupere. Vera humilitas est injuriam non posse facere, et factam posse tolerare. Et cum omnia fecerimus, dicamus: *Servi inutilis sumus; quod debuimus facere, fecimus* (Luc. xvii). (128) De commendatione humilitatis legetur in hunc modum. Hæc est primogenita filia summi regis, sal et condimentum reliquiarum virtutum, dulce vehiculum compellit, qui iniecerunt pedes suos in compedes sapientiæ. Porro tria sunt, quæ radicatum nutriunt humilitatem: assiduitas subjectionis: *Beatus enim qui portaverit jugum ab adolescentia sua* (Thren. iii); consideratio propriæ fragilitatis; comparatio viri melioris, ut scilicet, semper consideret homo, quid sibi abest, et quid aliis adest. Ecce quam dives paterfamilias est Pater Augustinus, qui convivis ad mensam suam copiosissimas apposuit duas missiones, alteram doctrinæ salutaris, alteram disciplinæ Regularis; alteram Theologis, alteram canonicis; alteram quasi partem piscis assi, id est sequelam Christi passi, alteram quasi favum mellis, quo characterizavit Canonicos a planta pedis usque ad verticem. Verumtamen qui hic edunt, adhuc esurient; qui hic bibunt, adhuc sicient; et beati qui esuriunt, quoniam saturabuntur (Math. v), cum torrente voluptatis suæ satiabit eos Dominus. Quocirca oremus singuli, oremus universi, ut de mensa patris nostri Augustini trahat nos ad mensam Patris sui Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXXI.

IN EODEM FESTO S. AUGUSTINI.

Fili, mel invenisti, comede quod sufficit, ne forte satietis exomas illud (Prov. xxv). Salomon in proverbiiis moralem nobis tradidit eruditionem satis diligenter et sufficienter. Quod diligenter, elucet, cum auditorem suum tanquam filium proposuit erudiendum; diligenter autem pater erudit filium, quia patris est gloria filius eruditus. Unde: *Interroga patrem tuum, et dicet tibi; majores tuos, et annuntiabunt tibi* (Deut. xxxii). Quod autem sufficienter, patet, quia in tripliciter erudit filium, aliquando nescientem aliquando jam alios erudire sufficientem. Nescientem, ut ibi: *Vade piger, ad formicam, et considera vias ejus, et discas sapientiam* (Prov. vi), et alibi: *Beatus homo, qui invenit sapientiam, et affluit prudentia* (Prov. iii). Et jam scientem, ibi: *Fili, mel invenisti, comede quod sufficit, etc.* Alios erudire scientem, ibi: *Deriventur fontes tui foras, et aquas tuas in plateis divide* (Prov. v). Et in visione Samuelis: *Fili, aperi os tuum muto, et causis omnium transeuntium* (Prov. xxxi). In prætaxata vero parabola, de moderato edulio mellis inventi moraliter nos instruit ad moderatas inquisitiones sacræ Scripturæ, ut aliquid residuum sit in ea, quod igne comburatur; ne supra vires conantes ardua, deficiamus scrutantes in scrutinio. Verumtamen præter moralem, sub eadem parabola latet sensus mysticus, tanquam duo nuclei sub eodem cortice commanentes. Fecit enim nobis rex Salomon grande ferculum in vase brevi pretiosum, in scitili apponens non solum moralem sensum, tanquam cibum parvum et cibum parvulorum, sed et mysticum tanquam cibum grande et cibum

grandium. Sane moralis simplex est, mysticus vero multiplex. Triasctica enim in eo est admonitio: prima est generalis, secunda singularis, tertia specialis; prima enim sit ad generalem justum, secunda ad Patrem Augustinum, tertia ad Regularem canonicum. Primo enim Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis admonet generalem Ecclesiam, tanquam Filium unicum, quam diligit anima sua, in hunc modum: *Mel invenisti*, tanquam per antithesin ad eum loquens: *Fili, dum per ea, quæ facta sunt, a creatura mundi Deum cognovisti, nec sicut Deum glorificasti, imo potius serviisti creaturæ, quam Creatori (Rom. 1), et gloriam incorruptibilis Dei convertisti in similitudinem hominum, volucrum, quadrupedum, atque serpentum, fel invenisti, fel draconum insanabile (Job xx), comeditisti nyam fellis et botrum amarissimum. Sed apposito forti et salubri antidoto per manum mediatoris fel evomisti; cum autem cognovisti u.e., et quem misi Jesum Christum, et consubstantialem nobis Spiritum, esse unum, et solum, et verum Deum, mel invenisti, id est fidem et cultum unius et trini Dei. Nec indecenter, fili, fidem catholicam mel voco, ratione similitudinis. Mel enim mundificativum est, et de fide legitur: *Fide mundans corda eorum (Act. xv), et alibi: Mundati per fidem in Spiritu sancto.**

Sed attende, fili, quod sequitur: *Comede quod sufficit tibi*, hoc est comede tantum, et non bibe. Sunt enim qui sinceritatem aliis liquoribus admixtis adulterant, nec mel comedunt, sed liquorem mellitum bibunt. (129) Quidam enim aquam miscent melli in potum hydromelis. alii acetum in potum oxymelis. Ebionitæ dogmatizantes fidem non sufficere ad salutem, legales observantias fidei miscuerunt tanquam melli. Noli errare, fili; siccata est aqua Mara, quam filii Israel bibere non poterant præ amaritudine (Exod. xv). Mutata est in vinum aqua sex hydriarum (Joan. ii), quæ positæ erant secundum purificationem Judæorum. Ili vero acetum melli miscant, qui cum fide ritus gentilium et superstitiones observant. Sunt enim qui sequuntur auguria et conjecturas somniorum, et sortium divinationes. Sunt, qui observant dies, mensuras, et annos, omnia rerum gerendarum ex eis aucupantes. Lunam quintam operibus inchoandis tanquam infaustam fugiunt, septimam vel decimam tanquam faustam sequuntur. Sunt alii qui magis superstitione, quam religiose spem incolumitatis suæ ponunt in ablutionibus quorundam fontium, in incisionibus arborum, in alligationibus pittaciorum. Detestare, fili, potus mellis noxios, et comede mel sincerum, quod sufficit tibi ad salutem, ne forte evomas illud, id est ne forte, quod sumpsisti ad mundificationem, cedat tibi ad pollutionem: vomitus enim vomentem inquinat. Quod si tu evomeris illud, incipiam et ego te evomere de ore meo (Apoc. iii).

Sequitur secunda admonitio, in qua mater Ecclesia loquitur ad unum de filiis, qui cum pridem in sapientia mundi gloriaretur, factus est in ea insipiens, ut sapiens esset apud Deum: puta ad beatum Augustinum. Prætereo admonitionem matris ejus secundum carnem, quæ propter incomparabilem, et tanquam unicum dilectionem in filium Monica non indecenter appellata est: quæ diu nocturne satagebat, ut filium de philosopho redderet catholicum. Quæ muliebriter non expavit longos tractus aeris, terræ et maris, sed ubique filium est secuta, vivis exhortationibus prosecuta, donec id quod intendebat est consecuta. Prætereo, inquam, exhortationem matris, de qua natus est per naturam filius iræ: venio ad exhortationem, de qua renatus est per gratiam filius vitæ, quæ sic exorsa est: *Fili, mel invenisti*. Sed quoniam Augustinus inter augustos doctores circa inquisitionem fuit au-

gustior, etiam patienter audiamus ejus inquisitionem. Respondet ergo matri in hunc modum: *Quid est, mater, quod tecum agis de mellis commendatione? Legi et relegi in sacra Scriptura magis infamiam mellis, quam commendationem. Per Moysen Dominus prohibuit offerri sibi mel et fermentum (Lev. ii). Sacerdoti quidem hæc quandoque offerebantur, sed Domino nunquam. Jonathas propter edulium mellis fere subiit damnationem mortis (I Reg. xiv). Salomon quoque ait: *Mel distillant labia meretricis (Prov. v)*. Judæi quoque circumdantes Jesum sicut apes, favum mellis dicuntur habuisse in ore, et aculeum in dorso. Ad quem mater: *Fili, argute dixisti; est enim mel detestabile et est mel commendatione dignum. Non enim mellis tetrus et aureis litteris scribitur in sacro eloquio. Porro unicum est mel, quod tibi proposui commendare; mel, scilicet, de petra, quod in summo beneficio datum populo Dei legitur: ibi, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo (Deut. xxxii). Ut autem distinguere scias mel a melle, considera diversa genera mellis in rerum natura, quia præter mel silvestre, quod ex arundinibus colligitur, quo forte usus est præcursor Salvatoris (Matth. iii), quatuor sunt genera mellis (130). Invenitur enim mel super faciæm agri in foliis vel herbis: invenitur mel in truncis arborum, de quo primitivi homines, qui glandibus et fagina vescebantur, tenuem sibi victum quæritabant. Colligitur mel de casulis sabrefactis, quas alvearia dicunt, quas pastor Aristeus excogitavit ad colligendum examen apum, cum ex putrefacto juveni cadavere apes reparasset. Reperitur quoque mel in foramine petræ. Secundum hæc quatuor genera mellis, quatuor scientiarum genera collige. Prima enim est philologia, quam philosophus vocat theoreticam; secunda, quam dicit practicam; tertia, quam appellat sophisticam; quartam ignoravit philosophus, quam nos dicimus evangelicam. Prima est tanquam mel sub faciæm agri, quia causas naturales, quas Deus in rebus conditis occultaverat, in eminenti posuerunt philosophi, ut et ipsi emerent, secundum illud: *Linguam nostram magnificavimus (Psal. xi)*. Practica est, tanquam in truncis, quia necessitatibus hominum necessaria esse dignoscitur. Sophistica est tanquam mel lateus in casulis; est enim appetens, et non existens. Ad quam mulier audax et fatua provocat, aquas transeuntes furtivas et suaviores, et panem absconditum jucundiorum esse protestans (Prov. ix). Evangelica est quasi mel de petra: agens, scilicet de petra, super quam fundata est Ecclesia (Matth. xvi). Circa primam versatur philosophus, circa secundam politicus, circa tertiam hæreticus, circa quartam catholicus. Prima agit de secretis naturæ, secunda de negotiorum gestione, tertia de morte animæ, quarta de æterna beatitudine. Prima ergo est quasi mel inflativum, secunda mel pungitivum, tertia mel extinctivum, quarta mel nutritivum. Prima enim inflat, secundum illud: *Scientia sine charitate inflat (I Cor. viii)*; secunda cruciat, juxta illud: *Humanæ felicitatis dulcedo multis amaritudinibus respersa est*; tertia necat, unde legitur: *Melior est canis virus leone mortuo (Eccl. ix)*; quarta vivificat, tanquam fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam, unde ait Petrus: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternam habes (Joan. vi)*. Vi tes ergo, fili, tres prædictas habere superficiem scientiæ, non medullam, imaginem non veritatem; quartam vero esse veram sapientiam. Cum enim nomen sapientiæ denominetur a duobus, a sapiendo scilicet, et sciendo: hæc sola vere sapientia est, quæ facit ut sapias, et ut sapiens veræ æternæ habeas, de qua dicitur: *In malevolam animam non***

(129) Tertull., *De præscript.*, c. 48. Aug., *De hæres.*

(130) Just., l. iii. Virg., *Georg.*, l. iv.

Introibit sapientia (Sap. 1). id est sapida scientia. A Errasti; filii, sciolum te putabas, cum dividebas theoreticam per intellectum, per intelligibilem, per rationalem: hoc est, per Theologiam, per philologiam, per physiologiam: per eam scilicet, quæ agit de Deo, per eam quæ de spiritibus, per eam quæ de corporibus: te prudentem existimabas, cum separabas practicam per privatam, per domesticam, per politicam. Admirabaris, filii, torrentem eloquii Tulliani, ventilatas exhortationes Socratis, anhelantia verba Demosthenis, qui res gerendas vivis sermonibus animabant. Laborasti super complexiones Aristotelis festinatas, quas adeo breves edidit, ac si non edidisset. In his omnibus facunda quidem est sapientia, sed infecunda. Non enim spiritus et vita sunt, de quibus dixit Dominus per prophetam: *Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo (Isa. xxxix; I Cor. 1).* Nunc tandem, filii, mel invenisti, id est cognitionem de utraque natura Christi, nosti mysterium nostræ redemptionis occultatum a sæculis; tenes Ecclesie sacramenta, tanquam malagmata vulnerum nostrorum et alligaturas, in certa spe beatitudinis jucundaris.

Ad quam Augustinus: « Quid est, mater, quod a consueta similitudine recessisti? Evangelium melli comparans et non argento? De eo enim legitur: *Eloquia Domini casta, argentum igne examinatum, etc. (Psal. xi).* » Ad quem mater: « Nova quidem, filii, est similitudo, sed exquisita. In melle enim contra naturam aliorum liquorum, quod feculentum et spissum est superenat; quod autem liquidius ad ima descendit. Considera id ipsum in operibus Christi, quæ evangelica narrat historia. Lucida quædam et formosa coram hominibus operatus est, inferiora tamen fuerunt opere ipsius finali, et quasi feculentio. Extremum opus ejus, et tanquam feculentum dico, spuma, flagella, alapas, mortem turpissimam, mortem latronum. Hoc tamen eminentius fuit cæteris. Majus enim fuit per mortem nos a morte liberare, quam mortuos suscitare. Hoc opere de morte et diabolo triumphavit. Propter hoc datum ei nomen, quod est super omne nomen; data est ei potestas in cælo, et in terra; et in mari (*Phil. ii*). Sed attende, filii, quod sequitur. *Comede quod sufficit tibi.* Non enim amoveo potum quasi per taciturnitatem, sed est sensus: Quandoque bibe, quandoque comede illud. Ipse quoque Christus ad potum nos invitavit, dicens: *Qui sitit, veniat ad me et bibat (Joan. vii)*, et in propheta: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (Isa. xli).* Evangelica ergo doctrina, ubi facilis est, potui assimilatur; si quid autem difficile quasi corpulentius inveneris, comede, mastica, divide, id est pie et diligenter considera quid, de quo dicas, quid propter quid, et secundum quid dicas, ne forte evomas illud, sed potius eructes. Evomunt, filii, qui male sentiunt; eructant, qui consensibus cibaria dividunt in tempore opportuno. Sed attende quod eructatio saporem rei contestæ secum trahit; et tu, filii, cum de fide disputaveris, profanas fuge novitates verborum, et rebus, de quibus agis, cognatos et authenticos attribue sermones.

Sequitur tertia admonitio, secundum quam loquitur Pater Augustinus ad canonicum Regularem, cui et tradidit vitæ regularis instituta et in chartulis exaravit, non quidem principium vitæ communis (hæc enim fuit apostolorum traditio, et ejus multitudinis, quorum erat cor unum et anima una in Deo) (*Act. ii*) cui Pater Augustinus quasdam superaddidit supererogationes de mediocritate vivendi et mundicia. At ergo Augustinus ad canonicum: *Fili, mel invenisti, dum eras in sæculo aculeis sollicitudinum torquebaris, quia secundum Ecclesiastem*

in omnibus negotiis, quæ sunt sub sole, non est nisi labor et afflictio spiritus; tu autem elongasti fugiens, et manes in solitudine (Psal. lxxv). in otio contemplationis et paradiso claustrali. *Mel invenisti, id est vitæ mediocritatem, quam auream (131) philosophus appellavit. Character enim ordinis tui est, mediocritas in victu, vestitu, habitu, incessu, tonsura, in psallendo, et hujusmodi. Superfluitas talium sæpe parit intemperantiam: nimia austeritas quandoque parit impatientiam, quandoque occultam superbiam. Tu autem attende dulcedinem mediocritatis in tribus: sufficiens est, tranquillitas est, secunda est. Sufficiens est, quia non inhiat quærendis, non incubat quæsitis, nec cruciatur amissis; tranquilla, quia non exanguiatur curis, non distrabitur negotiis, non maceratur opprobriis; secunda, quia non timet calumnias proximorum, non insidias latronum, nec impetus hostium. Hanc dulcedinem mediocritatis comede et non bibas, id est non extenues soliditatem, neque emollias ordinis rigorem; ut tanquam privilegiatus velis edere lautius, bibere sapidius, cubare mollius, loqui licentius, vigilare parcius, orare tenuius. Comede autem mel inventum in hunc modum; obediens sine disceptatione, vivas in communi sine singularitate, lege cum modestia et simplicitate, ora cum fiducia et devotione. Postremo nihil dispenses de ordine sine recompensatione, aut cogente necessitate. Accepisti triplicis mellis comestionem, comedeat quisque mel sibi destinatum; comedat Christianus mel fidei; credat Deum trinum et unum, manducabit. Comedeat litteratus mel evangelicæ eruditionis; quid de quo dicat, quid propter quid, et quid secundum quid, pie et diligenter attendat. Comedeat canonicus Regularis mel mediocritatis, ne super ascendens rumpatur et ruat, vel ima petens dissolvatur et pereat. Comedamus ergo singuli, comedamus universi donec ad manducandum panem super mensam Dei trahat nos obviam in æterno Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.*

SERMO XXXII.

IN EODEM FESTO S. AUGUSTINI.

Ad claustrales.

Tolle filium tuum Isaac, quem diligis, et offer illum mihi super unum montium, quem dixero tibi. (Gen. xxii). Series historiarum simpliciter intellecta plurimum edificat filios obedientiæ, et virtutis. Sicut enim obediendum est libenter, sic et hilariter, sic et velociter. Obedientia sine mora placet Deo: non placet autem Deo morosa et disceptatrix obedientia, quæ, si quid præcipitur, disputando quærit quare, quamobrem præcipiatur. Hujus obedientiæ exquisitum proponitur nobis exemplum Abraham pater noster: sicut enim vere dicitur senex, fidelis, prima credendi via; sic, et non minus verè dici potest, senex, fidelis prima obediendi via. Præcepit enim Dominus ut immolaret filium, sed quem filium? audi, et obstupece, filium magnæ promissionis. Dictum enim erat ei: *In Isaac vocabitur tibi semen (Gen. xxii)*; et erit semen tuum sicut s et læ cæli, et sicut arena, quæ est in littore maris, filium extremæ senectutis (*Gen. xxii*). Centenarius enim genuerat eum de ano sterili, filium propriæ uxoris. Nam de Agar ancilla sagittarium susceperat Ismaelem: filium mirabiliter promissum, mirabilis susceptum, religiose educatum. Inter hæc tamen non contradixit Abraham, sed nec murmuravit, sed nec hæsitavit, sed nec vultum dolentis exhibuit, imo tanquam exuens patrem pia crudelitate: in filium se armavit, ut obediret. Attendat hic filius obedientiæ, tu qui votum obedientiæ, et professionem fecisti: *vade et tu fac similiter: hoc fac et vi-*

res (Luc. x). Eris enim semen Abrahæ, Abrahæ autem et semini ejus factæ sunt promissiones (Gal. iii). Verumtamen nescio quid majus murmurat, quid affectuosius susurrat vox ista in auribus nostris. Licet enim tanto tempore facta sint hæc ante nos, scripta tamen sunt propter nos, quæ sunt per allegoriam dicta. Discutiamus ergo folia vineæ, ut inveniamus fructum supernaturalis intelligentiæ, tanquam sub cortice nucleum, tanquam sub palea granum, tanquam sub terra thesaurum. Verum ut hodiernæ solemnitati satisfaciamus, consideremus utrum ea quæ sunt de patre nostro Abraham, inclinare possimus ad patrem nostrum Augustinum. Tentemus super hoc aliquid dicere dono Dei, quod et Deo cedat ad gloriam, et Patri Augustino ad venerationem, et nobis venerantibus ad salutem. Secundum Hebræos Abraham sub tribus temporibus tria sortitus est nomina. Primo dictus est Ram, secundum illud: Elii filius Barachel Buzites de cognatione Ram (Job xxxii), quod sonat *excelsus*, dum adhuc esset in Chaldæa, in terra et cognatione sua, in domo patris sui (Gen. xii). Postea ascendens in terram Chanaan ad Dei vocationem dictus est Abram, quod interpretatur, *pater excelsus*. Tandem in die circumcisionis suæ, quando caracterizavit eum Dominus, dictus est Abraham (Gen. xvii) hoc est *pater multarum*, et *gentium* subauditur. Attende hæc eadem in Patre Augustino. Primo fuit excelsus, philosophus erat inter magnos nominatus, liberalium artium sagacissimus indagator. Excelsus, inquam, erat, celsitudine tumoris, non charitatis; celsitudine scientiæ, quæ inflat, non quæ ædificat. Cedrus erat odorifera, foliis abundans, sed non habens fructum esibilem. Excelsus erat secundum illud: *Vidi impium exaltatum, et elevatum sicut cedros Libani* (Psal. xxxvi). Sed accessit ad eum prædicatio Salvatoris, vox Domini confringentis cedros, et comminuit Dominus cedrum Libani, et factus est dilectus tanquam vitulus Libani (Psal. xviii), id est hostia viva, sancta, Deo placens, factus est enim Christianus, et tandem pontifex Hipponensis, et sic demum dictus est Abram, id est, *pater excelsus*. Pontifices enim sacri, sicut dicuntur pastores gregis, ita et Patres plebis pro cura et sollicitudine paterna, tunc de cedro comminuta factus est oliva fructifera in domo Domini. Præsules enim olivæ comparantur propter vinum triplicem olei, oleum enim illuminat, pascit, fessa fovet membra. Sic et præsules illuminant nos verbo, pascunt exemplo, fovent egentes temporali beneficio. Pater autem Augustinus posteriorum oblitus in anteriora se extendit. Apposuit enim non solum animum, sed et manum ad expositionem sacræ Scripturæ, ut turrim Davidicam mille voluminibus, tanquam mille clypeis pendentibus ex ea muniret, vel potius munitam declararet. Ordinavit etiam Regulam clericorum canonicè degentium, lineam canonicæ mediocritatis extendens, ut sapiens architectus, juxta quam communiter viverent apostolicam vitam agentes, ut sit eis cor unum et anima una in clero, et nullus proprium habens inter eos (Act. iv). In his duobus factus est Abraham, id est *pater multarum gentium*. Ab ortu enim et occasu, ab aquilone et austro viget ejus expositio, viget ejus regularis institutio, et tunc demum factus est tanquam vitulus abundans in lateribus domus Dei. Duo latera sunt, legentes et orantes, id est theologi scholares et canonici regulares. Theologis dedit abundanter doctrinam, canonicis disciplinam. Illis propinavit vinum pungitivum, vinum fervoris; istis vero miscuit vinum soporiferum, vinum quietis. De doctrina quidem ejus sub silentio transimus, quoniam de re manifesta supervacuum est multiplicare sermones. De regulari vero disciplina breviter aliquid prosequamur. Revertamur autem ad historiam præ-

A taxatam, qua insinuat nobis circa Regularem disciplinam, ortum et progressum, et exitum. Dictum est enim à domino Patre Augustino, regulariter vivere volenti, et etiam cuicumque volenti canonici.

Tolle filium tuum, etc. Quasi dicat ei Dominus: Fili, vis canonicari? Ergo *tolle filium tuum quem diligis Isaac*. Isaac interpretatur *risus*: hæc est propria hominis voluntas; in cujus executione plurimum exultat et delectatur homo. Hæc primo offerenda est Deo, ut non sibi vivat homo, nec sibi quidpiam velit; sed Domino offerenda est, super unum montium, quem monstraverit Dominus. *Verbo Domini cæli*, id est libri, *firmati sunt* (Psal. xxxii), in quibus multa genera montium monstravit nobis Dominus, sed de quatuor loqui tantum sufficiat. *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus* (I Tim. ii); mons dicitur secundum illud: *Erit in novissimis diebus mons domus Domini super verticem montium* (Isa. ii); de quo Psalmographus: *Mons Dei mons coagulatus, mons pinguis* (Psal. lxxvii); et dicatur a nobis mons hujusmodi Ecclesia; quæ quoque dicitur mons Sion, secundum illud: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus* (Psal. ii). Porro de monte Hermon descendit ros in montem Sion, sicut unguentum de capite in barbam Aaron, et usque in oram vestimenti ejus (Psal. cxxxii). Omnes enim de plenitudine ejus accepimus (Joan. i). Apostoli quoque dicuntur montes, ut ibi: *Fundamenta ejus in montibus sanctis* (Psal. lxxxvi). Et hi dicuntur coagulati, juxta illud: *Ut quid suspicamini montes coagulatos?* (Psal. lxxvii.) Virtutes etiam montes dicuntur, sed excelsi; ut ibi: *Montes excelsi cervis* (Psal. ciii). Porro secundum Matthæum Christus sedens super montem Thabor sermonem fecit ad discipulos enumerans octo virtutes, quas be titudines nominavit (Matth. v). Quocirca audi rem stupendam. Mons Hermon sedens super montem Thabor, ut muniret montem Sion. Loquebatur montibus coagulatis, agens de montibus excelsis. Super unum horum montium excelsorum, id est primum, videlicet paupertatem spiritus offerenda est voluntas canonicari volentis. Unum quippe plerumque pro primo ponitur, ut ibi: *Una Sabbati* (Joan. xx), id est prima Sabbati. Et cum dicitur luna, id est luminum una, id est prima. Hæc est paupertas voluntatis, super quam radicatur firmiter disciplina religionis. Hæc est ramus aridus, super quem sedit turtur electæ castitatis (132). Quantum enim impedimentum, quam grave dispendium inferat religioni superfluitas et opum abundantia potius legitimus in libro experientiæ, quam possumus verbo declarare. Nam et Sodomorum peccatum legitur fuisse abundantia panis et superbia vitæ (Ezech. xvi). Vernis enim divitiarum est superbia, et comes individuæ luxuria; quibus evitatur religio, mutatur color optimus, disperguntur lapides sanctuarii. Sane ex collatione aliarum paupertatum commendatio paupertatis voluntariæ plenius elucet. Sunt enim quinque genera paupertatum: Paupertas infelicitatis, paupertas cupiditatis, paupertas superfluitatis, paupertas calliditatis, paupertas voluntatis. Primam habet mendicus, secundam avarus, tertiam prodigus, quartam paries dealbatus, quintam vir compeditus. Prima est flagellum, secunda venenum, tertia ventilabrum, quarta umbraculum, quinta ædificium. Prima est misera, quia cruciat; secunda est noxia, quia necat; tertia ventosa, quia inflat; quarta est dolosa, quia dissimulat; quinta est gloriosa, quia coronat (133). Nec mirum, si Christianus amator sobrietatis paupertatem spiritus commendat, cum Epicurus præceptor voluptatis commendaverit eam, dicens: «Felix paupertas læta.» Nec tamen paupertas est, si læta est. Super hanc itaque propriam voluntatem homo

(132) Varro, l. iv, *De ling. lat.*

(133) Seneca, epist. 2.

devotus offert quod præcipue sit in voto et professione obediendi. Et hæc de ortu regularis disciplinæ sufficient.

Sequitur de progressu. Stravit Abraham asinum. duos pueros secum ducens : Isaac portabat ligna, Abraham vero ignem et gladium. Ligatus est Isaac, sed pro immolatione arietis solutus (*Gen. xii*). Asinus est caro nostra, cui debetur virga et onus, et pabulum : hic in itinere regendus est et castigandus, ne impinguatus, incrassatus, dilatatus recalcitret, et inobediens fiat, sicut dicit Apostolus : *Castigo corpus meum, et in servitum redigo, ne forte reprobus efficiar. (I Cor. ix)*. Duo pueri ad nutum Abrahamæ obsequentes, quinque sunt sensus corporis ; quos tamen duos diximus, quoniam cuique sensuum ad executionem sensus proprii duo instrumenta membrorum mancipata sunt. Hoc ergo agit Abraham in canonico regulari, ne e ro luxuriet, ne mors per fenestras sensuum ingrediatur ad animam. Portat Isaac ligna arida, quæ sunt supervacaneæ cogitationes, quæ revocant ad mentem bona præterita ; mala vero instantia statuunt ante faciem cogitantis. Redit sæpius in mentem affectio cognatorum, coævorum congratulatio, varia supellex utensilium. Recordatur temporis illius, in quo dicebat animæ suæ : *Anima, habes multa bona in annos plurimos ; quiesce, comede, bibe, epulare (Luc. xii)*. Recolit temporis illius, quando licuit ei quod libuit, quando liber suus fuit. Cogitat etiam de malis instantibus ; tenetur enim relinquere consueta, congredi cum natura, aggredi gravia, expectare graviora. Hæc sunt mordaces curæ, quæ non cessant succurrere, et eribrare sanctum viri propositum. Inter has vir sanctus coquitur, donec ad solidum excoquat. Hæc sunt *muscæ morientes*, quæ *perdunt suavitatem unguenti (Eccl. x)*. Hæc sunt volatilia, quæ abigit Abraham portans ignem et gladium (*Gen. xv*) ; Porro gladius est aliqua regularis occupatio, lectio, orationis, meditationis, vel alicujus operis regularis. Quasi dicat Abraham : Fili, semper aliquid operare : ne te mordaces curæ otiosum inventiant.

*Olia si tollas, pereunt arenia ligna
Quæ tecum tollis ;*

nec tamen sufficit gladius, nisi addatur ignis Spiritus sancti. *Deus enim noster ignis consumens est (Deut. iv)*. Ligna, fenum, stipulam incinerat, virtutes purgat, de talium exustione elegantem significationem nobis tradidit quidam Patrum (134), qui cum plures a charis accepisset epistolas, nullas tamen legit, sed collectas in unum projecit in ignem, ac si diceret : Ite in ignem chartulæ nugaces, fallaces epistolæ, et ad evitendum propositum plurimum efficaces ; comburam vos, ne comburam a vobis. Præterea ligatur Isaac : septem enim sunt laquei obedientiæ, quos Pater benedictus plenius exaravit quorum silentium nobis imposuit sermonis profilitas. Alias quoque ligatur Isaac : licuit ei loqui, posuit silentii custodiam ori suo ; licuit deambulare, iniecit pedes suos in compedes sapientiæ ; licuit epulari, in chamo et freno constrinxit maxillas oris sui ; licuit dormire, media nocte surgit ad confitendum Domino ; et ut breviter concludam, licuit ei quod libuit, nunc non licet, nec quod alii libet. Solvitur tamen Isaac, et solutus deambulatur, si tamen aries immoetur. Porro aries est viscosa et rebellis consuetudo antiquæ conversationis et prævæ ; quæ murum mentis stabilem ictibus arietinis labefactare conatur ; sed et novitatem vitæ reddit insuavem ; ut puta si comederis uvam acerbam, dentes obstupescunt : dum stupor manet, pennis tibi est insuavis, stupore sublato, sentis cibi suavitatem. In hunc modum, si immoletur in te

A consuetudo vitæ sæcularis, disciplinæ regularis sentis suavitatem : placet tibi sobrietas salutis ? placet tranquillitas mentis, placet munditia corporis, placet securitas mortis, et certa expectatio salutis. Solvitur itaque Isaac noster et deambulat. Statuit enim Dominus in loco spatioso pedes ejus ; nam si forte ad exteriora trahatur occasionaliter, grave videtur ei jugum et importabile. Hæc de progressu sufficient. Porro exitus regularis disciplinæ idem est, qui et vitæ. Nam et Christus non nisi mortuus depositus est de cruce. Exit autem, cum spiritus humanus solvitur de carcere corporis ejus, cum solvuntur vincula, et nodi physicales : quibus ab origine caro spiritui fœderatur. Et redit Isaac ad matrem suam Bersabee. *Sursum est Jerusalem, libera mater nostra (Gal. iv)*. Bersabee quidem interpretatur puteus satiatis, vel puteus septimus, vel puteus juramenti quæ concurrunt. Hæc est enim satiatio æternæ beatitudinis, de qua scriptum est : *Satiabor cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi)*, et, *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, in qua per gratiam septiformis Spiritus Christus diligentes se configurabit corpori claritatis suæ, quam juravit Dominus, et non penitebit eum (Psal. cix)*, datum se nobis. Ibi judicabit Isaac nationes et regnabit in æternum. Has ergo habentes promissiones, charissimi, viriliter agite et confortetur cor vestrum (*Psal. xxx*), et sustinete Dominum. Cum autem dederit nobis iudicii sedem, det et nobis vobiscum refrigerii sedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem Jesus Christus Dominus noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXXIII

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Ad claustrales.

Nolite considerare quis ego sum, qui loquor vobis, aut vos qui estis, quibus loquor. Ego tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ contemptibilis (*Psal. i*), et sic sermo contemnendus. *Vos estis cives sanctorum et domestici Dei (Ephes. ii)*, qui sapitis quæ Dei sunt, non quæ super terram (*Matth. xvi*). Nolite, inquam, ne forte quilibet vestrum tacitus mihi respondeat : Non est opus medicis bene habentibus. *Medice, cura teipsum (Luc. iv)*. Sed mementote, tam me qui loquor, quam vos qui auditis, homines esse, et quod verbum Domini est quod auditis per os meum. Attendite ergo, non quis dicam, imo cujus verba dicam. Verba sunt viri nobilis et urbanæ eloquentiæ, Isaac scilicet, dicentis : *In die illa faciet Dominus in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ pinguium medullatorum, vindemiæ desecatæ (Isa. xxv)*. Ad litteram prophetia est de collectione sanctorum, quæ fiet in die judicii, in die extremæ ventilationis ; quando, scilicet, plenus dierum habens ventilabrum in manu sua ventilabit arcam suam, ut recondat grana in horrea, paleas vero comburat igne inextinguibili (*Matth. iii*) ; quando separabuntur oves ab hædis, non tantum ejus merito, verum et loco. Hora vero, illa dies consuevit dici in sacra Scriptura ad differentiationem dierum, qui modo aguntur : si enim proprie velimus loqui, dies isti non minus noctes quam dies dici possunt ; quia æque interpolata vi assitudine dierum et noctium circumvolvuntur ; sed tunc sol et luna stabunt immobiles alter in oriente, alter in occidente, et erit continuus dies in regno, sicut tenetæ interminabiles in inferno. *In illa inquam, die faciet Dominus convivium hoc, id est per angelos menses colligentur sancti ab oriente et occidente, ut recumbant cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno Paris, et quasi comedant super mensam ejus (Matth. viii)*. Ibi enim, sicut lætantium omnium habitatio erit, ibi sonus confessionis quasi

sonus epulantis (*Psal. xli*), et secundum hoc adhuc expectatur implendum. Exponitur tamen aliter, tanquam in pletum de mensa Dominici corporis, de pane benedictionis, qui factus est pro nobis in cruce pretium, in peregrinatione viaticum, in patria futurum est præmium. Fecit ergo nobis Dominus convivium pinguium medullatorum. Ponitur plurale pro singulari: convivium, scilicet, vituli saginati, quem occidit pater pro salute filii, qui mortuus fuit et revixit, qui salvum recepit illum (*Luc. xv*). Hic est agnus, qui occisus est ab origine mundi, sed oblatum in fine temporum, occisus in lacte matris suæ (*Apoc. xiiii*). Et quia sub duabus speciebus sumitur in altari, additum est: *Vindemia defæcata*, ut pingua referamus ad esum carnis, vindemiam ad potum sanguinis. Esca hæc salutaris defæcata dicitur; cætera enim hominum caro concepta est in iniquitate: caro vero Christi nec peccatum contraxit, nec ipse in ea peccavit. Potest etiam tertio modo exponi: trisyriticum enim potest esse illud propheticum quia nec incongrue ad præsentis diei solemnitatem trahi potest. Sane in die ista facit Dominus convivium: hic secundum Isaia vaticinium dies accipitur tempus plenitudinis, tempus gratiæ et veritatis. Ante adventum quidem Salvatoris, genus humanum duplici tenebrarum obscuritate involvebatur, tenebris, scilicet, ignorantia, et tenebris peccati. Ignorabat enim homo Creatorem suum, ignorabat se ipsum, ignorabat natale solum. Et quid obscuritate hac obscurus? Præterea multa nesciebat, cum essent, esse peccata; pauca putabat esse gravia, vel poena digna; nulla credebatur a Deo esse punianda. Et quid hac nocte nocivius? Venit autem Dei Filius, et revelavit abscondita. Venit lux vera, et illuminavit omnem hominem (*Joan. i*); venit sol justitiæ (*Mal. iv*), et illuxit nobis. *Populus enim gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam* (*Isa. ix; Matth. iv*). Merito ergo tempus hoc dies dicitur ab illuminatione. A dian enim, quod est claritas, dies denominatur. De hoc tempore dixit Propheta: *Hæc est dies, quam fecit Dominus*, etc. (*Psal. cxvii*). Hoc tempus, cum dixisset Apostolus *acceptabile*, quasi exponens subintulit: *Ecce nunc dies salutis* (*I Cor. vi*). In hoc itaque die fecit Dominus convivium in monte hoc, id est in Ecclesia hæc; demonstrative enim ad præsentem refertur hoc Ecclesiam, in qua adhuc geminus subjecti vanitatis.

Dux enim sunt partes Ecclesiæ: militans, et triumphans, et utraque mons dicitur in sacra Scriptura. Militans mons dicitur propter celsitudinem vitæ; triumphans propter eminentiam gloriæ. De hac dicit Propheta: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* (*Psal. xiv*) id est in Ecclesia militanti; et post hoc, imo et propter hoc, *quis requiescet in monte sancto tuo?* (*ibid.*): id est in triumphante. Militans vero mons dicitur, ibi: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus* (*Psal. ii*). De hoc projecto monte loquitur, in quo et prædicavit, et sic de militanti tantum loquitur Ecclesia, quia in eo tantum prædicavit. In hoc itaque monte fecit Dominus in die ista convivium pinguium, id est memoriam Omnium Sanctorum; licet enim legatur hoc constituisse Bonifacius IV papa (135), cum a Phoca Cæsare a. bl dari Pantheon impetravit; tamen a Domino factum est istud, et est mirabile in diebus nostris. Nunquid enim ex ore Altissimi progrediuntur et bona et mala? si non est malum in civitate, quod Dominus non fecerit (*Amos. iii*), liquet quod nec bonum, quod Dominus non faciat. Sane sancti pinguium nomine non vocantur; sed additur, *medullatorum*. Est enim quedam pinguedo d. testanda: est quedam commendanda, id est exterior et interior pinguedo. Et est exterior, quando a fructu fru-

menti, vini et olei sui multiplicatur (*Psal. iv*), homo confidit in multitudine divitiarum suarum (*Psal. xii*), cum *promptuaria ejus plena, eructantia ex hoc in illud* (*Psal. vi*), non sinunt eum ponere Deum adiutorem suum, sed ventrem deum sibi faciunt, et spem ponit brachii sui in carne baculo innixus arundineo, qui non solum dejicit innitentem, sed et perforat manum tenentis. De his dictum est: *Prodiit ex adipe iniquitas eorum* (*Psal. lxxii*): hanc pinguedinem maledixit Dominus in vaccis pinguibus Samariæ (*Amos. iv*); pro hac *dilectus impinguatus, dilatatus, incrassatus recalcitravit* (*Deut. xxxii*). De talibus conqueritur Christus, dicens: *Tauri pingues obsederunt me* (*Psal. cxi*). Est autem interior pinguedo desideranda, cum scilicet, charitas per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris (*Rom. v*), et impinguatur in oleo caput mentis nostræ. Hanc optabat, qui dixit: *Sicut ex adipe et pinguedine repletur anima mea* (*Psal. lxxii*). De hac legislator spiritualiter intellexit, cum diceret: *Omnia adeps Domini erit jure perpetuo in cunctis generationibus vestris* (*Lev. iii*). Secundum hanc paterfamilias evangelicus dixit (*Matth. xxi*), altitia sua occisa, quam altitia, quæ, supple, alendo impinguant. Sancti ergo pingues sunt medullati, id est interiori pinguedine pleni, quoniam distribuit Spiritus singulis prout vult (*I Cor. xii*). Sed quia sancti adhuc militant sub sole, quorum nondum memoriam solemnizans celebrat Ecclesia, ideo additur, *vindemia*.

(136) Vindemia quippe dicuntur uvæ, non tantum, cum sunt in vite, sed cum colliguntur a vite: est enim vindemia quasi uva a vite decepta. Talium ergo sanctorum hodie celebratur memoria, qui jam a corporibus suis tanquam et carcere evolarunt, a statu præsentis Ecclesiæ, quasi a vite deplunt. Incongruum autem forte videtur quod dicimus. Christus enim vitis est, ut ipse testatur: *Ego sum vitis, vos palmites* (*Joan. xv*). Sancti itaque decedentes, cum, scilicet, transeunt de morte ad vitam, de mundo ad Patrem, nunquid tunc subtrahuntur a Christo? Absit! imo tunc tanto verius quanto beatius sunt cum Christo. Quodam modo desinunt esse cum Christo. Christus enim et vitis dicitur et vita: vitis in via per fidem, quasi via vitæ; vita in patria per speciem. Desinunt ergo esse in Christo vitæ, et verius sunt in Christo vita, id est jam non habent fidem et spem, sed speciem et rem; desinunt credere, et incipiunt vivere. Verumtamen adhuc sunt electi quidam in purgatorio, quidam forte usque ad iudicium, quidam brevius, quidam diutius purgandi. Sed non talium est præsens solemnitas, et ideo additur, *defæcata*. Qui ergo vindemiati sunt ab Ecclesia præsentis, nihil feni, ligni, stipulæ (*I Cor. iii*), id est nihil cremabile contraxerunt. Hi, inquam, hodierna solemnitate a fidelibus honorantur. Non autem cursim prætereundum puto, cur adeo frequenter plenitudinem æternæ beatitudinis, convivium, prandium, cœnam, nuptias Scriptura sacra nominare consuevit: quod non tantum propter jucunditatem et plenitudinem gaudii reor esse dictum, sed translativè differentias lætantium voluit insinuare. Sicut enim convivæ per triclinia separantur, et in diversis recumbunt cœnaculis, ita et in domo Patrisfamilias magni multæ mansiones sunt beatorum (*Joan. xiv*). Quod non tantum verbo significavit ejus Filius, imo etiam opere intimavit, cum in refectioe de septem panibus miraculosa fecit homines discumbere; alios centenos, alios quinquagentos (*Marc. vi*): *differt enim stella a stella in claritate* (*I Cor. xv*). Has differentias hodie beatorum commemorans Ecclesia, sub septenario eos inclusit, a septiformi, scilicet, Spiritu edocta. Primo enim tam in legendo quam in psallendo memoriam agit

(135) Beda, *De gestis Angl.*, l. ii, cap. 4; P. Diac., *De gestis Longob.*, l. iv, cap. 11; Anast. in *Chron.*

(136) Varro, l. iv *Ling. lat.*

Beatae Virginis, secundo angelorum, tertio Patrum Veteris Testamenti, quarto apostolorum, quinto martyrum, sexto confessorum, septimo virginum. Ad hunc modum in illa feriali oratione, in qua sanctorum omnium postulat suffragium, eadem utitur distinctione, dicens: *Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut intercessio nos sanctæ Dei genitricis, semperque Virginis Mariæ, etc. Hic est ordo convivii pinguium.*

(137) Nota tamen convivium proprie hic dici, non a convivendo sed a convivendo. Est ergo hic ordo conviventium per simile dispositus ad modum convivantium. *In regno enim Dei nec nubent, nec nubentur (Matth. xxi), nec comedent, nec bibent, halentes corpora spiritualia, et ita non indigentia alimoniis, sed quæ vere vivent, quia beate vivent. Præsumptuosum forte videbitur, quod Ecclesia dum adhuc est in terris, sic audet distinguere modos beatitudinis, quos nondum oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (I Cor. ii). Sed mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, Ecclesiæ institutor et rector has differentias, et verbo docuit, et per Levi, quem de telonio assumpserat (Luc. v), scriptum reliquit. In principio enim sermonis habiti in monte, dum septem beatitudines cum retributionibus suis ordinavit, ordinem præfatæ distinctionis, si dissimulare non volumus, nobis tradidit. Primum enim locum dedit humilibus, secundum mitibus, tertium lugentibus, quartum esurientibus justitiam, quintum (ut liceat hic ordinem mutare) mundis corde, (tamen et in Græco sic dicuntur ordinari), sextum misericordibus, septimum pacificis (Matth. v). Idem est ordo prædictus, sed diversis annotatur verbis. Humiles, qui primo ponuntur, sunt Christus homo, et B. Virgo, qui super cæteros, et præ cæteris perfruitione fruuntur Deitatis. Tanta sane fuit humilitas Salvatoris, ut quasi videretur respondere ipsius majestati; quia sicut erat Filii Dei incomprehensibilis majestas, ita fuit in hominis Filio inæstimabilis humilitas. Cum enim esset in sinu Patris, inclinavit cælos et descendit, *formam servi accipiens (Phil. i)*, de pauperula virgine pauperior natus, satiatus opprobriis, morte latronum condemnatus, et cum obiisset, lanceatus. Paupertatis etiam suæ ipse testis est. *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet (Matth. viii)*, et ita sicut ipse docuit, recumbens in novissimo loco, meruit audire a Patre: *Amice, ascende superius (Luc. xi)*. Propter etiam humilitatem excellentem in eodem dicitur cœnaculo recumbere B. Virgo. Cum enim esset de semine regio, et audisset ab angelo: *Ave, gratia plena (Luc. i)*, et se Filii Dei matrem cognovisset, non muliebriter est elata, sed humilitatem cordis exprimens lingua carnis ait: *Ecce ancilla Domini (ibid.)*, ancillam se prosternens, angelorum regina et hominum. In cantico etiam, quod cantavit Domino, quasi nihil in se commendabile reputans, solius menit humilitatis: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ (ibid.)*.*

Secundum cœnaculum mitium est, id est angelorum. In tribus siquidem mansuetudo consideratur: si quis scilicet socialis est, ut cum quibuscunque vivat, gratiosus sit eis. Sic Paulus *omnibus amicus factus (I Cor. ix)*, si quis etiam lædentem non lædit: postremo, si etiam lædenti benefacit. Hæc præcipue in angelis eminent. Cum enim imprudens et impudens ille Lucifer se a Deo, et sodalibus desociaret angelis, ipsi in societate perstiterunt in mansuetudine sua roborati. Injurias quoque, quas eis quotidie inferimus, dum custodiæ eorum refragamur, patienter sustinent, nec læsi nos lædunt, imo mitius compatiuntur nobis, et quod verisimile est, tanquam medici majorem sollicitudinem infirmis impendunt, quam sanis; et magis gaudent

(137) Cic., *De senect.*

(138) Videtur loqui de S. Aug., l. viii *Confess.*,

A *super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentiæ (Luc. xv).*

Tertia mansio est lugentium, id est Patrum Veteris Testamenti, qui attendentes captivitatem suam, et videntes differri redemptionem, lacrymabiliter conquerebantur: *Usquequo, Domine, oblitisceris nos in finem? (Psal. xii.)* Sic flebat cytharædus noster, quamvis esset rex in Israel, dicens: *Hæu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitari cum habitantibus Cedar (Psal. cxix)*. Hanc captivitatem deservit Jeremias in Threnis quadruplici alphabeto, dicens: *Videte, si est dolor sicut dolor meus (Thren. i)*. Cum quantis lacrymis, cum quantis singultibus interruptentibus sermonem credimus eum locutum, qui dixit: *Putas durabo? putas videbo? o si me inveniet illa nativitas (138)*. In hunc modum et alii super flumina Babylonis sedebant et flebant (Psal. cxxxvi); tamen dum euntes ibant et flebant, præmittabant semina sua (Psal. cxxx), id est meritoria salutis.

Quarta mansio est esurientium justitiam, id est apostolorum; cum enim singuli fideles et universi singulorum et omnium hominum desiderant justitiam, præ aliis apostoli justitiam nostram affectarent, ponentes animas suas, ut nos lucrifacerent (I Cor. ix). Videte, quantum sitietat fratrum justitiam, qui dicebat: *Opiabam anathema esse a Jesu pro fratribus meis (Rom. ix)*. Hi fuerunt onagri pœnitentiam gentium expectantes in siti sua (Psal. cxiii). Tradunt enim qui de naturis rerum agunt, quod in diebus æquinoctiorum onagri horas diei et noctis rugitibus suis distinguunt, et quasi naturales horoscopi prima hora diei, ubicunque terrarum sunt, rugitum emittunt (139). Similiter in secunda, et tertia, et deinceps: id ipsum de horis noctis sentientes, ut naturæ beneficio quasi suum gnoma horologicum habeant fere in cubilibus suis. Ad hunc modum apostoli sermone suo in omnes fines terræ opera lucis et tenebrarum distinxerunt, opera carnis ab operibus spiritus secernerentes, qui et ipsi duodecim horæ diei a Domino nominati sunt (Joan. xi), ut non tantum verbo sed etiam numero diem ac tenebras distinguere cognoscantur. Ipsi enim sunt vituli, qui totum mundum suis mugitibus repleverunt, quia *in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii; Rom. x)*.

Quinta mansio est mundicordium, id est martyrum. Et est dictum a simili; quia sicut quispiam scopis mundans aream suam, ad plenum mundare non potest, quin aliquæ vel in angulis, vel in cœcavis palææ latent locis; si vero supervenerit flatus alicujus auræ vehementis, a quibuslibet paleolis tota mundatur area. In hunc modum credibile est corda martyrum ante horam martyrii aliquibus levibus cogitationibus humanis occupari, sed la hora illa superveniente spiritu vehementi abstergit Deus a cordibus eorum omnem motum carnis, ita ut nec vita sentiat se naturaliter amari. Cum enim ducerentur ad martyrium, parentes suos, uxores, et liberos unguibus ora lædantes, miserabiliter post ipsos clamantes etiam torvo vultu, et siccis oculis respiciebant, quasi nil juris jam in eis haberet natura. Quis aream cordis eorum ab his penè mundaverat, nisi Spiritus fide mundans corda eorum?

Sextus locus est misericordium; id est confessorum. Hi sunt viri olei, qui primo miserentes animæ suæ carnem suam crucifixerunt cum vitiiis et concupiscentiis (Gal. v). Secundo misericordes in proximum manum miserunt ad opera misericordiæ: nec fuit terminus miserendi, nisi qui et vivendi. Et hi dicuntur confessores, non confitentès; confitens enim proprie dicitur a confessione peccati, confes-

c. 11.

(139) Isidorus. C. Gesn., l. i *Hist. anim.*

sores a confessione laudis. Confitentes enim discedunt, qui manente incolunt fundamento sine ligno, feno et stipula non transeunt (*I Cor. III*): sub quorum confessione deinceps salvi quasi per ignem transeunt. Confessores versi sunt, qui nil sibi consci, de mensa presentis vite pleni surgentes, quasi cruant hymnum Deo: Agimus tibi gratias pro universis beneficiis tuis.

Septimus est pacificorum, id est virginum et sanctarum mulierum, non quia omnes integritatem carnis habuerint, quæ regnant cum Domino, sicut beata mulier illa, quæ fuit in civitate peccatrix, experta est virum (*Luc. VII*), sed a digniori parte totum collegium earum nomen sortitum est. Vel ab integritate mentis omnes virgines dici possunt. Verius enim posse dici Lucretiam virginem reor, quam intactam, quam nemo cognovit. Istæ nomine pacis denominantur, ut ostendantur, in eo nomine ablatum ab eis quasi naturale mulieris opprobrium. Animal enim inquietum est mulier, apta jurgiis et contentionibus, seminandis discordiis accommodata. Prima etiam auctrix discordiæ inter hominem et Deum. Naturalior etiam major lucta est inter carnem et spiritum mulieris quam viri; quanto enim caro ejus infremior, et spiritus minus promptus, tanto pugna difficilior, et desperationi proximior, victoria et pax commendabilior; unde ei promittitur siliatio Dei: quantum ad vocis superficiem præmissis retributionibus eminentior merces, sed quantum ad intelligentiæ medullam eadem cum illis; forte ne et de inferiori cœnaculo posse conqueri viderentur quasi majoris mercedis solatium subinferretur. Nihilominus etiam præcedentibus ordinibus subillatæ retributiones non indecenter adaptantur; humilium quippe est regnum cœlorum, quia Christus non solum eos participat, sed tanquam Dominus, cui vult dispensat. Angelorum est possessio terræ viventium quasi continuata hæreditatis adeptio. Homines enim extorres fuerunt ab ea usque ad januam apertionem; angeli vero, quam cito facti, statim in brevi confirmati possederunt eam. Patribus veteris testamenti data est consolatio cum viderent captivam duci a Domino captivitatem (*Ephes. IV*), cum jam devicta morte scirent animæ, quia mors corporis absorbebitur in victoria. Apostolis saturitas datur, cum vident a finibus terræ Ecclesiam ad Dominum clamare. Martyrum est videre Deum; unde et primicerius eorum diaconus Stephanus vidit cœlos apertos, et Jesum stantem ad dextram virtutis Dei (*Act. VII*). Quod etiam pluribus eorum inter ipsa tormenta creditur accidisse. Confessoribus, quia misericordiam fecerunt, fiet iudicium cum misericordia (*Jac. II*). Hunc ordinem cœnvii pinguium medullatorum hodie statuit Ecclesia solemniter venerari memorat. Dominum enim non amare vincitur, qui sanctos ejus qua potest devotione, non veneratur; indevotus enim est capiti, qui membris ingratus exstiterit. Vobis autem præcipue incumbit sanctos venerari, qui convivium eorum etiam imitari proposuistis in terris. Elegistis enim habitare viri unius moris in domo Dei, quibus est idem victus, nec impar cultus, idem locus epuli, idem somni vel disciplinæ, idem et orationis. Tamen in nomine differt ab illorum congregatione vestra congregatio. Vester enim conventus dicitur, quasi a via: convenitis enim tanquam socii in via, ut ex jucunditate societatis minor sit labor itineris. Illorum vero congregatio dicitur convivium a vita, ut dictum est.

State ergo in viis vestris, tenete sancti conventus propositum, ut tandem mereamini ad illorum pervenire convivium, ubi præcinget se, et transiens ministrabit vobis Jesus Christus (*Luc. XII*), Dominus noster, iudex noster, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXXIV.

IN EODEM FESTO.

(Vide *Hildeberti Cenomanensis serm. 73, Patr. tom. CLXXI, col. 695.*)

SERMO XXXV.

IN EODEM FESTO.

(Vide *ibid., col. 739, serm. 85, cui titulus: IN DEDICATIONE ECCLESIAE.*)

SERMO XXXVI.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudine dierum (Psal. XCII). Dominus domus sanctus est: sancta est domus Domini: et quid decet sanctum, nisi sancta? sicut enim poetice et vere dictum est:

Parvum parva decet:

sic religiose et vere dici potest: Sanctum sancta decet. Domum ergo Domini sanctam decet sanctitudo, non tamen quælibet, non perfunctoria, non horaria sanctitudo, sed sempiterna. Unde Dominus ait: *Estote sancti, sicut et ego sanctus sum (Lev. XIX)*. Sicut indesinens est mea sanctitudo, sic et vestra, duratura usque in longitudinem dierum. Dies dicuntur præsens vita, in qua multi dies per noctium interpolationem sibi succedunt. Longitudo vero consecutiva dierum, vita sequens quæ sub unius dici continuatione interminabilis extendetur. Sanctitudo ergo domus Domini non sub his diebus terminabitur, imo consummabitur in longitudine dierum; neque unam domum Domini decet sanctitudo, sed omnem; habet enim plures domos. Numerum vero domorum ejus perpendimus in numero domorum, quas sibi ædificat cœnobitæ: ab his enim de hujusmodi documenta sumenda sunt, qui in omnibus Dominum imitari pro posse decreverunt. Ipsi enim omnia reliquerunt, sicut et Christus non habuit ubi caput suum reclinare (*Luc. IX*). Crucem ferunt post Christum obedientes, sicut et Christus tulit, non ut Simon angariatus ut tolleret (*Matth. XVII*). Pauperes et nudi currunt post gigantem, qui exsultavit ad currendam viam, tanto expeditiore in itinere, quanto liberiores ab onere. Verisimile ergo est, etiam in habitaculis suis Dominum eos habuisse præceptorem. Porro communem talium habitationem quatuor domibus concludi videmus, unde et merito claustrum nuncupatur. Est ibi quædam domus Dei, quædam refectionis, quædam quietis, quædam plenitudinis; apothecam loquor, in qua usibus necessaria reponuntur. In hunc modum Dominus quatuor domus habet, domum orationis, eandem quam et illi; de qua ipse ait: *Domus mea domus orationis vocabitur, dicit Dominus (Isa. LVI)*. Habet etiam domum universalitatis, id est mundum, unde: *Domini est terra et plenitudo ejus (Psal. XXIII)*. Et ipse: *Cælum et terram ego impleo (Jer. XXXI)*. Et alibi: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. LXVI)*. Habet etiam domum quietis, id est, animam justam, unde: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et timentem verba mea? (Isa. LXVI)*. Habet etiam domum refectionis, id est corpus immaculatum, unde Apostolus: *An nescitis, quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti? (I Cor. VI)*. Domus autem refectionis dicitur, quia quot membrorum officia justitiæ serviunt in sanctificationem, tot quasi feracula Deo proponuntur ad refectionem. Propter has quatuor domos, quatuor nominibus solet appellari; Deus, Dominus, Sponsus, Paterfamilias: Deus in templo, Dominus in mundo, Sponsus in animo, Paterfamilias in corpore sancto. Quælibet istarum domuum suam habet sanctitudinem. Sed de sanctitudine mundi sub silentio præterimus, de sanctitudine reliquarum præsens solemnitas loqui nos compellit.

Dicitur autem templi dedicatio, sanctificatio corporis, religio animi, filiorum adoptio. Dedicata est enim ecclesia, id est semel confirmata in usus divinos, ut communibus usibus ea deinceps non utamur; dedicare enim, confirmare est, quasi Deo dicare. Religio vero proprie membrorum est: per peccatum enim primi parentis membra proruperunt in motus inordinatos, qui nisi sub timore Dei religantur, ferentur in ruinam turpitudinis. Membra sua sic ligari optabat Propheta dicens: *Confige timore tuo carnes meas* (Psal. cxviii). Anima vero sola adoptione, id est gratia præveniente sanctificatur. Nec miremini, si dixerimus præsentem solemnitatem ad sanctitudinem non tantum templi, sed etiam hominum pertinere. Celebrior enim est dedicatio hominum, quam templorum. De dedicatione templi solemnizant homines in terris: de dedicatione hominis exsultant angeli in caelis. Illa visibilis, et semel facta, et in brevi consummata; ista invisibilis et sempiterna, hic incepta in longitudine dierum consummabitur. Hic est ædificatio, ibi dedicatio; illam celebravit pontifex, qui homo erat similis nobis passibilis, istam operatur Christus assistens pontifex futurorum bonorum; illa imaginaria est istius, ista veritas est imaginis ejus. Videamus autem, in quibus consistit templi sanctificatio, ut ex eis mystice colligamus hominum sanctitatem. In quinque, ut arbitrator, impletur templi dedicatio, quæ sunt, aspersio, inscriptio, unctio, illuminatio, benedictio. Aspergitur vero aqua, cui admiscentur tria: sal, cinis, vinum; aspersorium vero de hysopo fieri debet: postea vero pavimentum inscribitur alphabeto Græco et Latino, lineis ab angulo in angulum directis ad modum crucis in medio sese intersectantibus: deinceps in duodecim locis chrismate sancto linitur, et post super eadem loca duodecim cereis illuminatur: postremo episcopali benedictione dedicatio concluditur. Horum institutio, et significatio alterius est inquisitionis; sed quomodo in hunc modum hominum sanctificatio perficiatur præsentis est prosecutionis. Aspergitur siquidem primo vir sanctus aqua pœnitentiæ et lamenti. Hac aqua Petrus aspersus est cum flevit amare, ut maculam ternæ negationis ablueret (Matth. xxvi). De eadem dicit Propheta: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo* (Psal. vi). Et alibi: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte* (Psal. xli). Quam vero necessaria sit hæc aqua videamus. Salomon ait: *Fili, sedisti ad mensam divitis, vide quæ tibi apponuntur: memento similia ei debere præparare* (Prov. xxiii). Dives est Christus ad cujus mensam sedemus, carni ejus et sanguini communicantes. Aquam et vinum apposuit nobis ille: *non enim venit in aqua tantum, sed in aqua et sanguine* (Joan. v). Forte nec tempori congruit, vel paupertas vestra non suppetit, ut ei vinum apponatis. Primicerius martyr dominus Stephanus vinum illi apposuit, tanto dulcius, quanto novius. Apposuerunt ei sancti martyres vinum, qui sanguine suo Ecclesiam Dei fundaverunt. Tempus quidem vindemiandi abiit: forte pusillanimitas spiritus in causa est, ne modo hominum manus queat vinum invenire; ergo vel aquam ei apponere necesse est; sed non est simplex hæc aqua. Tria secum habere debet: salem, cinerem et vinum. Sal timor Domini, unde in Levitico: *In omni sacrificio pones sal* (Sederis Domini Dei tui (Lev. 1). Timor enim Domini comes est per omnes gradus: quicumque enim sacrificia operum offert Christianus, in omnibus debet esse timor Dei ante oculos ejus. Cinis est memoria circuitus humani; vita enim nostra quasi linea est circumducta rediens ad idem punctum; a pulvere enim incipiens, et per defectus naturales quasi circulariter progrediens ad pulverem revertitur. Hunc modum inevitabilem fecit nobis manus Domini impellentis, cum ait: *Terra es et in terram ibis* (Gen.

(140) S. Agnetis dicta.

iii). Vinum autem memoria Domini passionis. Hæc tria aquam pœnitentiæ sanctam faciunt, et Deo placentem. Quis enim timorem Domini habens, et memoriam novissimorum recolens Dominum pro se morte turpissima condemnatum, non resolvatur in lacrymas? Quis tam lapideus, qui non totus concutiat, et tremat, dicens: *Commovisti, Domine, terram meam et conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est?* (Psal. lxx.)

Sequitur de inscriptione. Hic est rigor ordinis vestri, a sanctis Patribus vobis traditus, et in scriptis redactus. Hæc sunt elementa religionis vestræ, quibus initialem canonicum imbui necesse est. Gemina vero est inscriptio, quia et in tabulis cordis, et in pavimento corporis nostri indelebiter scribi debet, non sicut in glacie ad faciem solis. In utroque vero ab angulo in angulum. Sed nunquid cor angulosum dolosum dicitur et detestari solet? Hic autem duos cordis angulos vocamus, cor humile, et cor altum. Cor humile est, cum quis se nihil esse reputans, cum omnia fecerit, dicit se servum inutilem (Luc. xvii). De hoc corde dicitur: *Prævaricatores, redite ad cor* (Isa. xlvi). Cor altum, cum quis mente suum rapitur, dicens: *Mihi autem adherere Deo bonum est* (Psal. lxxii); de quo dictum est: *Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus* (Psal. lxxiii). A corde ergo humili usque ad cor altum, id est sive humilia de vobis sentiat, sive mente excedatis, inscriptos vobis limites firmo corde tenetis, ne forte dicatur de vobis: *Hic homo cepit edificare et non potuit consummare* (Luc. xiv). Hæc etiam inscriptio facta est in corporibus nostris. Stigmata enim Domini Jesu portatis in corpore vestro; characteris enim insigne vobis impressum est, quo de facili ordinis vestri distinctio etiam visibus patet. Tonsura enim capitis, vestium villitas et mundities, ciborum arida sobrietas, motus, incessus, gestus, et habitus compositus, et cetera in hunc modum inscriptiones sunt vobis impressæ, et signa Dei vestri, ut dicere possitis: *Posuit signum in faciem meam ut nullum præter eum amatorem admittam* (140). Hæc autem signa sunt, ab angulo corporis in angulum, id est a capite usque ad pedes, ut nulla enormitas a planta pedis usque ad verticem in vobis habere locum videatur, vel ab initio professionis vestræ usque in finem vitæ quia citra veritatem sacrificii est caudam hostiæ non offerre (Lev. ii).

Sequitur de unctione. Duodenariam unctionem vestram possumus intelligere, imitationem apostolicam, quam proposuistis vobis. Alii enim cœnobitæ, quos monachos appellamus, ne alter alterius onere premeretur, singularem quisque sui custodiam elegerunt; inde est, quod nec baptizare, nec aliis prædicare, nec pœnitentias injungere eis licet. Vos autem imitatores apostolorum multitudini, quorum cor est unum et anima una (Act. iv) vobis et aliis providere potestis et debetis. Verumtamen quia unctio spiritualis gratiæ infusio dici solet, et hanc duodenariam infusionem, ad duodecim virtutum largitionem referre non incongrue possumus, quod paucis absolvi potest. Quatuor enim sunt virtutes, quas cardinales dicimus. Justitia est, quæcunque reddidit quod suum est, id est Deo, sibi, et proximo; prudentia, quæ est in præcavendis peccatis et molestiis; temperantia in prosperis; fortitudo in adversis. Quælibet harum duas secum habet collaterales virtutes: justitiæ enim assistant misericordia et veritas; nisi enim misericordia obviet veritati, jam non est misericordia, sed miseria; et nisi veritas obviet misericordiam, jam non est veritas, sed severitas. Prudentiæ assistunt carnis mortificatio et obedientia; per carnis macerationem a multis nobis providemus in posterum excessibus. Nam, ut a la omittam,

Sine Cerere et Baccho friget Venus (141).

(141) Terent. in Eun.

Quid autem valitius arceat nos ab illicitis, quam votum obedientiæ? cui vos totos astrinxistis? Temperantiæ vero assistunt, humilitas et benignitas. Solent enim opes esse hyperiphaneæ, id est superbiæ, et tenacitatem secum trahere in prosperis. Ergo necesse est humilem esse et benignum proximis erogando. Porro fortitudini assistunt, spes vitæ, et mundi contemptus. Unde putas Laurentium tam fortem in adversis, ut inter incendia etiam joculari videretur, dicens: Assatum est, versa et manduca? nisi quia spem vitæ immarcescibilis habebat immarcescibilem? Unde putas sanctum Job inter tot corporis ulcera et rerum subita detrimenta tam sæpe et constanter Deum benedixisse, nisi, quia hæc omnia arbitrabatur velut stercorea? Sequitur de illuminatione, quod tamen jam elucet: charitas enim non potest abscondi. Lucerna hæc super candelabrum posita
... lucent opera vestra coram hominibus, ut glori-

ficet Patrem vestrum, qui in caelis est (Matth. v): post lumbos enim præcinctos lucernæ sunt ardentis in manibus vestris (Luc. xii). De benedictione vero finali dicimus, quia tunc fiet, cum apparuerit gloria vestra, cum mortale hoc induet immortalitatem, cum misero spiritui dicet sacer Spiritus ut requiescat a laboribus suis (I Cor. xv): In lapidum enim positione non audietur in Jerusalem sonitus mallei, vel securis. Nunc ergo asperi per poenitentiam, inscripti per disciplinam, inuncti per gratiam, illuminati per operationem, expectatis extremam benedicientis manum. Scitis enim, cui credidistis, et certi estis, quia vobis apponet justus iudex benedictionem expectatam. Qua benedictione nos vobiscum benedicat Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

Sequuntur sermones habiti in synodis.

SERMO XXXVII.

Si dixerit vobis Pharaos, Quod est opus vestrum? respondete: Viri pastores sumus (Gen. xlii). Salubre et grande hic datur consilium. Unde refert scire, quis dederit, et quibus, et ubi, Joseph dedit; quibus? fratribus; ubi? in Ægypto. Dum Joseph in terra nativitatæ suæ fuit non legitur dedisse consilium fratribus, imo fratres sibi insultasse, tunica nudasse, iniquum consilium in eum ineuntes Ismaelitis vendidisse, Ismaelitas Ægyptiis. Sed postquam sublimatus est in Ægypto, consilium salubre fratribus dedit: *Si dixerit vobis Pharaos, etc.* Fratres, cum omnia in figura acciperint illis (I Cor. x), hoc de summo Joseph accipi potest, in cuius figura Joseph præcessit in Ægyptum, Joseph namque interpretatur, augmentum. Hic est Christus, qui suos augmentat hic pro modulo vitæ, eos demum magnificaturus in gloria. Hic dum fuit in terra nativitatæ suæ, scilicet in Judæa, ut Joseph, a fratribus est derisus, tunica spoliatus, venditus, crucifixus. Tunicam enim suam, id est carnem in sanguine proprio tinxerunt, eum crucifigentes. Hic verus Joseph, verum et salubre consilium dedit fratribus suis dicens: *Si dixerit vobis, etc.*; sed quibus fratribus? omnes enim Christiani, qui suam faciunt voluntatem, fratres ejus sunt, ut ipse ait in Evangelio: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, hic pater meus, et frater, et soror, et mater est (Matth. xii).* Non autem fratribus suis omnibus hoc consilium dat, sed quasi unicis et privilegiatis fratribus prælatis, quibus curam gregis commisit Dominici, quos præmunuit in terra, sciens Pharaonem, id est diabolum, semper suos inquieturum, et nunquam a pravæ cogitationibus destitutum, dicens: *Si dixerit vobis Pharaos, id est diabolus, quod est opus vestrum? Quid stalis otiosi? nimis estis in rebus tenues, in voluptatibus implendis impotentes. Scitis, quia antiquum et verum est proverbium: Quantum habes, tantum vales: provideatis vobis de crastino, colligite pecuniam, auro potestis abundare et argento, et suppellectili pretiosa et multiplici. Congregate in horrea vestra, ut promptuarja vestra sint plena eructantia ex hoc in illud. Si hac, inquam, falsa suggestionem vos decipere voluerit, vel intenderit, respondete: Viri pastores sumus. Hæc vero nomina, sci licet, Viri, et pastores, sibi invicem congruunt, imo congrue junguntur: quorum alterum est nomen ætatis, et etiam dignitatis, reliquum laboris. Unde in Apostolo: *Cum essem parvulus loquebar ut parvulus: cum autem factus sum vir, evacuari, quæ erant parvuli**

(I Cor. xiii). Indicat ergo hoc nomen, vir, et ætatem, et etiam sacerdotii dignitatem: hoc vero nomen, pastor, Dominici gregis sollicitudinem. Sacerdotes ergo et viri sunt, et pastores; sed caveant sibi ne sint viri detestabiles. Sunt enim et viri detestabiles, sunt et boni viri. Detestabiles sunt, ut viri de senioribus Israel, de quibus in Ezechiele legitur, quod erant *dorsa habentes contra templum Domini, contemnentes Creatorem, quia facies eorum ad orientem, et adorabant ortum solis (Ezech. viii), non Creatorem, sed solem.* Item viri detestabiles sunt, qui volunt suam condere justitiam, quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi (Phil. ii). Tales non oportet esse sacerdotes, sed quales leguntur sex viri fuisse in Ezechiele, qui venientes *de via portæ superioris, quæ respicit ad aquilonem, et tenentes gladium in manibus quærebant ulcisci injuriam Creatoris (Ezech. ix).* Vel, ut apertius dicamus, tales esse oportet, quales alloquitur Petrus dicens: *Viri Israelitæ, et qui timetis Dominum audite (Act. ii).* Et, ut expressius dicatur, dicam vobis, non solum quales sed quos oporteat esse sacerdotes. Oportet illos esse tres viros, qui leguntur in Ezechiele, scilicet, Noe Daniel et Job (Ezech. xiv), id est rectores, continentes, conjugatos. Per Noe, qui rexit arcam in mediis fluctibus intelliguntur prudentes: per Danielem mundi, per Job misericordes. Oportet unumquemque sacerdotem istos tres viros esse, id est prudentem, mundum, misericordem; et sic erit et vir et pastor: sic etiam cavebit, ne cum sit alter eorum qui sunt in agro, ipse relinquatur, et alter assumatur (Matth. xxiv). Omnes ergo sumus, ut habetur in Evangelio in agro Domini; imo ut convenientius dicatur, in agris Domini. Sunt enim quatuor genera agrorum in domo Domini, sicut dogmatizaverunt et illi qui de naturalibus tractaverunt. Primum est ager floridus, secundus pascuus, tertius sativus, quartus consitus. Primum estis vos; sacra Scriptura secundus, quæ vos pascit et reficit; tertius est grex subditus, in quo seritur, quartus poenitens quilibet pedibus vestris affusus. Primum est inter vos, secundus ante vos, tertius subtus vos, quartus juxta vos. Primum habet flores, quos determinat Apostolus in Epistola ad Titum dicens: *Oportet episcopum sine crimine esse, tanquam Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem; non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidem sermonem (Tit. i).* Secundus habet duo pascua, Vetus et Novum Testamentum, in quibus homo spiritualis debet exerceri, vacando ora-

tioni et lectioni; sic demum poterit verbum Dei in grege subito serere, in tertio scilicet agro sationali. Quartus habet vineam multiplici labore excolendam. Magnus namque labor impenditur in vinea excolenda: ut pote, quæ primum est putanda, secundo fodienda, tertio paxillanda, ad ultimum stercoranda. Hic multiplex labor est Vineæ Domini Sabaotb excolenda. Primum oportet eam putare, id est peccatorem peccata confiteri, et pedibus astantem exquirere, non tantum quid fecit, sed quam voluntatem faciendi habuit, et quandiu in ea mansit, quia secundum hoc majus minusve onus debetis injungere; nec tamen in peccatis, quæ confitentur, persistere, sed etiam, si talia vel talia commiserit, cum quadam cautela ab ore ejus elicere; quia si unum dixerit, et aliud retulerit sanari non poterit; utpote de vulnere, quod quandiu ferrum in se cœlat, est incurabile, quamvis medicinæ apponantur. Secundo restat, in vinea fodere, id est peccatorem deterrere, ne ut canis ad vomitum redeat, ne consimile de facili committat. Tertio restat vineam paxillare, id est ipsi penitenti, ne in desperationem incidat, paxillum, quo sustentetur, alligare, id est exemplum de peccatore, cujus misertus est Dominus, ut de David, qui homicida fuit, qui etiam adulterium commisit; de Paulo persecutore Ecclesiæ, de Maria beata peccatrice. Quarto restat, vineam stercorare, id est peccatori penam injungere juxta voluntatem et discretionem vestram, magnam, parvamque secundum peccati qualitatem, penitentis contritionem facultatem, et virium corporalium sufficientiam. Sic debetis excubare in vinea Domini. Si vero tales excubias inveniatis, occurretis ei in virum perfectum; in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. iv) Domini nostri, judicis nostri, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XXXVIII.

In manibus prophetarum assimilatus sum, dicit Dominus (Ose. xii). Quis est Dominus qui hoc dicit? utique prophetarum Dominus; ac si diceret: In manibus prophetarum ueorum assimilatus sum: prophetæ sui Patris, sunt sui Filii, sui Spiritus sancti. Patris, ut a quo mittuntur: Filii, ut de quo loquuntur: Spiritus sancti, ut quo replentur. Quod Patris sint, patet ex auctoritate, quæ ait: *Multifarium multaque modis olim Deus loquens patribus in prophetis* (Hebr. i). Quod Filii, ut de quo locuti, manifestum per hoc quod dicitur, est: ut impleverunt omnia quæ dicta sunt de eo in lege, psalmis et prophetis (Luc. xxiv). Spiritus sancti sunt organum, per eos enim Spiritus S. secreta quædam loquitur, quibus humana infirmitas eruditur. Et notandum, quod verbum a nobis præmissum diasyrcticum est. Ad duo enim trahi potest convenienter expositum, ad prophetas scilicet, et Leviticos, et ad evangelicos. Ad Leviticos sic: *In manibus prophetarum*, etc. Prophetæ voce et opere Dominum prænuñtiaverunt, erantque ejus, ut Creatoris creatura, præco ejus, quod prænuñtiat, David qui latens, Dei inter Judæos latentis typum gessit. Quod ad portas civitatis tympanizavit (II Reg. vi), Christum in cruce passurum præsignavit, unde dicitur: *Dinumeraverunt omnia ossa mea* (Psal. xxi). In cruce enim extensus, sicut corium in tympano propter peccata nostra nos a peccatis lavit. In spelunca David se abscondit (I Reg. xxi); et Dominus in sepulcro, cujus typus fuit spelunca, in qua jacuit David. Post secundam unctionem in pace regnavit, et *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur* (Rom. vi). Recte ergo dicitur: *In manibus prophetarum assimilatus sum*. Potest et ad evangelicos prophetas, id est ad sacerdotes referri id, quod præmissimus. In quorum manibus, id est operibus, assimilatus est Dominus, id est quibusdam similitu-

dinis ostensus. Sacerdotes Dei in multis tenent similitudinem. Deus est fundamentum et ipsi fundamenta, Deus mons et ipsi montes, Deus pastor et ipsi pastores; ostium vero solus Deus. Sacerdotes profunda sapientiæ considerant: puteum erudant, ut in profundo limpidissimam aquam bibant, id est in littera spirituales intelligentiam inveniant. Isti sunt, qui inveniunt sub folio fructum, in palea granum, in cortice nucleum. Ad hoc designandum liber evangelicus ad alios clausus, ad eos ut ipsum osculentur defertur apertus tanquam eis dicatur: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis* (Matth. xiii). Et cum in pluribus typum Domini sacerdotes habeant, præcipue tamen in quatuor, quæ excellenter in capite fuerunt, et a capite ad membra descenderunt, quæ sunt: prædicatione, pro inimicis intercessio, vel oratio, corporis Christi dispensatio, et exemplaris conversatio. Dominus enim Jesus prædicavit, oravit, corpus suum dispensavit, exemplum vivendi reliquit. Quod prædicaverit, habeo ex eo, quod dicitur: *Clamavi, rancæ factæ sunt fauces meæ* (Psal. lxxviii). Et alibi: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus* (Psal. ii). Oravit Dominus sicut in cœna, cum dixit: *Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi de mundo, seil et eos qui credituri sunt per verbum eorum in me* (Joan. xvii). Et in passione: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (Luc. xxiii). Corpus enim suum in specie vel sub specie panis et vini discipulis dedit, seipsum nobis exemplum dedit: secundum illud: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Matth. xi). Et item: *Si quis vult in Christo manere, debet, sicut ambulavit, et ipse ambulare* (Joan. ii). Hæc in sacerdotibus requirit Dominus, hæc in eis debent inveniri, ad hoc ut pro se et pro aliis digne possint exaudiri. Prædicare tenentur, Domino dicente: *Fili hominis, prædicatorem dedi te domui Israel* (Ezech. xxxiii). Et illud: *Clama, ne cesses, exalta in fortitudine vocem tuam* (Isa. xl). Orare debet pro aliis: *Peccata enim populi comedunt* (Osee. iv), id est oblationes pro peccatis. Tales esse debent, ut pro peccatoribus intercedant ad Dominum, proque interventu confugere faciant populum ab irato ad placatum: unde illud: *Cum peccaveris, offer hostiam pro peccato, sacerdos autem oret pro te* (Lev. iv). In negotiis exterioribus quamplurimum cavetur, ne is qui ad interveniendum eligit offensus judici inveniat. Male enim pro aliis constituit se intercessorem, qui in seipso judicem offendere non timuit: temerarius est, qui patronum in eo negotio se exhibet, in quo et ipse patrono indiget. Corpus Domini conficiunt, sumunt, sumendum aliis tribuunt. Eorum ministerio panis et vinum in carnem Christi transsubstantiatur. Magna debet eorum sanctitas esse, quorum dignitas in tam sanctis habet efficaciam. Exemplari conversatione salutem aliorum debent studere, ut alii eorum bona opera videntes glorificent Patrem eorum, qui est in cœlis. Unde unus sanctorum ait: *Estote imitatores mei, fratres charissimi, sicut et ego Dei* (I Cor. xi). Propter hoc ministerium sacerdos dicitur, quasi sacram dâns (142). Dat enim sacram de Deo, id est prædicationem, sacram Deo orationem, sacram Dei, id est carnem et sanguinem, dat sacram pro Deo, vivendi exemplum. Hæc Domino sacerdos debet offerre, et cum libamentis. Prædicationem cum vino et oleo, intercessionem cum rosa et lilio, corpus et sanguinem cum igne et gladio, exemplarem conversationem in mensura, numero et pondere. Prædicando debet terrere per supplicia, mulcere per præmia. Vinum prædicationis sapit dum pœnarum incutit timorem, oleum infundit, dum inculcat supernarum amorem; intercessionem cum rosa et

lilio sacerdos offert. In rosa martyrium significatur, in lilio vitæ innocentia. Tria sunt genera martyrii: in sanguinis effusione, in carnis maceratione, in proximi compassione. Sacerdos ergo dum zelo compassionis proximo descendit, dum in seipso innocentiam custodit, offert Domino orationem cum rosa et lilio. Cum igne et gladio corpus Domini est offerendum; per gladium circumcisio membrorum accipitur; oculos circumcidit qui eos avertit, ne videant vanitatem; manus circumcidit qui eas a noxio cohibet opere; pedes circumcidit qui eos ad viam veritatis dirigit; labia autem cum pedibus circumcidit qui implet vivendo quod docet loquendo. Sicut gladius ad carnem, ita ignis pertinet ad animam. Est ignis Deus: unde illud: *Deus noster ignis consumens est* (Deut. iv). Est ignis Dei ministerium sacerdotis, unde illud: *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis* (Psal. ciii). Est ignis Deo spiritus contribulatus, secundum illud: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (Psal. l). Sacerdos ergo ne quid immundi retineat, membra circumcidat, spiritum habeat contribulatum, et sic gratum Domino offeret sacrificium. In exemplari conversatione mensuram tenere debet sacerdos, in dispensatione numerum, in propria facultatis consideratione pondus. In omnimoda discretionem talis debet esse sacerdos, qui vasa Domini fert, qui hostiam Domino offert, qui subditorum vota pia meditatione ad Deum refert. Sed dicit sacerdos aliquis: Quid est, quod tanta exiguntur a nobis, cum pauca ab antiquis? Audiat quid legis tempore sacerdotibus sit prohibitum. Suis vicibus, quando quis erat serviturus, prohibebatur a mulierum complexibus, a sicera, et vino, imo ab omni quod inebriare potest, a communi colloquio. Multo magis evangelici sacerdotes ab his se abstinere debent, ne inter munditiæ officium a subrepat vitæ immunditia. Antiochus Epiphanes, tempore Machabæorum templum Domini violenter ingressus, idolum Olympici Jovis in eo juxta arcam testamenti posuit. Machabæi prævalentes postea locum invenerunt pollutum, et post ejectas spurcicias multis purgationibus locum mundaverunt (I Mach. i). Quicumque ergo ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, juxta Filium Virginis idolum ponit Veneris. Qui sacra illius verba sacramenti ore immundo profert, in faciem Salvatoris spuit; et cum in os immundum sanctissimam crucem ponit, eam quasi in lutum platearum projicit (I Cor. xi). Ad suum judicium ad hoc sacramentum accedit, qui adhuc alienæ cuticulæ tactu hilarescit, qui æstibus vitiorum inardescit. Ad hoc sacramentum, ut tam digne accedamus, adjuvet ipse qui fecit nos, judex noster, Dominus noster, Jesus Christus, qui venturus est judicare vivos et mortuos.

SERMO XXXIX.

Erudimini, qui judicatis terram (Psal. ii). Nolite arlitrari, quod alienum a vobis sumpserim exordium. Si enim dissimulare non vultis, vos estis, qui judicatis terram. Porro Pater omne judicium Filio dedit (Joan. v), qui peregre profectus sedens in gloria Dei Patris, duos sub se judices ordinavit in infimis, judicem poli, et judicem fori, certos limites judicandi utrique distinguens. Judex fori judicat homines terræ, judex poli judicat terram hominum, id est terrenitatem peccatorum, quasi de terra tractorum. Judex fori judicat inter virum et virum, inter causam et causam; judex fori inter sanctum et profanum, inter culpam et pœnam. Ad vos ergo clamat Propheta: *Erudimini qui judicatis terram*. Nolite autem applaudere vobis super verbo eruditionis, tanquam modo liceat vobis erudiri: erudiri proprie est addiscere; non autem licet ei addiscere, qui jam ex officio tenetur docere; non debet manum supponere ferulæ magistris, qui jam sedet super cathedram Moysi. Est ergo sensus: *Erudimini,*

id est estote eruditi, extra omnem scilicet ruditatem positi. Est enim duplex ruditas, mentis scilicet, et corporis. Ruditas mentis est ignorantia, ruditas corporis est immunditia. Vestrum itaque est habere utrumque, sapientiam et munditiam. Sicut enim dictum est vobis: *Estote prudentes* (Matth. x); ita dictum est: *Mundamini, qui fertis vasa Domini* (Isa. lii). Sicut dictum est vobis: *Vos estis sal terræ* (Matth. v) propter sapientiam: ita dictum est vobis: *Vos estis lux mundi* propter munditiam, ut luceant opera vestra munda coram hominibus (ibid.). De sapientia vestra scriptum est: *Labia sacerdotis custodiunt sapientiam, et legem requirunt ex ore ejus. Angelus enim Domini exercituum est* (Mal. ii). De munditia vero scriptum est: *Expiabit autem immundum homo mundus* (Num. xix). Nec sufficit sacerdoti una sine altera uti, nec sufficit ad ambulandum pes unus sine altero. Sapientia sacerdotis sine munditia est tanquam uva quæ detumit in acinum; sicut ignis, qui evanuit in fumum. Munditia vero sine sapientia est tanquam lucerna sine lumine, cibus sine sale. Quod vero additur: *Qui judicatis terram*: non tantum substantive, sed etiam temporaliter intelligendum est, ac si diceretur: Tunc maxime erudimini, quando judicatis terram. Ibi enim major adhibenda est cautela et diligentia, ubi nulla opitulatur doctrina. Nec enim in discretis Patrum, neque in authenticis scriptis veterum expresse exaratum est de judicio pœnitentium. In aliis vero quæ ad nos spectant, habetis sufficientiam Scripturarum, cui intenditis tanquam lucernæ in caliginoso loco (II Pet. i), quæ non patitur vos deviare. Tria enim ad vos præcipue spectant. Forma vivendi, ordo ministerii vestri, modus judicandi. De forma vivendi traditum est, quia circumcisa debet esse vita sacerdotis. Non enim sufficit sacerdoti vita interrasilis, ut cum bonis simul operetur mala; nec vita egyptica, ut quandoque declinet a bono et faciat mala, sed ut semper candida sint ejus vestimenta. Tradita est autem hæc forma videndi, exemplo et verbo. Circumcisus est enim Abraham senex, et puer Jesus. Sane vos senes estis, et parvuli. Senes, inquam, custodes filie Sion: senes, inquam, in quibus viget sapientia. *Nisi vero efficiamini sicut parvuli non intrabitis in regnum cælorum* (Matth. xviii): habentes, scilicet, beneficio virtutis, quod parvuli habent beneficio ætatis: Nam et Dominus intellectum dat parvulis (Psal. cxviii). In pluribus quoque sacre Scripturæ locis forma videndi nobis exprimitur. Tu ergo, qui nosti litteraturam, et intrasti in potentias Domini, audi breviter circumcisionem vitæ tuæ. Si ascendit prava cogitatio in cor tuum, contere eam sub pedibus tuis, et elide ad petram. Averte oculos tuos, ne videant vanitatem, obtura aures tuas, ne audiant vocem venefici incantantis vehementer (Psal. lvi): *Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum* (Psal. xxxiii). *In campo et freno maxillas tuas constringe* (Psal. cxxi), ne regnent in te crapula et libido. Sint lumbi tui præcincti in fortitudine (Luc. xii), injice pedes tuos in compedes sapientiæ. Si videris furem, non curras cum eo, et cum adultæris portionem tuam non ponas. Superabundans vero circumcisio necessaria est manibus tuis, quibus corporaliter contractas Verbum vitæ. Sed forte gloriaberis de munditia manuum, et dices: Non effudi sanguinem, non contrectavi rem alienam invito Domino, excussi manus meas ab omni munere. Nec sufficit tibi, sacerdos Dei summi, ne ad contactum alienæ cuticulæ miser exhilaretur spiritus, et immunda fiat manus. Porro de ordine ministerii vestri scriptum est: *Sine intermissione orate* (I Thes. v), ne intretis in tentationem (Luc. xxi), non intermittendo scilicet horas regulares. Octo sunt quippe horæ regulares, quarum numerus ab Esdra sumpsit exordium (II Esdr. ix). Modus vero psallendi traditus est a Psalmista. Legitur enim

quod Esdras in diebus scenopægorum in Jerusale-
m super palpitem legem Domini, quam reparaverat,
audiente universo cætu Israel legebat quater
in nocte, quater in die, Levitis facientibus signum
in populo et silentium, et post singulas lectiones
supra populum prostratum sebat oratio sacerdotum.
Nos tamen, etsi oculos psallamus, non tamen
nisi semel in nocte, secundum illud: *Media nocte
surgabam ad confitendum tibi (Psal. cxviii)*. Nec
dicitur media nox, noctis medietullium, sed quid-
quid scilicet est inter crepusculum et diluculum.
Septies autem in die psallimus, sicut scriptum est:
Septies in die laudem dixi tibi, Domine (ibid.). Causæ
vero psallendi in his maxime sumptæ sunt ex Evan-
gelio. Media nocte psallit Ecclesia, quia nocte natus
est Christus, quando pastores custodiebant vigiliis
noctis super gregem suum (*Luc. ii*). Media quoque
Christus surrexit, quod præfiguraverat Samson,
quando media nocte surgens tulit portas Gazæ in
supercilium montis (*Jud. xvi*). De iudicio quoque
nocte futuro scriptum est: *Media nocte clamor factus
est, ecce sponsus venit, exite obviam ei (Matth. xxv)*.
Quod præfiguratum est, cum exterminator angelus
percutit primogenita Ægypti ab homine usque
ad pecus (*Exod. xii*). Diluculo celebrat Ecclesia
laudes matutinas, quia tunc notificata resurrectione
per angelos reddita est discipulis ad matutinum lætitia,
et erecti sunt qui titubaverant. Unde et in
canto matutinali dicitur: *Et erexit cornu salutis
nobis in domo David pueri sui (Luc. i)*. Hora prima
psallit Ecclesia, quia tunc Dominus Jesus traditus
est, vinculus a Pilato. Eadem etiam hora post resurrex-
tionem apparuit septem discipulis piscantibus,
stans in littore, et dicens: *Pueri, nunquid
pulmentarium habetis? (Joan. xxi)*. Hora tertia
psallimus, quia tunc linguis Judæorum crucifixus
est Dominus, secundum illud: *Dentes eorum arma
et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus (Psal. lvi)*.
Eadem etiam hora die Pentecostes in cœnaculo
Sion super centum viginti viros Spiritus sanctus in
igneis linguis descendit (*Act. ii*). Hora sexta psal-
limus, quia tunc super lignum extensus est Domi-
nus, et aceto potatus, et tenebræ factæ sunt per
universam terram. Hora nona psallimus, quia tunc
Dominus Jesus, inclinato capite, tradidit spiritum,
et lancea perforatus duo (*Matth. xxvii*) sacramenta
salutis nostræ nobis propinavit: *Velum templi acis-
sum est, terra mota est, petreæ scissæ sunt, monu-
menta aperta sunt (ibid.)*. Hora vespertina psal-
limus, quia tunc Dominus in cœna corpus suum et
sanguinem sub forma panis et vini discipulis tradi-
didit, et in memoriam sui, sic deinceps faciendum
instituit (*Luc. xxii*). Eadem quoque hora sepultus
est, et eadem hora in fractione panis agnitus est a
discipulis. In crepusculo psallimus, quia tunc Do-
minus in agonia proluxus oravit, et factus est sudor
ejus tanquam guttæ sanguinis descendentes in ter-
ram (*Luc. xxii; Joan. xx*). Eadem quoque hora val-
latus est custodibus, et eadem hora, clausis januis,
stetit in medio discipulorum, et ait: *Pax vobis
(Luc. xxiv)*.

Satis elucet, quomodo de forma vivendi et de
ordine ministerii vestri in Scriptura sufficientem
habetis eruditionem. Vestrum autem est diligenter
considerare de modo iudicandi; arbitraria enim est
sententia pœnitentialis, nec tempus satisfactionis
expressum est, quoniam apud Deum plus valet
mensura doloris, quam temporis. Ecce oviscula Do-
mini sedet ad pedes tuos, confitens ad pedes con-
fessoris, flens et gemens tanquam conscia erroris
sui, ut aperiat coram Domino os suum, expectans
iudicium Domini per os tuum. Quid incumbit tibi
agendum, sacerdos Dei summi? Primo duo tibi oc-
currunt: confortatio et exhortatio. Vide peritum
medicum, in ingressu suo confortat ægrotum.
Vade, et tu fac similiter (Luc. x), ne desperet de
magnitudine peccati, ne de enormitate commissi,

A ne de multitudine criminum; propone ei exempla
de Petro qui, præsertim Domino Dominum negavit,
qui per pœnitentiam conversus confortavit fratres
suos. Dic ei de Paulo, qui de persecutore Ecclesie
factus est vas electionis (*Act. ix*); dic ei de mu-
liere, quæ fuerat in civitate peccatrix, quomodo
facta est apostolorum apostola. Post hæc brevem
subdas exhortationem, dicens: *Effunde, sicut aqua
cor tuum, fili, coram Domino*. Cæteri liquores cum
effunduntur, quasi cum mora et difficile exeunt, et
aliquid sui fœculentum in vasculis suis relinquunt.
Aqua vero cum effunditur, de facili et tota simul
egreditur. Sunt autem quidam, qui cum difficultate
et mora confitentur, tanquam per ambages excu-
sando, vel extenuando peccatum suum. Non est
hæc effusio similis aquæ. Sunt qui non totum ef-
fundunt: quedam relinunt, vel timore perterriti,
vel pudore irretiti, vel diffidentia cessandi retracti.
Talibus dicendum est: Curari non curat, qui curanda
occultat: non est malagma apponendum, dum fer-
rum est in vulnere. Veruntamen, si non licet tibi
confortare et exhortari singulariter pro brevitate
temporis, et multitudine pœnitentium, in principio
Quadragesimæ publice prædicando proponas ea
communiter. Tandem audi confessionem pœnitentis
patienter. Quo audito, transi de porta ad portam
per medium castrorum; sicut fecit Moyses accin-
tus gladio, consecrans manus suas etiam in san-
guine propinquorum (*Exod. xxxii*). Transire de porta
ad portam, est diligenter inquirere causas pecca-
torum, initiales, scilicet, et finales. Utrum, scilicet,
casu hoc fecerit, an ex deliberatione volunta-
tis; utrum alterius suggestione, an ex propria
mentis malignitate; utrum scilicet in eo peccatum
seminatum fuerit, vel innatum. Porro si innatum
fuerit, graviori iudicabis, quam seminatam. Sic enim
iudicavit Dominus crimen dæmonis innatum, iudi-
cans irremediabile; crimen homini seminatam, iudi-
cans remediabile. Sic etiam et natura rerum te
docet. Gravius fetet, et efficacius æra corrumpit
lutum facis, quam lutum platearum. Illud enim vi-
tiose innatum est, istud autem ex stillicidio pluvia-
rum et pulvere solo superimposito. Diligenter etiam
requiras causam finalem, utrum ex adipe prodiit
iniquitas ejus, an ex macie. Sunt enim, qui furan-
tur quedam, vel rapiunt, necessitate compelli.
Sunt alii, qui voragine cupiditatis, cui nihil suffi-
cit, eadem committunt. Istos nequiores iudica priori-
bus. Transeas vero per medium castrorum nemini
ex amore parcens, vel ex odio lædens. Palponibus
dictum est: *Væ vobis cæmentarii subdoli, linientes
parietem absque temperamento (Ezech. xiii)*. Oer-
nantibus vero plus debito dictum est: *Væ vobis
legisperiti, qui imponitis onera importabilia super
humeros hominum, digito autem vestro ea movere
non vultis (Matth. xxiii)*. Porro in iudicando de
operibus malis audi Apostolum dicentem: *Mani-
festa autem sunt opera carnis, fornicatio, immunditia,
etc.; de quibus ita concludit: Qui talia agunt,
regnum Dei non consequentur (Gal. v)*. Lege ergo
diligenter in Apostolo catalogum criminalium; noli
aliquid eorum extenuare: *Deus enim non irridetur
(Gal. vi)*. De iudicio perversæ locutionis non adeo
expressa auctoritas; pauca tamen de pluribus exci-
pere possumus. Est enim verbum otiosum, est ver-
bum vanum, est verbum impudicum. De primo le-
gitur: *De omni verbo otioso, quod locuti sunt
homines, reddent rationem (Matth. xii)*; de secundo
scriptum est: *Vana locuti sunt unusquisque ad
proximum suum (Psal. xi)*; de tertio dicit Aposto-
lus: *Turpis sermo non procedat de ore vestro (Eph.
iv)*. Primum plerumque fit in privatis colloca-
tionibus ex suavitate quadam colloquendi; secundum
fit in comitiis viarum, in publicis consulationi-
bus, quando, omissis propriis, aliena negotia tractant
de negotiis principum, de otio clericorum, de
immunitate magnachorum. Tertium fit in iudiciis

ad inventionibus histrionum. Hæc et his similia, si raro, et animi malignitate non sunt, venialia iudicabis. Est præterea verbum falsum, verbum dolosum, verbum iniquum. De primo legitur: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium (Psal. v)*, cum scilicet, dicitur in testimonium adversus proximum (Psal. u); de secundo legitur: *In corde et corde locuti sunt (ibid.)*; de tertio: *Verbum iniquum constituerunt adversum me (Psal. xl)*: mala, scilicet, de Deo sentiendo. Hæc et his similia, etiam semel dicta criminalia iudicabis. Vide autem, cum hæc iudicās, ne in his iudicandis existas, ne dicatur tibi: *Quid tu vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras? (Matth. vii)*. Plerumque enim, quod veniale est plebi, criminale est sacerdoti; quod erroneum est ovi, peremptorium est pastoris. Discrete ergo iudicate, qui iudicatis terram, ne tandem districte iudicet vos Dominus Jesus Christus, Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XL.

(Exstat inter Opera Hildeberti, Patr., t. CLXXI, col. 761, serm. 90.)

SERMO XLI.

Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui iudicatis terram (Psal. ii). Reges enim timentur ab omnibus, ipsi neminem timentes: quis ergo est qui tam imperiose loquitur et imperat regibus, ut intelligant et erudiantur? Ipse est in cælo, qui imperat vento et mari, per quem reges regnant et principes tenent terram (Prov. viii). Ille est ille terribilis, qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ (Psal. lxxv). Rex vero supremus regibus quod ordinavit inferius imperat, dicens: *Ecce nunc, reges, intelligite*. Sunt autem regum quatuor genera: reges gentium, reges animarum, reges tenebrarum, reges corporum. Reges gentium sunt isti terreni, de quibus Dominus in Evangelio: *Reges gentium dominantur eorum (Luc. xxi)*. Reges tenebrarum, demones sunt, de quibus Apostolus: *Non est nobis coiluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes tenebrarum harum (Eph. vi)*. Reges animarum sunt sacerdotes, de quibus scriptum est: *Dum discernit cælestis super eam, reges dealbabitur in Selmon (Psal. lxxvi)*. Reges corporum sunt animalia, unde Salomon: *Cor regum in manu Dei est (Prov. xxi)*, animalium scilicet, quæ corpora sua regunt. Primi dicuntur benefici, secundi venefici, tertii veridici, quarti pacifici: benefici, quia norunt:

Parcere subjectis, et debellare superbos.

(Virg., Æneid., l.)

Unde et Dominus addidit: *Et qui potestatem habent super eos benefici vocantur (Luc. xxi)*. Venefici, quia sedent cum divitibus in oculis, ut interficiant innocentem. Veridici, quia sedent super cathedras Moysi, doctores veritatis, verba vite æternæ habentes (Matth. xxiii). Pacifici, quia cum caro concipiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem (Gal. v), mens quæ præsidet, utrique pacem interponit, tenuem tamen, qualis scilicet potest haberi in corpore mortis, præsertim inter homines originarios. Spiritus enim ab origine corruptus corrumpit carnem, caro post originem corrupta corrumpit spiritum. Primi dominantur nobis, secundi adversantur nobis, tertii famulantur nobis, unde Apostolus: *Cum liber essem ab omnibus, servum me feci omnium (I Cor. ix)*, quarti operantur in nobis. Sed quibus regibus loquitur hic Dominus? Ad reges siquidem tenebrarum non loquitur Dominus, quia non sunt digni nec merentur audiri, nec sermo Dominicus caperetur in eis. Obduratum est enim cor eorum tanquam lapis. Ad reliquos igitur trium generum reges dirigitur sermo Dominicus, quorum

A quisque terram suam habet, quam iudicat. Quadruplex enim terra legitur, præter terram pereuntium, quæ tradita est in manus impii. Est quidem terra quam terimus, est terra quam quærimus, est terra quam gerimus, est terra quam fecimus. Terra quam terimus, est terra ista visibilis, et communis, de qua in Psalmo: *Domini est terra (Psal. xxiii)*. Terra, quam quærimus, est patria cælestis, unde Psalmista: *Credo videre bona Domini in terra viventium (Psal. xxvi)*. Terra, quam gerimus, est corpus nostrum, unde Isaias: *Veritas de terra orta est (Psal. lxxxiv)*, id est de carne Virginis; terra, quam fecimus, est peccatum, unde Dominus: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isai. lxvi)*. Prima dicitur terra morientium, secunda viventium, tertia mortalium, hominum scilicet, quarta dormientium, id est peccatorum. Prima dicitur elementum, secunda elevamentum, tertia ligumentum, quarta detrimentum. Prima nos portat, secunda nos vocat, tertia nos gravat. *Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam (Sap. ix)*, quarta nos confat. Hoc est conditorium iuxta quod Dominus sedet, conflans et emundans filios Levi (Mal. iii). Superest attendere, qui reges, quam terram iudicent. Reges gentium, iudicant terram morientium, reges corporum terram mortaliū, reges animarum terram dormientium. Terram viventium solus iudicat Deus et regit. Ad hanc ergo regum triplicitatem loquitur hic beata Trinitas; ita quod Pater ad reges gentium, Filius ad reges corporum, Spiritus sanctus ad reges animarum. Si quidem in nativitate Verbi incarnati Pater quasi locutus est ad reges dicens: *Et nunc, reges, intelligite*. Christo enim nato, cum venissent magi ab Oriente, dicentes: *Ubi est, qui natus est rex Iudæorum? turbatus est rex Herodes, et omnis Hierosolyma cum illo (Matth. ii)*. Contra quam turbationem Pater inquit: *Et nunc, id est tempore gratiæ, vos reges terræ, nolite turbari, sed potius intelligite* quantum est rex, qui natus est. Primo per signa, quæ facta sunt in Judæa, ante nativitatem Domini, ut fuit aqua probatica piscinæ, ad cuius motum per angelum sanabatur languidus, et in nativitate sicut fuit multitudo cælestis exercitus, quæ cecinit: *Gloria in excelsis Deo (Luc. ii)*. Secundo per signa, quæ facta sunt gentibus in ipsa nativitate; apparuit enim stella notabilis iuxta vaticinium Balaam: *Orietur stella ex Jacob (Num. xxiv)*. Tertio etiam intelligite ex signis, quæ facta sunt in Occidente. Romæ namque fons olei erupit de terra, et fluxit usque in Tiberim. Ibidem templum pacis æternum eadem nocte funditus corruit iuxta vaticinium idolorum, quæ prædixerant illud non ruiturum, donec Virgo pareret. Hoc intellecto, *erudimini, qui iudicatis terram* a doctoribus veritatis, a præconibus regis nati, qualiter ei serviat. Ego autem compendiose vos erudio: *Servite Domino in timore, et ex ultate ei cum tremore (Psal. ii)*. Eisdem verbis Filius suscitatus a mortuis loquitur ad reges corporum. Porro philosophi nobiles per ea, quæ facta sunt, invisibilia Dei intellexerunt (Rom. i). Per ineffabilem quoque gubernationem intellexerunt Omnipotentem. Ex motibus enim planetarum et firmamenti intellexerunt motus illicitos motu rationis comprimendos, futuram tamen corporum resurrectionem non intellexerunt, unde Christus suscitatus veram carnis resurrectionem ostendens discipulis per quadraginta dies intrans et exiens, comedens et bibens, apprensus eis et loquens de regno cælorum, quasi in hanc vocem prorupit: *Et nunc, id est saltem post tot argumenta resurrectionis, vos reges corporum, qui iudicatis terram, id est animæ, quæ regitis corpora vestra, intelligite et erudimini, quid deinceps sentiendum sit vobis, mortificate membra vestra super terram (Col. iii)*, quoniam cum domus ista terrestris destruetur, eadem non manufacta reedificatur in cælis. Hoc

mortale induet immortalitatem, hoc corruptibile induet incorruptionem (I Cor. xv). Jam superest videre quomodo Spiritus, scilicet, ad reges animæ loquitur verbis prætaxatis. Mutemus ergo numerum pluralem in singularem, ut quod uni dicitur, cæteris dictum intelligatur. Loquitur itaque tanquam Pater ad Filium, Spiritus sanctus ad sacerdotem celebrantem divina, quando, scilicet expansis manibus tanquam crucifixus vero crucifixus astat, imo cum in crucem ante se posita imaginem crucifixi visibiliter intuetur.

Ait ergo Spiritus ad eum : « Fili, quid agas cum aliis occupationibus detineris, et nunc, id est saltem in conspectu Domini Dei tui intellige. » Ad quem sacerdos : « Quid intelligam Patri? » Cui Spiritus : « Intellige, inquam, Christum, cui astat, qui vere mortuus est, vere vivus, iudicem tuum futurum, qui non astatibus securus, sicut modo, sed redditurus rationem de te et de fratre tuo, dispone hic sermones tuos, quos facturus es in iudicio (Psal. cxl). » Ad quem ille : « Pater, mirabilis est hæc intelligentia, et per me non potero ad eam. Doce igitur me, quid mihi et quid fratri debeam, præsertim cum, Christo testante, tu debeas docere nos omnem veritatem (Joan. xiv). » Cui Spiritus : « Non longe, o fili, documenta petantur ex his quæ circa te sunt, intellige quid tibi debeas. Ex his autem, quæ coram te sunt posita, quid fratri tuo. Astrinxisti fauces tuas aenictu circumjecto, cuius initias circumductas ante pectus molliter ligasti; indutus camisia linea quadam, quæ communi nomine dicitur Alba; quam propter sui diffusionem circa renes fortiter astrinxisti, cuius manicæ adeo sunt strictæ et manibus aptatæ, ut rugam ibi non habeant. Sed attende quod hac eadem veste sacerdos leviticus est usus; sed adeo stricta erat tunc, et corpori aptata, ut nunquam rugam haberet, præfigurans angustias illius temporis. Acceptant enim spiritum servitutis in timore. Circa te vero habet latitudinem propter libertatem adoptionis filiorum, qua liberavit vos Filius, et intellige, fili, quatuor in te esse alligatas fauces, pectus, renes et manus, ac si dicatur tibi : Non ascendant prave cogitationes in cor tuum, prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum (Psal. xxxiii). Sint lumbi vestri præcincti, etc. (Luc. xii). Certe ligaturam pectoris desiderabat ille, qui dixit : Cor mundum crea in me, Deus (Psal. l); nihilominus et ligaturam faucium, dicens : Pone, Domine custodiam ori meo (Psal. cxi). Renes quoque et manus castigari voluit, cum aiebat : Confioga timore tuo carnes meas (Psal. cxviii). Sed attende, fili, circa fauces et pectus, levem et quasi remissam esse ligaturam, circa vero renes et manus arctissimam, motus enim animi in tua potestate non est, et ideo in his venialiter peccare potes. Elias prius clausit cælum quam animum, existimans se solum remansisse de prophetis Domini, cum adhuc superessent septem millia virorum, qui non curvaverant genua sua ante Baal (III Reg. xv). Similiter et lingua facile labitur, quia in madido sedet. Nam et Princeps apostolorum ad vocem ancille negavit. Et quia linguam de facili reprimere non potes, in ea venialiter potes peccare. In renibus autem, fili, noli errare, ut dicas lapsum carnis veniale, tanquam naturalem motum, vel debitum vectigal naturæ : Deus enim non irridetur (Gal. vi). Assumpsisti tibi feminalia, aperuisti os tuum in votum continentia. Mundus esto, ut munde tracies mundi mundatorem. Cohibe ergo manus tuas, fili, non dico, a furto, a rapina, et huiusmodi, quæ nemini licent, sed excute manus tuas ab omni munere. Noli diligere munera, noli sequi retributionem. Gratis accepisti sacramenta, gratis da (Math. x). Comede ut evangelizes, non evangeliza ut comedas. Si fueris exactor muneris, cum accesseris ad Dominum Jesum Christum, poterit tibi dicere : Noli me tangere (Joan. xx). Vox tua Jacob sonat, manus

A autem tuæ sunt Esau (Gen. xxvii), manus sunt Briarei, non presbyteri. Ecce in his ligaturis, fili, potes intelligere quomodo debeas declinare a malo; quomodo autem debeas facere bonum, ex reliquis intellige ornamentis, ex sudario, scilicet, et orario et planeta. Sudarium namque, quod et manipulus dicitur, gestas in lava. Quondam messores ob sudorem detergendum zonæ alligatum sudarium portabant, intellige ergo te messorem esse. Messis quidem multa, operarii autem pauci (Math. ix), et ideo misit te Dominus messis ad metendum, id est ad colligendum undecunque in Ecclesia fideles verbo et exemplo, et sacramentorum participatione. Hæc quidem messis nunc hominum est, finitima vero erit angelorum, quando colligent omnia scandala de regno Dei (Math. xiii). Patres antiqui sudarium ferebant ad tergendam lacrymarum affluentiam, quibus dictum est : Beati, qui nunc fletis, etc. (Math. v). Beda dicit in Martyrologio suo, quod Pater Arsenius semper sudarium ferebat, aut in sinu, aut in manu propter lacrymarum affluentiam. Quocirca intellige, o fili, ex sudario, quantos exitus aquarum deducere debent oculi tui; flere namque debes pro excessibus propriis, pro excessibus gregis tui, pro incolatus prolongatione et pro patriæ desiderio. Orarium, quod et stola dicitur, super collum geris, cuius brachia ad minus extenduntur usque ad genua, et cancellari debet per medium pectus in modum crucis, ac si dicas : Onus crucifixi leve, et jugum ejus suave. Orarium autem dicitur, quia propter offensas populæ tui cum humili genuflexione Domino debes supplicare, tuis precibus indignationem placare. Planeta, quæ et casula dicitur, totam te circumdat et protegit, et cæteris supereminet. Hæc est charitas, de qua dicit Apostolus (I Cor. xii) : Adhuc supereminente viam demonstro, sine qua cætera, cum adesse possint, prodesse non possunt, eodem Apostolo attestante : Si linguis hominum loquar et angelorum, si fidem habuero, ita ut montes transferam; si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum (I Cor. xiii). Ergo sine charitate, fili, nihil es, imo sine prædictis sacerdos dici potes, esse autem non potes. Forte pastor es in facie hominum, sed raptor es in facie angelorum, lupus es, non aries; latro, non minister. Nonne igitur Christus astans poterit tibi dicere : Fili, quomodo huc intrasti non habens vestem sacerdotalem? Et iterum : Quis tu hic? ecce autem asportaberis tanquam gallus gallinaceus (Isa. xxii), timeo ne ligatum manus et pedes projicias te in tenebras exteriores (Math. xii). Superest, fili, ut ex his quæ coram te sunt, intelligas quid fratri tuo debeas. Vides Deum et hominem coram te in cruce pendentem, plagis lividum, in cruce elevatum, proprio sanguine cruentatum, inclinato capite mortuum, in dextero lanceatum, tum dum vixit pro crucifixoribus orantem. Et tu, fili, crucem portes sequens præambulum tuum, in compassionibus proximi, et carnis mortificatione. In hac etiam propersequentiibus orare non desinas. Si populus tuus detraxerit tibi, si debitam reverentiam negaverit, si bovi trituranti os alligaverit debita stipendia subtrahendo, ne reddas malum pro malo (Rom. xii), sed potius vince malum in bono, sed potius ora pro illis, dicens : Domine, ignosce illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt (Luc. xxiii). Forte lupus invadit gregem tuum, et opponas te murum pro domo Israel; lupus autem, ut amoveat te a defensione, pedes tuos perforabit, id est vernaculos et domesticos tuos, qui ad negotia tua discurrunt, aggreditur, et eorum alios asporabit, id est pauperabit, alios in carcere vinculabit, quosdam morte afficiet. Manus quoque tuas perforabit, fructu frumenti, vini et olei privabit (Psal. lv). Necessaria vitæ, quæ opere manuum proveniunt, dilapidabit, latus tuum forte aggreditur, parentes scilicet, qui os tuum et caro tua sunt, aggreditur laborans, ut offendas

Deum, ne propinquum amittas. Fortasse vitæ tuæ insidiabitur, sanguinem tuum sitiet. Sed inter hæc noli moveri, cum Christo crucifixus, noli descendere de cruce. Dic tyranno: Non movebor a defensione hæc in æternum. Dic Domino: Domine, propter te mortificamur tota die, facti sumus sicut oves occisionis. Hæc igitur prædicta, tu, fili, et omnes animarum reges intelligite, et erudimini, qui iudicatis terram. Eadem enim mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis (*Math. vii*). Mensuram autem bonam et confertam, et coagulatam, et superfluentem reddat in sinum vestrum Jesus Christus Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

Amen.

SERMO XLII.

Sederunt in terra, conticuerunt senes filii Sion (*Thren. ii*). Verbum Jeremiæ plangentis, quod audistis per os meum, plangebatur enim Jeremiæ desolationem urbis et squalorem pulveris, in quo sedebant senes coram facie Dei Israel, qui, cum sedere deberent in cathedra Moysi, sedebant in fetore sterquilini. Potest etiam sub horum tenore verborum assignari lamentatio Salvatoris, negligentiam et taciturnitatem senum filii Sion plangentis. Fuit quidem et brevis et temporanea lamentatio prophætæ lugentis. Est autem iugis et assidua conquestio mediatoris. Sane conqueritur sponsus super negligentiam custodum sponsæ suæ. Nois namque filius Turgaten duxit uxorem virginem filiam Sion, id est Dei Verbum. Deus Dei filius Ecclesiæ sibi copulavit per fidem et dilectionem incorruptam sine macula criminis, sine ruga dupliciatis temporæ nuptiarum cum ea præsentialiter fuit, in terris visus est, et cum hominibus conversatus est secundum tempus præfinitum a Patre. Quo consummato, rediit ad Patrem. Egressus enim ejus fuit a Patre, et regressus ejus usque ad Patrem. Unde ipse ait: *Exivi a Patre, et veni in mundum, et iterum relinquo mundum, ut revertar ad Patrem* (*Joan. xvi*). Quando vero ad Patrem rediit, senibus sponsum suam custodiendam commendavit, id est presbyteros ad custodiam ejus tanquam vicarios reliquit. *πρεσβυτερος* enim Græcè, *senex* est Latine. Presbyteri autem dicuntur senes, non tam ætate quam morum gravitate. *Cani enim hominis sunt sensus ejus* (*Sap. iv*). Et dicuntur senes hac similitudine, quia quod senes habent beneficium ætatis, isti habent exercitium virtutis. Per longam siquidem temporum experientiam in senibus viget sapientia, et ex defectu caloris naturalis in eisdem viget continentia. De sapientia testimonium habemus prophætæ Malachiæ: *Labia sacerdotum custodiunt sapientiam, et ex ore ejus requirunt scientiam* (*Mal. ii*). Alibi de continentia dicit Dominus: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* (*Luc. xii*). Nec discordat commendatio ista facta per manum Salvatoris, ab usu humanæ consuetudinis. Principes enim terrarum uxores suas eunuchos ad custodiendam solent tradere; sic et Dominus sponsam suam eunuchis tradidit custodiendam. (143) Non dicimus hic eunuchos per violentiam, quos spadones a spata vocamus: nec eunuchos per naturam, quos castratos, id est caste natos, nominamus, sed eunuchos per gratiam, et virtutem hic intelligimus, qui se castraverunt propter regnum cælorum (*Math. xix*). Horum negligentiam et desidiosam, custodiam deplorat Salvator dicens: *Sederunt in terra, conticuerunt senes, custodes filie Sion*. Officium sacerdotum est deambulare et sedere in navicula Simonis, turba sedente in terra, sicut et Christus ambulavit super mare, dum colligeret discipulos. Sedit in navicula, et de navicula docuit turbas que erant in littore. De ambulatione dicit Veritas in Evangelio: *Ece ego mitto vos, ut catis, et fructum*

Afferatis (*Joan. xv*). Et alibi: *Ite, docete omnes gentes* (*Math. xviii*). Etiam de ambulatione sacerdotum vidit Ezechiel in spiritu. Deambulare autem debent de ove ad ovem, de morbida ad contractam, de contracta ad erroneam, de erronea ad validam. Morbidam debent confortare; contractam consolidare, erroneam revocare, validam conservare, ne incurrant illud propheticum: *Quod morbidam fuerat, non confortastis; quod contractum, non consolidastis: quod erroneum, non revocastis; quod pingue et forte, devorastis* (*Ezech. xxxiv*). Præterea debent sedere in navicula Simonis. Nec videatur vobis parvum in navicula Simonis sedere; est enim summus et supremus gradus in via sedendi sedere in navicula Simonis. Alius quidem est summus et major isto gradus sessionis ad mensam Patris, vel in throno iudicis, de quo dictum est: *Sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel* (*Math. xix*). Sed hic est supremus in patria, ille in via. Tres sunt namque gradus sedendi in via: primus est minor, secundus major, tertius supremus. Primus est generalis, secundus particularis, tertius spiritualis. Primus est sedere super flumina Babylonis (*Psal. cxxxvi*); secundus est sedere ad mensam divitis; tertius, sedere in navicula Simonis. In primo sedent fideles, in secundo juvenes, in tertio senes. In primo renati, in secundo litterati, in tertio prælati. Primus iustificat, secundus illuminat, tertius consummat. Sedendum est super flumina Babylonis, hoc est super fluxum aque mundi, non contemnendo aquam, sine qua non vivimus; sed mobilitatem, cupiditatem et superfluitatem, cum quibus male vivimus. Sedendum est, non super axem, sed super rotam fortunæ.

Mensa divitis sacra Scriptura est, in qua plura et delicata nobis proponit fercula Salvator noster, cuius divitiarum altitudinis non est finis. Copiosus est præ filiis hominum, *promptuaria enim ejus plena, eructantia ex hoc in illud* (*Psal. cxliii*). Sedere in navicula Simonis est, quod Dominus dicit: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis* (*Math. xvi*). Nos vero per antithesin facimus sessiones istis contrarias. Cum enim deberemus sedere super flumina Babylonis, sedemus super ollas carni in Ægypto; qui deberent sedere ad mensam divitis, sunt tales, de quibus dicitur: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere* (*I Cor. x*); id est deludere. Prælati vero, quorum est sedere in navicula Simonis sedent in terra, quod Dominus deplorat, dicens: *Sederunt in terra senes*, etc. Cum ambulare deberent, sederunt, nec sederunt in navicula Simonis, ut docerent turbas in terra, sed quod dolendum est, sederunt in terra, id est totum sacerdotale officium converterunt ad terrenum emolumentum, quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi (*Phil. iii*). Sedium vero in terra quidam sedent in terra aliena. quidam in terra sua. Illi sedent in terra aliena, qui agros agris, domos domibus continent, opes opibus cumulant, non sibi, sed nepotibus, quos educaverunt, vel, quod deterius est manzeribus (144), quos de concubinis suis susceperunt. Illi vero sedent in terra sua, qui proprio commoto suo laborant deservientes voluptati, vel vacantes valetudini. Non sic docuit Salvator noster. Non est hic de schola ejus. Qui enim de diti sunt voluptati, non sunt in schola Christi, sed Epicuri. Qui student valetudini non sunt in schola Salvatoris, sed Hippocratis. *Omnia tempora habent* (*Eccle. iii*), sed isti commutant tempora, procurantes sanitatem, cum magis deberent procurare salutem. Salus quippe est animæ sanitas corporis. Nunc est tempus salutis, unde Apostolus: *Ece nunc tempus acceptabile, ecce dies salutis* (*I Cor. vi*). In futuro erit tempus sanitatis, quando hoc

(143) Isid., l. x Etym.

(144) Manzer, vox Heb., id est de scorto natus.

mortale induit immortalitatem, unde Apostolus : *Aspectamus Jesum Christum, Salvatorem nostrum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae (Phil. iii)*. Dicitur est, qualiter senes sederint in terra, nunc dicendum est qualiter conticuerint. Potuit dicere, tacuerunt, sed expressis dictum est, *conticuerunt*, id est simul tacuerunt, quia utramque partem loquendi omiserunt. Dum sunt partes loquendi, vita et doctrina, quibus sacerdotes debeat praesulgere, sicut praeminent honore, utrumque enim necessarium est. Quantum enim prodest bona conversio exemplo, tantum nocet silentio; verumtamen non imitantes Salvatorem, de quo scriptum est : *Currit Jesus facere et docere (Act. i)*. Nec exemplo instruant, neque verbo docent. Praeterea, *conticuerunt*, id est omnes modos loquendi suppresserunt. Tres sunt modi loquendi : docere, monere, orare : docere veritatem, monere ad conversationem, orare ad intercessionem. Docere veritatem de fide et articulis, monere de moribus, orare ad intercessionem pro sua et populi ignorantia. De primo loquitur Dominus : *Ite, docete (Marc. xvi)*; de secundo legimus in Jeremia : *Ecce constitui te super gentes, et regna, ut ocellas, et destruas, et aedifices, et plantes (Jer. i)*; et de tertio ait Apostolus : *Primum omnium rogo in vobis fieri obsecrationes, postulationes, orationes, etc. (I Tim ii)*. *Conticuerunt* etiam, id est omnem causam tacendi habuerunt. Tres sunt causae tacendi : ignorantia, impotentia, negligentia. Ignorantia est turpis, impotentia difficilis, negligentia pinguis. Quid enim est turpissimum quam incipere discere, cum deberemus docere. Ludicula quidem res est, elementarius senex, teste philosopho. (145) Impotentia est difficilis, quia nonnunquam novit praesulere docere, sed non potest conscientia obstaculum praebente, et os ejus claudente, qui est quasi calculus in ore positus : hic est ranunculus obstruens ora canum. (146) Est enim quoddam genus ranæ mutum, non vocale, viride, medicum, quod dicitur calamita, quia manet inter calamos, et in os canum projectum clamorem eorum prohibet. Non secus conscientia mordicans crininosum prohibet eum docere, neque aeternam, quod difficillimum est, permittit eum silere. Vix igitur ampullae, si vult loqui, conscientia respondet ei : *I cum dixisse peccatori : Quare tu enerras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. xlii)*. Si autem formidans docere, disponit tacere, surgit tunc, et dicit : *Quare taces? nonne teneris praedicare? nonne audisti Scripturam couminantem : Vae vobis canes muti (Isa. lvi)*? Negligentia est pinguis. Quidam enim considerantes laborem, et dolorem, malunt otio se tradere, quam in vinca Domini laborare, de quibus scriptum est : *Vae vobis, canes muti, pigri, somnolenti, non valentes latrare. Et alibi : Maledictus, qui facit opus Domini negligenter (Jer. xlviii)*. Audivistis lamentationem Salvatoris, sed magis timendum est, ne incurramus ejus increpationem ex indignatione maxima projectam. Gravior namque est increpatio, quam lamentatio. Nos enim venenum malitiae palliamus, lupinum animum tegimus sub pelle ovium, occultamus scelera nostra sub tonsura regulari, habitu vili, incessu humili, et alis hujusmodi. Tandem solemniter induti ad altare accedentes orationem incipimus. *Aufer a nobis, Domine, iniquitates nostras, et altari osculum indignum. Nonne Christus econtra potest stare et dicere : Juda, tradis osculo Filium hominis? (Luc. xxii)*. Ne ergo de vobis juste possit conqueri Salvator, ne justius increpare, ne justissime damnare, ite, docete de navicula turbas, ut cum sederit Filius in sede majestatis suae, de sessione navis, per sedem judicis trahat vos ad mensam Patris, Jesus Christus, Dominus noster, judex noster, cum ve-

(145) Senec. epist. 56. c. Gesn. l. ii *De quadraw.*
Ovid. Isid. l. xii *Etyrn.*

A nerit judicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

SERMO XLIII.

Qui mihi ministrat, me sequatur (Joan. xii). Verbum hoc abbreviatum fecit Dominus super terram, loquens ad ministros suos de modo ministrandi. Sed quis Dominus, et ad quos ministros? De Domino absolutum est, quia sicut unus Magister, et unus Pater est nobis super terram, sic et unus Dominus. De quo : *Unus Dominus, una fides, unum baptisma (Ephes. iv)*. Ille solus, cujus est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo (Psal. xxiii). De ministris vero ambigi potest, quia idem Dominus ministros habet diversorum locorum, et in eodem loco, ministros diversorum temporum, et in eodem loco, et tempore ministros diversorum ordinum. Quocirca videndum est, ad cujus loci, temporis, ordinis ministros loquatur. Audi de locis : *Domine, quis habitabis in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? (Psal. xiv)*. Habet ergo tabernaculum, habet sanctum, habet Ecclesiam militantem, habet triumphantem. Ministri autem montis sunt omnes administratorii spiritus missi pro eo (Hebr. i). Unde : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis (Psal. ciii)*, et alibi : *Millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei (Dan. vii)*. His ministris loci hujus dicitur : *Qui mihi ministrat, me fruatur. Restat ergo quod ministris tabernaculi dictum est : Qui mihi ministrat, me sequatur. Sed et in hoc tabernaculo sunt ministri diversorum temporum. Distinguiamus enim Ecclesiam militantem per tria tempora. Habet tempus ante Verbi incarnationem, habuit, cum Dominus in similitudinem hominum factus est, et habitum inventus, ut homo (Philip. ii); habuit, cum homo peregre profectus a nobis, reliquit servus sals bona sua unicuique secundum propriam facultatem (Marc. xiii)*. Sub primo tempore Christus disponebat venire ad nos, sub medio medius stetit inter nos. Sub tertio abiit a nobis, sed propter nos, ut ipse ait : *Vado parare vobis locum (Joan. xiv)*. Sub primo fuit expectatus, sub medio manifestatus, sub tertio absconditus. Ministris primi temporis dixit : *Qui mihi ministrat, me praestetur; ministris secundi : Qui mihi ministrat, mecum gradiatur; ministris tertii : Qui mihi ministrat, me sequatur. Verumtamen et in tempore hodierno ministri sunt diversorum ordinum. Sunt janitores, sunt Nathanaei, sicut levitae, sunt sacerdotes. Ministri tamen proprie, qui et dispensatores, qui filii, servis mercenariis, cibaria dividunt in tempore opportuno, qui panem frangunt parvulis, qui escam salutarem conficiunt, et confectam distribuunt. Ad hos sermo Domini est; ad vos ergo, o Patres. Sed forte respondebitis Domino : *Domine, quo vadis? (Joan. xvi)*, quo? ut sequamur te. Sed si dissimulare non vultis, et viam scitis, et quo, et qui ambulavit scitis, et qui vult Christo ministrare, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. Sane inexcusabiles sumus, Domine Jesu. Vidimus ingressus tuos, Deus, ingressus Dei nostri, ambulationem ipsius et sequelam vestram, nec nos ad memoriam revocare, nec nos pigeat audire. Audi de ambulatione ipsius : *Ero Deus eorum, et inambulabo in eis (Lev. xxvi; II Cor. vi)*. Audi de sequela ministri. Moyses felicissimus minister meus in omni domo mea (Hebr. iii; Num. xii), ergo in domo propria deambulavit Christus, et in eadem secutus est eum minister. Sed attendendum quod dicit, *omni*. Non est enim nisi domus una, de qua : *Unam petii a Domino, hanc requiram, etc. (Psal. xxvi)*. Et alibi : *Qui habitare facit unius moris in domo (Psal. lxxvii)*. Una est enim columba, una ami-*

(146) Plin., l. xxxii, c. 10.

ca (Cant. vi), unica unici. Dicit itaque, in omni domo, id est in omni parte domus. Quare videndum est, quæ sint partes domus, et quomodo Dominus, deambulavit in eis, et quomodo minister debet sequi, et quibus viis.

Imperatoria majestatis est tres partes habere in palatio: cœnaculum, in quo suos reficit; auditorium, in quo lites dirimit; cubiculum in quo dormiens requiescit. Ad hunc modum imperator noster qui imperat ventis et mari in cœnaculo fuit, erudiendo nos; in auditorio dijudicando nos; in cubiculo moriendo propter nos. Erudiendo operibus et verbis, dijudicando pro singulorum meritis, moriendo pro nobis vivificandis. Cœterum, attende quomodo in singulis harum partium deambulaverit. In cœnaculo modo majores, modo minores refocillavit panibus. Sicut enim in parabolis docuit turbas, ita et aperiens os suum, elevatis oculis in discipulos suos, ait: *Beati pauperes spiritu*, etc. (Matth. v), in auditorio modo arguens malos, modo commendans bonos. Sicut enim dixit: *Vae vobis, Pharisæi hypocritæ* (Matth. xxiii), et multa in hunc modum, ita et ad discipulos: *Vos estis lux mundi, vos estis sal terræ* (Matth. v). *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis* (Luc. x). De cubiculo ipse testatur: *Ego dormivi et soporatus sum, et exurrexi, quia Dominus suscepit me* (Psal. lxxv). Deambulavit ergo in cubiculo de strato doloris ad lectum quietis, de ligno crucis ad monumentum decurionis. Quia omnes dolores nostros et languores ipse portavit (Isa. lxxv), stratum doloris versavit sibi in infirmitate sua. Vidisti, minister Domini, præambulatum tuum deambulantem, oportet te sequi eum, quocumque ferit; alioquin non eris fidelissimus in omni domo Domini, ut Moyses (Num. xii). Reor ideo dictum fidelissimum, ut tres partes domus notat. Dicitur enim fidelissimus, respectu fidelis et fidelioris. Ob hoc etiam reor Dominum tria adjectiva apposuisse servo, dicens, eum bonum, fidelem, prudentem, ibi: *Euge, serve bone et fidelis* (Matth. xxv); et alibi: *Fidelis servus et prudens* (Matth. xxiv). Necessè est ergo ministro deambulanti per partes domus, ut sit fidelis, fidelior, fidelissimus: prudens in cœnaculo, fidelis in auditorio, bonus in cubiculo. In cœnaculo, ut sobrie erudiat; in auditorio, ut juste definiat; in cubiculo, ut pia intercedat. Erudiat, quia seminiverbibus, definiat quia prælatus, intercedat quia advocatus. Seminiverbibus in cathedra, prælatus in curia, advocatus in missa. Restat, ut videas, quomodo in his deambulet, ingredi cubiculum conscius juventutis, ut congrue dicas: *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui letificat juventutem meam* (Psal. xli). Ingressere auditorium, nescius negotiationis, ut dicas: *Quoniam non cognovi negotiationem, introibo potentias Domini* (Psal. lxx). Ingressere cœnaculum memor circuitionis, ut dicas: *Circuivi, et immolavi Domino hostiam vociferationis* (Psal. xxvi). Stans ad altare, esto vir, de quo dicitur: *Fuit vir unus in Ramathaim sophim* (I Reg. i). Unde Sapientia: *O viri, ad vos clamato* (Prov. viii). Non habeas senectutem vetustatis, nec pueritiam fatuitatis. Putasne, cum sto coram Deo meo, qui in altari est corporaliter, licet invisibiliter, si offecerit in me rancorem vetustatis, dicet mihi: *Inveterate dierum malorum* (Dan. xxi), hodie venient mala super caput tuum; quæ prius operaberis? Si senserit in me pueritiam fatuitatis, qui debeo psallere sapienter: nec tamen intelligam, quæ dico, vel ago, vel quare: nonne maledicet mihi cum pueris clamantibus: *Ascende, calve, ascende, calve?* (IV Reg. ii). Amen dico vobis, salius mihi esset edere canonem vivum, quam Jesum pro nobis mortuum. Sedens in auditorio, ignora negotiationem; excute manum tuam ab omni munere, ne parcas pauperi, ne munera exoculent te, et faciant senem abocellum, ne diligens munera et sequens retributiones inebriatus obliviscaris iudiciorum Dei. Recumbens in cœnaculo, recordare cir-

cautionis; circui tria, multos, multa, multum. Multas, scilicet, oves languidas, erroneas, robustas: illas curando, has revocando, istas confortando. Audi magistrum Paulum, circumventum: *Græcis et barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum* (Rom. i). Multa vero, quia bonus homo proferi de thesauro suo nova et vetera (Matth. xii). Audi eundem Paulum: *Sapientiam loquimur inter perfectos* (I Cor. ii). Et alibi: *Nihil judicavi scire me in vobis, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum* (ibid.).

Multum quoque oportet currere, ne tribulatio, vel angustia, vel fames, vel nuditas separet te a verbo Dei, sed juxta Apostolum: *Prædica ministerium, fac opus Evangelii, insta opportune, importune* (II Tim. iv). Superest videre, quibus viis deambulandum est nobis, id est, quo nomine prætaxatæ tres viæ censentur. Via cœnaculi dicitur via mandatorum, via auditorii, via veritatis, via cubili, via testimoniorum. De prima dicit Propheta: *Viam mandatorum cucurri, cum dilatasti cor meum* (Psal. cxviii); de secunda: *Viam veritatis elegi* (ibid.); de tertia: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis* (ibid.). Currentem, id est promptum et dilatatum esse necesse est doctorem mandatorum Dei. Unde Petrus: *De fide et spe quæ in nolis est, parati sumus reddere rationem omni poscenti* (I Petr. iii). Et Apostolus: *Cor meum dilatatum est ad vos, o Corinthii!* (II Cor. vi). Quod in auditorio tenenda sit via veritatis, non est qui ambigat. Hæc est regia via, qua incedendum est, non declinandam, ad dexteram vel ad sinistram. Prima ergo:

Lactea nomen habet,

(Ov. l. ii. Metam.)

id est doctrinalis. Secunda nomen habet, via cubili, id est judicialis; ob hoc dicitur testimoniorum, quia quæcumque in missa sunt aut dicuntur, testimonia sunt eorum quæ fecit aut dixit Dominus circa mortem et in morte, unde ipse ait: *Hæc quæcumque feceritis, in meam memoriam facietis* (Luc. xxii). Et Paulus: *Quoties hæc feceritis, mortem Domini annuntiabitis* (I Cor. xi). Ut autem patet de pluribus, quæ scilicet, visibiliter sunt, eliciamus, operæ pretium est, ut attendatis. Stat sacerdos innovatus mente et habitu ad altare, orationem dirigit ad Patrem, quæ collecta dicitur, quia tanquam advocatus omnium orationes colligit et offert ad Dominum. Via testimoniorum hæc est. Testatur enim et ad memoriam revocat, quod Christus in cœna orationes omnium contulit ad Patrem. Cum enim pro præsentibus quos dederat Pater de mundo orasset, addidit: *Non pro eis tantum rogo, sed pro his qui credituri sunt per verbum eorum* (Joan. xvii). Orat vero, quæ postulat fieri, per Dominum nostram, id est Christum, memorans illum: *Si quid petieritis a Patre in nomine meo dabit vobis* (Joan. xv). Numerus etiam orationum via testimoniorum est. Tamen secundum primariam institutionem et ordinem Romanum, una præmittenda est oratio, sicut unum graduale, unum alleluia; una epistola, unum evangelium, sed per Patrum institutionem quandoque dicuntur tres, quandoque quinque et septem. Præter has alius numerus est, non dico reprehensibilis, sed extraordinarius. Cum ergo dicit tres, memorat quod Dominus ter oravit eundem sermonem, dicens: *Pater, si possibile est, transeat a me calicis iste* (Matth. xxvi). Cum dicit quinque, recollit quinque partem Domini passionem, quæ in quinque vulneribus summata est. Cum vero septem, continentiam Dominicæ orationis memorat in septem petitionibus comprehensam; quarum numerum excedere forte præsumptuosum dici debet. Cum transit de dextro cornu altaris ad sinistram, ut in eo quandoque legat evangelium, et in fine redit ad dextrum, constat transitum evangelicæ prædicationis, de Judæis ad gentes, sed in fine redituram ad Judæos. Cum pertransit canonem manibus expansis, fornam

crucis exprimit, in qua Dominus manus suas expandit ad populum non credentem. Cum inclinatus dicit: *Supplices te rogamus*, etc., signat quod Christus, *inclinato capite, tradidit spiritum* (Joan. ix). Cum iterum erigitur, et aliquantulum, voce elevata, dicit: *Nobis quoque peccatoribus*, etc., tunditque pectus, commemorat Centurionem, et alios quosdam rediisse, tundentes pectora sua et dicentes: *Vere Filius Dei erat iste* (Luc. xxiv). Dicitur: *Oremus, preceptis salutaribus*, etc., detegit calicem, qui huc usque lectus erat, magis pro reverentia quam pro mysterio, et detectum elevat. Item deponit eum, et tegit. Via testimoniorum est. Recolit enim quod Joseph de cruce corpus Domini tulit, et posuit in monumento involutum sindone, et advolvit lapidem ad ostium monumenti (Matth. xxvii), et quia per triduum Dominus clausus est in monumento, ideo prius prosequitur tres positiones canonis, antequam iterum amoveat velamen. Primo enim dicit prelationem Dominicæ orationis, quæ protelitur a *Preceptis salutaribus*, usque, *audemus dicere*: Secundo dicit orationem ipsam, quæ a B. Gregorio primo ibi introducta est Tertio dicit embolismum ejusdem orationis, quæ est: *Libera nos, quesumus*, etc. His expletis, quasi triduo consummato, detegit calicem, et fracta hostia in latere dextro, particulam quam frangit deponit in calicem, admiscens eam sanguini, commemorans animam et carnem, quæ in illo triduo separata fuerant ab invicem, in resurrectione, quæ notatur in amotione velaminis, rediisse in pristinum notatur unionem. Denuo offert pacem circumstantibus quia et post resurrectionem Christus stans in medio discipulorum, ait: *Pax vobis* (Joan. xx). Instruens etiam nos, quia si quis accedit ad Eucharistiam sine pace et unitate Ecclesiæ, judicium sibi manducet et bibit. Inde est quod in missis pro defunctis pax non offertur, quia et mortui in Christo translati sunt ab osculo pacis significativo ad veram pacem, id est de figura pacis ad veritatem pacis. Sane dicitur in missa in diebus festis finaliter: *Ite, missa est*; in protestis, *Benedicamus Domino*, et id ipsum via testimoniorum est non operum Christi, ut prædicta, sed cujusdam traditionis Ecclesiæ. In diebus enim Ecclesiæ nascentis, Dominicis et festis diebus tantum, fideles, qui sæcularibus solent occupari negotiis, conveniebant ad audiendum missarum solemniam, quibus rite expletis, ne insolenter recedere viderentur, licentia redeundi ad propria denuntiabatur, ne quando in expleto redire præsumerent. In diebus vero protestis, qui solis divinis mancipantur officii, intererant missæ; quibus nec fuit, nec est danda licentia abeundi retro. Qui enim militat Deo, non implicat se sæcularibus negotiis (II Tim. ii). Sane, si in modum prædictum ministrabitis Christo, adimplebitis quod dictum est a principio: *Qui mihi ministrat, me sequatur*; nos autem ministramus ei, itaque sequamur ipsum. Sequamur vero, ut tandem consequamur; consequamur autem, ut denuo comprehendamus. Comprehendamus quidem, ut in aeternum coregnemus cum Jesu Christo, Domino nostro, iudice nostro, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XLIV.

Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv). Flevit Jeremias in Threnis destructionem civitatis, commemorans crudelitatem matrum, quæ, matrem exuentes, filios suos ad mensuram palmi coxerunt, et devoraverunt eos. De pastoribus etiam Israel, qui curam gregis non agebant, dicit Dominus: *Væ pastoribus Israel* (Ezech. xxxiv). Et conversus ad eos sermonem, ait: *Quod pingue erat, comedistis, quod confractum, non consolidastis*;

A quod erroneum, non revocastis; quod infirmum, non sanastis: nec solum laxis operiebamini, sed lavistis facti estis (ibid.). Et vos similiter, fratres, videte, ne uni vestrum pro omnibus dicat Dominus: *Dispensatorem posui te super familiam meam, et tu panem non ministrasti eis, imo de dispensatore factus es dissipator, de speculatore spiculator. Serre nequam, mittam te in tenebras exteriores, quousque reddas novissimum quadrantem* (Matth. xvii). Distribuentus est itaque, fratres, panis Domini filiis esuriensibus. Sed videte quia est panis mundus, qui distribuendus est filiis, et est panis immundus, qui distribuendus est, vel dandus est servis. Sunt autem isti panes adhuc conjuncti in dono Dei, sicut in area palea cum granis. Tres autem species panum legimus in sacra Scriptura: sunt enim panes Pharaonis, panes oblationis, et panes propositionis; primi panes laici, secundi panes levitici, tertii panes propositionis sive salutis. In primo estis iudices, in secundo sacerdotes, in tertio pastores. Panes Pharaonis in epistola Canonica dividuntur in tres partes, in concupiscentiam carnis, et in concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ (I Joan. ii). Prima est luxuria, secunda est avaritia, tertia superbia. Luxuria enervat, avaritia cruciat, superbia inflat. Luxuria est proferens immunditiam, avaritia est generans invidiam, superbia pariens injustitiam. Luxuria est prebens hominem infra se, avaritia trahens extra se, superbia rapiens eum supra se; infra per pollutionem, extra per vagationem, supra se per elationem. Luxuria deprimit eum infra se; quia cum sit factus ad imaginem Dei ut porcus vivit. Avaritia trahit hominem extra se, quia facit eum amplexari stercora pro croceis. Superbia extollit eum supra se, ut ponat os in caelum; et sic per luxuriam vadit in vitis delectari, per avaritiam in transitorio consolari, per superbiam de potestate gloriari. De luxuria judicatis auctoritate Phinees, qui percussit Hebraeum coeuntem cum Madianitide (Num. xxv). De secundo, auctoritate Domini, qui eiecit ementes et vendentes de templo (Joan. xv). De tertio, auctoritate Eliæ, qui igne cælitus emisit duos quinquagenarios cum suis combussit (IV Reg. i). Debet ergo luxuria transigi, avaritia ejici, superbia uri. Panis oblationis est quasi thus, et thymiana quod offerebat sacerdos Domino, id est oratio, de qua dicitur: *Intret oratio mea in conspectu tuo, sicut incensum*, etc. (Psal. cxl). Iste panis triplex est: Debet enim oratio ampla esse, devota et pura. Ampla, ut pro inimicis oratis, secundum illud. *Orate pro persecutibus et calumniantibus vos* (Matth. v). Devota, ut non remitte petatis, quia, quidquid petieritis pie et perseveranter pro vobis, dabitur vobis statim, vel post. Puritas in tribus consistit. Videndum est, qualis petat, et qui petat et a quo petat. Qualis? qui dignus est impetrare. Quid? vitam, vel meritum vitæ, vel appendentia ad vitam. A quo? a patre; quia qui pater est vult dare. Hoc faciendo, sacerdos estis. (147) Est enim sacerdos, quasi sacrum dans. Is enim sacra dat Deo, qui prædicto modo offert orationem suam Deo. Panis propositionis sive salutis triplex est. Panis angelorum, id est Eucharistia, de quo dictum est: *Panem angelorum manducabit homo* (Psal. lxxvii); panis filiorum, id est verbum doctrinæ, de quo dictum est: *Non est bonum sumere panem filiorum, et de carne canibus* (Matth. xv); panis amicorum, id est exemplum vitæ, de quo dicitur: *Amice, accommoda mihi tres panes* (Joan. xxi). Propter hunc triplicem panem dictum est ter Petro: *Pasce oves meas* (Luc. xi), ac si diceret ei Dominus: *Pasce Eucharistia, pasce doctrina, pasce bona vita*. Quod autem dictum est Petro et apostollis omnibus est dictum, et vobis eorum vicariis et successoribus. Ergo pascite pane angelico, pascite verbo, pascite exemplo, ut de pasceis sollicitudinis trahat vos Dominus ad pascea satietatis,

(147) Ibid., l. xvii. Elym., c. 12.

Jesus Christus, Dominus noster, iudex noster, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XLV.

AD SACERDOTES.

Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus (Psal. xl). Fratres mei et domini, magna est eminentia dignitatis vestrae, ordinis vestri et officii, nisi sponte dissimulare vel negare velitis, quod verum est. Scitis quanta sit vobis indicta necessitas servandi continentiam, pie et religiose conversandi inter homines, quibus divina misericordia vos præfecit in spiritualibus. Verbum breve et verum, vestra in pace dixerim. Quanto dignitate, ordine et officio aliis sumus altiores, tanto in conspectu Dei sumus despectiores, si dignitati indigna conversatio contradicit, si ordini inordinata vita obloquitur, si officii nostri munditiam vitæ incontinentia impugnat. Concorditer conveniunt, et convenienter concordant, sacer ordo et continentia. Si in sacro ordine sine continentia invenimur, quanto ordine erigimur, tanto incontinentia deprimimur. Opera pietatis semper sunt a nobis exercenda, et maxime in hoc tempore, quo divina misericordia piis fletibus et pœnitentiæ indulsit, quatenus ad eum, a quo recesseramus peccando, revertamur pœnitendo, confitendo, carnem macerando. Caro læta traxit nos ad culpam, afflicta retrahat ad veniam. Alio tempore parum religionis habuit, qui hoc tempore religiosior non existerit. Quod sit pietatis opus, et quæ merces operis aperit Propheta, ubi dicit: *Beatus qui intelligit*; etc. Verba hæc adeo sunt plana, adeo evidentia quod quidquid in expositione eorum dictum fuerit, potius rem involvit, quam evolvat; tenebras inducit, et non lucem. Est tamen per misericordiam Dei aliquid subtilius investigandum. Propheta *egenum et pauperem* vocat Jesum, qui ex magna miseratione nostra carnem indutus apud nos tanquam pauper et egenus est conversatus, nec tantum proprii habens, secundum quod homo, ubi caput reclinaret, juxta illud: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet (Matth. viii)*. Reclinatum tamen illud in ara crucis, moriens ut verus homo, ne alii homines morerentur morte æterna. Super hunc egenum et pauperem intellige, qui Jesum Christum, licet captum, licet fugiatum, licet in cruce extensum, licet lanceatum, licet sputis et itum, Deum credit et Dei Filium. Qui pia fide hæc cernit, qui fide et virtute ista complectitur, licet aliquando ex carnis fragilitate excedat, divina tamen misericordia ab eo finaliter non recedit, quia *liberabit eum Dominus in die mala*. Diem malum appellat, diem iudicii, non quia mala sed quia multis amara propter amaritudinem futurorum in ea. Quid enim magis amarum quam trudi in pœnas nunquam desituras, pati miseriam sine fine, sustinere tenebras absque lucis vicissitudine? In tantis pœnis vivere, est continue mori, et nunquam deficere, juxta illud S. Gregorii (148). Cujus vita moritur in culpa, ejus mors vivet in pœna. Quæ poterit major esse crubescencia, quam in conspectu sanctorum angelorum, et omnium sanctorum aperiri conscientias singulorum? Unde dicitur: *Sedit Antiquus dierum, et ecce libri aperti sunt (Dan. vii)*. Libri conscientiarum tunc aperientur, qui modo iniqua obstinatione sigillati tenentur. Si modo alicujus nostrum omnia secreta ad omnium nostram notitiam prodirent, vix præ pudore subsisteret, quia sic detectum conspiceret. Nullus nostrum adeo correcte vixit, nullus nostrum adeo correcte sunt opera, quin miro perfunderetur rubore, si videret reserari omnibus latebras conscientia. Recte ergo dies iudicii amara dicitur, in qua

nihil opertum, quod non reveletur. Differentiam vel eminentiam nostri status ad alios, clericorum ad laicos Osee propheta insinuat, ubi dicit: *Si fornicatus est Israel, saltem Juda ne delinquas; nolite ingredi in Galgala, et in Bethaven ne ascenderitis (Ose. iv)*. Verba hæc sunt Osee prophetae, qui nomine et opere Salvatorem præfiguravit. Osee enim interpretatur *salvator*, cum significans Salvatorem, qui salvum fecit populum suum a peccatis eorum (*Matth. i*). De quo alibi dicitur: *Ipse veniet, et salvabit nos (Isa. xxxv)*; venit enim quærere et salvum facere, quod perierat. Osee præcepto Domini uxorem duxit fornicariam; et Filius Dei Patri obediens in ara crucis sibi Ecclesiam junxit. Ducta est ab Osee quæ fuerat fornicata, et gentilitas sordibus idololatriæ polluta sanguine Christi est abluta, et sic eidem data in sponsam, in triumphantibus, nec rugam habens, nec maculam (*Ephes. v*). Ecce quanta convenientia significant ad significatum, præconis ad præconizatum, umbræ ad rem, promissionis ad veritatem. *Si fornicatus est Israel, etc.* Mos est sacræ Scripturæ nomine Israel decem significare tribus, nomine Juda duas. Duæ tribus arcem obtinuerunt regni, et dignitatem sacerdotii. Tribus enim levitica, quæ pro aliis orando et offerendo intercessit, a tribu Juda et Benjamin non recessit. Ante regni divisionem omnes tribus dicebantur Israel, sed post factam divisionem, nomen quod omnibus fuit commune, majori parti, id est Christi tribus factum est speciale. Recte ergo per Israel significantur laici, per Judam clerici, qui licet sint numero pauciores, sunt tamen dignitate eminentiores. Si ergo Israel, id est laici fornicantur, saltem Juda, ne delinquas. Non enim debent clerici altaris ministri, et prælati exemplo peccantium trahi ad peccandum, sed verbo et exemplo trahere alios ad munde vivendum. Si laicos luxuria inquinat, saltem ecclesiarum prælatos vitæ munditia non deserat, ut quanto dignitate aliis præferuntur, tanto munditia spectabiliores habeantur. Beatus homo, qui sicut honoribus, sic excellit et moribus. Si comes dignitatis nostræ, fratres mei, munda conversatio, ne reverentiæ, quam dignitas nostra ex postulat, perversus vivendi modus contradicat. Israel interpretatur *vir ridens Deum*. Attendat populus se creatum ad videndum Deum: vivat caute, ne decidat ab eo, ad quem interpretatio nominis excitat (*Ose. i*). Juda sonat *confitens*. Ad duplicem confessionem tenentur clerici, peccati proprii et laudis divinæ. Simus diligentes, ne muti in alterutro illum perdamus, ad quem suspirat devota confessio. Et notandum, quod loquens de Juda dicit *ne delinquas*. Is delinquit, qui quod facere debet, relinquit. Prælati non solum mortale est perpetrare mortalia, sed et perpetrantes non arguere, juxta illud Apostoli: *Insta opportune, importune, argue, increpa, obsecra in multa patientia (II Tim. iv)*. Qui alios tenetur arguere, et non arguit, pœne graviori se subjicit (149), unde illud: *Maledictus homo, qui prohibuerit gladium suum a sanguine (Jer. xlvi)*. Non caret scrupulo societatis perversæ, qui manifesto facinori desinit olviara.

Nolite ingredi in Galgala, et in Bethaven ne ascenderitis. Galgala locus fuit in deserto, ubi populus secundo est circumcisus (*Jos. v*), non in personis eisdem, sed in aliis multitudinis ejusdem. Aliquanto tempore circumcisio in deserto dilata fuit, sed ubi ad Galgala perveitum est, iterata, non in prius circumcisus, sed in 3° novo circumcidendis. Huic loquendi modo simile est illud: *Cum occideret eos, quærebant eum et revertentur (Psal. lxxvii)*, non occisi, sed metu occisorum alii Bethaven locus est ubi Jacob gloriosam illam vidit visionem, angelos ascendentes et descendentes, et dixit: *Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam*

(148) Greg., l. xv *Moral.*, cap. 9.(149) C. *Facien:is*, dist. 86.

(Gen. xxviii), unde et nomen iste dictus est Bethel, id est domus Dei. Populus postmodum satuo errore seductus in eodem loco idola adoravit, et dictus est locus Bethaven, id est domus idoli. Per Galgala et Bethaven duo vitia significantur, luxuria et avaritia; a quibus eo difficilius liberamur, quo gravius per hæc impugnamur. Galgala *volutabrum* interpretatur, et significat luxuriam, in qua, qui carnis spurcitiis amat, volutatur, juxta illud: *Sus lota in volutabro luti, et canis reversus ad vomitum (II Petr. ii)*; unde alibi dicitur: « Vir luxuriosus ad omnia inutilis. » Bethaven sonat domus idoli, et significat avaritiam. *Avaritia enim servitus idoli est (Gal. v)*. Ne ingrediamur, fratres mei, Galgala, nos inquinando per luxuriam, neque ascendamus in Bethaven idolis serviendo per avaritiam. Propheta in præcipiendi modo notavit, qua cautela sit opus in vitando vitio. *Nolite ingredi Galgala, non ad egressum monet, sed ingressum prohibet. Nunquam enim luxuria facilius vincitur quam fugiendo, nusquam cautius vitatur quam ab ea declinando, nunquam perfectius expugnatur quam ab ejus congressu se cohibendo;* unde Apostolus: *Fugite fornicationem (I Cor. vi)*, et David: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos a nos ad petram (Psal. cxxxvi)*, et iterum:

Et neglecta solent incendia sumere vires.

Hinc Hieronymus (150), hostem, id est luxuriam, dum parva est, interimine, nequitia elidatur in primo semine. Et illud:

*Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.*

(OVID. l. i De rem. amor.)

Præcedentes ergo omnem occasionem cadendi per luxuriam, Galgala non ingrediamur; non tantum detestantes luxuriam, sed fugientes omnem occasionem trahentem ad ipsam, videlicet loca, personas; loca ad libidinandum apta, personas ad decipiendum idoneas. Hæc enim omnia rebus dialoli sunt plena. In Galgala populus secundo fuit circumcisus; et duplex circumcisio ad hoc exigitur, ut plene luxuria vincatur. Circumcisio cordis, et circumcisio corporis. Corde et corpore circumcidimur, quando et corpus custoditur ab immundo opere, et cor cohibetur a turpi cogitatione. unde dicitur: *Ure renes meos, et cor meum, Deus (Psal. xv)*. Et iterum: *Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii)*. Lumbi dixit, et non: lumbus non enim sufficit præcingere lumbum corporis, nisi et præcingamus lumbum cordis. Ezechiel vidit hominem præcinctum potere usque ad renes (Ezech. xxiii), Joannes in Apocalypsi vidit hominem succinctum usque ad mamillas (Apoc. i). Succingamur ergo non tantum usque ad renes corpus custodiendo, sed usque ad mamillas cor ab immundis cogitationibus cohibendo. Neque ascendatis in Bethaven, ubi Propheta, imo Dominus per prophetam avaritiam prohibuit, bene ascensionis meminit; hoc ipse ostendens avaritiam non solum minores, sed et majores involvere: *Omnes enim amant munera, et sequuntur retributiones (Isa. i)*, et nonnunquam carne edomita per abstinentiam subreptit avaritia, quæ poluit, et cruciat totam conscientiam. Pauci enim laevantur, quos odor munerum non inclinet, et incurvet; sed beatus, qui *excussit manum suam ab omni munere (Isa. xxxiii)*. Hæc pestis multos socum trahit, difficile vincitur, mentemque inflammat ad rapiendum, ad servandum autem semper tenaciter laxat. Propheta ab utroque delortans, ait: *Rapinas non concupisces. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere (Psal. lxi)*. Hæc duo vitia filia sunt sanguisugæ, de qua Salomon loquitur (Prov. xxx). Sanguisuga vermis est, a sugendo sanguinem dictus. Hujus vermis natura est, ut sanguini sugendo appositus, non prius cesset sugere, quam vivere. Ubi

A enim sugere desinit, mori incipit. Talis est dialolus, qui quantum potest et quantum potest, mors non cessat fallere, et quanto nos nequius decipit, tanto graviori poenæ seipsum subjicit. Hujus summa filia, luxuria et avaritia, quæ in hominem, quem sugere incipiunt, magis et magis inardescunt. Quæ t millia hominum is pater per has filias ad infernum perduxit? Puto quod tertia pars hominum pereat occasione harum filiarum. Luxuria quandoque ad modicum temperatur, sed postmodum eo fortius revertitur, quanto debilius ei resistitur. Avaritiæ nihil satis est. Avari animus dum ignescit ad id quod non habet, modicum putat quicquid habet:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
(HORAT. De arc. poet.)

Præcepto Apostoli acquiescentes, sicut exhibuimus membra nostra immunditiæ ad iniquitatem, sic exhibeamus ea justitiæ ad sanctificationem (Rom. vi). Luxuriam fugientes, avaritiam detestantes, nec ingredientes in Galgala, nec ascendentes in Bethaven. Nos, fratres, qui viri dicimur, qui robusti sumus, qui masculinos animos habere debemus, quid dicemus coram iudice nostro, nunc mansueti, territi in futuro? Virgunculæ ætate infirmæ, sexu fragiles, scilicet Agnes, Cecilia; nos judicabunt. Harum altera tertio decimo anno ad martyrii gloriam pervenit. Istæ virginitatem custodientes gloriose pro Christo sunt passæ. Nos miseri corpore robusti, sed animo infirmi ad ætatem naturam jam pervenimus, et quid unquam pro Domino sustinimus? nullas mundi delicias intactas reliquimus, omne præteritum lasciviæ nostræ percurrunt desideria. Vereor ne illud terribile nostris auribus licet invidis, insonet: *Potentes potenter tormenta patientur (Sap. vi)*, et quia per nos vitia resistere non valeamus, rogemus omnes, rogemus singuli pium confratrem nostrum Jesum Christum, quatenus ipse nos adjuvare dignetur, qui in præsentem carnem suam edulio nos reficit, et in futuro Trinitatis visione satiabit benignus magister noster Jesus Christus, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XLVI.

Stetit angelus juxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu sua, et data sunt ei incensum multa (Apoc. viii). Unus est sermo, quem audistis, et duo sunt sacramenta quæ revelavit Dominus servo suo Joanni in Apocalypsi sua, alterum de Christo, alterum de Christi ministro, id est sacerdote. De Christo sic: Angelus est nomen officii, nam et nuntii sunt (Hebr. i). Omnes autem beatorum ordines spirituum mittuntur in ministerium salutis humanæ. Omnes ergo angeli sunt, juxta illud: Qui facit angelos suos spiritus; determinantur autem sæpe in S. Scriptura ex potestate sibi tradita. Alii enim præsent regionibus, de quibus in D nicæ (cap. x): *Princeps Græcorum, princeps Persarum*; alii præsent Ecclesiæ, de quibus in Apocalypsi (Cap. ii): *Dic angelo Ephesi, angelo Laodiciæ*; alii præsent personis, unde in Actibus apostolorum (cap. xii): *Angelus Petri stat ad ostium*. In prætaxato autem capitulo nulla additur determinatio, et intelligatur non angelus Domini, sed angelus Dominus, qui est Christus Jesus, magni consilii Angelus, qui resurgens stetit juxta aram. Ara dicitur, quasi arida; quæ enim cremantur, arefiunt in cineres. In ara crucis arefacta est caro Christi, sicut testa in fornace, unde: *Aruit tanquam testa virtus mea (Psal. xvi)*, quia moriens jacuit super aram, resurgens stetit juxta aram, id est fluxu mortalitatis erectus est in statum sempiternæ immortalitatis. Jam enim non moritur, mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi). Statim data sunt ei incensum multa. Incensum quandoque est typus orationis unde: *Intret oratio*

(150) Hieron. ep. 4, ad Demetr.

mea sicut incensum in conspectu tuo, Domine (Psal. cxi). Quandoque exaltationis, ut ibi: *Quæ est ista, quæ ascendit sicut virgula fumi ex aromatibus per desertum (Cant. iii).* Christus autem resurgens multum exaltatus est majestate, potestate, cognitione. De majestate legitur: *Propter quod exaltavit illum Deus, et dedit illi nomen quod est super omne nomen (Phil. ii);* de potestate ipse testatus est: *Data est mihi omnis potestas in celo, et in terra, et in mari (Matth. xxviii);* de cognitione etiam ipse prædixit: *Vos eritis mihi testes in omni Judæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ (Act. i).* Habuit autem Christus resurgens *thuribulum aureum in manu sua.* Per aurum sapientia significatur. Est ergo caro Christi thuribulum aureum, in quo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ sunt absconditi (Colos. ii). Hæc est urna aurea, manna plena (Hebr. ix), quæ dum pateretur, erat in manibus lanistarum, juxta illud: *Terra data est in manibus impii (Job xi).* Cum autem resloruit, reposita est in manu Mediatoris. Superest ut, quod prædiximus, sacerdoti assignemus, et tunc determinate dici potest: *Stetit angelus Domini, juxta aram templi.* Nam et sacerdos est angelus, unde in Malachia: *Labis sacerdotis custodiunt scientiam, et ex ore ejus requirunt sapientiam. Angelus enim Domini exercituum est (Mal. ii).*

Sane in hoc capitulo tria considerantur: Officium illud sacerdotis, quod est: *Introire ad altare Dei,* et duplex causa intrandi. Prima est, ut *thuribulum aureum ferat in manu sua,* id est corpus Domini verbo consecratum manibus tractet, ministerio dispenset. Secunda est, ut multiplici orationum intercessione divinam gratia populo mitiget indignationem. Quod ut elucescat, altius ordiendum est de triplici sacerdotum officio, et unumquodque singulis exprimat capitulis. Est enim pastor, est et iudex, est et intercessor, pastor in Ecclesia, iudex in cathedra, intercessor in missa. Pastor, ut sane erudiat, iudex ut juste definiat, intercessor, ut pie subveniat. Singula quoque latius prosequatur. De primo sic: *Decambulavit angelus Domini circa atria templi, habens virgas in manu sua, et data sunt ei pascua multa;* de secundo sic: *Sedit angelus Domini super cathedram templi, habens calicem aureum in manu sua, et data sunt ei pocula multa;* de tertio sic: *Stetit angelus juxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu sua, et data sunt ei incensa multa.* Sane pastoris est decambulare, juxta illud: *Elegi vos, ut eatis, et fructum afferatis (Joan. xv).* Quatuor fuerunt atria templi: primum sacerdotum, secundum virorum, tertium mulierum, quartum immundorum, juxta hunc modum quatuor sunt genera ovium sub pastore, oves infirmæ, oves contractæ, oves erronæ, oves robustæ, secundum illud Ezechielis: *Quod infirmum est, non sanastis; quod confractum est, non solidastis; quod erroneum, non revocastis; quod robustum, confirmastis (Ezech. xxxiv).* Infirma ovis est, quæ ad tempus credit, et in tempore tentationis recedit, sicut Petrus, qui confessus est Filium Dei, postea ad vocem ancillæ negavit. Hanc, ne deficiat, foveat pastor in hunc modum: *Fili accessisti ad servitulem Dei, præpara animam tuam ad tentationem (Eccli. ii).* Fidelis est Deus, qui non permittit tentari super id quod potes (1 Cor. x). *Castigat autem pater omnem filium, quem recipit (Hebr. xii),* ut hereditatem tribuat castigato. Ovis contracta est, quæ computruit in stercore suo (Joel. i), quæ exultat in rebus pessimis, et gloriatur cum malefecerit (Prov. ii). Hanc, ut surgat, excitet pastor in hunc modum: *Surge qui dormis, exurge a mortuis, et illuminabit tibi Christus (Ephes. v).* Si vero ad manum tangentis non evigilavit, adhiteat punctione comminationum, dicens: *Ignis tuus non extinguetur, et vermis tuus non morietur (Isa. lxvi),* transibis de aquis nivium ad calorem, ubi erit fle-

lus, et stridor dentium (Matth. viii). Ovis erronea est, quæ sequitur gregem alienum, quæ si vadit post Arium, dicat ei, quod Veritas dixit: *Ego et Pater unum sumus (Joan. x).* Si secundum Nestorium duas asserit personas in Christo, audiat a pastore: *Non duo tamen, sed unus est Christus.* Ovis robusta est, quæ cum Apostolo posteriorum oblita, in anteriora se extendit, hæc confortanda est in hunc modum. Sta in viis tuis, et considera quæ sit via æternalis. *Eccepecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum (Psal. xxvi).* Sic ergo decambulans pastor, quinque virgas habet in manu sua. Prima est virga potentia, secunda disciplina, tertia doctrina, quarta misericordia, quinta custodia. Per primam punit, per secundam corrigit, per tertiam erudit, per quartam præcipit, per quintam munit. Prima est terribilis, secunda est favorabilis, tertia utilis, quarta dulcis, quinta laudabilis. Primam habet in elatos, secundam in inquietos, tertiam in parvulos, quartam in devotos, quintam in universos. Tali nimirum dantur pascua multa: talis enim pastor profert de thesauro suo nova et vetera. Horum summam tradidit homo Deus Petro, cum ter dixisset: *Pasce oves meas (Joan. xxi),* tria pascua designavit, ac si diceret: *Pasce doctrina, pasce vita, pasce morte tua.* Superest ut de judicio disseramus: *Sedit angelus Domini super cathedram templi, dum dijudicet inter causam et causam, cum separat mundum ab immundo, sed attendat, quem calicem habeat in manu. Est calix aureus Babylonis (Jer. li),* de quo potioravit Jeremias reges terræ, in quo miscetur vinum erroris et vinum vertiginis. Hæc est *sapientia mundi,* quæ est *stultitia apud Deum (1 Cor. iii),* et sapientia Dei, [F. leg. carnis] quæ est inimica Deo. Prima suadet inania, secunda suavia; per primam sapere, desipere est; per secundam, insanire. *Est et calix in manu Domini vini meri plenus misto (Psal. lxxiv).* Hunc sacerdos habeat in manu sua, ut non consideret vultum potentis, ut non misereatur pauperi in mala causa non exoculatus muneribus, non inebriatus odio vel amore obliviscatur iudiciorum Dei. Maxime cum sole (sic) confessor calicem habeat in manu sua, in quo dantur ei pocula multa, tria scilicet vini genera. Primum est purgativum, secundum exhilarativum, tertium soporiferum. Primum est austeritatis, secundum jucunditatis, tertium quietis. Prima enim est comminatio pœnæ æternæ, secunda certitudo vitæ cum pollicitatione vitæ, tertia est injunctio cessationis a peccato, ac si diceret: *Vade, jam noli peccare (Joan. v).*

Superest aperire de intercessione. Stat angelus juxta aram templi, dum canitur antiphona ad introitum. Sic enim in Apocalypsi legitur, dum canerent septem angeli tubis: *Stetit angelus juxta aram templi, etc.* Coelestibus quadraginta quinque antiphonas instituit ad introitum decantari, sub tripudio, id est sub trina repetitione. Introitus enim sacerdotis ad altare adventum Christi in carnem representat, qui fuerat a prophetis præannuntiatus, tandem ab apostolis est testificatus, in ipso vero Christo manifestatus. Cantatur ergo antiphona, primo, ut representetur raticinium prophetarum; cantatur secundo, ut figuretur testimonium apostolorum; cantatur tertio propter manifestationem Domini Joæ; unde sacerdos in typo Christi, dum canitur *Gloria Patri,* convertitur ad cantantes, ac si diceret Christus: *Ecce adsum.* Tamen in primitiva institutione alia fuit causa conversionis. Tandem enim cantabatur antiphona, donec sacerdos conversus elevata manu innuebat cantori, ut diceret: *Gloria Patri.* Stans ergo sacerdos quasi in medio juvenulorum tympanistrarum, accedit ad osculandum altare; ac si dicat Christus: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis (Joan. xvi).* Deinceps dantur ei incensa multa, id est multiplicitium orationum suffragia. Nec hoc dictum reor pro-

numero orationum, quas quidam usque ad tedium multiplicavit. Proprie enim, sicut unum est Evangelium, una epistola, unum graduale, unum alleluia, sic esse debet una collecta, una secreta, una post-communionem. Ne tamen quasi traditiones Patrum subterfugere videamur, tolerabilis est multiplicatio, si septenarium non excedat. Nam sub hoc numero petitiones orationis Dominicæ includuntur. Dicuntur ergo incensa multa: quia propriæ sunt decem, scilicet orationes in missa. Prima dicitur collecta; secunda, secreta; ultima, post-communionem. Septem sunt in canone, præter orationem Dominicam. In prima orat sacerdos, vel pro bonis, ut adsint, vel pro malis, ut absint. Et dicitur collecta quia petitiones omnium in unum collectas, solus refert ad Dominum. Præsalutat tamen eos, pro quibus orat in hunc modum: *Dominus vobiscum*. Quæ forma salutandi, licet sumpta videatur ab angelo, qui dixit Gedeoni: *Dominus tecum, virorum fortissime* (Jud. vi), vel a Booz, qui dixit messoribus: *Dominus vobiscum* (Ruth. ii); melius tamen a Paralipomenon sumitur; ubi regi Asa, et populo, qui secum collectus erat ad prælium, dixit sacerdos: Audi, rex Asa, et omnis populus Juda et B. njamin: *Dominus vobiscum* (II Par. xv), qui collecti estis ejus facere voluntatem. Responsio autem populi in secunda Epistola ad Timotheum (cap. iv) legitur, ubi scriptum est: *Dominus Jesus cum spiritali tuo*. In omni autem salutatione convertitur ad populum, præter illam, quæ præfationem antecedit. Jam enim accedit ad consecrationem Dominicæ corporis, jam quasi posuit manum ad aratrum, jam non licet ei respicere retro.

Collecta utitur ante hostiam, ubi orat pro hostiæ benedictione. Quæ quia a solo sit sacerdote, secreta dicitur, sicut et sequentia, quæ ab ipsa solo fiunt. Est tamen causa specialis, quare secreta dicatur. Traditur enim quod quidam Patrum, dum secretam, elevata voce, diceret, irrisus fuisset a pastoribus juxta modum ipsius cantantibus. Quibus cum maledixisset, fulminati sunt. Proinde introductum est, ne audiatur a populo. In illis vero septem, quæ sunt in canone: prima est pro Ecclesia sancta catholica, ut eam Deus custodire et regere digueatur in toto orbe terrarum una cum pastore suo papa nostro. Quod vero quidam addunt de rege et antistite suo, nova est traditio. In secunda orat pro circumstantibus, quorum fides Deo cognita est. Inde est, quod catechumeni, quia nondum sacramenta fidei receperunt in principio canonis sub canone excluduntur (150°). In tertia, pro seipso orat, ut orationem servitutis suæ Dominus placatus accipiat. Tandem ad divini corporis consecrationem accedit, qua confecta, quarto suppliciter orat, pro acceptance hostiæ, ut per manus angeli in conspectum divinæ majestatis perferatur. Quinto orat pro mortuis in Christo quiescentibus. Sexto, pro peccatoribus, ut eos Dominus venia largitur admittat. Tandem elevata voce, præfationem cum oratione Dominica profert, septimo dicit embolismum ejus, quod sonat superaccrescens. *Libera nos*, scilicet. In e. embolismo secreto orat pro pace danda.

In ultima, quæ post-communionem dicitur, spiritualiter orat pro his qui ad communionem Domini accesserunt. Sane hæc sunt incensa sacerdotis multa. Cavendum est summo opere, ne super ignem alienum hæc offerat. In epistola quidem Canonica triperitus ignis alienus describitur, *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ* (I Joan. ii), id est luxuria, avaritia, superbia. Prima inquinat, secunda cruciat, tertia inflat. Nadab et Abiu in die consecrationis suæ super ignem luxuriæ obtulerunt; in præcedenti enim nocte uxores suas cognovisse traduntur, et adeo ignis devoravit eos (Num. xxvi). Chore, et cum eo ducenti, id est

A ambientes sacerdotum super ignem avaritiæ obtulerunt, et devoravit eos ignis (Num. xvi). Ozias usurpans sacerdotium cum regno lepra in fronte percussus est (II Par. xxvi). In hunc modum sacerdos, qui offert super ignem alienum, non evadet ignem æternum, a quo liberet nos Jesus Christus, Dominus noster, judex noster, cum veneri: *judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem*.

SERMO XLVII.

AD SACERDOTES ET PRÆLATOS.

Homo cum in honore esset, non intellexit, cor paratus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psal. cxlviii). Deus ultionum Dominus sæpe numero per servos hos prophetas memorat et beneficium, quod homini contulit, et peccatum, quod homo attulit, et pœnam quam judex intulit, ut ita det metuentibus se significationem, ut fugiant a facie arcus. Porro magnus ille sigulus, qui formavit auroram et solem, plangit his verbis primogenitum hominem, plasma suum nobile, quod sibi formaverat in honorem, sed vitio suo transfusum est in contumeliam, quia cum pro se ipsum esse voluit, se ipsum perdidit, et in omnem posteritatem hæreditariam transfudit perditionem. Ne vero posteritas conqueri queat, tanquam quæ non rapuit exsolvens, omnem causam perditionis humanæ refert sigulus in figmentum, Deus in hominem: qui cum factus esset ad imaginem Dei, ventilatorio spiritu repletus genuit nos ad imaginem sui, quia lege nature, qualis pater, tales filii. Verumtamen possunt prædicta verba significanter dici ad ministros Ecclesiæ, ad gregis Dominicæ pastores, ad executiendam ab eis negligentiam, et cautelam inculcandam, quibus summo opere, et præ omnibus cavendum est a lapsu, cum quanto gradus eorum altior, tanto gravior casus, et sit eis persuasio tanquam a minori, ac si dicatur eis: Pensate vos Domini, qui etiam regale sacerdotium, gens sancta, positi in superlativo gradu hominum, si tantus est lapsus a gradu positivo, quam gravior est a superlativo? si tantus ab infimo, quantus a supremo? Sane, ut de aliis omittamus, quatuor sunt gradus, quibus ascen: it sacerdos Dei summi, ut stet super speculorum ad custodiendum vigiliis noctis super gregem suum. Primus est nature, secundum gratiæ, tertius excellentiæ, quartus potentiæ. In primo nascimur, in secundo renascimur, in tertio promovemur, in quarto præficimur. Per primum sumus homines, per secundum fideles, per tertium sacerdotes, per quartum pastores, videlicet, nati, renati, signati, prælati. Est autem singulorum graduum cuique suum idioma. Primus est in honore, secundus in decore, tertius in dignitate, quartus in potestate. Sane de honore hominis in primo gradu neminem credimus ignorare. Factus est in anima ad imaginem et similitudinem Dei sui (Gen. i), in corpore erecto ipsius animæ similitudinem gerens, os habens sublime, ut contempletur cælum et cæli lumina, propter quem factus est mundus sensibilis cum omni suppellectili sua. Dominus animantium terræ, acola paradisi, angelorum concivis, domesticus Domini Sabaoth, de homine futurus tanquam Deus, qui cum in honore esset, non intellexit, ut subesset plasmatori suo, sed coesse volens corrui comparatus jumentis insipientibus, et similis factus est illis; non solum in necessitatibus suis, quia partitur cum jumentis cibum terræ, sed etiam in affectionibus cordis pectore et ventre serpit, dolosus vulpem, avem instabilis, luxuriosus suem, iracundus ursum, superbus equum, stolidus asinum vivit, et quod detestabilis est, in corpore erecto animæ similitudinem tenet. In anima vero curvata Dei similitudinem bestiali mutavit similitudine. Porro tres gradus reliquos, fidelis scilicet, sacerdotis, pastoris, nescierunt philosophi, nesciunt

Infideles. Proinde constemur tibi : *Domine cœli et terræ, quoniam abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi).* Nos itaque, quibus datum est nosse mysteria regni (*Matth. xiii*), attendamus gradus ascendentes, fidelis enim ascendens de lavacro, decorem indutus est, de honore imaginis ascendens ad decorem adoptionis. Hic est decor, quem Propheta nivi comparat, et præfert, dicens : *Lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. l).* Hic est decor, pro quo sponsus alludit sponsæ, inquiens : *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te (Cant. iv).* Hic est decor, ad quem hortatur Psalmistes noster rex in Israel filium suam. *Audi, filia, obliviscere populum tuum, et domum patris tui : et concupiscet rex decorem tuum (Psal. xlv).* Hæc est vestis Christi nivea, qualem non potestullo facere super terram. Hæc est vestis candida, quæ superinduitur baptizato. Verumtamen homo Dei, cum in hoc decore esset, non intellexit, imo Spiritui sancto contumeliam faciens, vestem fidelium mutans in similitudinem pellis Æthiopum comparatus est, *jumentis lascivientibus, et similis factus est illis, quæ contra stimulum calcitrantes jugum sibi impositum distrahunt, a via divaricant, et ideo cæduntur, donec quiescant, vel si inter flagella insolentiores fuerint, abjiciuntur; et parci virgæ pater pro odio filii? Summa vero miseria est, ubi non adhibetur correctio, quia desperat emendatio, unde Dominus ad Hierusalem : *Ultra non irascar tibi (Ezech. xvi).* Superest, imo nostra interest, attendere tertii gradus dignitatem : quantus scilicet, sit sacerdotii gradus. Ubi primo notandum occurrit, quia productior est ascensus ad hunc gradum nunc, quam in primitiva Ecclesia. In qua qui tantum fidelis erat, diaconus fiebat, vel sacerdos. Introducti postea sunt quidam minorum ordinum gradus, per quos, tanquam per cantica graduum ascenditur ad sacerdotium. Hic est thronus eburneus, cuius reclinatorium aureum est, ad quem ascenditur sex gradibus purpureis media charitate constratis propter filias Hierusalem, ubi sacerdos Dei summi ascendit ad dignitatem familiaritatis. In opere creationis non fuit, qui adjuvaret spiritum Domini, aut consiliarius esset. In mysterio vero redemptionis nostræ voluit habere coadjutores, dicens : *Hæc facite in meam commemorationem (Luc. xxi).* Est ergo sacerdos coadjutor redemptoris, consiliarius Domini Sabaoth, cuius consilio offensi redeunt in gratiam Dei sui. Hic est dapifer mensæ Christi, offerens Patri cibum cum servis, cuius verbum accedit ad elementum, et sit sacramentum, ejus manu conficitur medicamentum medicatum sapienter, quo restituntur sanitati vulnerati a serpente. In exterioribus quoque elucet dignitas sacerdotis. Quantum est, quod ad elevationem manus ejus inclinantur capita populi, ut invocet super eo nomen Dei sui? Quantum est, quod reges gentium et principes populi flexis genibus offerunt ei munera, et deosculantur manum, ut ex ejus contactu sanctificentur? Verumtamen homo a secretis, cum in hac dignitate esset, non intellexit, sed quærens quæ sua sunt, sedens in insidiis adversus Dominum suum, comparatur jumentis insanientibus, et insanior factus est illis, quæ vel artus suos morsibus discerpunt, vel in quæque obstantia ruendo excerebrantur, vel, facto impetu, in præceps submerguntur. In eundem modum oratio illius sit ei in peccatum; sit ei mensa Domini in laqueum, et in retributiones, et in scandalum. Si docet, aut silet, væ ampulæ, docenti enim dicit Deus : *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. xlix.)* Silens vero incurret væ canis somnolenti, et nuti, et non valentis latrare, et descendet in infernum vivens (*Isa. lvi*). Postremo de quarto et ultimo gradu considerandum est; cum scilicet de dignitate sacerdotis homo ascendit ad potestatem judicis, ad*

A sollicitudinem pastoris, ut vocatus a Domino sicut Aaron audiat ab eo : *Pasce oves meas (Joan. xxi)*, et ut breviter dicam, ordinatur in infirmis Christi vicarius, Ecclesiæ prælatus, habens in sententia primum, et curiæ cœlestis ascensum, piscator hominum, pastor animarum, ultor injuriarum, ultor penitentium, fidejussor præriorum, ambulans super aspidem et basiliscum, conculcans leonem et draconem. Verumtamen homo sublimis, cum in hac potestate esset, non intellexit, sed impinguatus, incrassatus, dilatatus, magnificavit super Dominum supplantationem, et ideo comparatus est jumentis morientibus, et putridior factus est illis; cuius error trahitur in exemplum, cuius fetor a mari usque ad mare, malitiosus ut Lucifer, qui traxit tertiam partem stellarum secum; piger ut Adam, qui sociam non cor-rexit (*Gen. iii*), avarus ut Saul, qui pinguis quæque reservavit (*I Reg. xv*), fraudulentus ut Antichristus, et ideo interfecit eum Dominus spiritu oris sui (*II Thess. ii*). Ergo, qui stat in sublimi, videat ne cadat (*I Cor. x*). Vos itaque, quibus Dominus deicit gentes hereditatem suam excolendam et possessionem suam terminos terræ, laborate per diem hodiernum, et nolite timere, quia cras egrediemini, et Dominus erit vobiscum, Jesus Christus Dominus noster, Judex noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO XLVIII.

AD PRÆLATOS.

Descendit Jonas ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi (Jon. i). Facta sunt hæc ante nos et diebus antiquis; scripta vero sunt propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Factum est verbum Domini ad Jonam, filium Amathi, ut iret et prædicaret Ninivitis penitentiam, et annuntiaret eis scelera eorum. Qui missus contempsit, contem-nens fugit, fugiens obdormivit. Quem forte deprehensum, in mareque missum, deglutivit cetus; sed penitentem et orantem restituit in aridam. Historia Jonæ præcipue ædificat missum a Domino ad prædicandum, cui dictum est : *Clama, ne cesses, exalta vocem tuam, annuntia populo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum (Isa. lviii)*; scilicet piscatorem hominum, pastorem animarum, annuntiatorem scelerum, intercessorem penitentium, fidejussorem præriorum. Per eam enim potest intelligere gradum suum, timere casum, vitare periculum, sperare solatium; gradum in legatione, casum in temeritate; fugere periculum in deglutitione, solatium in restitutione. Ut sciamus gradum, videamus quis mittitur, et a quo mittitur, et quo mittitur a Domino; quia non intrat per ostium, etc. (*Joan. x*). Si intrusus per violentiam fuerit, si ingesserit se per Simoniam, si introductus per falsam suggestionem, longe est a veritate pastoris. Sic Ozias, Simoa Magus, ducenti quinquaginta assentientes Chore. *Jonas, filius Amathi* mittitur, id est *columba, filius veritatis*. Magister enim columbæ, id est Ecclesiæ, comminister columbæ, id est Spiritus sancti, non debet differre a conformitate columbæ, si neminem læserit, si in cavernis petriæ edificaverit, si gemitum pro cantu habuerit. Columba est etiam, si ad mutationes colli, id est prædicationis mutet colorem. Aliter enim admonendi sunt senes, etc. Prædicet infirmis ovibus consolationem, contractis solidationem, erroneis revocationem, validis exhortationem. Columbæ etiam quadam alarum extensione inter se contendunt. Hæc est contentio sola sacerdotum, bona scilicet, virtutum æmulatio. De qua : *Æmulamini charismata meliora (I Cor. xii)*, id est imitatores mei estote, clarissimi, sicut et ego Christi (*I Cor. xi*). S uideant bonos imitari, vel parificari, vel transgredi. Ecce gradus. Est enim Christi vicarius homo columbinus, veritatis filius, Ecclesiæ prælatus. Si parum est esse hominem, magnum est esse fidelem, majus esse sacerdotem, maximum

esse pastorem. Sit etiam verax in animo, dicto et facto. Sicut enim vere dicitur: Verba sacerdotis, aut vera, aut sacrilega, ita non minus vere dicta et facta sacerdotis, aut vera, aut sacrilega. Ad Niniven mittitur, id est Ecclesiam, de qua: *Tota pulchra es, amica mea*, etc. (*Cant. iv*), et itinere trium dierum intratur ad eam, cum dicitur: *Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. De casu fngit a facie Domini, non populi. Sumus enim quasi sepulcra dealbata, etc. in tonsura ecclesiastica, in veste candida, in psallendo solemniter, in intercedendo jugiter, in comedendo peccata populi multiformiter: *Ad interiora navis*, sentina non potest remanere in medio, inferius cæteris cadit, quia prærit cadentes. Navis Noe quinque mansiones habet (*Gen. vii*). In summa, homines et aves, prælati et contemplativi, quia soli Deo vacare habent. In secunda, immitia animalia, id est activi, qui divisi sunt. Post immitia, qui nomine tantum, et non numine, in sentina stercora, aqua paulatim intrans, pondus trahens superiora. Est enim avarus, ut Saul, piger ut Adam, malitiosus ut Satan, et est malitia malum alliciens: *Dormit somno gravi*, est sopor infinitatis, necessitatis, veritatis, vanitatis, brevis, grandis, levis, gravis, admittendus, expectandus, amplectendus, abjiciendus; quia utilis, inevitabilis, amabilis, detestabilis. Est pone auctoritatem de unoquoque periculo. Devorat eum Leviathan draco, qui factus est in mari ad illudendum ei (*Psal. ciii*), desolatio. Sed ne desperet servus fugitivus si pœnitnerit, si de profundis clamaverit, eruet eum Dominus de visceribus cœti, de faucibus inferni, et statuet eum a dextris inter oves, inter quas statuat nos Dominus noster Jesus Christus, cum venerit iudicare vivos et mortuos, et seculum per ignem.

SERMO XLIX.

AD MONACHOS.

Omni custodia cor tuum custodi, fili mi; ex ipso enim procedit vita (*Prov. iv*). In superficie litterarum apparet quia pater loquitur ad filium, sed quia pater ad quem filium, non satis elucet. Est enim pater carnis, est et pater spiritualis. De primo secundum carnem nascimur ad laborem; natura filii iræ (*Ephes. ii*); de secundo per aquam et spiritum renascimur ad justitiam, per adoptionem filii gratiæ. Verumtamen, si carnalis pater loqueretur, verisimile est, quod humano et veteri proverbio usus esset de custodia corporis, dicens: *Omni custodia custodi corpus tuum, fili mi*. Bonum enim castrum custodit, qui corpus suum custodit. Restat ergo ut pater spiritualis loquatur de justitia spiritus. Verum is quoque subdividitur. Primus pater spiritualis est, qui nos generat verbo veritatis, vel regenerat virtute baptismatis. Secundum hunc modum dicitur Marcus Petri filius (*I Petr. v*). Et Paulus ad Galatas aiebat: *Filioli, quos i'erum parturio, donec formetur Christus in vobis* (*Gal. iv*). Secundus pater spiritualis est, Pater Domini nostri Jesu Christi (*I Cor. i*). Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Primus est pater noster, qui est in terris; secundus est Pater nos'er, qui est in cœlis. Proinde, quia primus adhuc est unus ex nobis, similis nobis passibilis, commodius dixisset: *Omni custodia custodiamus cor nostrum, filii mi*.

Superest ergo, ut Pater Deus loquatur ad Filium, vel ut verius dicamus, loquatur Deus Pater ad filios, cujus tres sunt filii, Job, Daniel et Noe, activus, scilicet et contemplativus, et utriusque prælatus. Primus est filius gratiæ, secundus filius obedientiæ, tertius filius dexteræ, qui dextera remum amplexans, tanquam fortis naucerus naviculam Petri gubernabat. Primus nascitur in baptisinate, secundus in ordinis professione, tertius in canonica promotione. Statuamus itaque istos tres filios ante faciem Patris eorum. Nam et ipse dixit: *Ubiunque*

fuerint duo aut tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum (*Matth. xviii*). Et elevatis oculis in filios suos, aperiens os suum dicit: « Filioli, audite patrem vestrum, inclinate aurem vestram in verba oris mei ad custodiendum ea; nam in custodiendis illis retributio multa. » Ad quem filii: « Loquere, Pater, et audiemus te; præsta nobis, ut quæ dixeris, custodiamus, quia nec scilicet cogitare aliquid boni sufficimus ex nobis quasi ex nobis (*I Cor. iii*). » Ad quos Pater: « Vobis tribus ex necessitate incumbit communitate cordis custodia. Vita enim et mors in manibus cordis. De morte legis in Evangelio: *De corde exeunt furta, homicidia, blasphemie* (*Matth. xv*): stipendium quorum mors est æterna. Quod autem vita sit ex corde, audite discipulum meum unius noctis Salomonem, qui ait: *Ex corde vita procedit* (*Prov. iv*). Sed et alius discipulus meus trium dierum Paulus inquit: *Corde creditur ad justitiam* (*Rom. x*). Verum præter hanc communem vobis custodiam, o filii gratiæ, tibi incumbit custodia etiam corporis. Adhuc enim habitas in medio nationis prævæ, frater draconum et struthionum socius: adhuc gemis, sicut lilium inter spinas, sicut granum inter paleas. Proinde tua interest, ut custodias quinque sensuum officinas, ne per fenestras eorum mors ingrediatur ad animam tuam. Concupiscibilia quotidie vides, audis ludicra, odoras fragrantia, gustas jucunda, tangis suavia. Sed et tibi, o filii dexteræ, nihilominus eadem sit carnis custodia. Vos enim duo lucetis in medio prævæ nationis tanquam lux fixa in firmamento. Super hæc autem commissa est tibi custodia fratrum. *Speculatorem te dedi domui Israel* (*Ezech. iii*). Quocirca tu filii dexteræ omni custodia custodi cor tuum, et carnem tuam, et gregem tuam. Tu vero filii gratiæ, omni custodia custodi cor tuum et carnem tuam, ut dicas cum Psalmista: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum meum* (*Psal. lxxxiii*). Tu vero filii obedientiæ, elongasti fugiens, et manens in solitudine carnem tuam in turo collocasti, tanquam in arce sublimi, ne circumlatrantium fluctuum incuribus concutiatur a longe. Sonum littorum audis, naufragium vero non perhorrescis. Quocirca omni custodia custodi cor tuum, fili mi; huius enim unius custos es, unde et monachus appellaris. Præterea, filiioli, diligenter attendite, quare dixerim cor custodiendum omni custodia; translative enim dictum est, sub ratione similitudinis. Vides quempiam sub divo ambulantiem, ceream faculam successam in manibus ferentem, utraque manu circumposita custodit eam, ne vi ventorum extinguatur, et si quandoque aduritur, unctionem sustinet patienter. In hunc modum cor vestrum illuminatum gestatis, tanquam lucernam ardentem in manibus, ut dicatis: *Anima mea in manibus meis semper* (*Psal. cxviii*). Illuminatur vero cor, quando scit Deum, scire autem, est custodire mandata ejus, secundum illud: *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* (*I Joan. ii*). Illuminatur autem per tria, per pœnititudinem accenditur, per correctionem ardet, per sollicitudinem luet. Hanc lucem, nisi custodiatur, tres venti extinguunt. Caro ab oriente, corpus enim, quod corruptum est originaliter, aggravat animam, et terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem (*Sap. ix*). Mundus ab occidente, transit enim in occasum mundus, et omnis gloria ejus. Diabolus ab aquilone. Auster vero nutrit ignem luceræ. Porro duæ manus custodientes lucernam in aëlio sunt elemosyæ et jejuniu. In prælo doctrina et vita; in contemplativo, lectio et oratio. Audistis patrem loquentem cum filiis de custodia cordis contra ventorum violentiam. Verumtamen diffusius agere possumus de numero ventorum, et violentia. Sunt enim generales sex tentationes, quæ miserum premit spiritum, et fere opprimunt: quæ secundum sex locales corporum positiones considerari pos-

sunt : ante scilicet, retro, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum. In hunc modum tentatur spiritus ab inferiori, a superiori, ab anteriori, a posteriori, a dextris, a sinistris. Inferior quidem tentatio est contemplabilis, superior admirabilis, anterior terribilis, posterior deformis, dextra volatilis, sinistra gravis. Est enim inferior tentatio oblectamentum carnis, superior consensus rationis, anterior incursus dæmonis, posterior memoria præteritorum revocans, dextra prosperitas elevans, sinistra adversitas frangens. Ab his tentationibus liberet vos, qui creavit vos, et recreavit vos, et congregavit vos, ut essetis unius moris in domo (Psal. LXXVII), et de pulvere suscitabit vos Jesus Christus, Dominus noster, iudex noster, qui veniet judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

SERMO L.

AD MONACHOS

Portio mea, Domine, dixi custodire legem tuam (Psal. CXVIII). Satis accurate, nec sine brevitate morosa formam sacre religionis propheta nobis expressit : dicendo videlicet, quid, inspirante Deo, elegerit, et quid ex voto promiserit. Portio mea, Domine, ecce electio; Dixi custodire legem tuam, ecce professio; de qua etiam illud : Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ (ibid.). In altero quorum initiatur ad religionem; in altero, si tamen observatur, ascendit ad perfectionem. Alterum voluntar e eligitur, secundum illud : Voluntarie sacrificabo tibi (Psal. LXXI); per alterum in facie Ecclesiæ, præsentibus angelis, astante vicario Christi, monachus obligatur. In his duobus surma est totius monasticæ religionis, disciplinæ regularis, tanquam grande ferculum in vase brevi. Porro de electione prius videamus. Vir ergo claustralis, vir compeditus qui iniecit pedes suos in compedes sapientiæ, eligit Dominum in partem sibi, non cum aliis, non præ aliis, sed solum sine aliis, et dicat : Alii alia eligunt, quidam voluptatem corporis sectando porcum vivunt; alius thesaurizat, et ignorat, cui congregat ea. Hi in curribus, et hi in equis gloriantes allevantur, donec fodiatur peccatori fovea. Tu autem solus es portio mea, Domine. Dispositissima commutatio est, relinquere omnia propter eum, qui est super omnia. Verumtamen, qui omnia relinquere disponit, se quoque inter relinquenda numerare neminerit, imo principaliter abneget semetipsum propter eum, qui propter nos exinanivit seipsum (Phil. II), ut secure possit dicere cum Petro : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te (Matth. XIX). Sano quippe utitur consilio, qui eligit gloriari in Domino, potius quam deliciarum in carne, et circumagitari in sæculo : audierat credo, et expavit ad vocem illius qui dixit : Si secundum carnem vixeritis, moriemini (Rom. VIII). Audierat et alterum dicentem : Amicus hujus mundi, inimicus constituitur Dei (Jac. IV). Periculosa nimis amicitia, in qua, et per quam incurritur divina offensio. Hoc pensans vir claustralis, et carnalium voluptatum venena deposuit virulenta, gravemque sarcinam, et molam asinariam negotiorum rejecit sæcularium, Deum, qui vere bonus est, et unice suavis, in partem sibi eligens, imo propter verba laborum ejus custodiens vias duras (Psal. XVI), et in militiam Domini interposito professionis vinculo conjurans; et, ut breviter concludam, electionis vestræ utilitatem paucis attendite (151). Electio vestra provida est, necessaria est, secunda est. Provida est ad melius eligendum. Maledictus, qui partem suam fecerit deteriorum. Vir autem claustralis, vel optimam partem elegit sibi, quæ non auferetur ab eo (Luc. X). Necessaria est ad comprehendendum : opus est enim

A celeri et expedito cursore, qui cum cursu sequere voluerit, qui ut gigas exultavit ad currendam viam (Psal. XVIII). Nec currentem sequi poteris oneratus. Secura quoque est ad quieto vivendum; si enim solum Dominum elegeris, non inlias quærendis, non incubas quæsitis, non te crucias pro amissis. Porro quam salubris est obligatio professionis brevi exemplo perpendere poteris. Pater filium habet ægrotum, qui sanari non potest absque incisione et cauterio. Consulti pater filium, utrum ligari velit. Ille, sanitatem desiderans, rogat se ligari, incidi et uri. Ligatus autem, cum ferrum et ignem incipit sentire, clamat, furi, solvi deposcit; sed a Patre non solvitur, donec sanetur. In hunc modum monachus, se regulari disciplinæ sponte et scienter obligavit, si quid molestiæ et afflictionis sensorit, patienter sustinebit, quæ post tentationem sustinuisse gaudebit. Patientia enim quasi farina Eliæ est (IV Reg. IV), quæ totius cibi amaritudinem novit dulcorare, ne mors sit in olla. Porro ad habendam patientiam duo sunt necessaria: collatio pænæ, quam sustines, et præmii quod expectas, et memoria Dominicæ passionis. Confer ergo in corde tuo, quia non sunt condignæ pænæ (Rom. VIII), quas sustines ad præteritam culpam, quæ tibi remittitur, nec ad futuram gloriam, quæ tibi promittitur. Hæc attendens patienter sustinebis. Revoca ad memoriam quanta pro te sustinuit Deus tuus, qui cum esset Patris unicus, mortuus est pro nobis, ne remaneret unus. Emit sibi fratres sanguine suo, dum alapis cæsus est, sputis illitus, opprobriis saturatus, coronatus spinis, crucem sibi bajulans, inter sceleratos deputatus, in ligno extensus, clavis confossus, post mortem lanceatus. Quis monachus attendens hæc non admiretur et dicat : Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? (Psal. CXV). Turpe est membrum esse delicatum sub capite spinato, eum habere nitidam, sub carne Christi cruentata. Superest, ut de lege, quam dixisti esse custodiendam, prosequamur. Si intellexeris hoc de lege mandatorum Dei, quæ est immaculata, convertens animas (Psal. XVIII), de qua scriptum est : Beatus, quem de lege tua docueris, Domine (Psal. XCIII), ejus custodia necessaria est omni credenti, quæni qui diligit vitam, et diligit dies videre honos. Aliam tibi legem elegisti, legem scilicet apostolicam, quam Domino inspirante constituerunt apostoli, legem scilicet vitæ communis, quæ in tribus maxime consistit, in communi dilectione fraterna, in communi substantia, in communi obedientia; de primo dicitur : Multitudinis credentium erat cor unum et anima una in Deum (Act. IV).

De secundo : Et nullus quidquam eorum, quæ possidebat, dicebat esse proprium (ibid.); de tertio : Ponebant omnia ad pedes apostolorum, et obediebant eis (ibid.). Hæc tria caput sunt monasticæ religionis. Estote ergo prudentes sicut serpentes (Matth. X). Caput hoc diligenter custodite. In his nulla ratione dispensandum est nec contra hoc homini obediendum (Act. IV). Non servavit Judas charitatem fraternam; et suspensus crepuit medius. Ananias et Sapphira peccaverunt in communem substantiam, et ad pedes Petri expiraverunt (Act. V). (152) Simon Magus a suscepta recusat obedientiam, et factus est vagus et profugus super terram, et tandem toto corpore contractus interiit (Act. VIII). In superadditis quidem dispensare poteris, vel mutando, vel subtrahendo, vel superaddendo; dominus enim Benedictus huic capiti quædam supererogavit ornamenta, vel, ut verius dicam, circa sterilem ficulneam fodit, ut fructum ferret, et stercora apposuit, ut plus ferret; de ariditate scilicet ciborum, de vilitate vestium, de humilitate lectorum, de temporibus jejuniorum, de custodia laborum, de exercitio laborum, de di-

(151) S. Bern., lib. I De consil., c. 4.

(152) Niceph., I. II Hist. eccles., cap. 36.

stinctionibus orationum. Verumtamen ante caput A
 prædictum, et hæc superaddita ante adventum Christi
 in carnem elegerunt Rechabite habitacionem
 solitudinis et parcimoniam vitæ austerioris (*Jer.*
 xxxv), bibentes traditionem de calore patris (153)
 sui Rechab. Sed et Joannes Baptista formam vobis
 secretæ conversationis reliquit, et vitæ asperioris ex-
 emptum (*Matth.* iii). Verumtamen hunc ordinis rigore
 quasi iurejurando professionis sancitum quædam vitia
 latenter emolliunt, maxime si vitium curiositatis
 ebulliat. quæ, quod deterius est, sola esse non potest.
 Erubescibilis enim est vico manifesta curiositas;
 quocirca caputari se appetit, ne vilescat. Quando-
 que enim sub obtentu sanitatis egreditur monachus
 ad propinquos, ad natale solum redit, ut ibi libe-
 rum et consuetum aera bibat per aliquos dies, vel
 forte aliquam refectionem referat fratribus ab ami-
 cis. Quandoque sub obtentu utilitatis fratrum egre-
 ditur monachus ad principes terræ, rogator import-
 unus, quæstum quocumque modo factum pietatem
 appellat. Cum redierit, horam ingressus sui dili-
 genter explorat, ne oporteat eum ingredi ad com-
 mune fratrum mensam, vel ad orationem com-
 mune. Et cum sub obtentu boni hoc se facere
 proponat, verior tamen causa, quoniam olera clau-
 stri semicocta fastidit, et inuncta, et vinum aqua
 mistum, silentium, sessionem in claustro carcerein
 reputans. Appetit enim edere lautius, bibere sapi-
 dius, loqui licentius, cubare mollius, vigilare parcius,
 orare tenuius. Sed non manens in claustro, vitium
 curiositatis evadit (154). Gerit enim quemdam animi
 pruritus, et furtiva propriæ voluntatis quærit di-
 verticula: quotidie novas et exquisitas occupationes,
 novas actionum vel laborum assertiones, lectiones
 diversas, non ad ædificandum, sed ad fallendum

diei spatium; crebrius egreditur ad hospites, et
 quasi calamitatibus pauperum compatiens de pace
 principum terræ quærit; sermonem faciens, de
 acerbitate militum, de superfluitate clericorum,
 interpolatum suspiriis, tanquam misericordia mo-
 tus super eos: Ad sonitum campanæ necessarium
 abire proponit; non omittit tamen auribus instil-
 lare, ut si venerit abbas vel prior, meminerint
 apud eos ipsum commendare. Periculosum valde
 est hujusmodi vitium; et verendum, ne qui hujus-
 modi est, tandem fiat *sicut pulvis, quem projicit ven-
 tus a facie terræ (Psal. i)*. Verumtamen detestabilius
 isto est vitium singularitatis. Qui singularis est,
 aspernatur cæteros, et se solum religiose vivere
 protestatur, suspirio in fratribus fomitem odii et
 seminaria discordiæ ministrans, quibusdam laten-
 ter detrahit, quorumdam benefacta patenter deco-
 lorat: manus ejus contra omnes, et manus omnium
 contra eum. Timendum est, ne exterminet eum
 aper de silva, et singularis ferus devoret singularem
 (*Psal. LXXIX*). Contra hæc et hujusmodi estote sus-
 picientes in cælum, puras manus in oratione le-
 vantes, solliciti observatores conscientiæ, sectato-
 res bonorum operum. Regia via sequimini patres
 vestros præcedentes, donec transferat vos de via
 ad patriam, de agone ad palmam, de labore ad
 quietem Jesus Christus, Dominus noster, judex
 noster, cum venerit judicare vivos et mortuos, et
 sæculum per ignem.

SERMO LI.

DE VIRGINIBUS, AD MONIALES.

(Vide Hildeberti serm. 125, Patrol. t. CLXXI,
 col. 905.)

(153) Forte ab ore patris.

(154) Evadit pro incurrit.

ANNO DOMINI MCLXXX

HERBERTUS TURRITANUS

(Vide Patrologiæ t. CLXXXV, in Append. ad Opera S. Bernardi)

ANNO DOMINI MCLXXIII-MCLXXXVIII

GUIGO II

CARTHUSIÆ MAJORIS PRIOR GENERALIS

(Vide Patrologiæ t. CLIII, col. 785.)